[illegible] malitia [illegible] conveniunt in plu-
ribus differunt et conveniunt a co-
nisi tri differunt ... monstrum
... tm ... ē actus malus Deo displicens
... ga utrumq[ue] ē actus m. h. requirens vo-
luntarium ab libertatem sufficientem.
2 Contra diff[erun]t p[rim]o q[uia] ... deinde v. h.
tollit ... sive gratiā sanctificantē per pri-
vat ... perpetuum visione Dei
et aeterna beatitudine. 3. p[rim]o in virtute
et in ... magis quam Deum
ad contrahendum ... actuale m ... v.
3 Con. requiruntur 1. ut sit voluntariū
... fiat voluntate consentiente et ...
... conditionis ... qui ... v.
2l ut sit liberum ... ē in potestate volunt[a]ti
illud facere et ... facere 3. cond ut ...
... malitia peccati.

BREVIS NOTITIA EORUM, QUÆ SCITU,

Vel necessaria, vel valde utilia sunt Confessarijs in primo ingressu ad audiendas Confessiones.

AUCTORE

R. P. JOSEPHO AUGUSTINO Panormitano, Societ. JESU.

Tertiâ parte auctior supra priores editiones; & omnes ferè complexa materias Casuum Conscientiæ, cum ratione administrandi & recipiendi reliqua Ecclesiæ Sacramenta, juncto etiam in fine brevi Examine Confessarij: Repetitis priùs vicibus repressa; hâc verò novissimâ editione à compluribus mendis expurgata.

TYRNAVIÆ, Typis Academicis, per Joan. Adamum Friedl. 1691.

LECTORI.

SCripsi, mi Lector, ante plures annos Brevem hanc, quam vides NOTITIAM. Scribendi verò occasio fuêre Sacerdotes nonnulli, quibus consultum volui: Ij nimirum, cùm suscepto paulò ante Sacerdotio proximorum saluti procurandæ in audiendis Confessionibus suam navare operam statuissent, Sacramenti Pænitentiæ dignitatem, & rei magnitudinem, in qua proximè salus animarum agitur, prudenter perpendentes, solliciti nimiùm erant de suæ scientiæ apparatu, an tantæ rei tractandæ satis futurus esset. Me ergò precibus impulêre, ut eorum, quæ ad confessiones excipiendas, scitu vel necessaria, vel valde utilia existimarem, notitiam, paucis complecterer. Id enim, & indoctis posse, ajebant, veluti scopum præfigere, ad quem faciliùs in comparanda harum rerum scientia collimarent: & doctiorum animos, qui eorum omnium, quæ hìc continentur, conscij essent, pacatiores reddere, ne fortè unquam temeritatis scrupulus pro suscepto Confessarij munere injiceretur. Scriptum opusculum diu inter plurimorum manus versatum avidè exscribebatur; cùm jussu Reverendissi-

mi D, Joannis Antonij Gelosi Abbatis, *&* *in Metropolitana Panormi Ecclesiæ Vicarij Generalis, Confessariorum bono, quæ ipsius pietas est, diligentissimè consulentis, in lucem editum, & primùm est typis demandatum: ídque etiam sæpiùs factum. Nam intra duos circiter annos septies prælum subijt, Panormi, Messinæ, Venetijs, Romæ. Persvasum mihi tandem est, ut eandem Notitiam perficerem, eas tractans materias, quas olim minùs necessarias existimans, prætereram; & impositâ veluti coronide, meóque inscriptam nomine, ut prodesse pluribus possit, in lucem emitterem. Prodit ergò hæc* NOTITIA, *quæ ferè omnes quidem complectitur materias Casuum Conscientiæ. Non hìc tamen reperies omnia, quæ in tanta rerum amplitudine dici possent; sed quæ abundè esse queant Confessario, ut de singulis, vel decernat, vel prudenter saltèm dubitet. Non recenseo hìc opiniones omnes in singulis quæstionibus; sed ea solùm, quæ ita probabiliora, ac tutiora videntur: ut si ijs Confessarius adhæserit, nequeat unquam scrupulis angi; & me apud justissimum animorum Judicem pro illo vadem sine meo discrimine possim exhibere. Ne tamen*

alias

alias Lectori opiniones inciderem, & quæ propono Doctorum testificatione confirmarem; ubi oportet, Auctorum nomina, & loca recenseo, quæ consulere possit. Stylus planus erit, facilis, ac dilucidus; sed in quo verba non redundant. Quare, eos, qui primùm ad hæc ediscenda accedunt, ne fortè à mea aberrent mente, rogo ne facilè verba prætereant; sed de suo dubitent sensu, si ad eum aliqua ex meis verbis superflua esse videantur. Cæterùm vale, & hujus Notitiæ bono fruere, si tibi utilem esse compereris. Panormi primùm, Iterum Romæ 18. Februarij. 1643.

PRIMUS INDEX TITULORUM.

Quis

De pec-

Sequuntur, Appendix Censurarum contra diversos hominum status, & Confessarij Examen in brevi summa per Interrogationes, & Responsiones: *quæ quia sunt quasi extra corpus libri, & facilè reperibilia; speciales eorum titulos hìc non apponimus. Eandem ob causam in secundo etiam indice rerum & verborum, nullam de ijs facimus mentionem.*

PRO-

PROOEMIUM.

SI quis memoriâ fortè recolat, illud Oseæ cap. 4. Sacerdotem ita alloquentis: Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi; facili negotio intelliget, quinam fuerit nostræ hujus brevis Notitiæ scopus, ac finis. Si enim adeò in veteri Lege, Prophetâ innuente, necessaria Sacerdotis dignitati, eorum fuit scientia, quæ ad illud rectè obeundum munus pertinebant: quâ sanè majori ratione in nova lege apprimè necessaria est ea doctrina, quæ Sacerdotis muneri, præsertim in Sacramento Pœnitentiæ ritè obeundo, est maximè necessaria? Quò igitur

tur huic ex parte neceſſitati conſuleremus; brevem hanc Caſuum Conſcientiæ Notitiam concinnavimus: quæ aſperum ſanè, ac perdifficile, Tyronibus præſertim, explanat iter; facilémque præbet aditum ad primum in Confeſſionibus excipiendis ingreſſum. Caveat igitur Sacerdos, ne Oſeæ fortè ſententiæ immemor, Caſuum Conſcientiæ peritiam repellat: non modò enim à Præſulibus in examine; ſed, quod caput eſt, à Domino, ne Sacerdotium obeat, jure optimo repelletur.

DE SACRAMENTIS
In Genere.

1. MUlta sunt, quæ à Theologis, & Casistis de Sacramentis tam in genere, quàm in particulari, passim disputari solent, quæ ad eorum institutionem, necessitatem, substantiam, definitionem, divisionem, & effectum pertinent: ego ea, juxta institutum meum, breviter colligam, quæ præsertim Confessarijs & Sacramentorum Ministris, & ijs, qui Sacramenta suscipiunt, scitu necessaria esse videntur: plura apud Auctores citandos legenda relinquens: mei etiam instituti non erit opiniones diversas, & contrarias examinare, aut ad longiores difficultates digredi, sic enim opus ultra fines suos excresceret, & alij in hoc egregiè desudârunt, sed ea, quæ communiora, & certiora sunt ob oculos ponere, & quasi viâ regiâ progredi. De Sacramentis scripsêre ex Theologis *Mag. sent. in 4. initio, & plures eodem loco. S. Thom.* 3. *p. à q.* 60. & deinceps, & Thomistæ ibid. *Suar. in 3. p. t. 3. init. Vasq. ibidem, tom. 2. q. 60.* Et ex Casistis, *Fill. Coninc. Bonac. suis primis tomis initio, Toletus in summa lib. 2. à cap. 15. Trullench inter recentiores, & alij passim.*

Definitio.

2. SAcramentum novæ legis prout in hac materia accipitur à Theologis, sic definiri potest. Est signum practicum sensibile rei sacræ sanctificantis homines, à Christo Domino institutum. Dicitur signum sensibile, quia omne Sacramentum in aliquo signo externo sensibus subjecto, saltèm ex parte consistit, ut infrà constabit in singulis Sacramentis. Ratio verò hujus rei fuit, quia cùm homo corporeus sit, & nihil intelligat in præsenti statu, nisì per modum rei corporeæ, & sensibilis: conveniens fuit, ut signa, quibus Deus promissiones suas ultra naturalem talium signorum conditionem adnectit, sensibilia essent, ut per illa aliquid intelligibile homini innotesceret.

3. Dicitur practicum, quia Sacramenta novæ legis per virtutem Spiritûs Sancti faciunt, vi suâ id, quod sanctificant, nec solùm significant speculativè, v. g. ablutio in Baptismo significat internam animæ ablutionem à peccatis, quam etiam ut Dei instrumentum per virtutem ab ipso sibi inditam causat in anima: unde dicuntur causare gratiam ex opere operato, id est, ex vi, & efficacia ipsius

ipſius Sacramenti ultra diſpoſitionem, & meritum, aut exigentiam recipientis Sacramentum, quod nulli alteri rei competit, excepto Martyrio ſecundum aliquos, quod tamen non eſt Sacramentum, quia non fuit à Chriſto D. inſtitutum, ut ſignum in hunc finem.

4. Dicitur, rei ſacræ ſanctificantis hominem, quia omne Sacramentum cauſat gratiam ſanctificantem, vel augmentum ipſius modo dicto, in homine non ponente obicem, ſeu rectè diſpoſito ad tale Sacramentum recipiendum: unde dicuntur vaſa gratiæ, & fontes gratiarum, quamvìs præterea conferant alios peculiares effectus proportionatos, fini uniuſcujúſque Sacramenti.

5. Dicitur, à Chriſto D. inſtitutum, quia cùm Sacramenta non ſint ſigna naturalia, ſicut fumus eſt ſignum ignis, & veſtigium eſt ſignum pedis; ſed ad placitum inſtituta, cum aliqua tamen proportione ad id, quod ſignificant, ſicuti laurus eſt ſignum vini venalis, &c. & ex alia parte cùm ſignificare debeant, & cauſare gratiam, quam nulla creatura per ſe cauſare poteſt, neceſſe fuit, ut à nullo alio, tanquam à principali agente inſtitui poſſent, nisì

à ſolo Deo, & defacto à Chriſto D. qui ſimul Deus, & Homo eſt, fuêre inſtituta; ab ipſo quidem, ut Deo tanquam à cauſa principali, ut homine tanquam ab inſtrumento conjuncto tali cauſæ. Atque hæc omnia ferè *ex Trid. ſeſſ. 7. de Sacram.*

Differentia à cæteris rebus.

6. HInc infertur, nihil aliud præter prædicta poſſe dici, aut eſſe Sacramentum novæ legis, etiamſi in illius uſu conferatur homini diſpoſito gratia ſanctificans, remiſſio peccatorum, aut augmentum gratiæ, niſi talem gratiam cauſet ex opere operato modo dicto. Hinc aqua Luſtralis, & cætera Sacramentalia non ſunt ſacramenta etiamſi homo juſtus in uſu ipſorum acquirat augmentum gratiæ: & idem dici debet de omnibus operibus bonis, & meritorijs hominis juſti, de eleemoſyna, & operibus miſericordiæ; imò nec ipſi actus perfectæ charitatis, aut perfectæ contritionis extra Sacramentum, quamvis interdum habeant annexam primam gratiam, & remiſſionem peccatorum, ſunt Sacramenta, quia non cauſant gratiam ex opere operato, nec ad

hos

hoc sunt à Deo instituta, sed solùm secundum dispositiones operantis.

7. Item licèt in lege scripta, & in lege naturæ, fuerint aliqua Sacramenta, tamen illa in adultis non causabant gratiam sanctificantem ex opere operato ultra dispositionem operantis, sed significabant illam causandam per nostra Sacramenta, & solùm causabant quandam sanctitatem legalem, & externam, seu quandam idoneitatem, & munditiem ad hoc, vel illud faciendum, sine qua censebantur immundi, significativam tamen nostræ veræ sanctitatis. Unde illa Sacramenta erant onera, & infirma, & egena: & quamvìs Sacramenta puerorum tunc causarent gratiam aliquo modo ex opere operato; illam tamen non causabant ex vi, & efficacia sua, sed causabatur gratia à Deo intuitu professionis fidei, & devotionis, quam illi in talibus Sacramentis profitebantur, & sic longè inferioris conditionis erant à nostris.

Materia, & forma.

8. ITa Christus Dominus instituit nostra Sacramenta, ut in illis aliquid sit per modum materiæ, & aliquid per modum formæ, quæ dicuntur partes es-

sentiales Sacramenti, & si aliqua ex his desit, non perficitur Sacramentum. Hoc autem dicitur per similitudinem ad res naturales compositas ex materia, & forma: sicuti enim in his materia dicitur illa pars, quæ minùs determinata, & veluti indifferens est ad hoc, vel illud compositum constituendum: forma autem est ultimum determinativum, & constitutivum rei: ita in Sacramentis materia dicitur illud signum sensibile, quod veluti imperfectam, & inchoatam habet significationem Sacramenti: forma autem est illud, quod talem significationem complet; v. g. in Baptismo ablutio non habet ex se perfectam significationem ablutionis spiritualis, quam significat Baptismus, sed expectat determinari ad hoc ab aliquo alio, & hoc est forma Baptismi in illis verbis. *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* quod determinat ad ablutionem spiritualem à maculis peccatorum, & sic de alijs, ut dicetur in singulis Sacramentis infrà: & hoc pacto dicuntur Sacramenta perfici verbis, & rebus: per res, intelligitur materia, per verba, forma, quæ communiter in verbis consistit, aut in aliquo illis correspondente.

Minister

Miniſter.

9. QUis ſit Miniſter Sacramentorum, dicetur infrà in ſingulis Sacramentis. Communiter autem hìc advertunt Doctores, Sacramentorum Miniſtrum, ſaltèm illum, qui ex officio, & peculiari conſecratione perficit aliquod Sacramentum, ut dignè, & ſine peccato id faciat, debere in tali exercitio prudenter exiſtimare, ſe eſſe in gratia, nec habere conſcientiam peccati mortalis: cùm enim Sacramenta ſint res valde ſacroſanctæ, ſanctè etiam tractari debent; quare contra virtutem Religionis eſſet, & quidem in materia gravi, Miniſtrum ipſorum conficere illa cum conſcientia peccati mortalis: ſed in tali caſu debet præcedere vel confeſſio Sacramentalis, vel actus perfectæ contritionis, ut ille exiſtimet jam ſe eſſe in gratia, ad dignè, & ſine ſacrilegio conficiendum Sacramentum: quæ tamen diſpoſitio non eſt neceſſaria ad validitatem Sacramenti. Lege *S. Thom.* 3. *p.* *q.* 64, *art.* 6.

10. Præterea cùm materia, & forma Sacramentorum ſint determinatè à Chriſto Domino inſtituta, ita ut in nullo ſit auctoritas mutandi, debet eorum

Minister diligenter advertere, ut in partibus his essentialibus Sacramentorum nullam mutationem faciat, quæ destruat aliquam partem Sacramenti aut ejus veritatem: sed adhibeat juxta usum, quem tenet, & sequitur Ecclesia Catholica: alioqui non solùm graviter peccabit, sed neque conficiet Sacramentum. De singulis verò dicetur infrà suis locis.

Intentio Ministri.

11. REquiritur præterea ad validitatem Sacramenti intentio Ministri, de qua *S. Thom. q. 74. cit. ab art. 8.* Non quòd hæc sit pars Sacramenti, sed quia cùm Deus voluerit hæc Sacramenta per homines confici, voluit etiam ut modo humano, & rationabili conficerentur, qualis est hic, ut qui conficit Sacramentum habeat saltèm intentionem faciendi id, quod Ecclesia intendit, & facit in tali Sacramento: aut habeat intentionem perficiendi tale Sacramentum: alioqui esset deceptio, & illusio, quod esset valde inconveniens in re tam sancta. Cæterùm ad validitatem Sacramenti nihil refert, an Minister faciat id ex hoc, vel illo fine, sive bono, sive malo, ex hoc, vel illo motivo, &c.

Hæc enim ſunt valde extrinſeca ad ſubſtantiam Sacramenti, dummodo illæſa maneat intentio perficiendi illud Sacramentum, aut faciendi, quod facit Eccleſia, &c. Propter ſimiles cauſas requiritur etiam in adulto recipiente Sacramentum intentio recipiendi illud, & diſpoſitio requiſita, ut dicetur in ſingulis Sacramentis.

12. Intentio in univerſum triplex eſſe poteſt. Actualis, Virtualis, & Habitualis. Sola habitualis non ſufficit ad Sacramentum. Pro qua re ſciendum eſt, quòd ſolet homo ex frequentatis actibus, ſive intellectûs, ſive voluntatis acquirere qualitates quaſdam habituales in ijſdem potentijs, ut ſunt habitus virtutum, & vitiorum, qui retinent nomen ſuorum actuum; ſic ex frequentatis actibus Mathematicæ, aut Phyſicæ, acquiritur habitus Mathematicæ, & Phyſicæ, & ex frequentatis actibus intemperantiæ acquiritur habitus intemperantiæ. Sic ergò in re noſtra Sacerdos v. g. ex eo, quòd in Sacrificio Miſſæ ſemper habet intentionem conſecrandi, acquirit habitum, qui dicitur intentio habitualis conſecrandi. Hi autem habitus acquiſiti ſicuti non acquiruntur perfectè unico actu,

sed pluribus, ita neque perfectè destruuntur unico actu contrario, aut per brevem cessationem ab actibus; si ergò ille Sacerdos ex sua malitia hìc, & nunc non habeat intentionem consecrandi in Missa, & tamen proferat verba consecrationis, non consecrabit, quamvìs habeat habitualem intentionem consecrandi, quæ etiam habitualis intentio manet in dormiente, in amente &c. sic igitur sola hæc habitualis intentio sine actuali, vel virtuali non sufficit ad perficiendum Sacramentum.

13. Ad perficiendum igitur Sacramentum necessaria est intentio vel actualis, vel virtualis. Actualis autem duplex est, alia directa, & exercita; alia reflexa, & veluti signata. Directa est, quando aliquis verè, & explicitè habet voluntatem faciendi id, quod facit, sed non advertit per alium actum reflexum, se habere talem voluntatem, & hoc modo communiter se habent omnes operationes nostræ liberæ, quas volentes facimus: qui enim studet, dum studet, habet voluntatem studendi, & qui loquitur, habet voluntatem loquendi, etiamsi non cognoscat alio actu reflexo se habere hanc voluntatem; facilè tamen

id cognosceret, si reflecteret cogitationem suam supra id, quod facit: tunc autem est actualis cognitio reflexa, quando homo reflectit cogitationem suam ad id, quod facit. Hoc autem ideo adverto, quia aliqui non rarò scrupulis anguntur, putantes se non habuisse actualem intentionem in conficiendis Sacramentis ex eo, quia non habuerunt illam reflexam, quam non distingvunt à directa, & ita confugiunt ad intentionem virtualem, & facilè etiam dubitant, an hanc habuerint, cùm reverà habuerint actualem directam.

14. Intentio virtualis est, cùm aliquis in exercitio alicujus rei v. g. cùm baptizat, vel absolvit ob aliquas distractiones, aut inadvertentias, non habet actualem voluntatem faciendi id, quod facit, sed reverà illa exterior operatio procedit ex vi alicujus actualis volitionis, quam priùs habuit ad hoc ipsum opus ordinatam, quæ non fuit mutata per contrariam volitionem, aut ita interrupta alijs operibus, ut non censeatur moraliter manere, & sic dicitur virtualis intentio: v. g. Sacerdos existens in suo cubiculo, vocatur ad conferendum Baptismum puero existenti in Ec-

clesia: egreditur hoc expresso animo, & voluntate id faciendi, & sic habet actualem voluntatem, saltèm directam, & explicitam: postea verò contingere potest, ut dum progreditur ad Ecclesiam physicè interrumpatur talis volitio, neque enim necesse est, ut continuò duret, non tamen retractatur, nec mutatur per contrarium actum, sed habet continuatum suum effectum donec perficiatur Baptismus, etiamsi non esset de novo replicata, & sic dicitur moraliter, & virtualiter manere, quod sufficit; nam hic etiam solet esse modus humanus, & ordinarius liberè operandi, quando ad perfectionem operis requiritur aliqua temporis distantia: quamvìs ego existimem ut plurimùm in re nostra adesse intentionem actualem exercitam, maximè cùm nulla apparet sufficiens ratio dubitandi in contrarium.

Numerus.

15. DE Fide est, Sacramenta novæ legis esse illa septem, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, ut definitur in *Trid. sess. 7. can.* 1, quorum prima

ma quinque pertinent ad perfectionem particularem uniuſcujuſque per quandam Analogiam ad vitam corporalem: duo verò ultima ad perfectionem Eccleſiæ, ut ſæpe habet *S. Thom*, nam in vita corporali homo indiget, 1. Generatione, & nativitate, cui in vita ſpirituali correſpondet Baptiſmus: 2. Indiget augmento neceſſario, cui correſpondet Confirmatio: 3. Indiget nutrimento, cui correſpondet Euchariſtia: 4. Indiget medicinâ poſt morbum, cui correſpondet Pœnitentia: 5. Indiget aliquo adjutorio ad tollendas reliquias morbi, cui correſpondet Extrema Unctio. Ad propagationem verò ſpiritualem Eccleſiæ ordinatur Sacramentum Ordinis; Ad propagationem verò corporalem Sacramentum Matrimonij. Lege *S. Thom. 3. p. q. 65. artic. 1. & Catec. Trid. cap. de Sacr. §. 1. ſequitur*. 2. Ex his tria, nempe Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, præter gratiam imprimunt Characterem in anima, & non poſſunt ſine ſacrilegio reiterari, ut infrà dicetur. Eſt autem Character ſpiritualis poteſtas in anima indelebilis à Deo collata ad quædam munia obeunda. Atque hæc de Sacramentis in communi.

DE SACRAMENTO Baptiſmi.

Definitio, & Neceſſitas.

1. BAptiſmus primum ex prædictis Sacramentis, qui Janua ad cætera Sacramenta, dicitur, quia ſine illo re ipsâ ſuſcepto, neq; validus, neque licitus eſt acceſſus ad reliqua Sacramenta, ſic ſolet breviter deſcribi, *ex Magiſtro ſent. in 4. d. 3. & S. Thom. 3. p. qu. 66. art. 1.* Eſt ablutio corporis exterior, ſub præſcripta quadam verborum forma; ſubintelligitur in hac deſcriptione genus commune ad reliqua Sacramenta, nempe, Baptiſmus eſt Sacramentum, conſiſtens in ablutione corporis, &c. addi etiam poteſt explicitè veluti ultima ejus differentia, nempe ordinatum ad regenerationem ſpiritualem.

2. Hoc Sacramentum eſt neceſſarium ad ſalutem conſequendam omnibus in lege Evangelica, & quidem in re ipſa, ſi adhiberi poſſit, ſin minùs ſaltèm in voto: & hoc pacto dicitur neceſſarium, neceſſitate medij, in re, vel in voto. Pro quo adverte, quòd aliquid dici poteſt neceſſarium ad ſalutem dupliciter. Pri-

Primò necessitate præcepti tantùm. Secundò necessitate medij, & præcepti: primum dicitur illud, ad quod adimplendum, vel omnes, vel aliqui in quibusdam casibus tenentur sub pœna peccati mortalis, ex hoc præcisè, quia res illa cadit sub tale præceptum, & ad vitandum tale peccatum: at verò necessarium necessitate medij dicitur illud, quod à Deo institutum est, ut habens causalitatem aliquam, & influxum in aliquam rem omnino necessariam ad salutem, & quod per se aliunde suppleri non possit: & propterea dicitur medium necessarium: unde id, quod est tantùm necessarium necessitate præcepti, ideo est necessarium, quia præceptum est: at verò è contra id, quod est necessarium necessitate medij, ideo est præceptum, quia est medium necessarium ratione sui influxûs, & causalitatis: v. g. si aliquis habeat rem alienam restituendam, hæc obligatio ad restituendum dicitur solùm ex præcepto, & restitutio dicitur solùm necessaria necessitate præcepti, quia ad illam homo tenetur tantùm, ut impleat præceptum justitiæ, alioqui peccabit, & ponet impedimentum suæ saluti: unde si in ali-

quo casu excusaretur à peccato, non teneretur ad restitutionem. At verò Baptismus est res instituta à Deo, ut medium unicum per se ad remissionem peccati originalis causans, & influens in hanc remissionem, unde habet, ut sit etiam necessarium ex præcepto, quia homo tenetur adhibere media necessaria ad suam salutem. Cùm ergò dicitur, quòd Baptismus est necessarius ad salutem in re, vel in voto, semper intelligitur, ut medium influens institutum, &c. Idem dicetur infrà de Sacramento Pœnitentiæ, respectu hominis lapsi in peccatum mortale post Baptismum.

Materia, & forma.

3. MAteria Baptismi duplex est, remota, & proxima, remota est aqua naturalis; idest, quæ sit verè aqua elementaris, sive sit ex fontibus, ex fluminibus, ex puteis, ex pluvia, ex mari, &c. unde nullus alius liquor, etiamsi sit aquæ similis; & vocetur aqua, ut est aqua rosacea, &c., est materia apta ad Baptismum, imò ipsa aqua naturalis non debet esse ita permixta alijs rebus, ut jam non censeatur esse communi usu aqua, sive tandem sit calida, sive frigida, sive turbida, &c. nix autem,

tem, & gelu, nisì aliquo modo lique-fiant non ſunt apta materia, quia non ſunt apta ad abluendum.

4. Materia verò proxima Baptiſmi eſt ablutio ex aqua; debet enim aqua ita tangere corpus baptizati, ut dicatur, abluere, etiamſi ſit parva ablutio, dummodo ſit ſenſibilis: poteſt autem hæc ablutio fieri tripliciter. Primò per immerſionem alicujus partis corporis baptizandi in aquam. Secundò per effuſionem aquæ in corpus ejuſdem. Tertiò per aſperſionem: quâ in re ſervandus eſt uſus propriæ Eccleſiæ, ſicuti apud nos eſt per effuſionem, nisì neceſſitas alium modum exigeret: ubi advertendum eſt, quòd ordinariè loquendo aqua debet eſſe benedicta, & pars corporis abluenda debet eſſe caput, aut aliqua pars principalis: & aliter facere extra caſum neceſſitatis non licet ſine peccato gravi: in caſu verò neceſſitatis, quælibet aqua, & quælibet pars corporis ſufficit: quando verò in aliquo caſu dubio ſit repetendus Baptiſmus, ſub conditione, conſulantur Doct. ſuprà citati.

5. Forma Baptiſmi conſiſtit in illis verbis: *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.*

&c. Ita in Ecclesia Latina (nam in Græca dicitur; *Baptizetur* servus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, de quo nihil hoc loco) Omnes illæ particulæ sunt de essentia formæ, præter illas, *Ego*, & *Amen*, & aliqui addunt particulam, *In*, quæ tamen non sunt omittendæ. Et quidem in Baptismo solenni erit mortale omittere. Illi formæ nulla debet fieri additio, nec variatio, aut transmutatio, aut interruptio, tales, quæ sensum necessarium ad illam formam destruant, aut alium ritum ab eo, quem intendit Ecclesia, introducant; sic enim non perficietur Sacramentum, & erit grave sacrilegium: leviores verò defectus, quamvìs sint omnino vitandi in materia tam gravi, non destruent Sacramentum, & pro qualitate defectûs, fiet judicium de qualitate peccati, Lege *Tol, l.* 2. *cap.* 19.

6. Ablutio, quæ est materia, & prolatio verborum, quæ est forma non ita scrupulosè debent esse simul, ut eodem momento utráque incipiat, aut absolvatur; hoc enim nullo modo est necessarium, sed satìs est, ut non finiatur ablutio, priusquam incipiat forma verborum, aut non finiatur forma, priusquam

quam incipiat ablutio, ſed ſaltem quoad aliquas ſui partes ſint ſimul. Quòd ſi fortè contingat, ut ſtatim finitâ ablutione incipiat forma verborum, aut finitâ formâ, ſtatim incipiat ablutio, ita, ut moraliter dici poſſint fuiſſe ſimul, perficietur Sacramentum: non autem ſi longiori tempore una ſeparetur ab alia: nam in hoc Sacramento forma ſignificat materiam ut præſentem: dicitur enim, *Ego te baptizo*: debet ergò Baptiſmus, ſeu ablutio tunc eſſe, cùm adeſt forma, ut dictum eſt.

Miniſter.

7. MIniſter hujus Sacramenti per ſe primò, & principaliter eſt ſolus Sacerdos, & quidem ex officio ſolus Parochus, (quo nomine maximè etiam venit Epiſcopus) & ex ejus commiſſione, aut defectu quilibet Sacerdos, & in aliquo caſu etiam Diaconus, & nulli alteri poteſt id committi extra caſum neceſſitatis, nec illis licet abſque gravi peccato baptizare ſine ſolita ſolemnitate, nec extra Eccleſiam, nisì in neceſſitate; exceptis filijs magnorum Principum, ubi eſt is uſus, ut in proprijs domibus baptizentur; & ſi aliquis abſque legitima auctoritate baptizet, graviter peccat;

cat; non eſt tamen excommunicatus, nec irregularis, ſemper intelligendo extra neceſſitatem, extra quam nulli alteri licet ſine gravi peccato baptizare: quamvìs ſi baptizaret cum debita materia, & forma, & intentione, ut ſuprà, validus eſſet Baptiſmus, nec contraheret irregularitatem: atque in his conveniunt communiter Doctores.

8. In caſu extremæ neceſſitatis, quando ſcilicet eſt probabile periculum, ne aliquis moriatur ſine Baptiſmo, niſì ſtatim baptizetur: quilibet homo habens uſum rationis, & ſciens debitam materiam, & formam applicare cum debita intentione, poteſt validè & licitè baptizare ſecundum Eccleſiæ traditionem, quicunque ipſe ſit, ſive Clericus, ſive Laicus, ſive maſculus, ſive fœmina, ſive bonus, ſive malus, ſive fidelis, ſive infidelis, &c. Notant autem Doctores, quòd ſi poteſt, debet ſervari hic ordo, ut Parochus, & Paſtor præferatur alijs. Sacerdos Diacono, Diaconus Subdiacono: hic alijs Clericis in minoribus; Clericus Laico: Fidelis, Infideli: & Vir Fœminæ: non excomunicatus excommunicato, &c. quòd ſi aliquâ rationabili causâ hic ordo ſervari non poſſet,

fiat

ſiat quantum poteſt; verbi gratiâ, nullo præſente Sacerdote, baptizet Diaconus, &c. ſimiliter, ſi præſens Sacerdos nolit baptizare, aut non poſſit, aut ſi præſens Clericus nolit, aut neſciat; ſuccedat laicus, & ſi honeſtas id non ferat, ut contingere ſolet, quando puer baptizatur, dum egreditur ex utero matris, baptizet fœmina, præſertim obſtetrix. Quando igitur ſuppetit rationabilis cauſa, aut neceſſitas non ſervandi talem ordinem, nullum eſt peccatum non ſervare, neque neceſſe eſt ut in tali caſu miniſter ſit in gratia, quod eſt neceſſarium in Miniſtro ſolenniter baptizante.

9. Diſputant hìc Doctores, utrùm pervertere talem ordinem ſine cauſa; aut neceſſitate, ſit mortale. *Tol. l. 2, cap. 20. num. 8.* Videtur docere non eſſe mortale; alij communiter docent in aliquo caſu eſſe mortale; ubi ſcilicet inverſio talis ordinis inferret notabilem injuriam vel Sacramento, vel alijs, quibus ſuo ordine de jure competeret: verbi gratiâ ſi præſente, & volente Parocho Laicus ſe illi præponeret, aut quid ſimile: ubi tamen in perverſione hujus ordinis ſolùm eſſet levis offenſio, non eſſet

nisì veniale. Similiter si in aliquo repentino casu, in quo vix solet esse locus consultationi, perverteretur hic ordo ex aliqua inadvertentia, aut animi perturbatione, etiamsi intersit aliqua negligentia, existimarem non esse mortale, Lege *Fil. de Sacram. tract. 2. c. 4. num. 82. Coninc. quæst. 67. dub. 2.*

10. Similiter circa Ministrum hujus Sacramenti adverti debet; quòd nemo potest seipsum baptizare; item ille idem, qui profert verba formæ, debet applicare materiam, & non unus materiam, & alter formam. Similiter si unus baptizat, non debet simul alius eundem baptizare; hoc enim nullâ necessitate cohonestari potest: quamvìs si casus contingeret, ita ut uterque perficeret baptismum prorsùs in eodem instanti, esset validus Baptismus: si tamen unus priùs perficeret, hic solus baptizaret, sed hæc dicuntur ad uberiorem doctrinam, non quia Minister hujus Sacramenti, his opinionibus irretiri debeat. Sed sequi debet viam ordinariam. Item potest unus simul baptizare multos in casu necessitatis per aspersionem, dicendo: *Ego vos baptizo, &c.*

Sub-

Subjectum Baptiſmi.

11. SUbjectum Baptiſmi, ſeu capax Baptiſmi eſt quilibet homo non baptizatus, ſive ante, ſive poſt uſum rationis: & quidem de filijs Chriſtianorum conſtat ex communi uſu Eccleſiæ non ſolùm poſſe, ſed debere baptizari, non expectato uſu rationis, etiam invitis ipſorum parentibus, ſi id contingeret; nec ex parte puerorum requiritur ulla diſpoſitio, ſed ſufficit, eſſe vivos. Idem judicium eſt de his, qui perpetuò ſunt amentes, nam in hoc comparantur pueris, etiamſi ſint adulti, & ſenes: quòd ſi non fuerint perpetuò amentes, dicendum eſt ſicuti infrà de cæteris.

12. De filijs verò non Chriſtianorum, cùm etiam certum ſit eſſe capaces Baptiſmi, & ſi baptizentur, Baptiſmum habere ſuum effectum, etiam invitis parentibus, aut ijs qui loco parentum ſunt; quæri tamen ſolet, an liceat illos hoc pacto baptizare ante uſum rationis: nam poſt uſum rationis, ſi ipſi pueri velint, baptizandi ſunt licèt invitis parentibus: quâ in re hæc communiora eſſe ſolent apud Doctores. Primò, ſi infideles non ſint ſub dominio Principum

Chri-

Christianorum, non licere eorum pueros ante usum rationis baptizare, parentibus invitis, & extra casum extremæ necessitatis puerorum. Secundò, si infideles sint mancipia dominorum Christianorum licere Dominis, eorum pueros, etiam ipsis invitis, baptizare: si verò infideles sint sub Christiano Principe, politicâ tantùm servitute; non licere parentibus invitis, illud facere: si tamen pueri essent in periculo vitæ jam jam morituri, licere eos baptizare inscijs Parentibus. Legi potest *Suar. t. 3. in 3. part. quæst. 25. ar. 3. & sequent. & Bon. de Sacrament. dub. 2. p. 6.* Ubi etiam advertit, quòd si unus ex parentibus sit fidelis, alter infidelis, poterit puer baptizari, invito parente infideli.

13. Circa adultos baptizandos post usum rationis advertendum est, quòd in his præter intentionem recipiendi Baptismum requiritur aliqua dispositio ad effectus illius recipiendos: & quidem ad recipiendum Characterem, nil aliud requiritur, nisi intentio prædicta; at verò ad gratiam sanctificantem recipiendam, & remissionem peccatorum, requiritur Fides in Christum; unde debet priùs instrui in Fide, saltèm circa præcipua

myste-

mysteria: & quidem si contingeret baptizandum nullum peccatum actuale habere, sed solùm originale; nulla alia dispositio requireretur: si verò habeat actualia, & propria peccata, requiritur saltèm aliqua attritio supernaturalis de illis: de qua attritione dicetur infrà in materia de confessione.

14. Quòd si talis adultus nullam haberet attritionem actualem, aut virtualem de peccato mortali; vel certè, quod deterius est, haberet affectum ad aliquod mortale; hic diceretur indispositus, & accedere cum fictione ad Sacramentum, & sic peccaret, nec reciperet gratiam: postea verò recedente fictione per supernaturalem contritionem, aut attritionem, reciperet gratiam Baptismi. Quòd si hoc intermedio tempore commisisset etiam alia peccata mortalia, quæ dici possunt commissa post Baptismum, de quibus etiam necessaria esset saltèm attritio; recedente fictione liberaretur per gratiam Baptismalem non solùm ab originali, & alijs peccatis ante Baptismum, sed etiam velut indirectè ab illis post Baptismum: nisi quòd teneretur suo tempore hæc posteriora confiteri, tanquam commissa post Baptismum.

Quòd si adultus accederet ad Baptismum cum affectu tantùm ad aliquod veniale, hic non diceretur accedere cum fictione, nec impediretur effectus Baptismi, nisi in hoc, quòd tale veniale tunc non remitteretur, nisi recedente fictione ipsius.

15. Aliquando incidit dubium, an aliquis sit verè baptizatus, aut an sit capax Baptismi, & an baptizandus? quâ in re illud universaliter advertendum est, an talis (de quo dubitatur, an sit capax) habeat dispositiones, & qualitates requisitas juxta prædicta ad Baptismum; sic enim poterit baptizari, sin minùs, non poterit: v. g. si incideret aliquis in amentiam, vel phrenesim, vel esset sensibus destitutus, & esset in periculo vitæ, nec esset baptizatus; si antea petijt Baptismum, nec retractavit hanc voluntatem, debet baptizari: Item si esset mutus, & surdus; & videns alios baptizari, peteret suo modo Baptismum; instruatur in Fide quantùm fieri potest, & baptizetur: Si nasceretur monstrum, de quo dubitaretur, an esset homo, & an esset unus, vel duo homines; adhibitâ convenienti diligentiâ fiat, quod prudenter judicabitur: & si opus fuerit, baptizetur sub conditione: nempe, *Si es capax Baptismi, ego te bapti-*

zo, *&c.* ſi verò conſtet, quòd aliquis fuerit baptizatus, ſed dubitatur de validitate Baptiſmi, ſi dubium ſit rationabile, debet baptizari ſub conditione: nempe, *ſi non ès baptizatus, ego te baptizo*, *&c.* & idem dicendum eſt, ſi dubitaretur, an aliquis ſit, vel non ſit baptizatus.

Effectus Baptiſmi.

16 Effectus baptiſmi ſunt Character, Gratia ſanctificans cum ſuis virtutibus, & donis annexis, remiſſio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quàm quoad pœnam, aliqua auxilia propriè pertinentia ad gratiam baptiſmalem, apertio januæ cæleſtis, conjunctio hominis cum Chriſto, ut membri cum capite, ſubjectio hominis juriſdictioni Eccleſiaſticæ. De quibus *Filliuc. de Sacram. tr.* 2. *cap*: 5. *Tol. l.* 2. *c.* 21.

Ritus, & Cæremoniæ.

17 Atque hæc, quæ hucusq; dicta ſunt, pertinent veluti ad ſubſtantiam Baptiſmi. Præterea verò adhibentur ex præcepto, & conſuetudine Eccleſiæ in Baptiſmo ſolemni aliquæ cæremoniæ, quæ habentur in Rituali Romano, quas non licet omittere ſine gravi culpa extra neceſſitatem: quòd ſi in neceſſitate fuerit collatus Baptiſmus ſine illis,

sunt postea in Ecclesia adhibendæ, etiamsi non repetatur Baptismus: quòd si semel fuerint adhibitæ, etiamsi postea constaret Baptismum non fuisse validè collatum, non sunt necessariò repetendæ, sed solus baptismus repetatur; hæ autem cæremoniæ, quæ dicuntur Sacramentalia Baptismi, sunt ab Ecclesia institutæ, tum ob magnitudinem, & reverentiam tanti Sacramenti, tum ad devotionem, instructionem, & excitationem fidelium, & ipsius baptizandi: continent etiam multa mysteria, & vim, & efficaciam contra Dæmonem. De quibus plura *Bonac. d. 2. de Sacr. in fine, & alij apud ipsum: S. Tho. 3. p. q. 66. artic.* 10.

18. Præterea ad completum ritum Baptismi solemnis, requiritur susceptor, qui dicitur Patrinus, qui non est necessarius in Baptismo privato: hic autem potest esse duplex, primò si teneat, & suscipiat puerum solùm in cæremonijs antecedentibus Baptismum, inter quas est *Catechismus*, seu *instructio*, & dicitur susceptor in *Catechismo*: 2. qui teneat puerum in ipso fonte Baptismi dum baptizatur, qui sæpe solet esse idem, & hic dicitur absolutè Patrinus, & juxta *Trid.* non potest esse nisi unus tantùm, vel una tantùm

tùm; vel unus & una tantùm. Quòd ſi plures eſſent, tenetur baptizans determinare unum, vel duos modo dicto, qui ſoli ſunt Patrini; hi autem debent eſſe tales, qui poſſint tali officio fungi: non poſſunt eſſe infideles, aut non baptizati, aut Hæretici, imò nec Monachi: quo nomine probabile eſt, non venire alios religioſos, qui verè Monachi non ſint, etiam ſi ſint Mendicantes: incumbit autem Patrinis poſtea erudire eum, quem ſuſcipiunt, in rebus pertinentibus ad ſalutem; quamvìs hæc obligatio vix nunc habeat locum inter Catholicos, quorum filij abunde habent hanc eruditionem aliunde. Quomodo autem in his oriatur quædam cognatio ſpiritualis, dicetur infrà in impedimentis Matrimonij.

Appendix.

19 SOlet ex occaſione Baptiſmi prædicti, qui dicitur Baptiſmus aquæ, ſeu fluminis, agi hìc à Doctoribus de alijs duobus Baptiſmis, nempe de Baptiſmo flaminis, & Baptiſmo ſanguinis. Primus contingit, cùm quis adultus antequam actu baptizetur, habens fidem in Chriſtum elicit actum perfectæ contritionis, & haritatis, impellente interiùs Spiritu Sancto; hic enim ſtatim ſanctificatur

cum voto Baptiſmi: ſecundus contingit; ſi aliquis ante Baptiſmum fieret Martyr; hic enim, ut ſuprà tetigi, reciperet etiam gratiam ſanctificantem. Sed hæc non pertinent ad noſtrum inſtitutum. *Legi poteſt S.Tho. 3.p. q. 66. art. 11.* Atque hæc de Baptiſmo.

DE SACRAMENTO Confirmationis.

Materia, Forma, & Definitio.

1 HOc eſt ſecundum Sacramentum, in quo etiam imprimitur Character, atque adeò eſt irreiterabile, per quod homo corroboratur in fide, & veluti adſcribitur militiæ Chriſti ad fortiter Fidem defendendam, ſi oportuerit coram Tyranno, & inimicis Fidei: hic eſt enim proprius ejus effectus, præter gratiam ſanctificantem communem omnibus Sacramentis: de quo pauca quædam occurrunt dicenda.

2 Materia remota hujus Sacramenti eſt Chriſma, quod componitur ex oleo olivarum, & balſamo, & conſecratur ab Epiſcopo conſecrato; neq; eſt materia apta ſine conſecratione. Utrùm autem balſamum ſit de neceſſitate hujus materiæ, probabilior ſententia eſt eſſe: omnes tamen

men conveniunt esse de præcepto sub mortali: sicuti etiam est necessarium necessitate præcepti, ut Chrisma sit novum, idest eiusdem anni in die Cœnæ confectum, nam vetus comburitur; licèt hoc non sit de necessitate Sacramenti. Materia verò proxima est unctio talis Chrismatis facta ab Episcopo pollice manûs dexteræ per modum Crucis in fronte suscipientis: quæ unctio debet esse sensibilis, ut diximus de ablutione in Baptismo.

3 Forma hujus Sacramenti consistit in illis verbis prolatis ab Episcopo dum ungit, nempe: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti. Amen.* Circa quam eadem ferè advertenda sunt, quæ diximus in forma Baptismi: ex quibus colligi potest ita definiri posse Confirmationem: Est Sacramentum, in quo Episcopus Chrismate consecrato, ungit baptizati frontem sub certa verborum forma ad fidem viriliter profitendam coram fidei inimicis: ponitur illa particula, *baptizati*, quia Confirmatio exigit Baptismum, alioqui nulla est. Solet etiam hoc Sacramentum dici Chrisma, seu Sacramentum Chrismatis, propter Chrisma prædictum.

Minister, & Subjectum.

4 ORdinarius hujus Sacramenti Minister est Episcopus: præterea probabilior sententia est simplicem Sacerdotem posse illud conferre ex commissione Summi Pontificis; nam Episcopus nulli delegare potest: & quamvis possit Episcopus quoscunque baptizatos confirmare, validè quidem, at non licitè, nisi suæ Diœcesis, & in sua Diœcesi; alienos verò, & in alterius Diœcesi ex licentia proprij Episcopi. Et quidem locus communiter est Ecclesia, quamvis possit etiam conferri extra Ecclesiam, ut Episcopo videbitur.

5 Subjectum capax hujus Sacramenti, est quilibet baptizatus etiam ante usum rationis, quamvis sit amens, aut moriturus, ut diximus de Baptismo. Communiter apud nos non confertur ante septennium: sed in hoc servari potest usus approbatus cujusque Ecclesiæ. Requiritur in suscipiente, ut sit in gratia: quòd si habeat conscientiam peccati mortalis, vel confiteatur, vel conteratur, vel existimet se esse contritum: & idem dicendum est de conferente. Probabile item est hoc Sacramentum non esse per se necessarium ex præcepto: nisi forte

fortè quando videtur necessarium ad profitendam Fidem coram Tyranno: relinquere tamen illud ex contemptu, esset mortale.

Ritus.

6 HAbet etiam hoc Sacramentum suas cæremonias, non omittendas sine causa: de quibus legite *Catechismum*, *Trid.* de hoc Sacramento, & *Bellar. tom. 2 de hoc Sacr. cap. 13. Suarium disp. 37. sect. 2.* & habetur in Pontificali Romano. Requiritur etiam in illo Patrinus unus, vel una tantùm, & contrahitur cognatio spiritualis: de qua infrà de Matrimonio. Patrinus debet esse confirmatus, & non idem, qui fuit in Baptismo extra necessitatem; nec vir uxoris, vel econtra; nec consanguinei in primo gradu. Monentur etiam Episcopi in *Trid. sess. 2. c. 4.* ut nulli conferant Ordines, nisì sit confirmatus, licèt validè conferri possint sine confirmatione: nec videtur ibi contineri præceptum sub mortali. Habent etiam Episcopi gravem obligationem conferendi hoc Sacramentum suo tempore, prout illis prudenter videbitur: aut curare, ut ab aliquo alio Episcopo conferatur; & potest conferri etiam tempore interdicti.

DE
Sanctissimo Eucharistiæ SACRAMENTO.
Definitio, & Essentia.

1 SAnctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quod est finis, & perfectio omnium Sacrmentorum; rectè dicitur Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi: essentialiter enim consistit in speciebus panis, & vini, consecratis cum reali, & vera præsentia Corporis, & Sanguinis Christi Domini existentis sub illis: atque adeò habet omnia requisita ad essentiam Sacramenti; est enim signum sensibile rei sacræ sanctificantis hominem: cum hac tamen differentia ad cætera Sacramenta, quòd alia sunt signa sensibilia rei sacræ sanctificantis solùm formaliter, nempe gratiæ sanctificantis; hoc verò præterea est signum rei sacræ sanctificantis homines effectivè, qualis est Christus Dominus. Sic ergò definiri potest: Eucharistia est Sacramentum, in quo sub speciebus Panis, & vini consecratis, Corpus, & sanguis Christi continentur ad nutrimentum spiritualis vitæ in Baptismo receptæ.

2 Circa hoc Sacramentum, Ecclesia Catholica semper docuit post verba consecrationis à Sacerdote prolata, substantiam Panis converti in substantiam Corporis, & substantiam Vini, in substantiam Sanguinis Domini nostri Iesu Christi: ita ut nihil substantiæ Panis, & Vini remaneat, sed sit ibi realiter, & verè substantia Corporis, & Sanguinis unà cum Anima, & Divinitate Christi Domini, remanentibus dumtaxat solis accidentibus Panis, & Vini: quæ conversio dicta est Transsubstantiatio. Fuit hoc Sacramentum institutum à Christo Domino in ultima Cœna; & quamvìs integrè consistat in speciebus Panis, & Vini, modo dicto realiter inter se distinctis; est tamen unum numero Sacramentum in unica refectione: quia significat unam refectionem spiritualem, D. *Th. 3. p. q. 73. a. 2.*

3 Similiter Ecclesia Catholica docet, quòd quamvìs, ex vi verborum consecrationis, solum Christi Corpus ponatur sub speciebus Panis, & solus Sanguis sub speciebus Vini; tamen per concomitantiam sub speciebus Panis, est etiam Sanguis; & sub speciebus Vini, est etiam Corpus; atque adeò totus Christus Do-

minus est sub utrisque speciebus, & tantundem accipit, qui in altera tantùm specie communicat, quàm qui in utraque. Continetur etiam Christus Dominus sub singulis speciebus modo spirituali, scilicet totus in toto, & totus in qualibet parte, tam ante, quàm post divisionem specierum: & tamdiu manet sub illis, quamdiu illæ non corrumpuntur. Alia pertinentia ad admirabilem hanc conversionem fusè tractant Theologi cum *D.Thom.3. par. quæst. 73. & Magist. sen. in 4. à dis. 8. & alij.*

Materia, & Forma.

4 MAteria, quoad Corporis consecrationem, est Panis usualis triticeus, & non alius; qui in Ecclesia latina debet esse azymus, in Græca fermentatus: quoad sanguinis verò consecrationem, est Vinum de vite, cui ex necessitate præcepti admiscenda est modica aqua: nec debet fieri consecratio in materia dubia. Forma in consecratione panis de essentia Sacramenti, sunt illa verba: *Hoc est corpus meum*: Vini verò sunt illa: *Hic est Calix Sanguinis mei.* Particula *enim*, non est de essentia, sed præcepto: unde ex industria, aut contemptu non potest relinqui

linqui sine mortali. Quòd si ex aliqua
inadvertentia, aut negligentia; erit ve-
niale : illa verò verba in consecratione
Calicis, nempe, *novi*, *& æterni testa-
menti*, &c. usque ad illa, *hæc quoties-
cunque &c.* exclusivè, licèt non sint de
essentia formæ secundum probabilio-
rem sententiam, sunt tamen de substan-
tia; atque adeò non possunt relinqui si-
ne mortali. Plura de his *Suarius 3. p. t. 3.
disp. 60. sect. 1.* Materia consecranda de-
bet esse moraliter præsens Sacerdoti ce-
lebranti, & determinata secundum i-
psius intentionem. Legite *Bonacinnam
disp. 4. q. 2. punct. 5. & 6.*

Minister.

5 Hujus Sacramenti Minister, quan-
tùm ad Consecrationem, est so-
lus Sacerdos; quantùm verò ad distri-
buendum illud fidelibus, est etiam ex
officio Sacerdos habens ordinariam,
vel delegatam facultatem ad id facien-
dum; & in necessitate Diaconus: quam-
vis hoc nunc non sit in usu, quia non
deest copia Sacerdotum. Ordinariam
facultatem habent, qui ex officio cu-
ram habent animarum, ut Parochi, &c.
delegatam verò, qui ab his facultatem,

vel expressam, vel tacitam habent, aut privilegium. Item neque nunc videtur esse in usu, ut si quis esset in extremo vitæ periculo, & non esset, neque Sacerdos, neque Diaconus, à quo posset hoc Sacramentum recipere; quòd possit illud recipere à Subdiacono, vel etiam à Laico: quia hoc Sacramentum in re non est tantæ necessitatis: quamvis aliqui contrarium existiment. *Bonac. de Sacram. disp. 4. q. 5. punct. 1. num. 6.*

6 Parochus tenetur hoc Sacramentum, vel per se, vel per alium ministrare, non solùm quando tenentur subditi illud recipere; sed etiam quoties rationabiliter illud petunt: tenetur tamen negare publico Usurario, aut peccatori, donec Ecclesiæ satisfaciat: non potest tamen negare quantumvis indigno, si solùm in confessione Sacramentali sciat indignitatem ipsius, ne frangat sigillum confessionis. Perpetuò amentibus, & infantibus deneganda est Eucharistia. S. *Tho. 3. p. q. 80. a. 9.* Cætera, quæ pertinent ad hoc Sacramentum, ejúsque necessitatem, dicentur infrà in 4. præcepto Ecclesiæ, & aliqua in sequentibus.

DE

DE EUCHARISTIA, ut eſt Sacrificium.

Quid, & in quo conſiſtat?

7 Euchariſtia non ſolùm eſt Sacramentum, ſed etiam verum, & propitiatorium Sacrificium, antiquæ legis & naturæ Sacrificijs figuratum, à Chriſto Domino inſtitutum, ut ſemper in Eccleſia perſeveret. Perficitur autem in Miſſa, & offertur ſoli Deo pro vivis, & defunctis. *Trid. ſeſſ. 22. c. 1. & 2.* Dicitur, Incruentum Sacrificium, quia in illo non effunditur verè, & re ipsâ Sanguis, ſicut effuſus eſt in ara Crucis, ſed ſolùm ſignificatur, & exprimitur Sacrificium illud cruentum crucis, quod ſemel oblatum eſt.

8 Sacerdos, unicus hujus Sacrificij Miniſter in perſona Chriſti, illud conficit in memoriam Paſſionis, & mortis ipſius. Conſiſtit autem eſſentialiter ſaltèm in conſecratione utriusque ſpeciei. Aliqui etiam addunt probabiliter, oblationem, quæ conſequitur ad conſecrationem, & ſumptionem à Sacerdote, ad quam ordinatur illa panis, & vini

obla-

oblatio, quæ antecedit consecrationem, de quibus plura Theologi. Certum est omnes has actiones esse necessarias ad perfectionem hujus Sacrificij, & non posse relinqui sine gravi peccato, sicuti nec cætera: de quibus *Trid. sess. 22. cap. 4.* & si quæ ad hujus Sacrificij legitimum ritum pertinent, & ab Ecclesia sunt instituta, de quibus infrà.

Offerens. Pro quo offertur. Et effectus.

9 DE effectibus Eucharistiæ ita distinguendum est: potest enim considerari ut Sacramentum; & de hoc dicetur infrà circa quartum præceptum Ecclesiæ: & potest considerari ut Sacrificium; de quo hoc loco. Ut sic ergò potest comparari. Primò ad offerentes. Secundò ad illos, pro quibus offertur. Et quidem primò per se, & immediatè offerens hoc sacrificium est Sacerdos in persona Christi: reliqui verò fideles medio Sacerdote, seu per sacerdotem; & hoc pacto sicuti omnia alia opera hominis justi merentur augmentum gratiæ, & sunt satisfactoria, & impetratoria; sic etiam & hoc opus juxta mensuram devotionis, & boni motûs voluntatis ejus,

à quo

à quo offertur, & ex opere operantis. Difficultas ergò est de effectibus, quos facit in ordine ad illos, pro quibus offertur, & ex opere operato; qui etiam in duplici statu esse possunt, vel enim sunt in gratia, vel in statu peccati mortalis; nam etiam pro peccatoribus offerri potest hoc Sacrificium, quemadmodum pro illis Christus in cruce se obtulit in Sacrificium Patri.

10 Si ergò is, pro quo peculiariter offertur sit in peccato mortali, habet vim conferendi illi auxilia gratiæ, majora, vel minora, & interdum etiam efficacia ad resurgendum à peccato per contritionem, aut Sacramentalem confessionem. Mensura autem horum auxiliorum soli Deo nota est; & sic dicitur Sacrificium propitiatorium ad delenda peccata quoad culpam: si verò sit in gratia, habet vim conferendi auxilia modo dicto ad augendam gratiam. Item valet ad pœnas pro peccatis debitas remittendas: unde etiam pro animabus Purgatorij offertur: & sic dicitur Satisfactorium. Habet etiam vim impetrandi alia beneficia, prout expedit, præsertim saluti animarum; & sic dicitur generali vocabulo Impetratorium: quæ omnia habet

habet præſcindendo à Sanctitate, aut bonitate Sacerdotis offerentis. Legi poteſt *Vasq. t. 3. in 3. par. d. 228.*

11. Peculiariter,& moraliter offerentes in hoc Sacrificio ſunt illi, qui illud procurant, petunt, dant eleemoſynam pro illo, qui aſſiſtunt Sacro,& qui inſerviunt: illi verò, pro quibus peculiariter, & in particulari offerri poteſt, ſunt, ipſemet Sacerdos, omnes fideles baptizati, non excommunicati majori excommunicatione(licèt pro his poſſit privatim orare Sacerdos in memento, ut reſipiſcant.) Item catechumeni, infantes, amentes, energumeni, & demum infideles, licèt non debeant in particulari publicè hi nominari: ultimò pro animabus Purgatorij. Pro omnibus autem his offertur juxta uniuſcujusque capacitatem: unde pro animabus Purgatorij offertur, ut ſatisfactorium: Pro infantibus baptizatis, ut Impetratorium; & eodem modo pro infidelibus: pro multis verò alijs etiam ut Expiatorium. Poteſt etiam pro Beatis offerri, ut Sacrificium gratiarum actionis, & Honorarium: nullo verò modo pro damnatis. Legite *Filliucium tract. 5. cap. 2. Coninch. q. 83. art. 1. dub. 9.*

12 Non poteſt à Sacerdote ſuſpendi fru-

fructus hujus Sacrificij, ita ut hodie celebretur Miſſa, & applicatio differatur determinanda in futurum tempus: quia hoc Sacrificium habet vim, & efficaciam quando fit. *Fill. ex Suario*, & alijs, loco cit. *c.* 3. *num.* 78.

13 Fructus etiam hujus Sacrificii, ut ſatisfactorium eſt, defacto eſt finitus: unde ſi offeratur pro pluribus minuitur in ſingulis. Quare non poteſt Sacerdos, qui habuit eleemoſynam ad faciendum Sacrum pro una anima Purgatorij v. g. applicare idem Sacrificium pro pluribus: ſic enim injuſtè defraudaret animam illam parte fructûs, & teneretur ad reſtitutionem pro parte. Idem *Filliucius num.* 90.

Quoties, & quando celebrandum?

14 SAcerdos juxta tutiorem, & receptã ſententiam debet ad minùs quater, vel ter in anno celebrare ſub mortali: præſertim in ſolemnioribus diebus, niſì aliquâ rationabili causâ prudentis arbitrio impediatur. Poteſt tamen quotidie celebrare ſi velit, & ſit rectè diſpoſitus. Feriâ ſextâ majoris hebdomadæ non poteſt. Feriâ quintâ privatim

poteſt;

potest; sed consultius est communiter non fieri ubi consuetudo est, ut unus celebret, & alij communicent: & multò magìs id servandum est Sabbato Sancto; licèt privatim aliqua ex causa post pulsum campanarum ab aliquo celebrari possit. Semel in die tantùm ordinariè celebrari potest, excepto die Nativitatis Domini, in quo ter celebrari potest, & ante auroram post mediam noctem: in alijs verò diebus ordinariè ab aurora, id est unâ, & dimidiâ horâ circiter ante ortum Solis, usque ad Meridiem circiter, seclusis privilegijs. Quid autem fieri possit circa hæc in casibus gravis necessitatis, qui tamen vix, vel rarò apud nos contingunt, legite *Fil. l. cit. c. 4.*

Locus.

15 LOcus, in quo celebrari potest jure communi est Templum, seu Ecclesia benedicta, fundata saltèm auctoritate Episcopi: at verò ex privilegio, & dispensatione Papæ licet etiam in Oratorijs, vel sacellis privatis, quamvìs non benedictis: & in casu gravis necessitatis in quovis loco decente terræ & ex licentia Episcopi; in mari autem solius Papæ. In Ecclesia interdicta, vel vio-

violata, sive per injustam sanguinis effusionem, sive publicam humani seminis, & illicitam effusionem, sive in qua excommunicatus non toleratus, aut infidelis maneat sepultus; non licet celebrare antequam purificetur: quòd si violatio contingat dum Sacerdos celebrat: si fit post inceptum Canonem, absolvat sacrum; si ante, cesset à celebratione. Lege *Conin.q.83.art.3.d.1.*

16 Missa celebrari debet super Altare, cui, si non sit ipsum totum consecratum, debet superponi aliud Altare, quod dicitur parvum, consecratum, lapideum, super quod immediatè sacrificium fiat, quod est necessarium sub mortali. Debet Altare esse triplici, vel saltèm duplici mappâ, seu linteo coopertum, cum duplici ad minus candela cerea accensa, cum Cruce, & Missali, in quo saltèm sit integer Canon; qui incipit ab illis verbis; *Te igitur &c.* usque ad sumptionem Sacramenti. In casibus verò gravis necessitatis, præciso scandalo, aut contemptu, aut gravi aliquo inconveniente, posset celebrari cum una mappa, uno lumine, etiam ex oleo, sine Cruce, & Missali, si Sacerdos memoriâ teneat, quæ necessaria sunt; sed hæ necessitates non

sunt

ſunt facilè admittendæ, maximè apud noſtras regiones.

Vaſa, & Veſtes.

17 REquiritur ad hoc Sacrificium Calix, & Patena ex auro, argento, vel ſtanno, ſaltèm quo ad illam partem, quæ tangit immediatè ſpecies conſecratas, & debent etiam eſſe conſecrata ab Epiſcopo. Requiritur etiam Corporale, & Palla ex lino, conſecrata item ab Epiſcopo: pyxis verò ubi aſſervatur Sanctiſſimum Sacramentum, non eſt neceſſe, ut ſit conſecrata, ſed ſufficit ad ſummum ſi ſit benedicta. Requiruntur præterea ſacræ veſtes benedictæ, nempe Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Planeta: prima duo debent eſſe linea, reliqua poſſunt eſſe lanea, vel ſerica: atque hæc omnia requiruntur ſub mortali; licèt in caſu gravis neceſſitatis poſſit aliquid ex minoribus relinqui, ut cingulum, manipulus, &c. Requiritur præterea ad minimum unus miniſter, qui Sacerdoti inſerviat, niſi in caſu magnæ neceſſitatis. *Suar. diſp. 87. ſect. 8. Conine loc. cit. dub. 8.*

Rubri-

Rubricæ servandæ.

18 SAcerdos celebrans debet servare Rubricas, & Ritum Missalis: & quidem in universum sub mortali: atque adeo non potest vel in nullo, vel magna ex parte se illi non conformare, aut in ijs, quæ sunt de substantia Sacrificij juxta prædicta: poterit tamen in multis excusari parvitate materiæ: ut si omitteret nomen alicujus sancti in Canone ex inadvertentia, aut aliquali negligentia; vel tempore Paschali ea, quæ interponuntur propria in *Communicantes*, aut *Hanc igitur oblationem*, &c. aut omittat commemorationem alicujus Sancti, aut *Credo*, vel *Gloria*, & quid simile. *Filliuc, loc. cit. c. 5. n. 155.* Item potest ex aliqua causa privatim dicere Missam alterius diei, quam in Missali præscribatur. *Idem n. 154.* Non tamen debet addere novas precationes ex sua devotione, aut novas cæremonias: debet etiam ex eodem Missali in promptu habere quomodo suppleri debeant defectus occurrentes sive ante, sive post consecrationem. Hæc, & alia, quæ pertinent, ut rectè suo munere fungatur Sa-

cerdos

cerdos, legere poteſt apud Auctores citatos, & D. *Th. 3. p. qu. 83. art. 5. & 6.*

DE SACRAMENTO Pœnitentiæ.

1 NOtitia hujus Sacramenti præcipuè neceſſaria eſt Confeſſarijs, ſicuti frequens ejus uſus valde etiam neceſſarius eſt lapſis poſt Baptiſmum, cùm ſit medium neceſſarium ad remiſſionem mortalium: quare valde expedit, ut Confeſſarij familiarem habeant, & promptam Doctrinam ad utilem talis Sacramenti adminiſtrationem, & ut juvare poſſint pœnitentes in re tam neceſſaria ad totius vitæ directionem.

2 Pœnitentia eſt nomen virtutis, & nomen Sacramenti. Primo modo Pœnitentia Chriſtiana eſt virtus, per quam dolemus de peccatis commiſſis, quatenus ſunt offenſa Dei: dolemus inquam, ex aliquo ſupernaturali motivo: de quibus infrà.

Secundo modo Pœnitentia eſt Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo ex peccatis commiſſis poſt baptiſmum virtute clavium, ſeu abſolutio-

nis

nis Sacerdotalis : atque hæc poteſt afferri pro definitione Sacramenti Confeſſionis, & Pœnitentiæ.

Miniſter.

3. MInister hujus Sacramenti in omni prorſus caſu debet eſſe Sacerdos, habens juriſdictionem, vel ordinariam. vel delegatam in ipſum Pœnitentem. Quare confeſſio facta non Sacerdoti, nunquam eſt Sacramentalis. In articulo mortis quilibet Sacerdos poteſt abſolvere ab omni peccato, & cenſura, ſi fuerit neceſſarium.

4. Confeſſarius, ut licitè miniſtret hoc Sacramentum, debet eſſe in gratia : alioqui peccat mortaliter toties, quoties abſolvit, licèt abſolutio ſit valida, ſi Pœnitens eſt rectè diſpoſitus Quare ſi Confeſſarius habuerit conſcientiam peccati mortalis; debet vel confiteri, vel elicere actum contritionis, aut ſaltèm exiſtimare ſe eſſe contritum.

5. Similiter ad licitam adminiſtrationem requiritur in Confeſſario aliqua ſcientia erga ea, quæ pertinent ad ſuum munus : nempe ut ſciat differentiam peccati venialis, & mortalis, & cognoſcat, quæ ſint communiter peccata mortalia ordinaria, & circumſtantiæ mutan-

tes speciem, &c. licèt non habeat harum rerum exactam, & perfectam notitiam, sed sciat in difficilioribus dubitare, & consulere Doctores. Item ut sciat formam, & alia requisita, ad perfectionem hujus Sacramenti, & dirigere Pœnitentem in rebus necessarijs.

6. Ad validitatem verò hujus Sacramenti requiritur in Confessario, præter jurisdictionem, intentio absolvendi, saltèm virtualis, qualis esset, si quando accedit ad audiendas confessiones, habet animum fungendi suo munere, vel quid simile, quem animum non retractet. Item requiritur in Confessario prædicta scientia: nam si nullam, vel valde tenuem haberet, juxta prædicta; nec licita, nec valida esset absolutio, nisì in casu summæ necessitatis. Ita *Filliuc. t. 1. tr. 7. c. 9. n. 254. & alij, quos citat Vasq. t. 4. in 3. p. q. 93. ar. 8. dub. 2.* licèt aliqui probabiliter putent, ignorantiam Confessarij non reddere invalidam absolutionem, si pœnitens bonâ fide, & cum sufficienti dispositione confessus est: quod limito nisì esset tanta ignorantia Confessarij, ut nesciret adulterium, v. g. furtum, homicidium, blasphemiam, &c. esse peccata mortalia,

aut

aut si nesciret formam absolutionis. Plura de his *Suar. 3. p. t. 3. disp. 16. sec. 3. & t. 4. disp. 28. sec. 1. & 2. Bonac. de Sacram. disp. 5. §. 2. Con. de Sacram. q. 64. ar. 4.*

7. Sacerdos excommunicatus vitandus, & non toleratus (de qua excommunicatione infrà) non solùm illicitè, sed etiam invalidè absolveret, quia caret jurisdictione. *Valent. t. 4. disp. 3. p. 3. fol. 601. in fine. Suar. de cens. disp. 11. sect. 2.* Nisì fortè in extrema necessitate Pœnitentis, quando non adesset alius Sacerdos: *ut ibidem habetur sect. 1.* aut in loco, ubi esset incognitus, & haberetur publicè pro legitimo Confessario, aut cum titulo colorato: nam in his casibus censetur Ecclesia dare illi jurisdictionem.

8. Si Sacerdos sit excommunicatus non vitandus, non amittit jurisdictionem ad absolvendum, atque adeò validè absolvit, si nihil aliud desit; peccat tamen, & illicitè absolvit, si absque necessitate se ingerat ad audiendas confessiones, non obtentâ priùs absolutione à censura. *Filliuc. t. 1. tr. 12. c. 3. n. 70. &c.*

9. Pœnitens non solùm potest licitè petere hoc Sacramentum à Parocho, aut

 alio,

alio, qui ex officio tenetur illud miniſtrare, etiamſi ſciat illum eſſe excommunicatum, non vitandum, ſi ſubeſt ſufficiens neceſſitas, aut utilitas pœnitentis: ſed in tali caſu talis Sacerdos poteſt licitè miniſtrare, ſi putet ſe eſſe contritum, aut in gratia: non eſt autem hoc petendum ab excommunicato, qui non tenetur ex officio, niſi in caſu gravis neceſſitatis. *Filliuc. loc.cit.*

Partes hujus Sacramenti.

10. PArtes Sacramenti Pœnitentiæ ſunt duæ, Materia ſcilicet, & Forma: quod eſt commune omnibus Sacramentis. Forma eſt abſolùtio Sacerdotalis: *Ego te abſolvo*, &c. Debet autem Confeſſarius memoriter ſcire integram formam abſolutionis ſecundum Ritum Romanæ Eccleſiæ, quam formam in calce operis habes.

11. Materia duplex eſt: remota, & proxima. Remota autem, quæ ſunt peccata, item eſt duplex: neceſſaria, & ſufficiens; neceſſaria, ſunt omnia peccata mortalia commiſſa poſt Baptiſmum non aliàs rite confeſſa, & abſoluta: ſufficiens, ſunt peccata venialia, vel mortalia, aliàs rite confeſſa, & abſoluta. Dicuntur autem peccata materia remota, quia ſunt

ſunt materia, ad quam deſtruendam, & abolendam ordinatur hoc Sacramentum: remota autem, quia non ſunt pars aliqua Sacramenti componens Sacramentum: proxima verò materia ſunt tres actus Pœnitentis, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quæ verè ſunt partes hujus Sacramenti, & ſubjiciuntur formæ, nempe abſolutioni. De quibus omnibus in particulari aliqua magìs neceſſaria dicemus.

De Materia remota.

12. PEccatum mortale, quod dicitur eſſe dictum, factum, concupitum contra legem æternam; differt à veniali, 1. quia privat gratiâ ſanctificante, quod non facit veniale: 2. quia eſt inimicitia ad Deum, quod non eſt veniale: 3. quia verè, & propriè, & perfectè eſt contra legem Dei, & præcepta ſive naturalia, ſive poſitiva, & in materia gravi. At veniale dicitur eſſe, præter legem, aut contra imperfectè, & diminutè, ſcilicet in materia levi: & ſolùm impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & Charitatis prorumpat.

13. Non poteſt fieri, ut ille actus, qui eſt peccatum veniale, fiat mortale: poteſt tamen fieri, ut illa, quæ priùs erat

materia peccati venialis, fiat materia peccati mortalis, mutatis circumſtantijs: v. g. aliquod mendacium, ad quod non ſequitur gravis proximi offenſa, erit veniale; at in tali circumſtantia gravis offenſionis, poterit eſſe mortale, & ſic de cæteris: peccatum verò dubium non debet eſſe integra materia confeſſionis, ſed addantur alia peccata, quamvis aliàs confeſſa, aut peccata venialia, ut poſſit dari abſolutio ſine conditione. Ad cognoſcendum autem quando aliquod peccatum in particulari ſit mortale, aut veniale, pendet ex notitia præceptorum, & legis Chriſtianæ: & univerſaliter ſi ſit in materia gravi contra aliquam virtutem, aut præceptum, erit mortale.

14. Vitium differt à peccato: nam vitium ſignificat habitum vitioſum in anima, qui inclinat ad peccandum: peccatum verò dicit actionem peccaminoſam, & malam, quæ eſt materia confeſſionis, & dicitur peccatum actuale: nam datur etiam peccatum habituale, quod conſiſtit in privatione gratiæ, prout dicit ordinem ad peccatum actuale commiſſum: quæ privatio deletur per abſolutionem, mediante gratiâ ſancti-

ficant-

ficante. Solet autem dividi peccatum, in Deum, in ſeipſum, & in proximum. Item in peccata carnalia, & ſpiritualia. Item in peccatum commiſſionis, & omiſſionis. Item in peccatum cordis, oris, & operis. Item in peccatum per exceſſum, & per defectum: de quibus omnibus *S. Thom.* 1. 2. *q.* 72. & nos infrà ſuis locis agemus.

15. Præcepta, contra quæ ſunt peccata, duplicis generis ſunt: alia enim ſunt affirmativa, alia negativa. Affirmativa ſunt, quibus præcipitur aliquid poſitivum fieri: negativa ſunt, quibus præcipitur aliquid omitti, ſeu non fieri. v. g. Præceptum de audiendo Sacro eſt affirmativum, quia præcipit auditionem Sacri: Præceptum de non furando eſt negativum, quia præcipit omittere actionem furandi. Contra prima præcepta eſt peccatum omiſſionis: Contra ſecunda, eſt peccatum commiſſionis. Interdum etiam circa eandem materiam, ratione diverſarum rerum, poteſt eſſe utrumque præceptum, affirmativum, & negativum, quod dignoſcendum eſt ex qualitate rei præceptæ.

De materia proxima, & primò de Contritione.

16. TRes illæ partes materiales Sacramenti Pœnitentiæ, nempe Contritio, Confessio, & satisfactio, non sunt omnes essentiales, sed tantùm duæ primæ. Illa autem dicitur pars essentialis, sine qua non potest perfici Sacramentum, & habere suum effectum gratiæ. Quare satisfactio, per se ipsam, solùm est pars integralis, sicuti manus est pars hominis: nam ante illam Sacramentum Pœnitentiæ habet effectum suum gratiæ, & remissionis peccatorum.

17. Contritio duplex est; alia perfecta, & dicitur absolutè contritio; alia imperfecta, & dicitur propriè attritio. Contritio perfecta est dolor de peccatis, quatenus sunt offensa Dei summè dilecti, & super omnia: contritio imperfecta, quæ potest esse sine charitate, est dolor de peccato, quatenus est offensa Dei propter timorem inferni, aut turpitudinem peccati, aut quid simile: & hæc attritio sufficit ad Sacramentum Pœnitentiæ, etiamsi non sit putata contritio, dummodo sit cum proposito, saltèm implicito, non peccandi.

18.

18. Attritio merè naturalis, qualis esset dolor de peccato, propter amissionem pecuniæ, vel honoris, vel sanitatis, &c. non sufficit ad hoc Sacramentum: quia non est attritio Christiana, seu Theologica, aut supernaturalis: non enim respicit ullum motivum supernaturale: si verò sit propter pœnas etiam temporales, quatenus à Deo infligerentur propter peccata, sic sufficeret.

19. Si aliquis non haberet veram attritionem prædictam, sed existimaret probabiliter se habere; hic excusaretur à Sacrilegio, non tamen reciperet absolutionem: quia non habet veram materiam. Sicuti si quis baptizaret aliquo liquore, qui reverà non esset aqua, licèt putaretur esse aqua, non valeret Baptismus: si verò aliquis scienter, & culpabiliter absolveretur sine attritione; fieret sacrilegium, & teneretur repetere confessionem.

20. Si aliquis vellet iterum confiteri peccata semel confessa, & absoluta, ut de novo absolvatur, debet habere novum actum attritionis, tanquam novam materiam Sacramenti: & quoties absolvitur, toties novum actum attri-

tionis habere debet, nisi fortè haberet eundem actum continuatum.

21. Extra Sacramentum cum contritione, aut charitate perfectâ, remittitur peccatum mortale, in voto tamen Sacramenti: unde hic postea suo tempore tenetur confiteri sub mortali.

22. Ad Sacramentum hoc requiritur attritio ante absolutionem: non tamen necesse est, ut sit immediatè antè; sed sufficit, si sit initio confessionis; imò etiam ante, quando homo habuit voluntatem confitendi, & examinavit conscientiam, & nunquam retractavit talem actum: & universaliter quoties attritio præcessit, & fuit ordinata ad hoc Sacramentum, & virtualiter potest intelligi remanere usque ad absolutionem, sufficit: neque enim necesse est, ut in hoc Sacramento materia, & forma sint simul; sed sufficit, si moraliter componant unum veluti ens successivum.

23. Attritio debet esse de omnibus peccatis mortalibus, saltèm implicitè, ad hoc ut sit sufficiens ad Sacramentum: quia non potest absolvi, & subjici clavibus unum mortale sine alio (ob infusionem gratiæ sanctificantis,

quæ

quæ delet omnia peccata mortalia) ſi-
cuti poteſt veniale; atque ita ad confeſ-
ſionem de venialibus ſufficit attritio
unius venialis tantùm: omnis autem
attritio, vel contritio debet ſaltèm im-
plicitè includere propoſitum non pec-
candi, mortaliter quidem abſolutè, ve-
nialiter autem ſaltèm de uno peccato.

De Confeſſione.

24. CONfeſſio Sacramentalis, ante ab-
ſolutionem debet eſſe integra,
ideſt de omnibus mortalibus, ſeu de
tota materia neceſſaria: poteſt tamen
dimidiari in caſu maximæ neceſſitatis,
non ipſius Confeſſarij, ſed pœniten-
tium: ſi ſcilicet eſſet periculum vitæ
pœnitentis unius, aut ſimul plurium
pœnitentium: in quo caſu ſi pœnitens
poſtea habeat ſpatium longioris vitæ,
aut commoditatis; tenetur ſuo tem-
pore omnia illa peccata ſubjicere con-
feſſioni, quæ in priori confeſſione non
expreſſit; à quibus tamen fuerat abſolu-
tus indirectè. Similiter poteſt taceri a-
liquod peccatum in confeſſione, quan-
do ex illius confeſſione ſequeretur ma-
lum grave ipſi pœnitenti, aut alteri ex
malitia Confeſſarij.

25. Qui habet Caſus reſervatos, non

poteſt confiteri ſolos caſus reſervatos Superiori, & ab illo abſolvi, vel ſolos caſus non reſervatos inferiori, & ab illis abſolvi, ſed debet integram confeſſionem facere, vel cum priori, vel cum poſteriori de licentia prioris, quoad caſus reſervatos; ſi quis tamen bonâ fide putans ſe non habere caſus reſervatos, confiteretur cum inferiori Sacerdote, & bonâ fide abſolveretur ab illo; tunc eſſet abſolutus ab omnibus: à non reſervatis quidem directè, indirectè autem à reſervatis, cum onere tamen adeundi Superiorem pro reſervatis, quando cognoverit fuiſſe reſervata.

26. Si aliquis bonâ fide confiteretur ſolos caſus reſervatos cum non habente auctoritatem, & ab eodem bonâ fide reciperet abſolutionem; excuſaretur quidem à peccato propter bonam fidem, non tamen abſolveretur: quia neque directè ab illis abſolveretur, cùm Confeſſarius non habeat jurisdictionem in illos; neque indirectè, quia non ſubjiceret alia peccata confeſſioni, ut ſuppono.

27. Numerus peccatorum, & ſpecies ſunt aperienda in confeſſione, quantùm fieri poteſt, præmiſſo diligenti examine;

mine : quo casu , si quis inculpabiliter oblivisceretur aliquorum peccatorum , absolveretur tamen ab illis indirectè ; cum onere subjiciendi illa confessioni, cùm recordabitur illorum. Quæ autem diligentia sufficiat ad hoc examen , standum est judicio Prudentûm: potest tamen , & debet Confessarius juvare pœnitentem ad hoc examen in ipsa confessione, interrogando, &c. maximè si pœnitens sit rudis, aut immemor: neque tenetur pœnitens scribere peccata sua , aut confiteri per internuntium ; sed sufficit, si faciat moraliter id, quod potest per se.

28. Ad exactam undequaque confessionis perfectionem requiri solent multæ perfectiones ijs carminibus ferè contentæ.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, quæ sit parere parata.

Ideſt, pœnitens, cùm confitetur, debet 1, confiteri peccata simpliciter, sine

admixtione hiſtoriarum, & narrationum inutilium, & rerum non pertinentium. 2. cum humilitate, non autem cum audacia, & jactantia. 3. cum animi puritate, ad finem conſequendæ abſolutionis, & ſalutis 4 cum fidelitate, certa pro certis, dubia pro dubijs referendo. 5. ut frequenter homo confiteatur, ſi poteſt, nec differat confeſſionem ad unum annum. 6. ut explicentur peccata clarè, & diſtinctè, & ſine æquivocatione, aut diminutione. 7. ut ſuo loco, tempore, & debitis circumſtantijs fiat: vel ut peccata dicantur diſtinctè, quoad ſpeciem, & numerum, quantùm fieri poteſt. 8. ut ſponte, & non coactè. 9. ut cum verecundia, & rubore dicantur peccata. 10. ut integrè, ſi ſint mortalia. 11. ut non coram alijs audientibus, nisì fortè in caſu neceſſitatis. 12. cum dolore de peccatis. 13. quamprimum poſt commiſſum peccatum. 14. cum victoria omnium difficultatum, quæ ſolent impedire confeſſionem. 15. per modum accuſationis, & non puræ narrationis. 16. cum animo adimplendi pœnitentiam, & conſilia Confeſſarij.

29. Ex his conditionibus conſtare

po-

poteſt non omnes eſſe neceſſarias ad validitatem confeſſionis : maximè autem neceſſarius eſt dolor , fidelitas , & integritas. Confeſſio autem non ſolùm debet eſſe integra , quoad numerum mortalium ; ſed etiam expreſſa quoad ſpeciem : unum autem mortale dicitur differre ſpecie ab alio, vel quia eſt contra diverſam virtutem in ſpecie ab alio, ſicuti peccatum injuſtitiæ , & peccatum intemperantiæ : vel quia eſt contra eandem virtutem per exceſſum , aut per defectum; per omiſſionem, aut per commiſſionem : ut omiſſio actûs Fidei , & infidelitas contra Fidem : avaritia , & prodigalitas contra liberalitatem , &c. Unde peccata non differunt præcisè , neque multiplicantur propter multiplicationem præceptorum per ſe , ſed propter diverſas oppoſitiones ad virtutes oppoſitas.

30. Confeſſio poteſt eſſe integra materialiter , & formaliter : 1. modo eſt, cùm pœnitens omnia peccata mortalia explicat, quæ commiſit nullo relicto : 2. modo eſt , cùm confitetur omnia peccata , quæ poſt ſufficiens examen illi occurrunt , etiamſi per oblivionem , aut inadvertentiam , aut aliquo alio excu-

ſan-

ſante, relinquat aliqua peccata ex neceſſariò confitendis: tunc enim erit confeſſio integra ſolùm formaliter, quod ſufficit in caſu poſito: primo verò modo erit integra formaliter, & materialiter.

31. Nullum eſt tam grave peccatum, aut cumulus peccatorum, qui per pœnitentiam, & confeſſionem deleri non poſſit: atque adeò nunquam eſt deſperandum. Quòd ſi peccatum in Spiritum Sanctum dicatur irremiſſibile; vel intelligitur de impœnitentia finali, cùm homo moritur in peccato mortali: vel ſi intelligatur de peccato procedente ex certa malitia, quâ ſcilicet peccator per contemptum abjicit, & removet id, quod deletionem peccati poſſet impedire; dicitur irremiſſibile, quia ex ſe excludit media ad remittendum peccatum: abſolutè tamen, per Dei miſericordiam, & omnipotentiam remitti poteſt. S. *Thom. 2. 2. quæſt. 24.*

De Circumſtantijs peccatorum.

32. QUamvìs circumſtantiæ actûs humani ſoleant explicari illo verſu.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Ta-

Tamen, non ſemper omnes ſunt neceſſariò explicandæ in confeſſione; ſed interdum una, interdum alia. Pro quo ſciendum eſt, quòd circumſtantiæ peccatorum ſunt duplicis generis: aliæ quæ materiam venialem transferunt in mortalem; & hæ dici poſſunt aggravantes in infinitum, quia quaſi infinitè diſtat mortale à veniali in gravitate, v. g. leve mendacium eſt veniale; ſi autem addatur circumſtantia gravis nocumenti proximi, erit mortale: & hæ circumſtantiæ ſemper ſunt confitendæ. Si verò loquamur de circumſtantiis peccatorum mortalium, duplicis generis ſunt: aliæ dicuntur ſolùm aggravantes; aliæ mutantes ſpeciem. Secundæ circumſtantiæ ſunt illæ, quæ transferunt materiam unius peccati ad materiam contra aliam virtutem: v. g. habere rem cum libera, eſſet ſimplex fornicatio contra caſtitatem, ſeu temperantiam: at verò cum conjugata, eſt etiam contra juſtitiam: & cum conſangvinea, vel affine, eſt incœſtus: & cum virgine invita, eſt ſtuprum: & cum Religioſa, vel habente votum caſtitatis, eſt ſacrilegium. Similiter furari res ſacras eſt peccatum Injuſtitiæ, & Sacrilegij. Primæ autem

cir-

circumſtantiæ, quæ ſolùm ſunt aggravantes, ſunt illæ, quæ non transferunt peccatum ad aliam ſpeciem peccati contra aliam virtutem, ſed intra eandem ſpeciem aggravant: ſicuti occidere hominem cum magno, vel parvo odio, uno, vel pluribus vulneribus: peccare in die Feſto, & ſimilia. Circumſtantiæ ergò mutantes ſpeciem ſemper ſunt confitendæ, quia addunt novum peccatum; at verò ſolùm aggravantes non ſunt neceſſariò confitendæ, ſecundum probabiliorem ſententiam.

33. Circumſtantia igitur mutans ſpeciem ex eo cognoſcitur, quòd ſcilicet pertineat ad aliam virtutem, vel vitium: non mutans verò ſpeciem, ex eo, quòd non transferat illam materiam ad aliam virtutem. Quæ verò in particulari transferat, vel non transferat; colligendum eſt ex ipſis materijs virtutum, & vitiorum. Et quidem circumſtantiæ mutantes ſpeciem, ut dixi, ſunt omnino confitendæ, quia addunt novum peccatum: at verò aggravantes non ſunt neceſſariò confitendæ, ſecundum probabiliorem opinionem. Item confitendæ ſunt circumſtantiæ, quæ faciunt caſum reſervatum.

Aliqua

Aliqua notanda circa Confeſſionem.

34. Confeſſio Sacramentalis poteſt eſſe valida in aliquo caſu, ſed informis, ideſt, carens formâ abſolutionis: nempe ſi aliquis confiteatur omnia peccata ſua animo ſubjiciendi illa clavibus, ſed pro tunc habeat affectum ad aliquod peccatum, quod etiam ipſi Confeſſario aperiat, ut oret pro ipſo. Hæc confeſſio verè eſt ſacramentalis, & valida: & ceſſante poſtea fictione, non eſt iteranda eidem Confeſſario, ſed ſufficit confiteri illud peccatum, ad quod vigebat affectus, & accipere abſolutionem. At verò, quòd integrum Sacramentum Pœnitentiæ poſſit eſſe in aliquo caſu validum, & informe; probabilius eſt non poſſe: quia integrum Sacramentum conſtat verâ, & integrâ confeſſione, & vero dolore omnium peccatorum, & abſolutione: quæ omnia ſi concurrant, ſequetur infuſio gratiæ, & ita erit Sacramentum validum, & formatum. Sacramentum autem eſſe validum, & informe nihil aliud eſt, nisì habere omnes ſuas partes eſſentiales cum intentione Miniſtri, & voluntate recipientis, & tamen non habere effectum gratiæ: quod in Baptiſmo, & alijs

Sa-

Sacramentis poteſt contingere propter obicem, ſeu indiſpoſitionem ſubjecti: at in pœnitentia non poteſt, quia diſpoſitio ſubjecti eſt pars eſſentialis Sacramenti Pœnitentiæ.

35. Si quis malè confiteatur, quia vel malitiosè non confiteretur omnia mortalia, vel non habet dolorem culpabiliter, nec propoſitum emendationis, peccat mortaliter peccato ſacrilegij, & tenetur reiterare confeſſionem. Quòd ſi contingat in ſequenti confeſſione oblivíſci hujus ſacrilegij inculpabiliter, factâ confeſſione omnium aliorum peccatorum; abſolvetur ab omnibus peccatis, etiam ab illo ſacrilegio, cum onere tantùm repetendi illam confeſſionem priorem invalidam, quando id reſciverit, non autem repetendi alias confeſſiones ſubſequentes validas. Quare duæ ſunt conditiones omnino neceſſariæ ad validam confeſſionem adæquatè: nempe ut ſit integra, modo ſupradicto; & ut ſit doloroſa, ideſt cum ſufficienti dolore.

36. Non poteſt fieri confeſſio abſenti Sacerdoti, & ab illo abſente recipi abſolutio: ut jam per Sedem Apoſtolicam decretum eſt. Si quis tamen vocaretur

ad

ad absolvendum aliquem moribundum, qui petijt Confessarium; si alij id testificentur, etiamsi ipse moribundus nullum signum præbere possit, debet illum absolvere præsentem.

37. Dicere mendacium in confessione, non semper est mortale: nisi quando vel esset integra materia confessionis, vel pertineret ad materiam necessariam, ita ut reddat confessionem invalidam: alioqui per se est veniale.

38. Non debet pœnitens revelare in confessione complicem sui peccati in materia gravi, unde alioqui sequeretur gravis infamia illius apud Confessarium, qui ipsum novit, aut facilè cognoscere potest. Non est tamen illicitum illum revelare Confessario, quando hoc esset necessarium ad integritatem confessionis, & non esset commodum, aut expediens quærere alium Confessarium, qui illum non novit: quamvis probabile sit, etiam in tali casu, posse omitti tale peccatum secundum id, ex quo sequeretur complicis revelatio, remanente confessione integrâ formaliter, donec veniat commoditas confitendi tale peccatum explicitè cum alio Confessario. Potest etiam

revelatio complicis esse licita propter aliquam utilitatem ipsius, aut aliorum, prudentis judicio. De qua re *Suar. tom. 4. in 3. part. disp. 34. sect. 2. Diana part. 1. tr. 7. resol. 40.* tenebitur tamen in eo casu Confessarius sub sigillo confessionis ad secretum servandum: nec potest uti tali notitiâ absque licentia pœnitentis, *Suar. ibid. sect. 3.*

De Satisfactione.

39. SAtisfactio, quæ est pars integralis Sacramenti, debet esse in jejunijs, eleemosynis, orationibus, pœnitentijs, & alijs operibus pijs, juxta qualitatem peccatorum, & pœnitentium: pro venialibus tamen potest injungi quælibet levis pœnitentia ad arbitrium Confessarij, cùm de illis non sit pœna taxata. Non est necesse, ut pœnitens sit in gratia quando facit pœnitentiam, licèt non habeat fructum pœnitentiæ, nisì sit in gratia.

40. Debet Confessarius semper aliquam pœnitentiam imponere: & si pœnitens nullam vellet acceptare (quod moraliter videtur impossibile) non debet absolvi: licèt aliqui contrarium teneant, existimantes sufficere, si in alia vita velit pœnitentiam facere.

41. Ille qui confitetur mortalia, tenetur regulariter ſub mortali facere pœnitentiam injunctam; nisì Confeſſarius nollet illum ad hoc obligare: ſi verò ſola venialia confiteatur, non tenetur ſub mortali, ſed ſub veniali facere pœnitentiam: non erit tamen mortale aliquam partem parvam pœnitentiæ omittere.

42. Si quis obliviſcatur pœnitentiæ injunctæ; non tenetur repetere confeſſionem præteritam, ſed confiteri de tali oblivione: & tunc judicio Confeſſarij imponenda eſt nova pœnitentia, juxta præſentem ſtatum pœnitentis.

43. Si quis velit ſibi mutari pœnitentiam à Confeſſario injunctam; debet adire illum eundem Confeſſarium, à quo fuit injuncta: ſi verò non poſſit illum adire, non poteſt alius Confeſſarius per ſe & directè talem pœnitentiam immutare, nisì repetatur Confeſſio illa, in qua fuit injuncta: poteſt tamen indirectè, quatenus ſtatus præſens pœnitentis exigit aliquam aliam diſpoſitionem circa has pœnitentias, qui ſtatus jam pertinet ad præſentem confeſſionem.

44. Hæc pœnitentia imponitur pro pœna temporali, quæ poſt abſolutionem

à culpa sæpe remanet solvenda à pœnitente : unde si Sacerdos adverteret magnum dolorem in pœnitente ; potest minuere satisfactionem. Hæc autem pœnitentia, quatenus pars Sacramenti habet suum effectum ex opere operato, ideſt ex ipso opere, supra id, quod ipsum opus ex se aptum esset satisfacere; v. g. si aliquis uno jejunio voluntariè assumpto satisfaceret pro pœna unius mensis in Purgatorio ; eodem jejunio, ut est pars Sacramenti, & ex opere operato satisfacit pro duobus mensibus, &c. Hanc autem taxam solus Deus scit.

45. Potest hanc satisfactionem, si velit, etiam ipse Confessarius supplere per proprias pœnitentias ad id assumptas.

De Absolutione.

46. FOrma absolutionis necessaria, ad minimum continetur illis verbis, *Absolvo te.* Illa verò verba *à peccatis tuis*, *In nomine Patris*, &c. non sunt omittenda absque maxima necessitate : neque extra casum necessitatis omitti possunt, absque peccato, quod puto esse mortale (saltèm si omittantur illa verba à peccatis tuis) propter communem usum Ecclesiæ, & ad vitandum ali-

aliquale periculum invaliditatis. Reliqua verò verba, quæ ante absolutionem præmitti possunt, ut, *Misereatur tui*, &c. vel subdi, ut, *Passio Domini nostri*, &c. Non sunt de necessitate præcepti, sed relinquuntur arbitrio Confessarij: semper etiam debet præcedere forma absolutionis à censuris, si fortè pœnitens indigeat.

47. Si Confessarius oblivisceretur præmittere absolutionem à Censuris, quâ reverà pœnitens indiget, si censuræ non sunt reservatæ, sed quomodolibet non excedunt potestatem absolventis, & Confessarius absolvat à peccatis; eo ipso absolvit etiam à censuris: quarum absolutio implicitè continetur in absolutione à peccatis, & in voluntate absolventis: unde si in articulo mortis quis absolveret à peccatis, nullâ factâ mentione censurarum; erit pœnitens, alioqui rectè dispositus, absolutus à censuris: nam peccata possunt absolvi, tum quoad culpam, tum quoad pœnas has Ecclesiasticas, ab habente auctoritatem. Atque adeò cùm Sacerdos dicit, *Absolvo te à peccatis tuis*, si non præmittat explicitè absolutionem à censuris, necessariò implicitè intelligit quoad utra-

que, alioqui non rectè fungeretur suo munere.

48. Si verò censuræ excedunt potestatem absolventis: si pœnitens bonâ fide tacuit censuram, quia putabat illam non habere; erit absolutus à peccatis, modo quo infrà, non autem à censura: potest enim esse per accidens absolutio à peccatis, remanente censurâ: nam gratia sanctificans, per quam remittuntur peccata, non est incompossibilis cum censuris: ordinariè tamen, & per se non potest fieri absolutio Sacramentalis à peccatis, nisi præcedat absolutio à censuris: loquendo de illis censuris quæ privant hominem passivâ receptione Sacramentorum. Unde si Sacerdos scienter absolveret à peccatis excommunicatum, quem non potest absolvere à censura; peccaret mortaliter, regulariter loquendo. Absolutio verò à censuris potest fieri quocunque verbo, aut signo externo, sufficienter significativo talis absolutionis, loquendo in foro conscientiæ tantùm, seu in absolutione secreta: nam in publica absolutione servari debent quædam peculiaria, quæ refert *Filliuc, t. 1. tr. 12. c. 10. n. 246.*

49. Confeſſarius in fine confeſſionis, ante abſolutionem non tenetur habere diſtinctam memoriam omnium peccatorum, quæ audivit, ſed ſufficit habere confuſam: dummodo diſtinctè illa audierit, dum pœnitens confitebatur, & judicium ſufficiens fecerit de illis: nec tenetur, audito quolibet peccato diſtinctè judicare, an fuerit mortale, an veniale, niſi in communioribus, & ordinarijs: & ad id poterit juvari ſcientiâ pœnitentis: nec ſi poſtea conſtiterit aliquod peccatum fuiſſe mortale; ſi diſtinctè fuit explicatum, eſt reiteranda ejus confeſſio. Ita *Bonacinna*, *Vaſq. & alij ſuprà cit.* cùm ageretur de ſcientia Confeſſarij.

50. Non poteſt dari abſolutio à peccatis ſub conditione de futuro: quia non poteſt ſuſpendi effectus gratiæ, ſi pœnitens ſit diſpoſitus: neque poteſt dari talis abſolutio ad reincidentiam: quia peccata, quæ ſunt mala culpæ, non redeunt, ſi ſemel ſint remiſſa.

51. Si Confeſſarius aliquem errorem caſu in confeſſione commiſerit, v. g. quia abſolvit à peccatis reſervatis cùm non poſſit, aut quid ſimile; tenetur, cùm poteſt commodè, petere licentiam

à pœnitente loquendi cum illo de aliqua re, quam audivit in ejus confessione, & pœnitens tenetur dare licentiam, ut dicetur *infrà n. 55.*

52. Si Confessarius ante absolutionem dubitet de sufficientia, & dispositione pœnitentis, admoneat ipsum, ut eliciat actum doloris de peccatis, etiam omissis per oblivionem, & habeat propositum non peccandi: & doceat quomodo talis dolor sit eliciendus: item præcipua Fidei mysteria, si pœnitens sit rudis, & fortè illa ignoret: & breviter hortetur ad vitæ emendationem, &c. neque ob multitudinem pœnitentium hæc relinquat, si videantur necessaria.

53. Potest, & debet interdum Confessarius denegare absolutionem ad tempus, si id judicaverit necessarium ad salutem pœnitentis: ut scilicet ille relinquat proximas occasiones, vel restituat, vel quid simile faciat judicio Confessarij necessarium.

De Sigillo Confessionis.

54. Ex confessione Sacramentali oritur sigillum, quod est obligatio Confessarij ad non revelanda peccata audita in tali confessione, etiam post

post mortem pœnitentis. Primò autem, & principaliter cadunt sub sigillum peccata: secundò omnia, ex quibus peccati alicujus possint auditores venire in cognitionem: tertiò defectus naturales, qui solent minuere bonum nomen, & honorem, aut famam alterius: & universaliter alia, quæ possunt reddere odiosam confessionem: non autem alia, quæ non pertinent ad confessionem. Ad hoc autem sigillum tenetur Confessarius tam ex fidelitate, quàm ex justitia, & ex religione; & præcepto divino, & naturali, & Ecclesiastico.

55. Non potest Confessarius dicere talem v. g. confessum esse peccata mortalia, etiam in genere, & multò minùs in particulari: potest tamen in genere dicere, quòd confessus sit venialia, quia confessio, & absolutio non potest esse saltèm sine venialibus; unde hoc non est revelare confessionem: non poterit tamen dicere, talem confessum esse hoc, vel illud veniale in particulari: neque confessum esse multa, aut magna venialia determinatè: neque potest facere comparationem inter pœnitentes, asserendo aliquem esse bonum vi-

rum, non item alium, & similia, si solùm loquatur ex notitia habita in confessione: neque potest uti notitiâ in confessione habitâ in damnum, sive spirituale, sive temporale pœnitentis: item in nullo prorsus casu licet frangere hoc sigillum: neque in illo datur parvitas materiæ ex parte reverentiæ Sacramentalis, & fidelitatis in re tam gravi.

56. Non solùm cum alijs, sed neque etiam cum ipso pœnitente, potest Confessarius loqui extra confessionem de peccatis ipsius auditis in confessione. Quare si aliquando ad supplendum aliquem defectum in confessione commissum, indigeat Confessarius loqui de peccatis cum ipso pœnitente; petat ab ipso veniam loquendi cum ipso de materia pertinente ad confessionem; quòd si pœnitens id neget, quod tamen facere non debet; moneat ipsum Confessarius de suo malo statu in neganda hac licentia. Aliqui etiam volunt, quòd tunc potest loqui cum ipso de tali peccato, vel defectu, saltèm addens, se loqui in confessione: quia tunc pœnitens irrationabiliter est invitus. Ita *Suar. t. 4. in 3. p. disp. 33. sect. 5. n. 3.* Item si pœnitens

nitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de peccato, quod confessus est; poterit Confessarius loqui de eodem cum pœnitente: quia jam pœnitens videtur licentiam dare Confessario. *Bonac. t. 1. disp. 5. quæst. 6. punct. 4. n. 11.*

57. Agunt de hoc Sacramento passim Theologi & Casistæ, *Suar. 3. p. t. 4. Filliuc. t. 1. tr. 6. & seq. Bonac. t. 1. tr. de Sacram. disp. 5. Tolet. lib. 3. Fagund. de præcept. Eccles. præcepto 2. Diana part. 3. tract. 4. & alij.*

CIRCA BULLAM Cruciatæ.

1. AD Sacramentum Pœnitentiæ convenienter adnecti solet notitia de Bulla Cruciatæ, & Jubilæis: in his enim frequens esse solet usus confessionis: & etiam multa privilegia conceduntur pœnitentibus in ordine ad hoc Sacramentum. Quare more nostro aliqua magis necessaria, & communia afferemus: reliqua legi possunt apud Auctores citandos.

2. Bulla est Diploma, seu Breve Pontificium, in quo multæ gratiæ conceduntur dantibus certam eleemosynam

in ſubſidium belli contra infideles, & hæreticos.

3. Per privilegium Bullæ poſſunt pœnitentes in aliquibus locis eligere ſibi Confeſſarium, approbatum ab Ordinario, per quem abſolvantur in foro conſcientiæ ab omnibus peccatis, atque cenſuris quibuſcunque, præmiſsâ debitâ ſatisfactione, ubi opus erit, excepto peccato hæreſis perfectæ, & externæ: & quidem ſemel in vita infra annum, quo durat prædictum Privilegium, quando illis placuerit, & ſemel in articulo mortis.

4. Cum hac tamen differentia, ut à peccatis reſervatis Summo Pontifici, etiam in Bulla Cœnæ, de quibus infrà, non niſi ſemel in vita, & ſemel in morte, ut dictum eſt: ab alijs autem quibuſcunque peccatis, etiam reſervatis Ordinario, poſſunt abſolvi toties, quoties: pro peccato verò hæreſis debent accedere Inquiſitores, vel alios habentes auctoritatem abſolvendi ab illa.

5. Præterea ſi quis indigeret abſolvi denuo à caſibus reſervatis Summo Pontifici, poteſt per aliam Bullam iterum abſolvi ſemel in vita, & ſemel in morte: non poteſt autem tertiam Bullam accipere in eodem anno.

6.

6. In articulo mortis non poteſt abſolvi beneficio Bullæ ab hæreſi, licèt poſſit jure communi. Item in articulo eodem non poteſt uti beneficio Bullæ, niſi eligat Confeſſarium approbatum ab Ordinario: licèt poſſit à tali Sacerdote non approbato abſolvi ſine Privilegio Bullæ. Unde ſi abſolvatur ab hæreſi: tenetur poſtea, ſi convaluerit, adire legitimum Superiorem, ne incidat in eandem excommunicationem.

7. Non eſt neceſſaria formula illa abſolutionis, quæ ponitur in ipſa Bulla, ut aliquis abſolvatur beneficio Bullæ: ſed ſufficit abſolutio ordinaria, cum intentione tamen abſolvendi beneficio Bullæ, concedendo præterea Indulgentias Bullæ.

8. Non eſt neceſſe, ut pœnitens habeat Bullam ſecum, ſed ſatìs eſt, ut habeat domi: & ſi illam caſu amitteret; probabile eſt, poſſe frui beneficio Bullæ: Si autem ſponte projiceret; non poſſet frui.

9. Abſque Bulla non poteſt quilibet in talibus Regnis conſequi ullam Indulgentiam, niſì expreſſe derogetur ipſi Bullæ.

10. Si quis habens Bullam, in aliud Regnum, ubi non eſt uſus Bullæ, proficiſceretur; non gauderet Privilegio Bullæ, quoad carnes, & lacticinia: ſi autem aliquis alterius Regni iret in Siciliam, v. g. etiamſi eſſet diſceſſurus, dum tamen ibi commoraretur, gauderet privilegio Bullæ.

11. Durat Bulla à die publicationis, uſque ad diem ſequentis publicationis incluſivè.

12. Non poteſt quivis uti Privilegio Bullæ, niſi poſtquam verè illam habeat, nec ſufficit propoſitum accipiendi.

13. Qui accipit Bullam creditò, ſeu dilatâ ſolutione, poteſt frui ejus privilegijs, etiamſi ex negligentia non ſolvat: ſolùm enim tenetur ad reſtitutionem talis debiti.

14. Non poteſt abſolvi per Bullam Paganiſmus, Judaiſmus, vel totalis Apoſtaſia à Fide: hæc enim omnia continentur vocabulo hæreſis: ſi tamen hæreſis, & reliqua prædicta eſſent merè interna, id eſt, nullo facto, aut ſigno ſenſibili explicata; non eſſet caſus reſervatus, nec haberet adnexam excommunicationem: ſicuti nec eſſet caſus reſervatus in Bulla Cœnæ, ſi quis fictè, &

& ſimulatè negaret Fidem exteriùs tantùm: quare poſſet etiam abſolvi in foro Sacramentali, licèt Inquiſitores poſſent contra illum procedere.

15. Per Bullam non poteſt abſolvi invitus à cenſuris: quia non vult uti ſuo privilegio. Superior tamen, qui poteſt ferre cenſuram, poteſt etiam abſolvere ab illa invitum: quia cùm hæc ſit abſolutio à pœna, non dependet à voluntate patientis, & ſic poteſt tolli à Superiore: à peccatis verò nemo poteſt abſolvi invitus: quia ad hanc abſolutionem requiritur diſpoſitio, & dolor, & voluntas pœnitentis, cùm ſit abſolutio à culpa.

16. Abſolutio à cenſuris; & commutatio votorum poteſt fieri à Confeſſario, etiam extra Sacramentum pœnitiæ, virtute Bullæ.

17. Si quis indigens privilegio Bullæ ob caſus reſervatos, inchoâſſet confeſſionem ante abſolutum tempus privilegij Bullæ, ſed non potuiſſet perficere confeſſionem, nec habere abſolutionem; poterit abſolvi privilegio Bullæ, etiam poſt elapſum tale tempus: quia fuit judicium inchoatum, & per accidens dilata abſolutio.

18. Similiter si quis bonâ fide confessus fuerit omnia sua peccata, intendens absolvi beneficio Bullæ; si oblitus fuerit inculpabiliter alicujus casûs reservati, etiamsi ab illo fuerit solùm indirectè absolutus, tamen talis casus non est ampliùs reservatus: atque adeò, etiam elapso tempore Bullæ, poterit illud confiteri cuilibet Confessario approbato, & absolvi directè ab illo.

19. Possunt beneficio Bullæ, non quidem dispensari, aut relaxari, sed commutari omnia vota, etiam jurata: exceptis tribus, nempe Castitatis perpetuæ, Religionis, & ultra marina ad Hierusalem (exclusis semper votis Religiosorum solemnibus, & votis simplicibus Societatis Jesu.) In hac commutatione illud est necessariò à Confessario servandum, ut primò imponat pœnitenti, ut det aliquam eleemosynam in subsidium Cruciatæ, arbitrio ipsius Confessarij; hoc enim exigitur à Bulla ipsa: hæc verò eleemosyna reponi potest in capsula huic fini, à Commissario Cruciatæ in certo aliquo Templo destinata: reliquum verò, quod necessarium esset ad commutationem, potest imponi judicio ipsius Confessarij, ut libuerit.

20.

20. Ad hanc commutationem non requiritur causa, sed sufficit, Privilegium Bullæ. Item illa tria vota reservata, quæ recensuimus numero præcedenti, si non sint absoluta, sed pœnalia, aut conditionalia; probabile est, non esse reservata, sed posse commutari privilegio Bullæ.

21. Si vota sint emissa in favorem tertiæ personæ, quæ acceptaverit promissionem; non poterunt talia vota commutari ratione talis acceptationis, propter præjudicium injustum tertiæ personæ: si autem promissio nullo modo sit acceptata; poterunt commutari.

22. Potest præterea pœnitens per propriam Bullam, quæ dicitur compositionis, retinere sibi debita incerta, usque ad summam 300. aureorum, & 21. cum tarenis 8. & granis 6. aut æquivalentis accipiendo tot Bullas, quot sufficiunt ad talem summam: ita ut pro una Bulla retineat sibi duas uncias, & tarenos 17. cum granis 4. in Regno Siciliæ.

23. Quòd si debitum hoc incertum excedat summam 300. aureorum; non poterit uti beneficio Bullæ, saltèm quoad excessum; sed debet facere peculiarem

compositionem cum Commissario Cruciatæ ; quæ compositio poterit fieri secretò, & per tertiam personam.

24. Si verò talia debita incerta facta sint in confidentiam Bullæ ; non poterit uti beneficio Bullæ ad illa : id enim cautum est in eadem Bulla ; licèt peccata commissa in confidentiam Bullæ possint absolvi, quia de his nihil habetur in Bulla.

25. Si alicui post acceptas Bullas compositionis innotescat suus debitor ; tenetur restituere, subtractis expensis Bullæ, reliquum, quod habet, vel totum : quòd si omnia, bonâ fide consumpserit, ad nihil tenetur.

26. Potest etiam pœnitens, beneficio Bullæ, vesci lacticinijs in diebus jejunij (exceptis Sacerdotibus, & alijs Prælatis ante sexagesimum annum pro jejunijs Quadragesimæ) & quidem ad libitum, & sine alia causa, sive jejunet, sive non jejunet : & quamvìs Bulla videatur dicere, quòd possit uti lacticinijs, servatâ formâ jejunij, tamen hòc non dicit ad excludendum, quòd si non jejunet non possit illis uti, sed potiùs ad ampliandum, ut quamvìs jejunet, possit illis uti, & servare jejunium.

27.

27. Pro Sacerdotibus, & alijs Prælatis conceditur peculiaris Bulla ad vescendum lacticinijs in quadragesima.

28. Qui vovit jejunium, potest comedere lacticinia cum Bulla, ut in alijs jejunijs: nisi ipse aliter senserit in suo voto.

29. Sunt etiam alia Privilegia Bullæ, quoad Indulgentias, & tempore Interdicti, & multæ aliæ compositiones, ut patet in ipsa Bulla. Agunt de hac materia *Eman. Rodriq. in exposit. Bullæ. Diana par. 1. tr. 11. Ludovicus à Cruce disp. de Bulla.* & Alij paulò post citandi ex occasione Jubilæi.

DE JUBILÆIS.

1. POst Bullam subdi potest aliquid de Jubilæo, quod est veluti quædam Bulla quindecim ferè dierum. Solent enim Summi Pontifices, propter publicas necessitates, ad excitandam fidelium devotionem, concedere indulgentiam plenissimam, qualis concedi solet anno Jubilæi, sub quibusdam conditionibus, quæ solent esse, Jejunium, Eleemosyna, Ecclesiarum visitatio cum oratione, Confessio, & Communio; & conceduntur similia ferè privilegia, ut in

in Bulla, nempe abſolutio à reſervatis per quemcunque Confeſſarium approbatum ab Ordinario loci, commutatio item votorum. Quâ in re primò, & maximè advertenda ſunt verba, & clauſulæ, quæ ponuntur in Brevi Apoſtolico, & juxta hæc ſolvuntur difficultates, & diriguntur pœnitentes, & multa ſunt prorſus communia cum ijs, quæ dicta ſunt de Bulla.

2. Probabile eſt per Jubilæum poſſe Confeſſarium abſolvere ab hæreſi in foro conſcientiæ, quando univerſaliter omnes caſus, etiam contenti in Bulla Cœnæ Domini, conceduntur: quamvìs enim regulariter in Confeſſionibus generalibus non includatur hæreſis; tamen, cùm Jubilæum ſit privilegium extraordinarium, procedens à ſumma benignitate, & liberalitate Pontificum, ob univerſales neceſſitates Eccleſiæ; probabile eſt, Pontifices velle etiam hoc peccatum includere, niſì expreſsè excludant: ſicuti juſtis de cauſis interdum expreſsè excludunt. Ita *Filliuc. t.* 1. *tr.* 8. *c.* 20. *n.* 265. *Fagun. de præcept. Eccl. præcepto* 2. *lib.* 8. *c.* 8. *n.* 38. *& Alij apud Dianam p.* 1. *tr.* 5. *reſol.* 1.

1. Qui

3. Qui peccat in confidentiam Jubilæi peccato reservato, si pœniteat, & legitimè confiteatur, poterit absolvi; nisì in Jubilæo exprimatur, quòd peccata reservata, facta in confidentiam Jubilæi, non possunt absolvi. *Filliuc. loco cit. n. 262.* Ubi adverte, quòd aliud est peccare positâ notitiâ Jubilæi, seu post ejus notitiam, aliud in confidentiam ipsius: nisì enim notitia influat aliquo modo in peccatum, & sit ejus causa, non transit in confidentiam. Item qui post confessionem iterum peccat peccato reservato; poterit iterum absolvi, si non exspiraverit tempus Jubilæi pro ipso. *Filliuc. loco citat. n. 278. Sanch. in Sum. t. 1. l. 4. c. 54. n. 28. quã n. 30.* secutus Suarium, docet eum, qui primâ hebdomadâ sumpsit Jubilæum, non posse sumere in secunda, nec secundò frui privilegijs Jubilæi: licèt alij probabiliter contrarium doceant. Idem habet *Filliuc. loco cit. num. 278.* quæ res valde dependet à tenore verborum Jubilæi.

4. Non solùm peccata reservata oblita possunt post elapsum tempus Jubilæi absolvi à quolibet Confessario, quia sublata est reservatio, sed etiam aliqui proba-

babile putant posse commutari vota tempore Jubilæi non commutata, saltèm, quæ ex oblivione fuêre relicta, Ita *Sanch. ibid. à num.* 31. *usque ad* 41. licèt plures contrarium doceant.

5. Si quis absolvatur à reservatis, habens intentionem lucrandi Jubilæum, postea verò non perficiat alia opera, nec lucretur Indulgentiam; non propterea redeunt peccata remissa, sed verè manet ab illis absolutus, sine obligatione repetendi confessionem pro reservatis. *Sanchez ibid. n.* 42. & quamvìs Aliqui putent, peccare in eo casu pœnitentem, si absque causa non perficiat alia opera Jubilæi, ut *Suar. cit. ibi à Sānchez n.* 54. ipse tamen putat, non peccare si processerit bonâ fide initio, neque postea adsit contemptus. Ita etiam *Bonac. t.* 1. *de Sacram. disput.* 5. *q.* 7. §. 5. *n.* 26. *&c.* Plura de Jubilæis, præter Auctores citatos, habet *Sanctarellus tract. de Jubilæis*, *Petrus Prost. in Spicilegio Theolog. & Alij apud ipsos.*

DE INDULGENTIJS.

1. Non incongruè etiam adnectitur huic materiæ de pœnitentia, tractatus de Indulgentijs: nam hæ etiam per-

pertinent ad remissionem peccatorum, ad quam ordinatur hoc Sacramentum. Multa autem de ijs dici possent, præsertim contra hæreticos, quæ pertinent ad conditionem illarum, & auctoritatem dantis, & modum, & similia, quæ magis speculativa sunt, quàm practica. Ego quod ad rem meam facit, præcipua quædam colligam, quæ magis ad usum, & praxim Indulgentiarum conveniunt. Plura de his habent *Suar. t. 4. in 3. p. à disp. 49. Filliuc. t. 1. tr. 8. à c. 3. Bonac. de Sacram. disp. 6. Valent. t. 3. disp. 7. q. 20. Tolet. l. 6. à c. 21. & Alij complures apud ipsos.*

2. Est ergò Indulgentia, prout hoc loco accipitur, Remissio seu Condonatio pœnæ temporalis debitæ peccatis, ex Thesauro Ecclesiæ, extra Sacramentum. Pro qua re sciendum est; quòd qui peccat, duo mala incurrit; malum, seu reatum culpæ, & malum, seu reatum pœnæ: v. g. in peccato mortali malum culpæ consistit in privatione gratiæ sanctificantis, vel etiam simul in aliqua deordinatione, & aversione à Summo Bono, ut relicta à peccato actuali præterito, quod propterea dicitur moraliter permanere in anima: malum

verò

verò pœnæ consistit in privatione alicujus boni, vel inflictione alicujus mali sine peccato, quod Deus vel per se, vel per alios secundum justitiam infert peccatori in punitionem peccati; qui enim delinquit, dignus est pænâ: v. g. peccato mortali debetur primò pœna privationis Beatitudinis, seu Visionis Beatæ, quæ est pœna damni: deinde omnes illæ afflictiones, tormenta, & pœnalitates, quas damnati patiuntur in inferno, & dicitur pœna sensûs. Et quidem culpa in hoc peccato remittitur per Sacramenta, aut per Contritionem, & Charitatem, cum voto Sacramenti, & similiter pœna damni. Æternitas verò pœnæ sensûs transit in pœnam temporalem, vel in hac vita, vel in Purgatorio: & respectu hujus pœnæ temporalis est per se, & primariò Indulgentia, de qua loquimur.

3. Similiter in peccato veniali est sua culpa, & deformitas, & deordinatio levis sine gratiæ privatione, aut aversione à Deo: & est etiam pœna temporalis debita huic deordinationi, sive in hac vita, sive in Purgatorio: & pro hac etiam pœna temporali delenda valent Indulgentiæ. Quòd autem hæc omnia

vera

vera ſint, & ſit etiam in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias, reſidens maximè in Summo Pontifice; Catholica Fides docet ex Traditione Apoſtolica, & indubitanter credendum eſt. Lege *Trident. ſeſſ. 25. in Decreto de Indulgentijs.*

4. Demum quia pœna, mortali peccato debita, nunquam remittitur, nisì remiſsâ culpâ mortali; nam dum homo eſt Dei inimicus carens gratiâ, non eſt dignus tali remiſſione apud Deum: & quia etiam peccatum veniale, neque quoad culpam, neque quoad pœnam remittitur, nisì remiſſo mortali; propter eandem cauſam, hinc fit, ut ille, qui lucrari debet ſibi Indulgentiam, neceſſe ſit, ut ſit in gratia, ſaltèm in illo momento, quo illam lucratur, ut etiam infrà dicam.

5. His poſitis, ſtatim apparet ſenſus definitionis poſitæ: Dicitur enim Indulgentia eſſe condonatio, ſeu remiſſio pœnæ temporalis, &c. Nam culpa in mortali remittitur per Sacramenta, ut dictum eſt; culpa verò in veniali remittitur per aliquem bonum motum, ex gratia provenientem, contrarium tali veniali: pœna verò temporalis remittitur, & compenſatur per opera bona

facta

facta in gratia, ut ſunt Pœnitentia, Eleemoſyna, Orationes, & alia opera Pietatis in hac vita : ſeu per pœnas Purgatorij in alia: & pro his pœnis valent Indulgentiæ, de quibus loquimur.

6. Dicitur etiam in definitione, ex Theſauro Eccleſiæ : Pro quo ſciendum eſt, quòd opera hominis juſti ſunt meritoria, impetratoria, & ſatisfactoria pro pœnis ſecundum aliquam proportionem, quam Deus ſcit. Et quidem, ut meritoria, valent pro ipſo operante ad augmentum Gratiæ, & Gloriæ : ut verò impetratoria, & ſatisfactoria, non ſolùm valent pro ipſo, ſed poſſunt etiam applicari, & exhiberi Deo pro alijs proximis indigentibus; & ſic unus ſubire poteſt pœnam ex Charitate pro alio, ita Deo acceptante. Sic etiam opera Chriſti Domini fuêre nobis meritoria remiſſionis peccatorum, gratiæ, & gloriæ, & omnium bonorum, quantùm eſt ex ſe, & ſatisfactoria pro omnibus pœnis, nobis debitis, in ordine ad Deum, & quidem cum infinito exceſſu. Et ſimiliter opera Beatiſſimæ Virginis, & aliorum Juſtorum, quibus ipſi non indiguerunt ad ſatisfactionem pro ſe ipſis, poſſunt applicari nobis; quæ

opera

opera, in quantùm ſatisfactoria, manent in divina acceptatione ad hunc ipſum uſum, ut applicari poſſint nobis pro pœnis nobis debitis: & ſic per quandam metaphoram dicuntur Theſaurus Eccleſiæ: Ex hoc ergò Eccleſiæ Theſauro ſumuntur Indulgentiæ ad remiſſionem pœnarúm nobis debitarum, juxta quantitatem mox dicendam.

7. Demum dicitur extra Sacramentum: nam etiam in aliquibus Sacramentis remittitur pœna temporalis ex vi Sacramenti, & ex opere operato: ſed hoc non venit nomine Indulgentiæ, ut de ea nunc loquimur. Sic ergò conſtat quid ſit Indulgentia.

8. Poteſt autem ea triplex eſſe: Perſonalis, Localis, & Realis. Perſonalis eſt, quando conceditur per ſe perſonæ facienti hoc, vel illud, ubicunque reperiatur. v. g. ſi quis recitaverit Coronam, habeat talem Indulgentiam, &c. Localis, quando conceditur Perſonæ ratione loci. v. g. ſi quis oraverit in tali Eccleſia, ſi celebraverit in tali Altari, &c. Realis eſt, quando conceditur Perſonæ ratione alicujus rei mobilis, quam ſecum habeat. v. g. ratione Imaginis, Crucifixi, Globuli benedicti,

Icun-

Icunculæ, Numiſmatis, &c. Item aliquando Indulgentia conceditur ad tempus, aliquando in perpetuum, juxta voluntatem concedentis.

9. In Indulgentijs maximè advertendæ ſunt clauſulæ, conditiones, & opera injuncta, ſub quibus conceduntur, ut omnia impleantur; nam ſi aliqua deeſſet, non obtineretur Indulgentia, & propterea dicuntur tantum valere, quantum ſonant verba: quamvis poſſit dari in hoc parvitas materiæ. v.g. ſi quis ad lucrandum Indulgentiam deberet recitare Roſarium, & in recitando relinqueret unam Salutationem Angelicam, adhuc conſequeretur Indulgentiam: quia juxta tacitam intentionem concedentis, hoc parum pro nihilo reputabitur: conſultius tamen eſt in his rebus exactam diligentiam exhibere.

10. Non eſt neceſſe, ut qui lucraturus eſt Indulgentias, dum opera injuncta facit, ſit in gratia, v. g. jejunando, viſitando Eccleſias, dando eleemoſynam, &c. Sed ſufficit, ut ſuprà tetigi, quòd in ultimo inſtanti ultimi operis, quando conſequi debet Indulgentiam, ſit in gratia. Ratio verò eſt, quia talia

opera

opera requiruntur ad Indulgentiam, ut conditiones requisitæ & pia opera quædam; non autem, ut opera satisfactoria: Nam per Indulgentiam satisfactiones Christi applicantur pro nostris satisfactionibus; & sic sufficit, quòd illa opera exhibeantur, ut requisita ad Indulgentiam consequendam: nisì aliquod opus tale esset, quod ex se exigeret statum hominis in gratia, qualis est communio. Verum est tamen, quòd si fiant ab existente in gratia, facerent ad remissionem pœnæ, non solùm ratione Indulgentiæ, sed etiam ratione sui; & omnes conari deberent ita facere.

11. Indulgentia interdum est Totalis, & dicitur Plenaria, seu Plenior, seu Plenissima, quæ nunc pro eodem accipiuntur; & tunc valet pro tota pœna temporali, debita peccatis præteritis. Aliquando est Partialis, ut pro tertia parte peccatorum, v.g pro tot annis, pro tot quadragenis, seu carenis, tot diebus, &c. & sæpe addi solebat, ex pœnitentijs injunctis; & tunc valet secundum positam limitationem. Pro quo sciendum est, quôd olim secundum Canones, pro quibusdam peccatis gra-

vioribus imponebatur pœna annorum, quadragenarum, dierum, &c. Ita ut teneretur pœnitens per unum, vel plures annos hoc, vel illud facere singulis diebus, vel hebdomadibus: aut unam, vel plures quadragenas jejuniorum, &c. Pro his ergò relaxandis, ponebantur illa verba, ex pœnitentijs injunctis. Ubi adverte, quòd illæ particulæ non erant restrictivæ; sed ampliativæ: ut *sensus* esset, quòd lucrarentur Indulgentiam, etiam ex pœnis injunctis, & non solùm de non injunctis.

12. Ex quo infertur, valere nunc Indulgentias etiam pro pœnis injunctis à Confessario secundum quantitatem Indulgentiæ. Pro quo sciendum est, quòd hæ pœnitentiæ aliquando imponuntur à Confessarijs, non solùm ut satisfactoriæ, sed etiam ut medicinales. v. g. imponuntur jejunia non solùm ut per illa satisfiat pro pœna temporali, sed etiam, quia judicat pœnitentem indigere jejunijs in remedium pro peccatis vitandis, & sic de similibus: & hoc pacto dicuntur pœnitentiæ medicinales. Indulgentiæ ergò valent ad supplendas pœnitentias, ut satisfactoriæ sunt, non autem ut medicinales: quòd

autem

autem hoc vel illo modo dentur; remittitur arbitrio Confessarij; qui quando pœnitens lucraturus est Ingulgentias, potest remittere quantitatem pœnitentiæ propter Indulgentias, (quod etiam ipse pœnitens facere potest) deberet tamen semper aliquam pœnitentiam dare propter integritatem Sacramenti, cùm satisfactio sit pars Sacramenti.

13. Interdum in Indulgentijs sunt hæc, vel similia verba: si aliquis fecerit, aut hoc, aut hoc, &c. Et sic confessus & contritus, talem Indulgentiam consequatur quoad culpam, & pœnam: quod intelligendum est, non quia Indulgentia per se præcisè valeat ad remissionem culpæ, ut dictum est; sed quia occasione Indulgentiæ, & per connexionem aliquam ratione Contritionis, & Confessionis requisitæ ad Indulgentiam, acquiritur pariter remissio culpæ: & sic dicitur, quòd in tali Indulgentia habetur remissio culpæ, & pœnæ.

14. Similiter illa verba, contritus, & confessus, quando simul ponuntur, sensum hunc habent; ut si homo habeat mortalia, etiamsi putet se esse contritum, & in gratia, faciat tamen con-

fessionem Sacramentalem. Potest enim esse, ut Pontifex concedens Indulgentiam, exigat Confessionem, non solùm ad habendam gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum, quæ potest haberi per contritionem cum voto Sacramenti; sed etiam ut conditionem per se requisitam ad lucrandam Indulgentiam; & sic requiritur Confessio, quamvìs homo per contritionem existimaret, se esse in gratia. Quòd si ex verbis Indulgentiæ colligi posset, confessionem requiri propter statum gratiæ; si homo sit in gratia, probabile est, lucrari Indulgentiam, non præmissâ confessione, sicuti si non haberet nisì venialia: sed tutius est in his casibus præmittere confessionem.

15. Non possumus propriâ auctoritate facere opera injuncta ad lucrandas Indulgentias pro alijs, nisì id expressè ponatur in tenore Indulgentiæ: quia ipsæ tantum valent, quantum sonant. Sæpe autem ponitur, ut lucrari possimus Indulgentias pro Defunctis, applicando illas Animabus Purgatorij per modum suffragij. Dicitur autem per modum suffragij, quia cùm Animæ Purgatorij non sint Summo Pontifici sub-

jectæ,

jectæ, non potest illas liberare à pœnis per modum absolutionis, tanquam auctoritatem habens in illas; sed per modum cujusdam auxilij, seu suffragij, offerendo satisfactiones Deo in auxilium illarum, ut Deus illis remittat pœnas, & sic capaces sunt Indulgentiæ per modum suffragij: qui verò illas lucratur pro defunctis, non est necesse, ut opera injuncta faciat existens in gratia, ut ex dictis n. 10. colligi potest.

16. Demum si quis faciat opera injuncta ad Indulgentiam consequendam, & alioqui sit illius capax; etiamsi nihil actu cogitet de Indulgentia, probabile est, illum lucrari: quia vel talis intentio actualis illam lucrandi non est necessaria, cùm non ponatur in tenore Indulgentiæ; vel si est necessaria, satis est implicita: dum enim bene homo operatur, implicitè intendit sibi prodesse per sua bona opera, quantum potest: & sic lucratur Indulgentias, quas lucraretur, si explicitè illas intenderet: nisi fortè in aliquo tenore Indulgentiæ requireretur explicita intentio illam lucrandi, saltèm virtualis. Atque hæc de Indulgentijs.

DE SACRAMENTO Extremæ Unctionis.

Definitio, Materia, & Forma.

1. QUintum Sacramentum eſt Extrema Unctio, quæ ita ferè definiri poteſt: Eſt Sacramentum, in quo Sacerdos ungit oleo conſecrato certas partes corporis infirmi, probabiliter periclitantis, ſub quadam determinata forma verborum. Fuit inſtitutum à Chriſto Domino, & per Divum Jacobum in ſua Epiſtola publicatum, & diſtinctum à cæteris: & eſt unum numero reſpectu unius ægroti ad unum finem; quamvìs habeat plures velut partiales unctiones, & formas: & non imprimit Characterem.

2. Materia remota ipſius eſt oleum olivarum conſecratum, ſeu benedictum ab Epiſcopo; & ex præcepto debet eſſe novum illius anni: proxima verò materia eſt Unctio talis olei per Sacerdotem; & ex conſvetudine per modum Crucis: licèt id non ſit de neceſſitate Sacramenti; nec etiam invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis. Eſt tamen neceſſarium ex præcepto, ut ſaltèm ſit in quinque partibus corporis, propter quinque ſen-

ſenſus, hoc ordine: nempe in oculis, auribus, naribus, ore, & manibus. Aliæ autem duæ unctiones, ſcilicet in renibus, & pedibus, quæ decentiùs in fœminis omittuntur, non ſunt de neceſſitate, nec apud omnes in uſu; quare quoad has ſervari debet praxis cujuſque Eccleſiæ: in fœminis alicubi pro renibus fit in pectore. Et quamvis ex conſvetud ne Eccleſiæ duplex unctio fiat in quolibet ſenſu habente duo organa (ſub unica forma) tamen id non eſt de neceſſitate Sacramenti: & ſi urgeret periculum, ſufficeret una in uno ſenſu; & ſi infirmus careret illâ parte, in qua recipi debet unctio, ungatur in parte viciniore.

3. Forma hujus Sacramenti continetur illis verbis à Sacerdote prolatis, nempe: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid per viſum deliquiſti, Amen.* quod dicitur dum unguntur oculi: & ſemper repetitur eadem forma in alijs unctionibus, mutato nomine ſenſûs; nempe quidquid per *auditum* in auribus; quidquid per *odoratum* in naribus; in pedibus quidquid per *inceſſum*; in renibus quidquid per *lumborum delectationem* (aliqui dicunt

per *ardorem libidinis.*) Unde patet hanc formam esse deprecatoriam. Quòd si in his fiat aliqua variatio, quæ non destruat sensum, nihil refert; ut si loco illius particulæ *indulgeat*, dicatur *parcat*, vel *remittat*: & loco illius particulæ *deliquisti*, dicatur *peccâsti*. Item relinquatur particula, *Amen*. Sed in his advertat Sacerdos, ut sequatur usum suæ Ecclesiæ, & maximè Rituale Romanum.

4. In casu gravis necessitatis potest validè, & licitè Sacerdos, semel tantùm prolatis verbis formæ, & unicâ unctione adhibitâ in singulis illis quinque partibus, ita dicere: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (& ungat oculos) *per auditum* (& ungat aures) *per odoratum*, (& ungat nares) *per gustum*, (& ungat os) *per tactum*, (& ungat manus) *deliquisti*.

5. Gravis controversia est inter Doctores, quotnam unctiones ex prædictis, & quænam forma sint de essentia hujus Sacramenti? ita ut, si aliqua desit, non perficiatur Sacramentum, nec ullum effectum habeat. Multi putant cum S. Thoma quinque illas priores esse de essentia: aliqui verò putant, in

sin-

ſingulis conferri ſuas gratias partiales, independenter ab alijs. Quâ in re nihil habemus ab Eccleſia definitum; veritatem Deus ſcit. Quare debet Sacerdos conari, ut omnes quinque illas unctiones, ſaltèm ultimo modo prædicto, perficiat. Quòd ſi contingat ægrotum mori antequam perficiatur integrum Sacramentum, id, quod reliquum eſt, omittatur.

Subjectum.

6. SUbjectum capax hujus Sacramenti eſt homo baptizatus, qui ſaltèm aliquo tempore habuerit uſum rationis, & potuerit peccare (ut colligitur ex verbis formæ) & ita graviter ægrotet, ut prudenter judicetur eſſe in proximo periculo moriendi. Unde non poteſt conferri infantibus ante uſum rationis, aut perpetuò amentibus; neque ijs, qui ſunt quidem in periculo, aut fine vitæ, ſed non ex ægritudine, ſed aliunde, ut ſunt damnati ad ſupplicia, mulieres parturientes, pugnantes in bello periculoſo, aut ſe commitentes certo vitæ diſcrimini ex quavis alia cauſa, & ſic de ſimilibus: niſì fortè cum his conjuncta ſit ægritudo requiſita, ut accidit his, qui ex vulnere moriuntur. Datur etiam ſenibus,

nibus, quamvìs non alio morbo, quàm senectutis moriantur: nam senectus ipsa est morbus. Cujus rei non alia est causa, nisì quia ita institutum fuit à Christo Domino, ut nobis constat ex Ecclesiæ traditione. Et quamvìs possit hoc Sacramentum iterari: non tamen in eadem infirmitate, & periculo. Quòd si ægrotus convaluerit, & postea iterum incidat in tale periculum; potest reiterari: nec exspectandum est, ut ægritudine amittatur usus sensuum: hoc enim potiùs pertinet ad abusum, quàm ad rectum usum hujus Sacramenti.

Minister.

7. HUjus Sacramenti Minister est solus Sacerdos, & quidem ex officio Parochus; alij verò ex ejus licentia, aut commissione, alioqui graviter peccarent. Nec Religiosi possunt Laicis, aut alijs Clericis non Religiosis, illud ministrare sine licentia Parochi: alioqui incidunt in excommunicationem. Quod intelligitur, seclusis aliquorum privilegijs, circa Laicos sibi servientes aut morientes in eorum ædibus.

8. Hoc Sacramentum uni ægroto ab uno Sacerdote integrè ministrandum est; & non à pluribus, nisì in casu extre-

tremæ necessitatis : tunc enim una Unctio cum sua forma posset ab uno Sacerdote fieri, & alia cum sua forma ab alio eodem tempore. Qui casus esset necessarius in eorum sententia, qui putant quinque illas unctiones esse de essentia Sacramenti, quas tamen non posset unus perficere. Aliqui etiam probabiliter putant in casu necessitatis, quando Parochus non posset adesse, nec ab eo peti facultas, quòd quilibet Sacerdos possit licitè tale Sacramentum ministrare: quia in tali casu censetur tacita licentia Parochi; alioqui irrationabiliter esset invitus.

Necessitas, & Effectus.

PEr se loquendo nullum est Præceptum obligans ad receptionem hujus Sacramenti. Quare præciso scandalo, aut contemptu; potest relinqui sine mortali. Conandum tamen est, ut non omittatur propter effectus magnos hujus Sacramenti eo tempore tam periculoso: etiamsi ægrotus deliret, nec illud petierit; dummodo judicetur, quòd peteret, si posset, et quòd sit dispositus ad illud. Posset etiam videri necessarium, quando per nullum aliud Sacramentum possit ægroto subveniri, &

probabile ſit ægrotum indigere ad ſalutem. Tenetur etiam Parochus ex juſtitia, illud petenti miniſtrare, ſaltèm per alium: probabile tamen eſt, ordinariè non teneri cum periculo vitæ; quia non eſt Sacramentum tantæ neceſſitatis. *Filliuc. tr. 3. c. 5. n.* 100.

10. Effectus hujus Sacramenti, præter gratiam ſanctificantem, ſunt multa auxilia gratiæ, quæ Deus tribuit, intuitu ipſius, ad corroborandum animum infirmi contra diabolicas tentationes, & vim morbi: & ad excitandum ad ſpem, & fervorem. Dicitur etiam tollere reliquias peccati, quæ fortè non ſunt omnino deletæ; & ad ſuperandam animi infirmitatem, & debilitatem ex peccatis relictam; & aliquas pœnas peccatorum. Interdum etiam confert primam gratiam, per accidens; atque etiam aliquando ſanitatem corporalem, ita Deo diſponente.

Ritus.

11. CIrca ritum adminiſtrandi hoc Sacramentum, debet Parochus ſervare ritum ſuæ Eccleſiæ: Et quidem orationes illæ, quæ præcedunt, non debent relinqui ſine neceſſitate: Pſalmi verò pœnitentiales non cenſentur

esse sub præcepto. Non potest Parochus hoc Sacramentum administrare sine debitis vestibus ad id requisitis. Legi potest *Bonac. in fine, tract. de hoc Sacramento.*

DE SACRAMENTO Ordinis.

Quod inserviet ad instructionem pro Ordinandis.

1. CIrca Ordinis Sacramentum multa sunt, non solùm contra hæreticos nostri temporis, sed etiam inter Catholicos controversa. Ego juxta meum institutum, breviter ea proponam, quæ necessaria magìs videntur, secutus communiores nostri temporis sententias ex *Filliuc. tom. 1. tract. 9. Bonac. disp. 8. q. de hoc Sacram. Coninch. de Sacram. disp. 20 Vasquez tom. 3. in 3. par. à disp. 235. & Alijs.*

Definitio.

2. ORdo, prout in præsenti materia accipitur, sic describi potest. *Est Sacramentum, in quo traditur aliquibus peculiaris potestas ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam perficiendam:* vel *immediatè*, ut *solis Sacerdotibus*,

bus; vel *mediatè* plùs, vel minùs, quibuſdam alijs, ut infrà conſtabit: & quidem omnibus ex officio. Quòd autem Ordo ſic definitus, ſaltèm in aliquo ordine, ſit Sacramentum; eſt de Fide, & ſemper fuit in Eccleſia, etiam quoad omnes Ordines, ſecundum communiorem ſententiam: & confert Characterem, ſicuti Baptiſmus, & Confirmatio; et non poteſt ſine Sacrilegio iterari: quòd ſi quis illicitè iteraret, non eſſet ex hoc irregularis.

Numerus.

5. COmmunis doctrina eſt ex *Trident. ſeſſ.* 23. *c.* 2. *&* *can.* 2. in Ordine contineri ſeptem veluti gradus, qui dicuntur etiam ſeptem Ordines; quibus, veluti per gradus aſcenditur ad ultimum, quod eſt Sacerdotium: nempe *Oſtiariatum*, *Lectoratum*, *Exorciſtatum*, *Accolytatum*, *Subdiaconatum*, *Diaconatum*, *Presbyteratum*, ſeu *Sacerdotium*; à quibus denominatur *Oſtiarius*, *Lector*, *Exorciſta*, *Accolytus*, *Subdiaconus*, *Diaconus*, *Presbyter*, ſeu *Sacerdos*: & quamvìs omnes Ordines ſacra aliqua res ſint; tamen nunc primi quatuor dicuntur Minores, & non Sacri; ultimi tres Majores, & Sacri. Cujus rei

ratio eſt, quia per tres ultimos propiùs, & immediatiùs ordinantur homines ad Sacrificium Miſſæ, & Euchariſtiam conficiendam; & peculiari modo irrevocabiliter, quantùm eſt ex parte ipſorum, dedicantur ad eundem finem: Et habent in Eccleſia Latina votum ſolemne caſtitatis annexum; et obligant ad Divinum Officium recitandum, quod non convenit quatuor prioribus.

4. Prima Tonſura, quæ omnes Ordines præcedit, non eſt Ordo; ſed quædam præparatio, & diſpoſitio ad Ordines, & ad eos introductio: Nec eſt Sacramentum, nec habet aliquod proprium officium; licèt ſufficiat ad conſtituendum hominem Clericum, & privilegijs Clerici fruentem. Similiter Epiſcopatus, ſecundum communiorem ſententiam, non eſt totaliter novus Ordo, ſed quidam gradus Sacerdotij, & veluti extenſio ipſius; eſt enim Epiſcopus ſummus Sacerdos in ſua Diœceſi: ſimiliter Cantoratus, ſeu officium Cantoris, non eſt ordo, quia non confertur cum aliqua conſecratione. Legite *Coninch, loc. cit. dub. 2. Filliuc. c. 1. n. 12. & 13.*

Officia.

5. Singulorum Ordinum Officia ex Pontificali Romano, & alijs hæc ferè, & communiter enumerantur: Ostiarij munus, & officium eſt, claves Templi conſervare; aperire, & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet intereſſe Sacris; campanas pulſare; quæ inter Eccleſiam ſunt cuſtodire; ei, qui prædicat, librum aperire. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris, & novi Teſtamenti; rudimenta Fidei Chriſtianæ Catechumenos docere.

6. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſuper Energumenos, ſeu vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adjurandos, & rejiciendos, item ad exorcizandos Catechumenos. Solebat etiam olim facere, ut qui non communicarent, darent locum communicantibus, & infundere aquam, ſive in miniſterium Baptiſmi, ſive ad ablutionem poſt communionem communicantibus. Accolyti munus eſt, præparare ampullas vini, & aquæ, ad Sacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono; ferre cereos ad idem Sacrificium, & illi miniſtrare. Unde dictus eſt Accolytus, quaſi ſubſequens,

quens, seu pedisequus; Dictus est etiam Ceroferarius.

7. Subdiaconi munus est, immediatè subordinari Diacono ad Sacrificium Missæ; Calicem, & Patenam illi tradere; urceolum cum aqua præbere; aquam ad lavandas manus infundere: Sed præcipuè ejus munus est; Epistolam ex officio, & solemniter in missa legere. Diaconi munus est, cantare solemniter Evangelium in Missa; ministrare immediatè Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Missæ Sacrificium; vestire Altaria, Crucem ferre; item ex commissione Sacerdotis prædicare, & baptizare.

8. Presbyteri munus est præcipuum, offerre Sacrificium Missæ; unde dicitur habere potestatem in Corpus Domini verum. Absolvere à peccatis, juxta ea, quæ dicta sunt in Sacramento Pœnitentiæ; Unde dicitur habere potestatem in Corpus Domini mysticum. Item aliqua alia Sacramenta ministrare, juxta superiùs dicta: pascere populum doctrinâ, & exemplo; Et aliquas benedictiones facere, ut Aquæ Benedictæ, & similes.

Quis

Quis Ordo sit Sacramentum.

9. Sicuti certum est, Ordinationem Sacerdotis, quæ etiam extendi potest ad Ordinationem Episcopi, esse verum Sacramentum: Ita, saltèm communissima sententia est, Ordinationem Diaconi, & Subdiaconi esse vera Sacramenta, & convenire illis omnia, quæ ad essentiam Sacramenti ex supradictis requiruntur. Item multò probabilior sententia est, & communior, quatuor etiam minores ordines, esse Sacramenta, idest, in illis cæremonijs, quibus conferuntur tales Ordines, inveniri essentiam, & conditiones Sacramenti. Plura de hac re Theologi, *S. Th. Bellarm. Val. Vasq. & Alij citati à Con. d. 20. dub. 6.*

10. Quamvìs hæc omnia Sacramenta sint reipsâ plura: tamen pertinent, & constituunt unum Sacramentum Ordinis, per quandam aggregationem, & ordinationem ad unum finem proximum Sanctissimæ Eucharistiæ, & Sacrificij Missæ; sicuti multi digiti constituunt unam manum, & multa membra unum corpus: non tamen possunt omnia septem Sacramenta dici unum Sacramentum eodem modo; quia non habent omnia unum proximum, & veluti

veluti indivisibilem finem, sed varios, ut constat ex dictis.

Materia, & Forma.

11. Consequenter omnibus his Sacramentis assignari debet materia, & forma, juxta ea, quæ universaliter de Sacramentis suprà dicta sunt: Et quamvìs in hac re multæ fuerint, & diversæ opiniones, sequar tamen in earum assignatione communiorem nostri temporis sententiam. Et quidem in universali, materia proxima cujusque Ordinationis, ut Sacramentum est, consistit in traditione, & acceptatione alicujus rei, quæ ordinando traditur ab Episcopo; ipsa verò res dicitur materia remota: forma autem in illis verbis, quæ in tali traditione ab Episcopo dicuntur. Debent autem hæc materia & forma moraliter esse aliquo modo simul; juxta ea, quæ suprà de hac re dicta sunt.

12. Itaque materia Ostiariatûs est traditio Clavium & Cymbali: Lectoratûs traditio libri Lectionum, & Prophetiarum: Exorcistatûs traditio libelli Exorcismorum, & Adjurationum: Accolytatûs traditio Candelabri cum candela extincta; & traditio Urceoli vacui, quæ sunt

ſunt veluti duæ materiæ partiales in hoc Ordine. Formæ ſunt, ut dixi, verba, quæ ab Epiſcopo proferuntur in talium rerum traditione.

13. Subdiaconatûs verò materia eſt traditio Calicis vacui cum Patena vacua, & traditio libri Epiſtolarum; tanquam duæ partiales materiæ, ut dixi de Accolytatu. Diaconatûs materia eſt traditio libri Evangeliorum, nempe Miſſalis, cum impoſitione manuum. Sacerdotij demum materia eſt porrectio Calicis cum vino, & Patenæ cum Hoſtia; & præterea Impoſitio manuum, quando ab Epiſcopo traditur poteſtas in Corpus Domini myſticum, ſcilicet ad abſolvendum à peccatis: Et hæ habentur tanquam duæ materiæ partiales, ut dixi de Accolyto, & Subdiacono. Formæ verò ſunt verba, quæ in talium rerum traditione, & manuum impoſitione dicuntur ab Epiſcopo, ſcilicet *Accipe poteſtatem*, &c. Quæ ex Pontificali diſtinctè ponit *Filliuc. loc. cit. c. 2. n. 21.* Demum in conſecratione Epiſcopi, ij, qui putant eſſe Sacramentum, aſſignant pro materia, impoſitionem manuum trium Epiſcoporum; & pro forma verba illa, quæ ab illis proferuntur:

tur : ſcilicet , *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. Aliqui addunt alias materias partiales. Legite *Filliuc. ibid. n. 40.*

14. Ubi advertendum eſt, quòd in ijs Sacramentis , in quibus ſunt duæ veluti partiales materiæ , & formæ ; ſi caſu aliquo una ex illis omittatur, debet ſuppleri in alia Ordinatione , non reiteratâ eâ parte , quæ fuit integra : v.g. ſi in Sacerdotio fuerit collata prima poteſtas, quæ dicitur Ordinis, & non ſecunda , quæ dicitur Juriſdictionis in communi ; debet ſuppleri ſecunda, primâ manente integrâ, quæ non dependet à ſecunda : at verò cùm ſecunda dependeat, & ſupponat primam, ſi fuiſſet collata ſecunda, non prima , invalidè fuiſſet collata ; & ſic utraque debet conferri.

15. Sacerdotio ordinandus debet phyſicè tangere Patenam, & Calicem , aut ſaltèm Patenam Calici ſuperpoſitam , licèt non hoſtiam : & omnes ordinandi debent conari, non ſolùm ut oſtendant ſe acceptare, quod traditur, quod eſſet moraliter tangere ; ſed etiam ut phyſicè, & reverà tangant : quod aliqui putant , ad minimum eſſe neceſſarium neceſſitate præcepti ; ſaltèm nè ſe exponant periculo invalidæ Ordi-

na.

nationis : Non tamen necesse est, ut contactus sit magnus, aut prolixior; sed sufficit levior, & brevior.

Ætas, & Ordo recipiendi.

16. IN ordinandis, ut licitè ordinentur, requiritur determinata ætas: & quidem post *Trident. sess. 23. cap. 12. de reformat.* Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. inchoatus: Ad Diaconatum 23. inchoatus: Ad Sacerdotium 25. inchoatus: Pro prima Tonsura septennium completum: Pro tribus primis minoribus Ordinibus relinquitur arbitrio Episcopi; dummodo ordinandus perfectum usum rationis habeat, & scientiam singulis Ordinibus necessariam: Pro Accolytatu verò duodecimus annus completus. Si verò aliquis scienter ante debitam ætatem ordinaretur absque dispensatione, licèt valeret Ordinatio, graviter tamen peccaret: Et si esset puer ante usum rationis, graviter peccaret ordinans, & qui ad talem ordinationem concurrerent.

17. Ex necessitate præcepti Ordines suscipiendi sunt eodem ordine, quo suprà fuêre enumerati: Et quamvis valida esset receptio Ordinis Superioris, v. g. Diaconatûs, relicto Subdiaconatu, seu

seu ante Subdiaconatum; & sic de cæteris: hic tamen, qui dicitur per saltum ordinatus, maneret suspensus à sui Ordinis executione, & ab ulterioris receptione: Potest tamen Episcopus cum tali dispensare, ut Ordinem relictum recipiat, & ad ulteriora progrediatur; nisi ante talem dispensationem solenniter ministrâsset in Ordine per saltum suscepto. Tunc enim requiritur dispensatio Summi Pontificis. *Trident. sess.* 23. *c.* 14. *de reform.*

Scientia, & Mores.

18. REquiritur etiam certa scientia in Ordinandis: & quidem ex *Trident. sess.* 23. *citata, de reformatione cap.* 4. Ad primam Tonsuram requiritur, ut sciant legere, & scribere (saltèm vulgari lingvâ secundum aliquos) & Fidei rudimenta sint edocti. Ad minores Ordines *cap.* 11. requiritur, ut saltèm latinam lingvam intelligant. Pro Subdiaconis verò, & Diaconis *c.* 13. requiritur, ut præterea in ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, sint instructi. Pro Presbyteris verò *cap.* 14. requiritur præterea, ut ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; ac ad ministranda

da Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.

19. Item ex ijsdem locis Concilij requiruntur in Ordinandis quædam alia: ut, quòd probabilis conjectura sit, ordinandos hoc vitæ genus inire, non sæcularis judicij fugiendi fraude; sed ut Deo fidelem cultum præstent. Unde si quis minoribus Ordinibus initiaretur animo non serviendi Ecclesiæ in *illis*, sed certo tempore renunciandi; peccaret graviter, cùm agatur in materia gravi. Item ad minores Ordines requiritur, ut bonum à Parocho, & Magistro scholæ testimonium habeant. Pro Ordinibus verò majoribus monet Episcopos Concilium, non quoslibet in debita ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi; sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Ad quod requirit, ut habeant bonum testimonium, & qui sperent Deo auctore se continere posse, id est, castitatem illæsam servare; Quod maximè ad Sacerdotes pertinet: Pro quibus additur, ut ita pietate, ac castis moribus conspicui sint; ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab ijs exspectari possint. Demum requiritur, ut

ut ordinandus existimet, se esse in gratia, ut dignè recipiat Sacramentum. Quòd si habeat conscientiam peccati mortalis, vel conteratur, vel etiam confiteatur, si debet communicare.

Subjectum.

20. REquiritur in Ordinando sexus, & habilitas: nempe, ut sit vir, non fœmina; nec hermaphroditus, id est, utriusque sexûs: ut sit baptizatus; nam in ijs susceptio Ordinis esset invalida: Item nec perpetuò amens, & omnino naturâ inhabilis ad Ordines ministrandos: Præterea ut non sit suspensus ab ulterioris Ordinis receptione, non interdictus, non excommunicatus, non irregularis, juxta ea, quæ de his rebus dicentur infrà suis locis. An autem, si quis ordinetur sacris Ordinibus, infans, aut ante annos pubertatis, aut ex metu gravi, aut ignorans obligationem suam, teneatur ad continentiam, & ad statum Clericalem, cùm postea id resciverit. Legite *Coninc. dis.20, dub. 14.*

Minister.

21. MInister Ordinarius, qui conferre possit hoc Sacramentum,

eſt ſolus Epiſcopus conſecratus; qui etiamſi eſſet hæreticus, ſchiſmaticus, excommunicatus, ſuſpenſus, vel degradatus, quamvìs illicitè, validè tamen conferret, quantùm ex hoc capite. Quia Ordinum collatio, eſt actus Ordinis, non Juriſdictionis. Ordo autem eſt indelebilis, & ſemper manet in illis. Minores Ordines ex privilegio, & commiſſione poſſunt Sacerdotes non Epiſcopi conferre, ut Cardinales, & multi Abbates. Utrùm autem poſſint Subdiaconatum, & Diaconatum ex commiſſione Summi Pontificis. Legite *Conin. loc. cit. dub. 9.*

22. Epiſcopus non poteſt licitè ordinare, nisi ſibi ſubditos; alienos autem cum dimiſſorijs à proprio Ordinario: Alioqui maneret ſuſpenſus per annum ab Ordinum collatione, ex *Trident. ſeſſ. 23. cap. 8 de reformat.* Poteſt tamen aliquis eſſe ſubditus alicui Epiſcopo ex triplici capite. 1. ratione originis, quia in ejus diœceſi natus ſit non caſu, & per accidens. 2. ratione domicilij, quia ibi animo perpetuò manendi habitat, ad quod ſufficiunt decem anni. 3. ratione beneficij, quod in tali diœceſi obtinet. Et à quolibet ex his

tribus

tribus Episcopis potest petere Dimissorias. Legite *Filliuc. tr. 20. c. 5. n.* 101. Sede vacante potest Capitulum dare Dimissorias, sed post annum à morte Episcopi. *Trident. sess. 7. cap.* 10. Dimissoriæ concessæ ab Episcopo non exspirant morte ipsius.

23. Cùm hoc Sacramentum sit necessarium toti Ecclesiæ communitati, ut habeat ministros idoneos ad sui conservationem, & propagationem, tenentur Episcopi aliquibus temporibus conferre Ordines, aut curare, ut suis subditis conferantur, ne desit talium ministrorum necessarius numerus. Ut autem rectè in tradendis Ordinibus suo munere fungantur, hæc præstare debent. Primò examen ordinandorum, vel per se, vel per suos ministros idoneos; & quidem erga omnes, etiam Religiosos, si non sint in hoc privilegiati post Tridentinum. Excipi possunt notoriè digni. Hoc examen non solùm debet esse in scientia & doctrina requisita; sed etiam in vita, & moribus, & natalibus, & alijs impedimentis.

24. Secundò requiritur in ordinando titulus, qui esse potest triplex. 1. Patrimonij, juxta quantitatem requisitam

in singulis provincijs. 2. Beneficij sufficientis. 3. Paupertatis pro Religiosis.

25. Tertiò, ut non ordinet per saltum; nec suos non subditos: ut debitis interstitijs, & temporibus. Et quidem Ordines minores possunt uni conferri eodem die, si Episcopus dispenset: majores non nisì post annum ab ultimo minore, juxta *Trident. sess. 23. cap. 11.* ad quòd etiam potest Episcopus dispensare, ut ibi habetur. Duo majores Ordines eodem die conferri non possunt, nisì de licentia Papæ. An autem possit aliquis Ordo minor, vel omnes minores conferri eodem die cum Subdiaconatu, standum est consvetudini Regionum.

26. In Ordinibus Sacris tradendis servanda sunt tempora præscripta: nempe quatuor Sabbata quatuor temporum, Sabbatum ante Dominicam Passionis, & Sabbatum Sanctum. Inter susceptionem unius Ordinis sacri, & alterius, debet annus intercedere; nisì dispenset Episcopus. *Trident, sess. 23. cap. 13. & 14.*

27. Minores Ordines privatim conferri possunt quolibet die dominico, vel festo duplici manè: & ex consvetu-

dine

dine feriâ ſextâ veſpere ante Sabbata prædicta: vel etiam, ut aliqui volunt, feriâ quartâ quatuor temporum.

28. Item ſervandus eſt locus: Nam publicè majores Ordines conferri debent in Eccleſia Cathedrali, aut in alia Eccleſia inter digniores Diœceſis. *Trident. ſeſſ. cit. cap. 8.* Et præſentibus Canonicis, & Clero loci: privatim verò etiam in aliquo domeſtico ſacello. Prima Tonſura quovis anni tempore, die, ac loco conferri poteſt. Minores Ordines ubique conferri poſſunt, & eodem die ſimul cum prima Tonſura.

29. Epiſcopus tradens Ordines debet eſſe in gratia, quia confert Sacramenta. Non conferat ordines nisì Confirmatis. Advertat ut applicet materiam, & formam juxta prædicta, & conformet ſe Pontificali Romano. Non dicat ſe non habere intentionem ordinandi non habentes Patrimonium, aut irregulares, &c. Quamvìs de his inveſtigare debuerit, & non admittere indignos, imò arcere ſub comminatione excommunicationis. Habeat tamen intentionem ordinandi quotquot defacto ordinat, & ipſe in genere diſpenſet, in quibus poteſt. *Filliuc. tract. 9. c. 5. n. 99.*

30. Poteſt etiam Epiſcopus præbere Ordines in aliena Diœceſi de licentia Epiſcopi illius loci ſuis ſubditis, & ſubditis ejuſdem Epiſcopi illius Diœceſis, & aliorum, ſi habeant dimiſſorias à proprijs Epiſcopis: Neque opus eſt, ut hos examinet, ſi ſint à proprijs Epiſcopis examinati, & approbati.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Definitio, Materia, & Forma.

1. MAtrimonium eſt Contractus quidam, & Sacramentum. Ut Contractus ſic deſcribi ſolet, Eſt conjunctio maritalis legitima viri & fœminæ, inter legitimas perſonas, individuam vitæ conſvetudinem retinens. Si verò quæratur, quid ſit Matrimonium, ut eſt Sacramentum inter Chriſtianos? dici debet, Eſt Sacramentum conſiſtens in conjunctione Maritali, &c. Ad Matrimonium requiritur neceſſariò mutuus conſenſus de præſenti, aliquo externo ſigno expreſſus, ſaltèm per Procuratorem; & poteſt eſſe inter quaſcunque perſonas non legitimè impeditas, ut dicetur.

2. Ad videndum quæ ſit materia, & forma hujus Sacramenti, ſciendum eſt, quòd in eo poſſunt conſiderari. 1. Ipſæ perſonæ contrahentes, quæ mutuò ſua corpora ſibi invicem tradunt ad finem in hoc Sacramento intentum. 2. Interni uniuſcujuſque contrahentis conſenſus. 3. Externa ſigna, tales conſenſus manifeſtantia, ſive conſiſtant in verbis, ſive in alio ſigno. 4. Præſentia Parochi, & verba illa ipſius, *Ego vos conjungo*, &c. Aliqui ergò putant materiam eſſe ipſos contrahentes, formam verò ipſam corporum traditionem, vel mutuos ipſos conſenſus. Alij materiam eſſe internos conſenſus, formam verò externa ſigna ipſorum. Alij materiam eſſe primum conſenſum unius ſponſi, formam ſecundum conſenſum alterius ſponſi. Et demum aliqui putant formam eſſe verba illa Sacerdotis: *Ego vos conjungo*, &c. Materiam verò eſſe aliquid ex prædictis. Et quidem exceptâ hac ultimâ ſententiâ, quæ videtur improbabilis, (nam præſentia Parochi poſt Tridentinum neceſſaria eſt, cùm tamen antea fuerint vera Matrimonia, & Sacramenta ſine tali præſentia, & talibus verbis) aliæ ſen-

tentiæ probabiles ſunt: Nec res eſt magni momenti, præſertim quantum ſpectat ad rem noſtram. Legite *Con. diſput. 24. dub. 3. Filliuc. tract. 18. cap. 1.*

Miniſter.

3. HInc ſequitur, Miniſtros hujus Sacramenti eſſe ipſos contrahentes: Et cùm hoc Sacramentum ſit vivorum, id eſt exiſtentium in gratia, requirit, ut ipſi ſe exiſtiment eſſe in gratia: Quare, ſi habeant conſcientiam peccati mortalis, debent vel conteri, vel confiteri, ut in alijs Sacramentis, ne graviter peccent, ſaltèm quatenus indignè ſuſcipiunt hoc Sacramentum. Imò *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de reform. Matrimon.* Hortatur conjuges, ut antequam contrahant, vel ſaltèm triduo ante Matrimonij conſummationem ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum piè accedant. Poteſt tamen Sacerdos dici etiam Miniſter in hoc Sacramento, quoad benedictionem nuptiarum conſequentem, quam ſolus Parochus vel alius Sacerdos, de ejus, vel Ordinarij licentia dare poteſt, ex *Trid. loco jam citato.* Multa de Parocho, & teſtibus

requisitis habet *Bonacinna de Matrimonio, quæst. 2. punct. 8. & Alij.*

Effectus.

4. Effectus Matrimonij, ut est Sacramentum, præter gratiæ sanctificantis augmentum, est etiam donum gratiæ ad perficiendum amorem conjugalem, & indissolubilem unitatem inter conjuges, ut habet *Concilium loco citato*: Sub quibus verbis continentur dona gratiæ ad reprimendam concupiscentiam, & ad fidelem cohabitationem conjugum, & rectam prolis educationem; & significatur indissolubilitas Matrimonij post legitimam ipsius consummationem. De quo *Filliuc. tr. 10. cap. 2.* Dicitur Matrimonium ratum tantùm, quando celebratum est coram Parocho, & duobus testibus: (ex *Tridentino loco citato*,) si adhuc non intercessit carnalis copula. Dicitur verò consummatum, post talem copulam in vase legitimo completam, saltèm per viri seminationem.

5. Dixi initio Matrimonium debere esse inter legitimas personas, seu non legitimè impeditas: quod maximè adverti debet in hac materia, non solùm

ut licitè, ſed etiam ut validè Matrimonium contrahatur: ſunt enim aliqua, quæ faciunt ipſum vel illicitum, vel etiam invalidum, de quibus jam dicam.

Impedimenta.

6. IMpedimenta ergò, cum quibus non poteſt contrahi Matrimonium, ſunt duplicis generis: alia ſunt impedientia tantùm, alia impedientia, & dirimentia. Prima ſunt illa, cum quibus non poteſt licitè contrahi Matrimonium inter fideles; Si tamen contrahatur, tenet, & eſt verum Matrimonium. Secunda ſunt illa, cum quibus non poteſt licitè, nec validè contrahi Matrimonium: Ita ut, ſi contrahatur, committatur peccatum, & Matrimonium reipsâ ſit nullum.

Non dirimentia.

7. PRioris generis ſunt quinque in genere, nempe Votum, Interdictum, Sponſalia, Catechiſmus, & Crimen. Primò ergò ſunt omnia vota ſimplicia Caſtitatis, & Religionis (exceptis votis ſimplicibus Societatis Jesu) & idem eſſet, ſi quis voveret ſe non ducturum uxorem, aut ſuſcepturum Ordines ſacros, in eo caſu, in quo tale vo-

votum teneret. Quare ſi quis cum voto Caſtitatis aut Religionis duceret uxorem peccaret; & conſummando Matrimonium peccaret: quia adhuc poteſt implere ſuum votum ingrediendo Religionem per ſpatium duorum menſium poſt contractum Matrimonium. Item ſi vovit caſtitatem tantùm, non poteſt petere debitum, licèt poſſit reddere. Si tamen vovit Religionem poſt conſummatum Matrimonium, poteſt petere debitum. Mortuâ autem uxore ſemper remanet prædictum impedimentum in ordine ad aliam.

8. Secundum impedimentum eſt Interdictum, ſeu prohibitio: Si enim aliquis ſit interdictus per Eccleſiam, ne tali tempore nubat, peccat, ſi nubat; ſed tenet Matrimonium. Cùm verò in quibuſdam anni temporibus interdicuntur nuptiæ, intelligitur de ſolennitate nuptiarum tantùm. Item ad hoc impedimentum reduci poteſt illud ſolemnis pœnitentiæ: Nam durante tali tempore, prohibentur pœnitenti nuptiæ; ſed nunc tales pœnitentiæ non ſunt in uſu.

9. Tertium impedimentum eſt Sponſalia. Si quis enim contraxit ſponſalia

cum aliqua, antequam ſolvantur talia ſponſalia, non poteſt contrahere cum alia: Etiamſi hæc ſecunda non ſit conſangvinea ſuæ primæ ſponſæ; nam ſi eſſet conſangvinea, poſſet eſſe impedimentum dirimens, ut infrà dicemus.

10, Quartum impedimentum eſt Catechiſmus: Nam qui eſt ſuſceptor in Catechiſmo tantùm, & non in Baptiſmo aut Confirmatione, contrahit eandem cognationem imperfectè, quæ contrahitur in illis Sacramentis; Sed non eſt impedimentum dirimens, ut in illis, ut dicetur infrà. Aliqui putant hoc impedimentum fuiſſe ſublatum per *Tridentinum*. Dicitur autem, Suſceptor in Catechiſmo tantùm is, qui tenet baptizandum, & reſpondet in illis cæremonijs, quæ antecedunt Baptiſmum tantùm, quæ ſignificantur nomine Catechiſmi.

11. Ultimum impedimentum eſt Crimen, quod eſt multiplex: quo crimine poſito, non poteſt homo ducere uxorem ullam; etiam mortuâ ſuâ uxore, ſi quam habuit. 1. Crimen eſt inceſtus cum conſangvinea ſuæ conjugis, vel etiam ſua, ut aliqui volunt, uſque ad quartum gradum; licèt aliqui velint

usque ad secundum tantùm post Tridentinum. 2. est injustum uxoricidium. 3. est raptus alienæ sponsæ, vel uxoris. 4. est cùm quis est susceptor proprij filij in Baptismo, vel Confirmatione malo animo, ut contrahat cognationem cum uxore sua. 5. est Sacerdotis occisio declarata per judices. Ultimum est, si quis monialem acceperit in uxorem. At hæc impedimenta criminum potest Episcopus dispensare; & aliqui putant non obligare sub mortali, imò fuisse per consvetudinem abrogata, quod est probabile.

Dirimentia.

12. SEcundi generis impedimenta jure antiquo sunt duodecim, contenta ijs versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas;
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Quibus Jure novo per *Tridentinum* addita sunt alia duo: nempe raptus; & absentia Parochi, & duorum testium: de quibus breviter.

Error.

13. ERror, quod eſt primum impedimentum, poteſt eſſe duplex: In ſubſtantia, & qualitate perſonarum; primus dirimit, non ſecundus: v. g. ſi quis exiſtimet, ſe ducere in uxorem talem determinatam perſonam, ſed errore ducit aliam, non tenet Matrimonium. Si verò error eſſet in qualitate, quia putabat eſſe virginem, pulchram, divitem, nobilem, ſanam, &c. licèt decipiatur, tenet Matrimonium: Tametſi in aliquo caſu poſſit hic error eſſe cauſa divortij.

Conditio.

14. IMpedimentum conditionis eſt, Servitutis: Cum ſcilicet aliquis putabat talem liberam, & erat ſerva; aut eſſe liberum, & erat ſervus, non tenet Matrimonium: Si tamen putabat eſſe ſervam, & erat libera, valet; quia non eſt deterioris conditionis, quàm putaretur.

Votum.

15. IMpedimentum voti, eſt voti ſolemnis, ſive in Religione approbata, ſive in ſacris Ordinibus, aut etiam vota ſimplicia Studentium Socie-

tatis Jesu, quæ dirimunt Matrimonium, ſicuti vota ſolemnia Caſtitatis; et hoc impedimentum habet annexam excommunicationem.

Cognatio.

16. COgnatio triplex eſt: Carnalis, ſeu naturalis, & dicitur conſangvinitas; Spiritualis; & legitima ſeu legalis. Prima eſt conjunctio multorum ex uno capite ſecundum ſangvinem deſcendentium; & hæc impedit uſque ad quartum gradum incluſivè: licèt in linea recta probabile ſit impedire in infinitum, vel certè ad longam diſtantiam. Spiritualis contrahitur in Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis. 1. Inter ipſum baptizantem, & baptizatum. 2. Inter ſuſceptores baptizati (qui duo tantùm eſſe poſſunt) cum ipſo baptizato; & hæc dicitur paternitas. 3. Inter hos ipſos, ſcilicet baptizantem & ſuſceptores, cum matre & patre baptizati; et hæc dicitur compaternitas: Et inter hos tantùm poſt *Tridentinum* valet hoc impedimentum. Si quis verò ſuſcipiat per Procuratorem, non contrahit cognationem, neque ipſe Procurator, neque contrahitur à

Suſce-

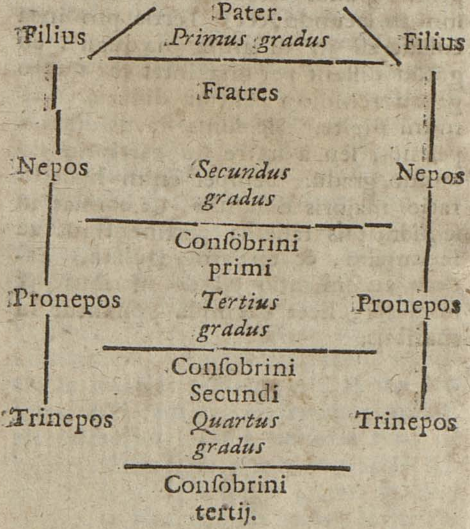
Suſceptoribus, nisì in Baptiſmo ſolemni: nec in Confitmatione, nisì à Suſceptore confirmato. Demum legalis cognatio eſt per adoptionem perfectam; cùm quis adoptat aliquem, vel aliquam in filium; vel nepotem, vel filiam, &c. Quod impedimentum eſt, 1. Inter ipſum adoptantem, & adoptatum. 2. Inter ipſum adoptantem, & filios adoptati, uſque ad quartum gradum. 3. Inter ipſum adoptatum, & omnes filios adoptantis, ſaltèm legitimos ſimul & naturales, dum ſunt ſub patria poteſtate 4. Inter adoptatum, & uxorem adoptantis. 5. Inter adoptantem, & uxorem adoptati.

17. Ad dignoſcendos graduſconſangvinitatis hæ regulæ tradi ſolent, ſecundum jus Canonicum, quod ſervatur in materia Matrimonij. Prima pro linea recta tam deſcendentium, quàm aſcendentium, quot perſonæ ſunt in linea unâ demptâ, tot ſunt gradus. Sic pater, & filius ſunt in primo gradu; Avus, & Nepos in ſecundo; Et ſic de cæteris: In quo nulla eſt difficultas.

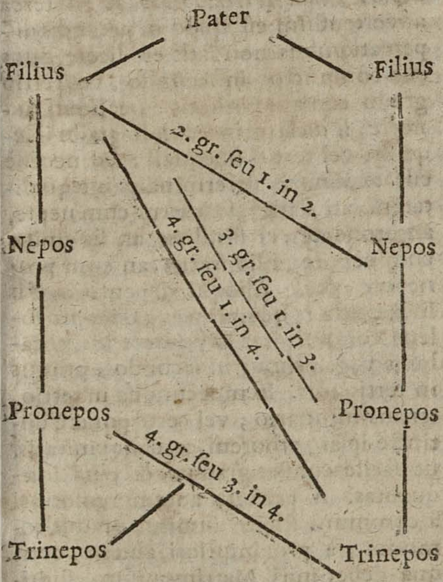
18. Secunda Regula pro linea collaterali in diſtantia æquali, quando ſci-

licet utraque persona distat æqualiter à communi proximo stipite, quoto gradu distant à comuni stipite, eodem distant inter se. Sic duo fratres sunt in primo gradu. Duo consobrini primi sunt in secundo, &c. Tertia pro linea collaterali in distantia inæquali, eo gradu distant personæ inter se, quoto gradu remotior persona distat à communi stipite. Sic filius fratris distat à patruo, seu à fratre sui patris in secundo gradu. Semper enim habetur ratio majoris distantiæ, ut constat in sequentibus tabellis pertinentibus ad secundam, & tertiam regulam. Eadem autem ratio est de maribus, & fœminis, licèt exempla ponantur in maribus.

PRO SECUNDA Regula.

PRO TERTIA
Regula.

19. Quæ verò sit differentia in computandis his gradibus inter jus Civile, & Canonicum, & alia huc pertinentia, legi potest *Sanchez de Matrim. libr. 7. disp. 51. Filliuc. t. 1. tr. 10. cap. 5.* Præterea advertendum est, quòd in petendis dispensationibus, non satìs est dicere, duos esse conjunctos in secundo, vel tertio gradu consangvinitatis; nec item sufficere, si dicatur in secundo gradu inæquali, vel tertio inæquali: sed necesse esse exprimere determinatè inæqualitatem; an scilicet sit patrui cum nepte, an pronepte; et similiter an sit amitæ cum nepote, *filio fratris*, an cum pronepote, &c. Alioqui dispensatio erit subreptitia: quam inæqualitatem solent communiter exprimere his vocabulis v. g. primus in secundo, primus in tertio, &c. Item secundus in tertio, tertius in quarto; vel certè ponere distinctè ipsam arborem consangvinitatis, ut facilè constet gradus, & ejus inæqualitas. A persona autem remotiori à communi stipite sumitur gradus remotior; à propinquiori autem, cum qua debet iniri Matrimonium, sumitur gradus propinquior, factâ compu-

tatio-

tatione ab eodem communi ſtipite, ut colligi poteſt ex ſuperiori tabella.

Crimen.

20. IMpedimentum Criminis eſt quadruplex. Primum eſt, cùm adulter promittit adulteræ, ſe eam ducturum in uxorem, mortuo ejus viro; Si talis promiſſio acceptetur, ſive ante, ſive poſt adulterium commiſſum ante mortem ſui viri. Secundus caſus eſt, cùm vir, & fœmina conveniunt ad occidendum conjugem hoc animo, ut inter ſe contrahant, & de facto occidunt, etiam nullo præmiſſo adulterio. Tertius caſus eſt, cùm unus conjugum occidit alterum animo contrahendi Matrimonium, etiam altero neſciente: Dummodo intercedat adulterium cognitum ab ipſis adulteris. Ultimus caſus eſt, cùm aliquis, poſt Matrimonium ratum cum aliqua, contrahit cum alia aliud Matrimonium, & conſummat illud, ſciente hâc ſecundâ uxore: Tunc enim etiam mortuâ primâ uxore, non poteſt cum hac ſecunda contrahere. Quæ omnia vera ſunt, ſi Matrimonia prima fuerint vera Matrimonia, & non ſolùm exiſtimata.

Cultûs Disparitas.

21. IMpedimentum disparitatis cultûs est inter fidelem baptizatum, & infidelem, seu non baptizatum: non autem si infidelis sit solùm hæreticus, aut hæretica. Si tamen infidelitas contingat post contractum Matrimonium; non dissolvitur Matrimonium. Item si uxor, & vir infideles convertantur ad Fidem, remanent in suo Matrimonio; si illud fuit contractum sine impedimento aliquo contra jus naturæ, licèt fuerit contractum cum aliquo impedimento juris Canonici tantùm: Si verò alter conjugum convertatur ad Fidem, altero remanente in sua infidelitate; si hic secundus consentit habitare cum primo, sine injuria Creatoris, remanet Matrimonium: Sin minus dissolvitur; & conjux fidelis potest iterum nubere cum fideli: Et hoc ordinariè contingit, si uxor infidelis non vult converti ad Fidem.

Vis.

22. IMpedimentum Vis, seu coactionis est, cùm alter conjugum per violentiam, aut per metum cadentem in constantem virum contraxit;

etiam-

etiamsi interiùs habuerit consensum: Si tamen postea consensit copulæ carnali affectu maritali, valet Matrimonium. Similiter si liberè consentiat Matrimonio, & cesset metus. Ubi adnotandum est, quòd hic metus debet esse injustè incussus, & ad finem contrahendi Matrimonium. Undè valet Matrimonium, si aliquis damnatus ad mortem, vel ad triremes, ut vitet hæc mala, ducit aliquam in uxorem; quia Princeps non vult aliter illum liberare.

Ordo.

23. IMpedimentum Ordinis, est post Ordines sacros susceptos, etiam solum Subdiaconatum: Talis enim non potest, nec licitè, nec validè contrahere; et si contrahat est excommunicatus: Si verò uxoratus suscipiat Ordines sacros, verè est ordinatus; quia ille status non impedit validam Ordinum susceptionem: Licèt peccet, si id faciat non secundum Sacros Canones.

Ligamen.

24. IMpedimentum Ligaminis consurgit ex Matrimonio rato, etiam non consummato: Si enim aliquis post Matrimonium ratum cum una

adhuc

adhuc vivente, contrahat cum alia, non tenet hoc ſecundum Matrimonium; et multò minùs teneret, ſi primum Matrimonium fuiſſet etiam conſummatum.

25. Si quis probabiliter, & prudenter exiſtimaret, uxorem ſuam eſſe mortuam; illâ tamen vivente, contraheret cum alia, non teneret Matrimonium; licèt propter bonam fidem poſſet petere, & reddere debitum. Quòd ſi poſtea ſciat uxorem ſuam vivere, debet omnino abſtinere: Si verò ſolùm prudenter dubitet; poteſt reddere, ſed non petere: Et ſi ſuperveniat uxor, debet illam accipere, relictâ ſecundâ.

26. Si quis putans uxorem ſuam vivere, contraheret cum alia, decipiendo illam; etiamſi reverà uxor ipſius tunc eſſet mortua, non valet Matrimonium; quia ejus conſenſus non eſt maritalis, ſed fornicarius: Poſtquam verò reſciverit, verè eſſe mortuam, poteſt conſenſu maritali accedere ad ſecundam, & perficitur matrimonium.

Honeſtas.

27. IMpedimentum publicæ honeſtatis conſurgit: Primò ex ſponſalibus,

bus', dummodo ſponſalia ſint valida. Secundò ex Matrimonio rato, & non conſummato: Nam in primo caſu ſponſus, ſive adhuc vivente, ſive mortuâ sponsâ; non poteſt contrahere cum conſangvinea ſponſæ in primo gradu tantum: Neque ſponſa cum conſangvineo ſponſi, item in primo gradu. In ſecundo verò caſu non poteſt ducere conſangvineas ſuæ ſponſæ uſque ad quartum gradum incluſivè, etiam mortuâ ſuâ sponsâ; & idem dicendum eſt de ſponſa reſpectu ſponſi.

Affinitas.

28. Affinitas eſt conjunctio plurium inter ſe, orta ex copula carnali, ſive licita, ſive illicita, dummodo ſit perfecta, & naturalis inter virum, & fœminam; & habet gradus, ſicuti conſangvinitas. Itaque vir per Matrimonium ratum, & conſummatum contrahit affinitatem cum omnibus conſangvineis ſuæ uxoris uſque ad quartum gradum; & nullam ex illis poteſt ſecundò ducere, mortuâ ſuâ uxore, abſque diſpenſatione: Non autem contrahit affinitatem dirimentem, aut impedientem cum affinibus ſuæ uxoris; nam affinitas non parit affinitatem. Unde mor-

tuâ ſuâ uxore, poteſt contrahere cum quacunque affine ſuæ uxoris, nisi ſit aliud impedimentum: Et ſimiliter dicendum eſt de uxore reſpectu ſui viri; contrahit enim affinitatem cum omnibus conſangvineis ſui viri, non tamen cum affinibus illorum.

29. Quando affinitas oritur ex copula illicita, non excedit hoc impedimentum ſecundum gradum affinitatis: Itaque qui habuit copulam illicitam cum aliqua, non poteſt ducere aliquam illius conſangvineam, uſque ad ſecundum gradum incluſivè tantùm: Cùm verò hoc impedimentum ſequitur poſt contractum, & conſummatum Matrimonium, impedit ſolùm petitionem debiti reſpectu ejus, qui peccavit.

30. Gradus effinitatis hâc regulâ dignoſcuntur: Videlicet, in quoto gradu conſangvinitatis eſt fœmina cum ſuis conſangvineis, in eodem gradu affinitatis eſt ejus maritus cum iiſdem conſangvineis; v. g. Berta eſt in primo gradu conſangvinitatis cum ſua ſorore, aut matre, in primo item gradu affinitatis erit ejus maritus cum eadem ſorore, & matre: & ſic de cæteris. Similiter in quoto gradu conſan-

gvi-

gvinitatis eſt vir cum ſuis conſangvineis , in eodem gradu affinitatis erit ejus uxor cum ijſdem conſangvineis.

Impotentia.

31. IMpedimentum impotentiæ eſt , ſi perſona contrahens antecedenter ad Matrimonium non ſit apta ad generationem ; non propter ſterilitatem , ſed ex carentia , & improportione inſtrumentorum neceſſariorum ad talem generationem : ſive hæc carentia ſit merè à natura , ſive ab arte , ſive à morbo ; dummodo ſit perpetua , & non poſſit per artem tolli , vel ſimpliciter , vel ſaltèm ſine periculo vitæ : quando autem eſt dubia , ſolet per leges ex ectari triennium ad talem impotentiam probandam. Ubi advertendum eſt, quòd contingere poteſt interdum, ut impotentia ſit reſpectu unius, & non reſpectu alterius perſonæ : Et tunc poterit eſſe Matrimonium cum illa , aut illo , in ordine ad quem non eſt impotentia ; non tamen in ordine ad quem eſt impotentia.

Raptus.

32. HÆc impedimenta ſunt de jure antiquo. Concilium autem

Tridentinum addidit alia duo. Primum est raptus: Si enim aliquis rapit fœminam è domo sua, vel parentum, illis invitis, vel etiam ipsâ solâ invitâ (nisi esset publica meretrix) & si raptus fiat causâ Matrimonij ineundi; dum durat raptus, non potest illam ducere in uxorem, nisi illam constituat in loco libero: Et tunc, si illa velit consentire, tenet Matrimonium: Hic tamen raptor esset excommunicatus, & infamis; & tenetur dotare raptam, sive contrahat cum illa, sive non.

Testes.

33. Alterum impedimentum est Absentia Parochi, & duorum testium: Non enim valet Matrimonium, nisi contrahatur coram Parocho, aut alio ex ejus licentia, & duobus testibus. Potuit autem hoc facere Ecclesia, non quia possit mutare substantialia Sacramentorum; sed quia, cùm hoc Sacramentum consistat in quodam contractu politico, possit autem Ecclesia à suis subditis exigere aliquas conditiones ad valorem hujus, vel illius contractûs, alioqui futuri invalidi: sic voluit ad valorem hujus contractûs requiri præsentiam Parochi, & testium, qui-

quibus absentibus non perficitur hic contractus; & consequenter non tenet Matrimonium, in quantum Sacramentum, quod fundatur in vero, & valido contractu. Sicuti si posset Ecclesia facere, ut aqua maris, v. g. non esset vera aqua, tunc non posset fieri Baptismus cum aqua maris.

Aliqua notabilia circa Matrimonium.

34. POssent hìc numerari alia veluti impedimenta; quæ tamen potiùs sunt defectus aliqui pertinentes ad valorem, vel invaliditatem contractûs, & communes omnibus contractibus: v. g. si quis in contractu matrimoniali apponeret conditionem, se scilicet ductùrum talem in uxorem, si virgo sit, aut dives; & sub tali conditione acceptata, fuerit perfectum Matrimonium, & talis conditio non fuerit reperta, Matrimonium esset irritum: Non quia error in qualitate dirimat; sed quia non adimpleta conditione, contractus est nullus: & sic de cæteris. Sed hujusmodi conditiones non facilè permitti debent in hoc contractu; nisì fortè addatur aliqua conditio ad civilem obligationem aliquid faciendi stante substantiâ contractus. De qua re plura Aucto-

res agentes de ſponſalibus. De quibus infrà.

35. Ad Matrimonium requiritur in fœmina ætas duodecim annorum, & in viro quatuordecim completorum; nisi malitia ſuppleret ætatem, præſertim arbitrio Epiſcopi. Quòd ſi poſt contractum Matrimonium in tali ætate, dubitaretur de impotentia; exſpectanda eſt ætas in fœmina uſque ad annum decimumquartum, & in viro uſque ad decimum octavum completum.

36. Solemnitas nuptiarum, & benedictio, probabile eſt quòd ſit in præcepto: Ita ut non poſſit omitti ſine mortali. Aliqui tamen probabiliter putant eſſe veniale, dummodo non fiat ex contemptu.

37. Sponſalia differunt à Matrimonio: conſiſtunt enim in promiſſione de futuro; cùm ſcilicet alter alteri promittit ſe ducturum illam in uxorem, & hæc illum in virum: Neque ſunt neceſſaria ad Matrimonium, licèt ſoleant præcedere. Poſſunt ergò ſic deſcribi: Sponſalia ſunt promiſſio mutua viri, & fæminæ futuri Matrimonij inter perſonas legitimas, &c. Ad ſponſalia requiritur, & ſufficit perfectus uſus ratio-

ionis: & poſſunt perfici, vel per abſolutam promiſſionem, vel per conditionatam; & cum juramento, & dono aliquo, vel abſque his: Item cum teſtibus, vel ſine teſtibus. Et quamvis ſponſalia clandeſtina ſint valida; ſunt tamen prohibita. Poſſunt etiam in multis caſibus diſſolvi. De quibus plura *Sanchez de Matrim. lib. 1. Coninch. diſp. 21. & 23. Filliuc. tr. 10. par. 1. c. 7. & Alij.*

38. Si poſt contractum Matrimonium in facie Eccleſiæ, cum aliquo tamen impedimento dirimente ignoto contrahentibus, aliquis ex ipſis veniat in notitiam talis impedimenti; non poteſt petere, nec reddere debitum ante diſpenſationem. Quo in caſu conſulat doctum Confeſſarium de modo, quo ſe gerere debeat, qui conſcius eſt impedimenti.

39. Si quis poſt contractum Matrimonium in facie Eccleſiæ, cum omnibus requiſitis exterioribus, attamen cum impedimento dirimente, obtineat poſtea diſpenſationem; ſi impedimentum fuit occultum, & diſpenſatio ſolùm in foro conſcientiæ, non eſt neceſſe repetere præmiſſas illas cæremonias; ſed ſufficit novus contrahentium

consensus, signo externo expressus: Si verò impedimentum publicum est, & dispensatio etiam publica pro foro externo; tunc debet iterum celebrari Matrimonium coram Parocho, & testibus. Legite *Coninch. disp. 24. dub. 10.*

40. Si quis contraheret Matrimonium cum aliqua, quam putat esse suam consangvineam intra quartum gradum, cùm tamen reverà non sit talis, sciens consangvinitatem esse impedimentum dirimens; tale Matrimonium non est validum: Non propter impedimentum consangvinitatis, quod non erat; sed quia assensus viri non potuit esse assensus maritalis, sed omnino fornicarius, qui non sufficit. Quare, cognito errore, repetendus est consensus sufficiens. *Coninch. loco cit. dub. 6.*

41. Si Confessarius occasione confessionis cognoscat pœnitentem contraxisse cum impedimento dirimente, & bonâ fide; si prudenter putet, se nihil profecturum propter maximam rei difficultatem, si moneat pœnitentem de impedimento; debet non monere, sed illum in sua bona fide relinquere: Quòd si speret profecturum; poterit monere.

Si

Si autem malâ fide contraxit ; debet omnino monere. Quâ in re diligenter advertat Confessarius, quid sibi faciendum sit, studio adhibito.

42. Finis Matrimonij primarius est susceptio, & educatio prolis. Alij etiam fines sunt, domestica societas, & communicatio inter virum, & uxorem : Remedium contra concupiscentiam : Et significatio conjunctionis Christi, & Ecclesiæ. Ex quorum singulis finibus licet contrahere Matrimonium.

43. Tenetur uterque conjux ex justitia reddere debitum conjugale petenti : Ita ut sine causa rationabili negans omnino debitum, mortaliter peccet. Potest tamen hìc & nunc excusari conjux à reddendo debito propter aliquam gravem necessitatem, & causam, aut propter adulterium alterius : & in ijs casibus, in quibus licitè potest fieri divortium. De quibus rebus consulat Confessarius Auctores infrà citandos, cùm casus occurrerit.

44. Copula conjugalis debet esse in vase naturali : alioqui erit mortale. Inordinatio autem in modo, ut si mulier sit incuba, & vir succubus, vel si vir accedat à tergo, &c. Si nullum sit

periculum effusionis seminis extra vas naturale, & impedimenti prolis; erit veniale, si fiat sine justa causa: Tactus verò, & oscula ordinata ad copulam conjugalem licita sunt, dummodo sint sine prædicto periculo.

45. Accedere ad uxorem gravidam, cum gravi periculo abortûs, est mortale: At sine periculo, ad summum erit veniale. Sicuti accedere ad menstruatam cum gravi periculo est mortale: at sine tali periculo ad summum est veniale.

46. Ratione temporis nunquam per se est mortale accedere ad uxorem, sive in solemnioribus diebus, sive etiam nocte præcedente communionem: quamvis tunc meliùs sit abstinere, citra periculum incontinentiæ, & nisi fiat ex contemptu. Servanda est etiam loci decentia in reddendo debito. De quibus plura *Sanchez lib. 9. & 10. de debito conjugali, & divortio. Bonacinna de Matrim. quæst. 4. Toletus lib. 7. à cap. 18.*

DE

DE ECCLESIÆ Præceptis.

1. ECclesiæ Præcepta sunt quinque; videlicet. 1. Audire Sacrum diebus Dominicis & Festis. 2. Jejunare in Quadragesima, & alijs diebus præceptis: Et abstinere à carnibus etiam diebus Veneris, & Sabbati. 3. Confiteri semel in anno. 4. Sumere Eucharistiam in Paschate. 5. Solvere decimas.

DE I. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Audiendi Sacrum.

2. CIrca primum Præceptum, tenetur homo Fidelis, baptizatus, non impeditus, post completum usum rationis, in diebus festis assistere Sacro taliter, ut censeatur moraliter esse præsens illi Sacrificio; etiamsi interdum non audiat vocem Sacerdotis, nec illum videat: Dummodo judicio Prudentis censeatur moraliter præsens, animo audiendi, seu assistendi Missæ. Neque esse potest in hoc alia regula generalis: Et sufficit unum Sacrum audire etiam in die Nativitatis.

3. Tenetur adesse toti Sacrificio: potest tamen sine mortali aliquam minimam

partem prætermittere. Alij putant usque ad Evangelium exclusivè; securius est usque ad Epistolam exclusivè: Vel in fine Missæ post consumptum Sacramentum à Sacerdote: Non tamen potest relinquere utramque partem. Potest etiam una pars unius Sacri conjungi cum alia parte alterius: atque adeò ea pars, quæ omissa est in uno Sacro, potest suppleri per similem partem in alio Sacro. *Coninch. q. 74. art. 8. n. 101.*

4. Non est necesse, ut in confessione dicatur causa omissionis Sacri: nisì aliunde illa esset ex se mala: sed satìs est dicere se omisisse Sacrum sine causa legitima: Potest enim esse aliqua legitima causa omittendi Sacrum, ut morbus, aliqua gravis necessitas, vel propria, vel aliena; periculum vitæ, aut alicujus magni mali, & similia, ut infrà.

5. Si quis devotionis causâ audiret Sacrum, cum animo adimplendi Præceptum per aliud Sacrum; potest postea mutare voluntatem, & satisfacere Præcepto per prius illud Sacrum. Si tamen ipse putaret, se non satisfecisse per illud Sacrum, & teneri ad aliud audiendum; si non audiret, peccaret ex conscien-

scientia erronea. *Filliucius tract.* 5. c. 7. *n.* 211.

6. Requiritur aliqua attentio, ita ut initio habeat homo intentionem audiendi Sacrum: nec voluntariè distrahatur, ita ut in notabili parte perinde se haberet homo, ac si Sacro non interesset.

7. Item si quis ex malo fine adesset Sacro, dummodo debitam attentionem, & voluntatem audiendi haberet; impleret præceptum, licèt peccaret in circumstantia finis. Voluntariæ verò con-
fabulationes, & aliæ quæcunque actio-
nes distractivæ à debita attentione, ma-
ximè si illicitæ sint, & ad notabilem
partem; impediunt præcepti impletio-
nem: Licèt aliqui probabiliter putent,
quòd si distractio non impediat exterio-
rem assistentiam, reverentiam, & de-
votionem ad Sacrum; non tollat im-
pletionem Præcepti. *Coninch. q.* 83. *art.* 6. *n.* 302. Psalmi verò, & preces possunt cum debita attentione conjungi, & nullo modo impedire. *Filliuc. loco cit. n.* 216.

8. Si in uno die festo pluribus capitibus teneretur homo audire Sacrum: Quia scilicet est dies Dominicus, & quia

est festum alicujus Apostoli; non peccaret omittendo, nisi unico peccato: Quia omnia illa capita præcisè tendunt ad audiendum Sacrum, ut sic: Atque ita illa circumstantia plurium præceptorum non est necessariò aperienda in confessione. Si autem etiam teneretur ex voto; tunc esset circumstantia omnino aperienda: Quia tunc esset debita auditio Sacri, ut peculiari modo promissa Deo, & esset sacrilegium: Primo autem modo non esset sacrilegium, sed vel peccatum inobedientiæ, vel irreligiositatis. Si quis discederet ex uno loco die festo cum animo audiendi Sacrum in alio loco vicino, probabiliter putans, se ibi Præceptum implere posse; si ibi non inveniat, non peccat.

9. Quando festum est solùm intra Urbem, si quis egrediatur in agrum, non tenetur ibi audire Sacrum.

10 Qui habet subditos, tenetur dare illis commoditatem audiendi Sacrum, nisì subsit legitima aliqua causa in contrarium.

11. Potest aliquis excusari à peccato non audiendo Sacrum, primò ob ignorantiam, vel oblivionem invincibilem,

bilem; secundò ob impotentiam, vel physicam, vel moralem: Physica est, si quis ita esset detentus, ut non posset, etiamsi vellet. Ut si graviter ægrotaret, si esset clausus domi, vel in carcere, vel quid simile. Moralis est, cùm quis posset quidem, si vellet; sed ut nolit occurrunt sufficientes, secundum Prudentiam, rationes excusantes. Ut si esset excommunicatus, vel interdictus: Si ex Charitate, vel Justitia cogeretur non adesse Sacro: Si timeret grave aliquod periculum, & similia. *Filliucius loco cit. à n. 224.*

DE II. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Jejunij, & Abstinentiæ.

1. CIrca secundum præceptum Jejunij, tenetur homo jejunare modo Ecclesiastico omnibus diebus præceptis post completum vigesimum primum annum, usque ad sexagesimum completum: Sive hæc Jejunia sint communia toti Ecclesiæ, sive alicui Provinciæ, aut Diœcesi particulari: Si verò sint ex voto jejunantis; consideranda est ejus intentio. Est autem Jejunium corporale duplex, Naturale, & Eccle-

Ecclesiasticum. Primum consistit in totali abstinentia cibi, & potûs à media nocte quacunque de causa: Ad quod tenentur, qui sumere volunt Eucharistiam, extra Viaticum. Secundum consistit in quadam determinata abstinentia. Undè si quis sumat aliquid etiam parvum, & per modum medicinæ; frangit jejunium naturale, non autem Ecclesiasticum, quod consistit in unica comestione continua (nisì adsit causa ad aliquod tempus dividendi) ciborum non prohibitorum, circa meridiem. Cui addi potest serotina cœnula, more consveto Ecclesiæ: In qua scilicet non adhibeantur, nisì fructus, vel legumina, & similia, quæ in tertijs mensis adhiberi solent: Et non excedatur quantitas sex, vel octo unciarum Romanarum regulariter. Hæc cœnula potest manè præmitti cum causa rationabili, si prandium differatur usque ad noctem.

2. Si quis in die Jejunij bis, aut ter frangeret jejunium; non committeret nisì unum peccatum in prima fractione: At verò si bis, aut ter comederet carnes, & cibos vetitos; quoties comederet, toties peccaret. Ratio est, quia

quia in prima fractione jam redditur impotens ad servandum jejunium, & sic cessat obligatio præcepti: At in secundo casu non redditur impotens ad non comedendas carnes post primam comestionem: Et cùm præceptum sit negativum, obligat semper, & ad semper.

3. Frangitur jejunium, non solùm per plures, aut inordinatas comestiones; sed etiam per comestionem ciborum prohibitorum, ut sunt carnes, & lacticinia. Et quidem per carnes simpliciter frangitur; per lacticinia verò, quando non est privilegium, aut consvetudo approbata. Undè qui à Medicis dispensantur ad carnes, simpliciter dispensantur ad jejunium: Non autem si solùm dispensentur ad lacticinia. Et in primo casu, si quis cum carne comederet etiam pisces; non peccaret, nisì intemperanter comederet: Et juxta qualitatem intemperantiæ esset peccatum. Si quis pluribus horis ante meridiem comederet sine causa; frangeret jejunium: Licèt aliqui putent, non frangere jejunium, sed solùm venialiter peccare.

4. Po-

4. Poteſt aliquis excuſari à jejunio propter neceſſitatem corporalem, aut propter nimium laborem, judicio Prudentis; aut propter paupertatem, quia non habet, quod ſufficiat in unica comeſtione. Item excuſantur prægnantes, & nutrices, &c. Non tamen ſi excuſantur à jejunio, eo ipſo poſſunt comedere cibos prohibitos; cùm ad hos ſit alia prohibitio.

5. Si quis redderet ſe impotentem ad jejunandum, vel ex ludo, vel ex alia cauſa non neceſſaria; poſitâ impotentiâ, etiam culpabili, non peccat non jejunando: Niſi ex hoc fine non jejunandi redderet ſe impotentem.

6. In diebus Veneris & Sabbathi, quando non coincidunt cum jejunio aliquo; non prohibentur lacticinia, ſed ſolùm carnes jure communi: exceptis pueris ante uſum rationis.

7. Potus ordinarius, etiam vini, quamvìs eſſet intemperatus, & ſine cauſa; non ſolvit jejunium Eccleſiaſticum: quia non prohibetur lege jejunij: & in cibis poteſt dari parvitas materiæ.

8. Si quis per tranſitum reperiatur in loco, ubi jejunetur, non animo mo-

morandi ibi, non tenetur ad jejunium, nisì sit universale.

9. Potest demum quis excusari à Jejunio per dispensationem Superioris, quam potest concedere Episcopus respectu hujus, vel illius sibi subditi; Et Superiores Religionum respectu suorum subditorum. Requiritur autem ad dispensandum causa sufficiens, saltèm probabilis, vel dubia.

DE III. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Confessionis faciendæ.

1. CIrca tertium præceptum Confessionis, tenetur quilibet Christianus, ex quo peccavit mortaliter, semel in anno confiteri. Ad cujus præcepti observationem sufficit, si confiteatur in Paschate. Si autem non confiteatur in Paschate; debet alio tempore confiteri: Ita ut verum sit, quòd semel in anno saltèm confiteatur. Quando autem incipiat hic annus; probabile est incipere ab illo die, quo quis incidit in peccatum mortale: Ita ut intra annum à tali die, teneatur confiteri. Item tenetur quilibet confiteri in articulo, vel periculo probabili mortis:

tis: aut cùm esset unicum remedium confessio ad vitandum peccatum mortale: Aut non esset habiturus suo tempore copiam Confessarij.

2. Si quis nullum haberet mortale, quod confiteretur; non obligatur hoc præcepto: Sed ad summum sufficit, si se præsentet Confessario, dicens, se non habere materiam necessariam Confessionis; cùm non teneatur confiteri venialia.

3. Si quis sine dolore, aut cum obice peccati confiteretur; aliqui putant, quòd implet hoc præceptum: sed alij probabiliùs asserunt, non implere; nisì bonâ fide fuisset confessus, ignarus indispositionis suæ: In quo casu posset differre aliam confessionem in totum sequentem annum.

4. Si quis intra annum non confitetur habens mortale; tenetur semper confiteri, quamdiu habet commoditatem confitendi; alioqui semper erit in continuo peccato: Quia hoc præceptum non est affixum alicui parti anni determinatæ, quâ elapsâ, non obliget; sed semper obligat, donec impleatur elapso anno. Reliqua quæ pertinent ad confessionem, dicta sunt supra, cùm actum est de Sacramento Pœnitentiæ. DE

DE IV. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Eucharistia sumenda.

1. EUcharistia sumi potest. 1. Materialiter tantùm: Ut si quis infidelis illam sumeret. 2. Sacramentaliter tantùm: Ut si quis baptizatus sumeret illam, existens in peccato mortali, indignè. 3. Sacramentaliter, & spiritualiter: Sicuti qui illam dignè suscipiunt. 4. Spiritualiter tantùm, per votum scilicet, & desiderium, illam dignè suscipiendi. *S. Thom. 3. p. q. 80. art. 1.* &c. Hic erit sermo de 2. & 3. modo sumptionis.

2. Ex communi sententia tenetur Christianus, ex vi præcepti Divini, aliquoties in vita communicare, & maximè in articulo mortis. Hoc autem præceptum satìs impletur pro tempore vitæ, si impleatur præceptum Ecclesiasticum.

3. Ex hoc ergò Ecclesiastico Præcepto, tenetur Christianus, saltèm ab anno pubertatis, sumere Eucharistiam in Paschate: Scilicet à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in albis inclusivè: Et quidem, saltèm semel in sua

Paro-

Parochia, aut in majori Ecclesia. Ad hoc autem recipiendum digne, requiritur, ut sit jejunus naturaliter à media nocte præcedenti sumptionem Eucharistiæ: Et ut non habeat conscientiam peccati mortalis. Quòd si habeat, debet necessariò præmittere confessionem sacramentalem: Etiamsi putet se esse contritum. *Trident. sess. 13 cap. 7.*

4. Si quis non sumeret Eucharistiam in Paschate; sive sine culpa, sive etiam cum culpa; probabile est, non teneri ad illam sumendam, nisi in alio Paschate: quia hoc Præceptum est affixum determinatæ parti anni, quâ elapsâ non urget ampliùs. *Bonac. disp. 4. q. 7. p. 2. n. 13.* Potest tamen Confessarius, justa de causa, differre suo pœnitenti tempus communicandi post Pascha. *Filliucius tr. 4. c. 2. num. 56. ex capite Omnis utriusque sexûs*, &c. Et tunc tenetur ille sumere Eucharistiam juxta Confessarij dilationem.

5. Si quis sacrilegè communicaret in peccato; Aliqui probabiliter putant, quòd implet præceptum: quia Ecclesia non præcipit, nisi exteriorem illam sumptionem, quamvis peccet ita faciendo. Quare aliqua differentia est in hoc

hoc casu, & in Confessione Sacramentali: nam in casu Eucharistiæ, etiam sacrilegè acceptæ verè recipit integrum, & verum Sacramentum; at in confessione sacrilega non est verum, & integrum Sacramentum, quod præcipitur ab Ecclesia. *Coninch. q. 8. art. 9. dub. 4. num. 107.*

6. Si quis habens conscientiam peccati mortalis non haberet copiam Confessarij, & ex alia parte urgeret præceptum Eucharistiæ, quod sine scandalo omitti non posset, aut similis aliqua gravis necessitas urgeret; hic, præmisso actu contritionis, saltèm putatæ, posset sumere Eucharistiam, cum animo statim, ac potest confitendi: Et idem dicendum est de Sacerdote celebrante. De qua re *Trident. sess. 13. c. 7. Coninch. q. 80. a. 3. d. 2.*

7. In eodem die nemo potest bis communicare, nisi Sacerdos in ijs casibus, in quibus eodem die plures Missas celebrat, ut in die Nativitatis, &c. Utrùm autem possit, qui manè communicavit, extra articulum mortis, superveniente postea gravi morbo, ac periculo vitæ, eodem die sumere Viaticum non jejunus, utraque opinio est

gra-

gravium Doctorum, & videtur probabilis. Vide *Dianam par. 4. tr. 4. Miscell. res. 197.*

8. Potest quilibet ægrotus, imò tenetur, saltèm semel, si sit in periculo vitæ, sumere Eucharistiam per modum viatici, judicio Medicorum, etiam non jejunus: Et quidem non solùm semel, sed pluries potest; dummodo inter unam, & aliam sumptionem intercedant ad minimum octo, vel decem dies: Nisì adsit aliqua peculiaris prohibitio. Licèt non possit recipere Sacramentum Extremæ Unctionis, nisì semel, durante eodem periculo mortis: Quia illud Sacramentum est refectionis, & nutritionis spiritualis, quâ homo semper indigere potest: non autem hoc ultimum, quod est ex se ultimum. Unde quamdiu homo est in uno ultimo periculo, satis est unum: Si autem convalesceret, & iterum esset in alio ultimo periculo; iterum posset tale Sacramentum recipere.

9. Id etiam intelligi debet de phreneticis, & de non perpetuò amentibus, quando non potest exspectari tempus opportunius: dummodo non sit pericu-

lum

lum vomitûs, aut notabilis alicujus indecentiæ, & irreverentiæ: aut nisì constaret talem hominem esse indignum. Idem dicendum est de Energumenis, & damnatis ad mortem ordinariè loquendo.

10. Potest homo hoc Sacramentum Eucharistiæ recipere, etiam ante peractam Pœnitentiam Sacramentalem: nisì ex mandato Confessarij fuisset obligatus illam implere ante communionem.

11. Potest quilibet, etiam ante annum pubertatis, communicare: dummodo habeat usum rationis, & sciat id, quod necessarium est judicio Confessarij, aut prudentis viri: etiamsi sit novem, vel decem annorum.

12. Copula Matrimonialis, præcedens nocte immediatâ, non impedit necessariò communionem: quamvìs in hoc casu meliùs sit illam differre. At verò si copula præcedens fuisset fornicaria, regulariter impedit sumptionem: nisì aliud necessitas, & maxima devotio exigeret.

13. Similiter, post commissum grave peccatum, consultius est differre communionem, quousque homo cum

majori decentia, reverentia, & devotione accedere possit. *Coninch. loc. cit. art. 7.* Pollutio verò nocturna involuntaria per se non impedit. *Bonacinna disp. 4. quæst. 9. pu. 2. num. 4.*

14. Effectus hujus Sacramenti, in his, qui dignè illud recipiunt, sunt. 1. Augmentum gratiæ: Per accidens autem potest interdum dare primam gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum: Ut si quis prudenter existimans se esse in gratia, cùm tamen reverà non sit; accederet cum attritione ad tale Sacramentum. Ita *S. Thom. Suar. & alij apud Filliuc. tract. 4. cap. 6. n. 162.* 2. Auxilia quædam gratiæ suis temporibus ad vitanda peccata, & nutriendam devotionem. 3. Remissio venialium, excitando aliquem bonum motum contra illa. 4. Moderatio aliqua fomitis concupiscentiæ. 5. Aliqua ratione resurrectio corporis in die Judicij. Lege *Bonac. disp. 4. q. 4. puncto 1.*

DE V. PRÆCEPTO Ecclesiæ.

Decimarum.

1. Circa ultimum præceptum solvendi decimas, nihil occurrit ad rem,

rem. Tenentur tantùm Christi fideles solvere decimas, juxta usum Patriæ suæ, qui in diversis diversus est.

2. De Præceptis Ecclesiæ scripsêre complures *Suarius*, *Filliucius*, & *Alij multi in materia de Sacramentis*, & *Præceptis Decalogi. Azor t. 1. lib. 7. Tolet. l. 6. Bonac. tom. 2. de præceptis Eccl. Et fusissimè Fagundez in opere de hac re.*

DE PRÆCEPTIS Decalogi.

1. PRæcepta Decalogi sunt decem notissima. 1. Est de cultu veri Dei. 2. De non jurando falsum. 3. De festorum sanctificatione; & hæc pertinent ad Deum. 4. De honore in parentes. 5. De non occidendo. 6. De non fornicando. 7. De non furando. 8. De non ferendo falsum testimonium. 9. De non concupiscenda re aliena. 10. De non concupiscenda aliena muliere. Hæc Præcepta, licèt sint naturalia; fuerunt tamen à Deo specialiter data per Moysen suo Populo, & sunt ab omnibus servanda: & tenetur Christianus illa aliquomodo scire.

DE PRIMO Præcepto Decalogi.

Colendi Deum.

2. HOc Præcepto præcipitur cultus veri Dei, quo tenemur verum Deum venerari, & colere: juxta regulas virtutis Religionis, quæ est prima post Theologales. Hoc autem maximè facimus assistendo Sacrificio Missæ, & offerendo cum Sacerdote: Item orando, laudando, petendo: Et communiter in usu Sacramentorum, & in adoratione Dei, quæ dicitur latria; quæ est actus voluntatis, per quem Deo, propter ejus excellentiam, tanquam primi principij, & Domini, nos ipsos subjicimus, & veneramur. Ex quo sequitur laus, & honor, & benedictio Dei. Et ad hanc Christianam Religionem supponitur Fides, de qua infrà.

De Superstitione.

3. COntra hoc præceptum peccari potest per peccatum superstitionis Est autem Superstitio quædam irreligiositas, vel vana, seu falsa Religio: Cujus duplex est genus. Primum, ut cùm Deum colimus, sed modo indebito, &

pro-

prohibito: Ut si quis nunc coleret Deum per sacrificia, & cæremonias antiquæ legis, aut gentilium, quod esset mortale. Et similiter alijs modis illicitis, & ab Ecclesia prohibitis: Ut si quis in Sacramentorum usu vellet propriâ auctoritate aliquid addere, vel demere, fingere reliquias, falsa miracula, &c. Erit autem mortale, si res sit gravis.

4. Aliud genus superstitionis universalius, & magis commune est, cùm cultus, qui debetur Deo, datur dæmoni, aut alteri, quàm Deo: Et vocatur Idololatria. De qua *Suar. t. 1. de Relig. tr. 2. lib. 2. cap. 3. Azor. t. 1. lib. 9. cap. 11. Tolet. lib. 4. cap. 14. Filliuc. to. 2. tr. 24. c. 2.* Quod peccatum potest esse cum hæresi, & sine hæresi: Si enim includat aliquem errorem in intellectu cum debita notitia, qui sit contra Fidem; erit hæresis: Si verò nullum talem errorem includat, sed ex pravo affectu voluntatis aliquis talem cultum exhibeat dæmoni, sciens illum non esse Deum, ut aliquid ab eo obtineat; sic erit solùm sacrilegium contra Religionem: Sive hic cultus sit explicitus, sive implicitus, dummodo scienter sit volitus: Et utroque modo habet annexam excommu-

nicationem in Bulla Cœnæ Domini, in foro externo: Quia hi semper sunt vehementer suspecti de hæresi; licèt in conscientia, si nulla fuit hæresis, non sint excommunicati.

5. Quia verò ad hunc cultum homines moveri solent ex aliquo fine; hinc hoc peccatum ex varijs finibus, & modis illos assequendi, varia nomina, & varias species accidentaliter diversas sortitur. In quibus illud universaliter est advertendum, quòd interdum simul cum hoc peccato contra Religionem possunt ratione materiæ alia conjungi contra Justitiam, contra Temperantiam, & alias Virtutes. Sed hìc consideramus illud præcisè, ut est contra Religionem.

De Magia.

6. QUamvìs ergò varij variè distingvere soleant has species superstitionis, commodè tamen mihi videtur dividi posse modo sequenti: ut prima ejus species sit Magia propriè dicta, prout ab alijs distingvitur. Est autem Magia quædam ars falsa, à dæmone tradita, ad finem faciendi effectus aliquos mirabiles, & veluti miraculosos, & extraordinarios operâ dæmonis:

Quos

Quos effectus, ſi non excedant poteſtatem, & virtutem dæmonis; poteſt dæmon facere, Deo permittente: Si verò excedunt; tunc vel dæmon mentitur, vel decipit illudendo ſenſus humanos: non enim dæmon poteſt facere vera miracula. Quotieſcunque ergò aliquis hanc artem exercet; ſaltèm implicitè, habet pactum cum dæmone, & illum colit; & ſic peccat contra Religionem ex hoc capite, & eſt ſuſpectus de hæreſi, vel de apoſtaſia: Solet enim dæmon hoc exigere à ſuis diſcipulis. De Magia agunt *Suar. loc. cit. à cap. 15 Filliuc. loc. cit. cap. 7. Toletus loc. cit.*

De Divinatione.

7. ALia ſpecies hujus falſi cultûs conſiſtit in Divinatione, quæ eſt ſecunda ſpecies Superſtitionis. Eſt autem Divinatio, prout ſumitur à Caſiſtis, cùm quis ope dæmonis, & arte illicitâ ab eodem traditâ, vult ſcire ea, quæ naturaliter ſcire non poteſt, ſive abſolutè, ſive hìc & nunc: Et ſic etiam includitur pactum, ſaltèm implicitum cum dæmone, & ejus cultus. Quæ occulta aliquando dæmon verè ſcire poteſt: Quòd ſi non poteſt, mentitur, & decipit: & quia hæc ars divinandi va-

rijs modis, & veluti medijs fieri solet; hinc ex diversitate mediorum sortita est varia nomina: Nam potest esse per fictas apparentias, & figuras in oculis; & dicitur Præstigium: vel per somnia; & dicitur Divinatio per somnia: aliquando per fictas mortuorum suscitationes; & dicitur Necromantia: vel per statuas; & dicitur Geomantia: vel per figuras apparentes in aquis, vel in aëre, vel in igne, & dicitur Hydromantia, Aëromantia, Pyromantia: vel per interiora animalium; & dicitur Aruspicium. His ergò, & similibus modis velle advertenter scire res occultas, est peccatum mortale, & pactum cum dæmone.

8. Extenditur etiam hoc peccatum divinationis, cùm aliquis ex ipsis rebus merè naturalibus, vult scire ea, quæ non possunt ex talibus rebus sciri. Unde etiam hìc intercedit aliquod implicitum pactum cum dæmone: Ut si velit hæc scire, & prænunciare ex situ astrorum: ex garritu avium, & animalium: ex volatu earundem avium: ex verbis casu ab aliquo prolatis: ex signis, & lineis in manu, aut corpore humano. Quibus correspondet Astrologia judicia-

diciaria in ijs, in quibus eſt prohibita, Augurium, Aruſpicium, Omen, & Chyromantia. His additur Sortilegium per ſortes divinatorias, ad divinandas ſcilicet res occultas, quibus maximè uti ſolent Mahometani: Nam ſortes diviſoriæ, quibus aliquæ res dividuntur in plures; non ſunt per ſe illicitæ præciſè: nec ſortes conſultoriæ, quando ſubeſt rationabilis cauſa, & expectatur à Deo humiliter electio, cùm aliter fieri commodè nequeat. Agunt de Divinatione *Suar. loc. cit. cap. 7. &c. Filliucius loc. cit. à cap. 3. Azor. t. 1. lib. 9. à cap. 12. Sanchez in ſum. to. 1. l. 2. à cap. 38.*

De Vana Obſervantia.

9. Tertia ſpecies ſuperſtitionis dici ſolet Vana obſervantia, quæ conſiſtit in hoc: quando ſcilicet ſperatur aliquis effectus, alioqui etiam bonus, per media, quæ videntur eſſe licita, & religioſa; ſed tamen non ſunt ad illum effectum ſufficientia: & ſic ſaltèm tacitè immiſcetur commercium, & pactum aliquod cum dæmone, & ejus cultus: nam dæmon, etiam per res ipſas alioqui ſanctas, conatur hominem decipere, & ſibi conjungere. Hoc autem his communiter modis con-

tingere ſolet. Primò, cùm aliquis per quaſdam determinatas orationes, & jejunia, & ſimilia vult habere ſcientiam veluti infuſam: & hæc dici ſolet ars notoria, quæ à dæmone tradita eſt. Secundò, cùm ad ſanitatem obtinendam uſurpantur media vana, & inutilia admixta rebus ſacris, & orationibus, non approbatis ab Eccleſia. Huc reducitur vana obſervantia circa Reliquias, Evangelia, Sacram Scripturam, & res Sacramentales: quando illis admiſcentur quædam determinatæ circumſtantiæ inutiles, & vanæ: & adhibentur ad effectus, ad quos non ſunt à Deo, vel ab Eccleſia ordinata: hoc enim etiam pacto dæmon illudit homines. Huc etiam reducitur vana obſervantia quorumdam eventuum ad prædicendos alios futuros; ut ſi in nocte S. Joannis hoc, vel illud contingat: & ſimilia, quæ in re gravi, & poſitâ notitiâ, quòd ſint res prohibitæ, & inutiles, poterunt eſſe peccata mortalia: at verò ex ignorantia, aut ex levitate facta, maximè in rebus levis momenti à rudibus hominibus erunt venialia. Agunt de vana obſervantia. *Sanc. loc. cit. c. 40. Bonac. t. 2. diſp. 3. q. 5. p. 4. Filliuc. loc. cit. cap. 6. Tolet. l. 4. c. 16.* De

De Maleficio.

10. ULtima species superstitionis ponitur esse Maleficium : sed hæc facilè reduci potest ad primam, nempe ad Magiam : est enim Maleficium, cùm aliquis arte dæmonum facit, vel dicit aliqua ad nocendum alijs. Quare quæ diximus de Magia, quantùm pertinet ad peccatum superstitionis, possunt huc transferri : solùm enim differre possunt, quia potest esse Magia solùm ad mira quædam facienda, etiamsi alijs non noceant ; Maleficium verò est ad nocendum. Solet etiam dici Veneficium : unde habet etiam annexum peccatum injustitiæ, sicuti etiam aliæ superstitiones habere possunt : & potest etiam esse ad turpem amorem, qui est malum spirituale, & interdum etiam temporale proximi. Ex quibus omnibus constat, has omnes species superstitionis, in ratione superstitionis, habere malitiam ex uno capite, quâ includunt pactum cum dæmone, & commercium cum ipso, & consequenter aliqualem ipsius cultum : licèt in materia differre possint, & in fine, ut initio monui. Potest etiam conjungi hæc vana religio cum indebita tractatione re-

rerum sacrarum, præsertim Sacramentorum: & tunc etiam ex hoc capite, erit novum sacrilegium omnino explicandum in confessione juxta gravitatem rei.

11. Ubi etiam advertendum est, quòd non est licitum maleficium solvere alio maleficio: posset tamen comburi statua illa, vel res, quæ interdum fit à malefico, si in tali combustione non intercedat ullum pactum cum dæmone. Ad hanc speciem reducuntur Lamiæ, seu Stryges, & quicunque quocunque modo, aut sine habeat commercium, & pactum cum dæmone, & illum veneretur, aut colat ad nocendum, vel quodcunque aliud peragendum.

12. Qui scit aliquem esse Magum vel maleficum quocunque modo ex dictis; tenetur illum revelare, vel Prælato, vel Inquisitoribus: quia semper hi sunt suspecti in Fide. Agunt de Maleficio *Suar. loco cit. cap. 6. & 17. Filliucius loco cit. cap. 8. Sanchez loco cit. cap. 41. Bonac. loco cit. pu. 5. Tolet. loco cit. cap. 16.*

De

De Blasphemia.

13. PEccatur etiam contra hoc primum præceptum per blasphemiam. Est autem blasphemia convicium, vel dictum, vel maledicentia contra Dei laudem, & honorem ei debitum: & aliquando est conjuncta cum hæresi, aliquando non, juxta supradicta. Potest autem esse, Primò per modum enunciationis: ut cùm negatur de Deo id, quod est, vel affirmatur id, quod non est, ex pravo voluntatis affectu; ut si quis diceret, injustus Deus, etiamsi id non ita credatur esse. Secundò per modum imprecantis, vel detestantis: ut maledictus Deus, ad despectum Dei. Huc reducuntur blasphemiæ illæ ordinariæ, per Sangvinem, vel Corpus Dei, &c. quando non sunt verè juramenta, sed quodam iræ impetu dicuntur in virtualem aliquem Dei, vel Christi Domini contemptum.

14. Blasphemia alia dicitur Hæreticalis, alia Simplex. Prima est in qua, quoad verba, continetur error contra Fidem: sed reverà intellectus non assentitur illi errori: alioqui esset vera hæresis. Secunda est, in qua non continetur talis error Similiter, quando

ſimilia convicia dicuntur in Sanctos, & res ſacras, eſt blaſphemia: quatenus hæc peculiari modo pertinent ad Deum. Et quamvìs facere dæmonium ſanctum ſit blaſphemia hæreticalis, tamen in aliquibus locis, propter communem uſum, habet rationem ſimplicis blaſphemiæ. Blaſphemiæ in Sanctos omnes ſunt ejuſdem ſpeciei: at verò in Deum immediatè, aut in Beatam Virginem, videntur eſſe diverſæ ſpeciei: ſicuti latria, hyperdulia, & dulia, ſunt diverſæ ſpeciei intra virtutem Religionis. Agunt de Blaſphemia *Suar. t. 1. de Relig. tr. 3. lib. 1. à cap. 4. Sanch. loco cit. c. 32. Filliuc. loco cit. tr. 25. c. 1. Tolet. lib. 4. cap. 13. Azor. t. 1. l. 9. c. 28.*

15. Maledicere creaturis irrationalibus præcisè, & non in quantum referuntur in Deum, aut in Sanctos; communiter eſt veniale: at verò maledicere creaturis rationalibus, poteſt eſſe mortale, ſi res eſt gravis, & conſenſu deliberato, ut in tale malum incidant: & juxta qualitatem mali, eſt qualitas peccati. Lege *Filliuc. tom. 2. tract. 10. c. 5.*

De Irreligioſitate & Sacrilegio.

16. UNiverſaliter peccatum contra Religionem dicitur Irreligioſi-

ſitas, vel Sacrilegium. De qua diviſione plura *Suar. tom.* 1. *de Relig. tract.* 3. *lib.* 1. *c.* 1. Eſt autem Sacrilegium læſio, ſeu violatio rei ſacræ: Nempe vel perſonæ, vel loci ſacri, vel aliorum pertinentium ad hæc, in quantum ſacræ res ſunt: ut ſunt veſtes ſacræ, & ſimilia. Itaque ſacrilegium eſt violare perſonas ſacras, ut ſunt Clerici, & Religioſi, injiciendo violentas manus in illas, ſvadente diabolo: violare immunitatem perſonarum earundem, aut Eccleſiarum: abuti veſtibus, & vaſis ſacris ad res turpes, & prophanas: peccare contra votum Caſtitatis. Item probabile eſt in Simonia inveniri Sacrilegium. Polluere etiam Eccleſiam per ſangvinis, vel ſeminis effuſionem, & ſimilia. ſacrilegium eſt.

17. Furari rem ſacram in loco ſacro, quod dici ſolet ſacrum de ſacro: aut rem ſacram in loco non ſacro, quod dici ſolet ſacrum de non ſacro: & furari rem non ſacram in loco ſacro, quod dici ſolet non ſacrum de ſacro; ſi ſit veluti depoſita, & ſub cuſtodia loci ſacri; ſacrilegium eſt. At ſi non ſit ſub cuſtodia loci ſacri, aliqui affirmant ſacrilegium eſſe furari illam in loco ſa-

cro, aliqui negant. Videtur dicendum, si tale furtum committatur sine notabili irreverentia, aut injuria loci sacri, non esse sacrilegium, aut saltèm non esse mortale in genere sacrilegij: si verò sit cum notabili injuria loci sacri, ut si quis publicè furaretur in loco sacro, aut quid simile; esset sacrilegium mortale.

18. Peccare in die festo, aut solemni, non est sacrilegium, nisi fiat ex contemptu: nam tempus, cùm sit res successiva, & fluens; non est capax veræ, & veluti internæ consecrationis, sicuti personæ, & loca sacra: sed solùm dicitur sacrum, quia aliquæ sacræ actiones peculiariter fiunt illo durante, & aliquæ profanæ prohibentur. Est autem sacrilegium, ex genere suo, peccatum mortale, nisi excuset parvitas materiæ, aut inadvertentia. Agunt de ipso *Suar. tom.* 1. *de Relig. l.* 3. *initio. Bonac. tom.* 2. *disp.* 3. *qu.* 6. *Filliuc. t.* 2. *tract.* 24. *cap.* 6. *Azor. t.* 1. *lib.* 6. *cap.* 27. *Less. lib.* 2. *cap.* 45. *dubit.* 2.

De Tentatione Dei.

19. AD Irreligiositatem pertinet peccatum tentationis Dei. Est autem Dei tentatio, ut hìc accipitur, cùm

quis aliquid facit, aut dicit, quo sine ulla rationabili causa, seu præter ordinem rectæ rationis, velit, veluti cogere Deum, ut suam potentiam, scientiam, voluntatem, justitiam, aut aliquod aliud attributum ostendat, sive pro ipso tentante, sive pro alijs: atque hoc pacto velit experimentum facere divinæ potentiæ, &c. Ut si quis nollet uti cibo, & potu, & vellet conservari à Deo in vita: & relictis medijs ordinarijs, & necessarijs, expectaret à Deo effectum extraordinarium, & miraculosum, &c. Dixi, sine rationabili causa: nam si quid simile fieret interdum ex interno instinctu Spiritûs Sancti; non esset tentare Deum.

20. Potest autem hæc tentatio esse directa, & explicita; quando scilicet procederet ex expressa intentione experiendi modo dicto divina attributa: Et potest esse tacita, & interpretativa; cùm scilicet reverà fit aliquid ex se ordinatum ad tale experimentum: quamvis expresse id non intendatur. Et utroque modo potest esse mortale in materia gravi: Ut si homo se exponeret manifesto periculo vitæ, aut gravis mali proprij, aut ptoximorum; aut quòd veri-

tates Fidei derideantur, & ſpernantur ab infidelibus; aut innocens damnetur; aut ſit vana curioſitas, & ignorantia culpabilis rerum Fidei; aut quid ſimile. De hac re *S. Th. 2. 2. q. 93. Suar. t. 1. de Relig. tr. 3. l. 1. initio. Leſſ. l. 2. cap. 45. dubit. 1.*

21. Huic peccato contra Religionem poſſunt adnecti peccata, quæ ſunt contra Virtutes Theologales, quæ ſunt tres, Fides, Spes, Charitas.

De peccatis contra Virtutes Theologicas.

22. Contra fidem eſt Hæreſis, Judaiſmus, & Paganiſmus. Hæreſis eſt, cùm quis, qui profitetur ſe eſſe Chriſtianum; negat aliquam, vel aliquas veritates Fidei pertinaciter: ſcilicet ſciens eſſe contra id, quod tenet Eccleſia Romana. Judaiſmus eſt, cùm negatur novum, & admittitur vetus teſtamentum. Paganiſmus eſt, cùm tota Fides negatur. Apoſtaſia à Fide coincidit cum his: ſi enim eſt totalis, dicitur Paganiſmus: ſi partialis; vel eſt Hæreſis, vel Judaiſmus. Probabile autem eſt omnia peccata Infidelitatis eſſe ejuſdem ſpeciei, & differre ſolùm ſecundum magìs, & minùs. Po-

teſt etiam peccari contra Fidem per omiſſionem: cùm ſcilicet, urgente præcepto de credendo, aliquis non elicit actum Fidei: ſed hoc peccatum non eſt hæreſis, nec habet adnexam excommunicationem.

23. Contra Spem peccatur peccato deſperationis, & præſumptionis. Primum eſt, cùm quis deſperat, ſe poſſe ſalvari etiam cum auxilijs divinis, aut deſperat hæc auxilia. Secundum eſt, cùm quis præſumit, ſe poſſe ſalvari, etiam ſine ſua cooperatione, aut gratia Dei.

24. Contra Charitatem ſpecialiter peccatur per odium Dei, aut per omiſſionem actûs amoris, quando urget præceptum. Omnia autem peccata mortalia ſunt aliquo modo contra Charitatem: quatenus deſtruunt Dei amicitiam. Aliqua ſpecialiter, quæ ſunt contra bonum proximi: de quibus dicitur ſparſim in alijs præceptis. De peccatis contra Virtutes Theologicas legi poteſt *Tolet. l. 3. initio. Azor. t. 1. l. 9. initio. Sanc. t. 1. l. 2. c. 7. 33. & 35. Filliucius t. 2. tr. 22. à cap. 4.*

DE

DE SECUNDO Præcepto Decalogi.

Non assumes Nomen Domini in vanum.

1. PRohibetur hoc Præcepto omnis actio, qua irreligiosè, & irreverenter, & non cum debito honore sanctissima Dei nomina usurpentur, & hoc pacto polluantur. Cùm enim Dei nomen aliquod usurpamus; tenemur reverenter, religiosè, & sanctè usurpare: ut fit in Juramento, Adjuratione, Voto, & similibus: de quibus hic agendum est.

De Juramento.

2. JUramentum est invocatio, seu attestatio Divini testimonij in confirmationem alicujus rei: & potest esse quadruplex. Assertorium, Promissorium, Comminatorium, & Execratorium. Exemplum primi est: si quis per Deum juret hoc, vel illud esse verum. Secundi, si quis juret se daturum aliquid, vel facturum in bonum. Tertij, si quis juret, se pœnam aliquam, aut malum alicui illaturum. Quarti, ut si quis sibi pœnam imprecetur sub juramento, si hoc, vel illud faciat, aut dicat: ut, Deus

hoc

hoc vel illud mihi faciat; moriar, si hoc, vel illud faciam. Potest autem juramentum fieri explicitè per ipsum Deum; aut implicitè jurando per creaturas, quatenus aliquâ ratione plùs, minùs ordinantur ad Deum, ut per Sanctos, per cœlum.

3. Juramentum est licitum, si habeat debitas conditiones, quæ dicuntur comites juramenti: nempe veritatem, judicium, & justitiam. Veritas est, cùm jurat id quod putat esse verum prudenter, & habet animum adimplendi id, quod jurat. Judicium est, ut reverenter, & cum animadversione, & necessitate juret. Justitia est, cùm non offenditur irrationabiliter proximus contra justitiam. Et universaliter opus est, ut materia proxima jurandi sit honesta. Si desit prima conditio; regulariter est mortale: si desit secunda; regulariter est veniale: si desit tertia; potest esse mortale, si injustitia sit gravis.

4. Quando licet æquivocare, licet etiam jurare sub illa æquivocatione. Si non est necessitas jurandi; non licet jurare sub æquivocatione. Quando quis legitimè interrogatur à Superiore, secundum regulas justitiæ; non licet æ-

quivocare, & multò minùs jurare sub æquivocatione : nisì fortè esset periculum mortis suæ, aut gravis damni.

5. Qui jurat se facturum rem aliquam levem, etiam bonam, aut indifferentem; non tenetur sub mortali illam exequi, ut dicetur de voto : datur enim parvitas materiæ in juramento promissorio, quoad executionem rei promissæ, sicuti in voto, ut dicemus infrà: quamvìs non detur parvitas materiæ in juramento assertorio : non enim licet vocare Deum in testem alicujus falsi, licèt minimi. Multò minùs tenetur, si post juramentum cognoscat, rem juratam non expedire, aut esse malam. Ita parentes, quando jurant se punituros filios, vel servos; possunt postea mutare voluntatem, si videant id non expedire : quamvìs malè faciant facilè, & leviter jurando.

6. Qui jurat se facturum rem mortaliter malam; mortaliter peccat : si verò sit solùm mala venialiter, peccat venialiter : & in nullo casu tenetur adimplere juramentum tale. Qui verò jurat cum animo non adimplendi quod jurat; peccat mortaliter. Qui jurat latroni non coactus, se daturum aliquid;

tene-

tenetur ex juramento: quamvìs facilè possit petere absolutionem: qui verò jurat coactus; potest æquivocare, & non tenetur. Si verò non est usus æquivocatione; tenetur, nisì petat dispensationem. De commutatione verò, & relaxatione juramenti idem dicitur, quod dicetur de voto.

7. Si quis verè habeat voluntatem jurandi juramento promissorio, & in materia honesta, statim sequitur obligatio illud implendi: etiamsi quis, per ignorantiam juraret, sine voluntate se obligandi.

8. Si juramentum promissorium fiat de actu virtutis soli Deo promissæ, sequitur naturam voti: non enim obligat, nisì sit de meliori bono, ut dicetur de voto. Si verò sit de promissione facta homini: obligat, etiamsi non sit de meliori bono. Agunt de Juramento *Azor. t. 1. c. 11. initio. Suar. t. 2. de Relig. tr. 5. Filliuc. t. 2. tr. 25. Tolet. l. 4. c. 20.*

De Adjuratione.

9. JUramentum consequitur Adjuratio. Est autem Adjuratio, cùm inducitur aliqua persona ad aliquid faciendum, vel non faciendum invocatione Dei, vel alicujus rei sacræ. Dupli-

pliciter autem fieri potest. Primò per petitionem, orationem, vel obsecrationem. Secundò per imperium, & coactionem: & si fiat cum debitis requisitis est actus Religionis: de quo *S. Thomas* 2. 2. q. 90.

10. Requiruntur in Adjuratione proportionaliter tres illi comites juramenti suprà explicati: nempe veritas, judicium, & justitia. Veritas primò consistit in eo, ut adjuratio fiat per verum Deum, aut res verè sacras: ut si quis dicat, rogo te per Deum omnipotentem, per Jesum Christum, per Beatissimam Virginem, &c. Ut hoc, vel illud facias, &c. Unde si Adjuratio fieret per falsos Deos, ut dæmonem, aut quid simile; esset ex se peccatum mortale reductivè ad Idololatriam.

11. Secundò veritas consistit, ut non fictè res aliqua petatur; Idest, animo non obtinendi illam. Tertiò, ut si in petitione assignetur causa, ea etiam vera sit, & non ficta: ut si quis propter fictam paupertatem peteret eleemosynam propter Deum, &c. Et in his duobus regulariter erit peccatum veniale, quantùm spectat ad Virtutem Religio-

nis,

nis, nisi adsit contemptus, vel aliqua alia circumstantia gravioris peccati.

12. Judicium etiam requiritur in Adjuratione: ut scilicet fiat cum debita reverentia, necessitate, aut utilitate, & non temere, & inutiliter ne assumatur nomen Dei in vanum. Defectus autem hujus circumstantiæ communiter est peccatum veniale, ut dictum est de juramento.

13. Justitia etiam requiritur: ut scilicet per adjurationem non petatur res injusta, aut mala. Unde, sicuti etiam dictum est de juramento, si res erit mala venialiter, erit etiam adjuratio mala venialiter: si verò res erit mala mortaliter, ita erit & adjuratio. Unde, si quis peteret fornicationem, vel homicidium, &c. Per Deum, aut Sanctos, peccaret mortaliter non solùm per desiderium malum fornicationis, sed etiam contra Religionem.

14. Cum debita humilitate, & reverentia possumus orando, & deprecando adjurare Deum ipsum, per seipsum, & per Jesum Christum, aut per Sanctos, tanquam per personas sibi gratas, & dilectas, & per sacra mysteria ob nostram salutem peracta; ut per Passio-

nem Chriſti, &c. Item poſſumus Beatam Virginem, & Sanctos homines, & Angelos petendo, & obſecrando adjurare per Deum, & Jeſum Chriſtum, & per ſeipſos; non autem per creaturas inferiores. Similiter poſſumus omnes viatores adjurare per Deum, &c. Nullo autem modo poſſumus adjurare dæmones deprecativè: & regulariter hoc eſſet mortale.

15. Adjurare imperativè, & coactivè poſſunt Superiores ſuos inferiores in rebus, in quibus ſunt ſubditi, & non aliter. Quo caſu, ſi præceptum Superioris, cui adnexa eſt adjuratio, obligaret ad mortale; peccaret quidem ſubditus non obediendo, ſed non peccaret per ſe ratione adjurationis. Nam adjuratio in tali caſu non inducit novam obligationem in ſubdito, & multò minùs in eo, qui non eſſet ſubditus.

16. Creaturæ irrationales, ut animalia nociva, grandines, & tempeſtates, & ſimilia, ſecundum ſe directè, & propriè non poſſunt adjurari. Quia non ſunt capaces rationis, ut poſſint per adjurationem moveri ad aliquid, quatenus verò moventur, ſive à Deo in pœnam peccatorum, ſive à dæmone ini-

quo

quo animo ad nocendum; possunt indirectè adjurari, sive adjuratione deprecativâ in ordine ad Deum, sive imperativâ in ordine ad dæmonem: & ad hoc utimur Exorcismis. Possunt etiam impropriè adjurari, per immediatam efficientiam supernaturalem super ipsas creaturas irrationales, explicatam per imperium metaphoricè dictum: sicut Christus Dominus imperavit ventis, & mari: Hoc autem spectat ad virtutem miraculorum.

17. Licitè possunt dæmones adjurari, ut pellantur à corporibus obsessis adjuratione imperativâ, & coactivâ; in nomine Dei, & Sanctorum, &c. In hac autem adjuratione non sunt curiosè interrogandi dæmones de rebus, quæ nihil conferunt ad expulsionem, vel fidelium ædificationem: Alioqui intercederet superstitio; quæ nisi fortè excusaretur parvitate materiæ, esset mortalis. Hæc autem adjuratio publica, & ex officio, solis ministris Ecclesiæ habentibus Ordinem Exorcistatûs convenit: Privatim verò, ex Fide, & fiducia in Deum, possunt cæteri fideles adjurare dæmones: præsertim qui haberent hanc gratiam gratis datam illos ejiciendi.

18. Solet etiam esse inter homines adjuratio quædam moralis, & politica: ut cùm petunt aliquid ab aliquo, propter vitam suam, aut filiorum, aut quid simile, sine ordine ad Deum, & res sacras. Hæc autem nihil habet peculiare distinctum ab ipsa petitione. Quare si petitio erit mala; erit pariter hæc adjuratio. Plura de his habet *Suar. t. 2. de Relig. tr. 5. lib. 4. Sanchez. in Summa t. 1. l. 2. c. 42. Filliuc. tom. 2. tr. 24. cap. 8. q. 7.*

De Voto.

19. VOtum, est deliberata, & voluntaria promissio facta Deo de meliori bono. Per Deum intelliguntur etiam Sancti, quatenus peculiari modo sunt Deo conjuncti: dicitur de meliori bono, idest, de bono, quod non sit incompossibile cum alio meliori; atque adeò non impediat majus bonum. Unde votum de nubendo non tenet, quia impediret ingressum Religionis: teneret autem, quando cælibatus non esset moraliter possibilis voventi.

20. Si quis injustè cogatur ad vovendum; non tenet votum, neque est

votum. Si quis ex metu injusto etiam voveat; dummodo metus non ordinetur ad votum, sed homo ut se liberet à tali malo, voveat; tenet votum. Unde si quis, ut evadat periculum inimici voveat; tenet votum.

21. Si quis voveat, sine animo adimplendi; peccat mortaliter: sicuti qui voveret, rem impossibilem sibi, sciens impossibilitatem. Si quis voveat rem malam, aut levem, aut indifferentem; dicendum est, sicuti diximus de juramento. Si quis rationabiliter dubitet se vovisse; non tenetur ad votum: si verò scit, se vovisse, & dubitet de materia voti; tenetur ad alteram partem materiæ. Si verò dubitet, an impleverit votum; tenetur adimplere. Si quis vovit Religionem, non tenetur ad castitatem, etiam si non ingrediatur Religionem: & si nubat, quamvis peccet, ut suprà diximus, potest petere debitum: qui autem vovit castitatem, si nubat contra votum, non potest petere debitum, licèt possit reddere.

22. Vovens rem bonam propter malum finem, peccat juxta finis qualitatem, & non tenetur ad votum. Votum non obligat ultra intentionem voventis.

23. Votum aliud eſt ſimplex, aliud ſolemne: hoc ſecundum eſt in profeſſione Religioſa, & in voto caſtitatis adnexo Ordinibus Sacris: reliqua vota ſunt ſimplicia. Votum ſolemne eſt, cùm per aliquem Superiorem ex parte Dei, & publicâ auctoritate acceptatur indiſſolubiliter de lege ordinaria: & ſolet etiam fieri publicè cum aliqua ſolemnitate.

24. Votum ſecundò dividitur in Reale, & Perſonale. Perſonale eſt, quòd pertinet ad perſonam voventis, & per illam adimpletur, ut Caſtitatis, Religionis. Reale eſt, cùm pertinet ad rem aliam; ut dare eleemoſynam, ſolvere pecuniam, &c. quod poteſt adimpleri per alium, cùm perſonale non poſſit.

25. Votum tertiò dividitur in abſolutum, conditionale, & pœnale. Primum eſt, cùm fit ex affectu ſimplicis rei, quæ vovetur, ut, cùm quis ex amore caſtitatis vovet caſtitatem, quia putat, rem illam eſſe gratam Deo, &c. Conditionale eſt, cùm fit, ſi aliqua conditio adimpleatur: ut ſi Deus liberet me ab hoc periculo, voveo caſtitatem, &c. Pœnale eſt, cùm fit in pœnam: ut ſi luſero, voveo me daturum talem pe-

pecuniam, &c. Itaque dignoſcitur votum conditionale, & pœnale, ab abſoluto: quia in conditionali, & pœnali non movetur vovens ad vovendum ex affectu, & amore in rem ipſam, quam vovet; ſed ut fugiat aliquid, pro quo determinat ſibi pœnam: v. g. ut non ludat, ut non furetur, &c. vel ut habeat aliquid, quod deſiderat, ut ſanitatem, libertatem, &c. pro qua obtinenda vovet.

26. Probabile eſt, votum pœnale, & conditionale nunquam eſſe reſervata Summo Pontifici, etiamſi ſint Caſtitatis perpetuæ, & Religionis: quamvìs vota abſoluta harum rerum ſint reſervata.

27. Circa votum poteſt eſſe commutatio, diſpenſatio, & irritatio, ſeu annullatio. Commutatio eſt; cùm ex una materia transfertur in æquivalentem. Diſpenſatio eſt, quando relaxatur voti obligatio, ſive in toto, ſive in parte, quæ non debet eſſe perpetua. Irritatio eſt, quando tollitur omnino votum in radice, ita ut non ſit ampliùs votum.

28. Poteſt quilibet Confeſſarius abſolvere à peccatis commiſſis contra vo-

ta, nisì talia peccata sint reservata: non tamen commutare, dispensare, aut irritare, nisì modis sequentibus.

29. Potest Pater irritare vota filiorum, facta ante 14. annum expletum, idest ante annos pubertatis.

30. Potest Superior Religionis irritare vota suorum subditorum: item Dominus servorum: vir uxoris, & è contra; in ijs, in quibus alter alteri subditur. Valent tamen ea vota, antequam irritentur, nisì sint in materia non subdita potestati voventis; sic enim nunquam valent: & in hac irritatione non est necessaria causa.

31. Commutare vota, & dispensare pertinet ad Prælatos, seu Episcopos; nisì sint reservata Pontifici: qualia communiter sunt vota perpetuæ Castitatis, Religionis, & tria peregrinationis, nempe Compostellam, Romam, & Hierosolymam: nec potest id fieri sine causa à Prælatis inferioribus Papæ.

32. Commutare votum in aliquod majus, vel æquivalens omnino cum causa, potest quilibet Confessarius, imò & ipse pœnitens secundum aliquos.

33. Qui potest in voto, potest & in juramento dispensare, aut relaxare: dum-

dummodo ſit in tali materia, in qua poſſet, ſi eſſet votum.

34. Vota, & juramenta in favorem tertiæ perſonæ, ſi ſint acceptata ab illa, non poſſunt relaxari, ſine illius conſenſu; quia læderetur juſtitia. niſi in pœnam tertij, ſi illam meretur. Quod intelligitur reſpectu voventis, qui poteſt ſe alteri obligare. Agunt de voto *Suar. t. 2. de Relig. tr. 6. Bonac. t. 2. diſp. 4. q. 2. Tolet. l. 4. c. 17.*

DE TERTIO
Præcepto Decalogi.
Sanctificandi dies Feſtos.

1. ALiqui dies feſti dicuntur eſſe ſub præcepto: ut omnes dies Dominici, & alij plures, in quibus ex hoc præcepto tenentur Chriſtiani ad duo ex neceſſitate: nempe ad Sacrum audiendum, & ad ceſſandum ab operibus ſervilibus.

2. Circa primum, nihil eſt addendum ad id, quod diximus in primo præcepto Eccleſiæ.

3. Circa ſecundum, abſtinendum eſt ab operibus ſervilibus à media nocte ad mediam noctem ſequentem. Dicuntur autem opera ſervilia communiter

opera artium mechanicarum. Item abſtinendum eſt ab operibus prohibitis ab Eccleſia, etiamſi non ſint ſervilia, ut infrà.

4. Studere, ſcribere, aut tranſcribere, docere, deſignare, & delineare, venari feras, piſcari, ludere, iter agere, cantare, & ſonare, publicæ nundinæ, etiamſi omnia hæc fiant ex pretio aliquo, non ſunt prohibita.

5. Prohibentur tamen ſtrepitus judiciales, & curiales, etiamſi non ſint opera ſervilia: nec poteſt in diebus feſtis ferri ſententia Judicis, nec teſtes examinari, & ſimilia; niſi adſit Privilegium pro ruſticis.

6. Pingere communiter cenſetur eſſe prohibitum: emere neceſſaria ad quotidianum victum, ſicuti & vendere privatim, non eſt prohibitum: ornare templa, vel verrere, vel alia facere ad Divinum cultum, quæ nón poſſunt fieri ſaltèm commodè antecedenti die; non eſt prohibitum.

7. Transferre merces, & onera de uno loco in alium extra neceſſitatem, non licet, inchoando iter in die feſto: ſi tamen feſtum incidat poſt iter inchoatum, poſſunt muliones proſequi

ſuum

ſtuum iter. *Sanchez loco cit. dub. 7.* Coquere cibos, parare menſas, & alia neceſſaria facere ad quotidianum victum licet. Quæ tamen pridie feſti fieri poſſunt, & ſolent; ut coquere panes, non licet facere in die feſto; nisì neceſſitas aliud poſtulet, aut parvitas materiæ. Lege *Sanchez locis cit.*

8. Poteſt eſſe veniale contra hoc Præceptum, ſi materia ſit levis, & abſit contemptus. Cenſetur autem levis materia non excedere duas horas toto die feſto laborando, &c.

9. Excuſat ab obſervatione hujus præcepti neceſſitas, ſive corporalis, ſive ſpiritualis, ſive propria, ſive aliena, cui aliter ſubveniri non poteſt judicio Prudentis: Aut etiam licentia Epiſcopi; aut rationabilis, ſeu recepta conſvetudo in aliqua re.

10. Quamvìs peccare mortaliter in diebus Feſtis, & præſertim ſolemnioribus, aut in triduo Paſſionis, poſſit eſſe circumſtantia aggravans; non tamen eſt mutans ſpeciem, nec neceſſariò confitenda; nisì fieret ex contemptu: Nam peccatum non eſt propriè opus ſervile, ſed metaphoricè. *Sanc. t. 2. l. 5. conſilior. cap. 2. dub. 3.* Addi etiam poteſt tempus

diei festi non esse sacrum per aliquam consecrationem receptam in ipso, sicuti est sacra Ecclesia, vel persona Sacerdotis, &c. quorum violatio est Sacrilegium: sed solùm per aliquam denominationem extrinsecam, aut coëxistentiam ad res sacras, quas Christianus tenetur in die festo exercere: & ita non est eadem ratio.

11. Circa hoc præceptum potest dispensare Episcopus respectu hujus, vel illius sibi subditi: & Superiores Religionum respectu suorum subditorum: ad quod non est necessaria evidens causa, sed sufficit probabilis, aut etiam dubia.

12. Præterea ex consilio, & condecentia debent Christiani diebus festis maximè vacare rebus spiritualibus, & Verbo Dei. De sanctificatione dierum festorum agunt *Suarius de Relig. t. 1. l. 2. Azor. t. 2. l. 1. Filliuc. t. 2. tr. 26. Tolet. l. 4. cap. 24.*

DE QUARTO
Præcepto Decalogi.
Honorandi Parentes.

1. FIlij tenentur sub mortali subvenire parentibus in gravi, aut extrema necessitate corporali, aut spiritua-

rituali, quantum poſſunt. Tenentur etiam ſub mortali, dum ſunt ſub patria poteſtate, illis obedire circa res domeſticas, aut pertinentes ad ſuam educationem, in rebus gravibus, majoris momenti: In alijs venialiter peccant, ſi non obediant. Si grave aliquod illis damnum in perſona inferunt; peccant mortaliter, & debent explicare circumſtantiam prædictam. Item ſi irrationabiliter illos graviter contriſtent, ſi contemnant, ſi blaſphement, aut injuriâ afficiant deliberatè, & voluntariè, ſi odio habeant; peccant juxta qualitatem materiæ: & hoc peccatum eſt contra pietatem debitam parentibus. Ducere uxorem indignam contra Patris voluntatem, eſt mortale: interdum etiam erit mortale, nolle ducere uxorem dignam, quam parentes offerunt, propter aliquod magnum bonum, quod ex tali Matrimonio oriretur, poſito quòd filius habeat animum ducendi uxorem. Non tenentur filij obedire parentibus in rebus malis, aut conſilijs Divinis contrarijs.

2. Tenentur econtra parentes educare filios, præbendo alimenta, & inſtruere ad bonos mores, & curare, quan-

tum in ipsis est, ut servent mandata Dei, & Ecclesiæ; & discant necessaria ad Fidem. Lege *Filliuc. t. 2. tr. 28. par. 2. c. 1. & 2. Bonac. to. 2. disp. 6. q. unicâ. Tolet. l. 5. initio.*

3. Ad hoc præceptum reducitur Observantia, quæ debetur Superioribus temporalibus, & spiritualibus: tenentur enim subditi, etiam in foro conscientiæ, & sub mortali, observare leges justas, si sint in materia gravi, judicio prudentis, & non sint merè pœnales; tunc enim solùm tenentur ad pœnam subeundam post sententiam Judicis: si verò sit parvitas materiæ, aut leges sint de re non gravi; tenentur sub veniali. Quæ omnia intelligenda sunt, quando materia legis alioqui ex se non est sub aliquo alio præcepto naturali: tunc ex se potest esse grave peccatum contra legem; vel leve, juxta qualitatem materiæ. At verò quantum est ex vi legis humanæ; servanda sunt, quæ diximus. Similiter non esset peccatum, saltèm mortale, si quis transgrediatur legem, etiam in re gravi, quando Legislator non vult obligare sub peccato: si aliàs illa transgressio non esset peccatum ex se.

4. Nol-

4. Nolle obedire legi humanæ, etiam in re minima, si fiat ex gravi contemptu Legislatoris, est mortale: non autem si fiat ex levi contemptu, aut inconsideratione, aut iracundia, Lege *Suar. de legib. t. 3. c. 21. & seq. Azor. t. 1. lib. 5.*

5. Tenentur etiam Christiani obedire Prælatis spiritualibus, & Episcopis: & juxta qualitatem præcepti, & rei, quæ præcipitur, potest esse transgressio mortalis, vel venialis. Contemnere autem Prælatos, grave peccatum est.

De Denunciationibus faciendis.

6. AD obedientiam debitam Prælatis pertinent denunciationes, quæ in duplici casu communiter fieri solent Primus est, quando Episcopus jubet sub pœna excommunicationis revelari scripturas, aut res deperditas, vel ablatas, &c. De quibus *Trident. session. 24. c. 4. de Reformat.* Secundus est, cum denuncianda sunt occulta crimina, præsertim Inquisitoribus: cùm denunciandi sunt hæretici, vel suspecti de hæresi, juxta Edicta Sanctæ Inquisitionis. De quibus aliqua necessaria sunt pro Confessarijs, ut sciant suos pœnitentes in his rebus dirigere.

7. Et quidem circa primum dupliciter contingere poteſt, ut Prælatus præcipiat ſub excommunicatione hoc, vel illud fieri. Primò, ut ad hoc, quod præcipitur faciendum teneatur ille, cui præcipitur ſub peccato mortali, etiam antecedenter ad preceptum Prælati: ut ſi præcipiatur reſtitui res, vel ſcriptura, furto ablata, vel injuſtè detenta; quam qui detinet, teneatur alioqui ſub mortali reſtituere. Secundò, ſi id, quod præcipitur, ſolùm obliget ſub mortali poſito præcepto, quia ſcilicet judicio prudentis Prælati exiſtimetur res eſſe talis, ut poſſit cadere ſub præcepto, etiamſi ante præceptum non ſit talis, aut non ſit cognita, ut talis. Et alterum ex his requiritur, ut excommunicatio ſit juſta; & in utroque caſu tenentur ſubditi regulàriter ſub mortali obedire, exceptis ſequentibus caſibus.

8. Excuſat ergò primò ab hujusmodi revelationibus ignorantia, vel impotentia, etiam moralis. Secundò ſi excommunicatio ſupponit peccatum mortale, primo modo ex dictis; is enim qui tale peccatum non commiſit, non tenetur: v. g. quis accepit ſecretò pe-

pecuniam alienam, ob occultam compensationem, in casu, quo compensatio licet; non tenetur talem pecuniam restituere, etiam positâ excommunicatione: quia hæc supponit peccatum mortale, quod in tali casu non antecessit. Et sic de similibus.

9. Tertiò excusantur ij, quos pars, ad cujus instantiam lata est excommunicatio, intendit excipere, sive expressè, sive tacitè. Quartò si per ipsa verba monitorij, Prudentis judicio, quis eximatur. Quare diligenter advertenda sunt verba, quæ semper ita debent intelligi, ut non contineant errorem intolerabilem, vel manifestam injustitiam: sic enim non obligarent in conscientia. Quintò si talis revelatio scripturæ, aut alterius rei, quam aliquis justè retinere posset, cederet in grave aliquod damnum sui, aut personæ alicujus valde sibi conjunctæ: ut parentum, filiorum, fratrum, &c. Sextò si res sit alicui nota sub secreto sigilli naturalis. Cæterùm si aliqua difficultas hìc & nunc occurrat; consulat Confessarius viros doctos, aut Auctores infrà citandos.

10. Circa denuntiationes faciendas In-

Inquiſitoribus, regulariter certum eſt, teneri omnes denunciare tales perſonas criminoſas, contentas in eorum edictis intra illud tempus, ut ibi præſcribitur ſub pœna excommunicationis. Quòd ſi culpâ ſuâ non faciant; incidunt in illam, à qua non poſſunt abſolvi, nisì revelent, aut nisì extingvatur præceptum de revelando. Quòd ſi per ignorantiam, vel impotentiam non revelaverint; tenentur poſtea, ceſſante ignorantiâ, vel impotentiâ, revelare intra totidem dies, quot poſiti erant in edicto. Et idem regulariter dicendum eſt, quando Epiſcopus præciperet ſub excommunicatione revelari aliquod delictum ob bonum publicum, aut cauſam bene ſibi viſam.

11. Non eſt neceſſarium, ut denuncians delinquentes in cauſis Fidei, juxta edicta Inquiſitorum, poſſit probare crimen delinquentium: nam juxta communem praxim Inquiſitionis, denunciator adhibetur, ut teſtis; nec tenetur, aut cogitur probare crimen denunciati. ſi autem in aliquo Tribunali denunciator teneretur probare id, quod denunciat; tunc ſi non poſſet probare, non teneretur, nec deberet denuncia-

re.

re. Et per hoc fortè possunt conciliari sententiæ, quæ in hac re videntur contrariæ: aliqui enim loquuntur in secundo casu, aliqui in primo.

12. Similiter in causis Fidei potest fieri denunciatio absque prævia correctione fraterna: quia hæc denunciatio non respicit simpliciter correctionem fratris; sed est judicialis, respiciens punitionem ad exemplum aliorum: atque adeò regulariter sine scrupulo ita fieri debet. Si verò crimen esset occultum, & per secretam correctionem speraretur emendatio; posset præmitti correctio fraterna: quæ si haberet suum effectum, non esset necessaria denunciatio: excepto crimine hæresis malitiosæ, in quo vix potest sperari emendatio per fraternam correctionem; sed potiùs poterit obesse, quàm prodesse. Dixi, malitiosæ, quia si quis per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut quid simile incideret in hæresim, posset præmitti correctio fraterna.

13. Hinc sequitur, quòd si crimen est occultum, & jam emendatum per secretam correctionem, aut alio modo, nec timeatur relapsus; non sit necessaria denunciatio: si verò crimen est publi-

blicum, etiamsi sit emendatum; necessaria est denunciatio in causis Fidei, maximè si sit hæresis formalis: quia adhuc remanet finis hujus denunciationis, qui est punitio rei ad publicum exemplar; & facilè timeri potest, quòd emendatio sit ficta, & simulata, & non vera, ad fugiendas pœnas, &c.

14. Hæreticus est denunciandus à quolibet, qui ejus hæresim novit: quamvìs id sciat quovis secreto, etiam sub juramento (excepto secreto confessionis sacramentalis) & quamvìs sit persona sangvine conjuncta, etiam in secundo, & primo gradu consangvinitatis, & affinitatis: in alijs verò criminibus non est cum tanto rigore procedendum, nisì esset contra patriæ proditorem, aut personæ Regis. Quare in aliquo casu particulari difficiliori consulantur Doctores mox citandi. Sic etiam, nec tenetur aliquis ad hanc denunciationem cum periculo vitæ, aut gravis damni sui, aut suorum: nisì in casu, in quo, propter bonum commune, teneretur subire quodvis, etiam mortis periculum. Item nec tenetur reus denunciare se ipsum, nisì quando jam interrogatur, ut reus à Judice: potest

test tamen, & debet præſentare ſe ad petendam abſolutionem à cenſura (ſi ſit reſervata) Superioribus habentibus ad id facultatem, à quibus benignè accipietur, ut ſpontaneus. Demum nec tenetur Socius criminis denunciare ſocios, ſicut nec ſe ipſum: nisì cùm interrogatur ut reus.

15. Qui incidit in aliquam ex his excommunicationibus, ſi poteſt ante confeſſionem denunciare, ſicuti tenetur; non eſt abſolvendus ante denunciationem: nisì aliquis fide dignus promitteret ſe ſtatim denunciaturum, & res pati poſſet hanc moram: quæ promiſſio etiam neceſſaria eſt, cùm pœnitens tunc non poteſt denunciare, ſed dicit ſe ſuo tempore denunciaturum. De denunciandis verò Confeſſarijs ſollicitantibus, dicetur infrà in particulari. Agunt autem de prædicta materia *Suar. de cenſ. diſput. 20. & de Fide diſp. 20. ſect. 4. Avila de Cenſ. p. 2. cap. 5. diſput. 4. Filliuc. tom. 1. tr. 14. cap. 1. & 2. Diana p. 1. tract. 4. de Denunc. Bonac. tom. 1. tract. de Cenſ. diſputatione 2. quæſtione 6. puncto 1.*

DE QUINTO Præcepto Decalogi. *Non occidendi.*

1. PRohibetur hoc præcepto non ſolùm injuſta hominis occiſio, ſed etiam vulneratio, ſangvinis effuſio, percuſſio, mutilatio, incarceratio, & ſimilia alia mala contra ſalutem corporalem proximi, ſeu contra ipſius perſonam. Et quidem ex genere ſuo eſt peccatum mortale, niſi excuſetur parvitate materiæ, aut ex imperfecta deliberatione. De homicidio agunt *Suar. de Cenſ. ex occaſione irregularitatis diſp. 44. & ſeq. Azor. t. 3. lib. 2. Filliuc. t. 2. tr. 29. Leſſ. lib. 2. c. 9. Bonac. de contractib. diſp. 2. quæſt. ultimâ. Tolet. l. 5. cap. 6.*

2. Cùm quis ita occidit, vel vulnerat, &c. injuſtè, non ſolùm peccat; ſed etiam tenetur ad reſtitutionem: non quidem præcisè pro damno perſonali, ſed pro reali, ſi aliquod tale damnum conjunctum ſit. v. g. qui occidit ſervum alterius; tenetur ad juſtum pretium: qui vulnerat, tenetur ad expenſas pro ſanatione, & ad id, in quo ſervus deterior eſt factus: qui occidit Patremfamilias; tenetur uxori, aut filijs reſtituere,

ſi

ſi quid ipſi utilitatis habebant à Patre. Et hæc omnia, & ſimilia determinanda ſunt judicio prudentis viri, & ſolent per compoſitionem determinari.

3. Cum hoc peccato confitendæ ſunt circumſtantiæ, quæ mutant ſpeciem, quæ ſæpe ſunt cum illo conjunctæ: ut ſi fuerit Clericus, aut Religioſus, perſona occiſa. Si pater, aut mater, aut in primo gradu ſaltèm conſangvinitatis, & affinitatis: alij etiam putant in alijs gradibus. Si in loco ſacro, aut ſi aliqua circumſtantia faciat caſum reſervatum, aut annexum alicui cenſuræ, juxta regulas generales de circumſtantijs. Item numerus occiſorum, etiamſi uno ictu occidantur.

De Homicidio caſuali.

4. HOmicidium injuſtum, & ſic de alijs, quæ ſub homicidio continentur, poteſt eſſe duplex: vel voluntarium, vel caſuale. Primum eſt, cùm quis, vel immediatè occidit, vel aliquid facit, aut omittit injuſtè, ex quo ſequatur occiſio, ex animo, & voluntate occidendi: ita ut velit occidere, ſaltèm materialiter ſine juſta cauſa; licèt interdùm finis præcipuus non ſit

occi-

occiſio, ſed aliquid aliud, ut furtum, vel adulterium. Caſuale eſt, cùm quis aliquid facit, aut omittit, ex quo præter ipſius intentionem ſequitur occiſio; imò interdum contra intentionem. Et quidem primo modo, ſemper eſt peccatum, juxta qualitatem damni, ut dictum eſt; non verò ſecundo modo, ut dicetur.

5. Si quis det operam rei, aliàs licitæ, etiam periculoſæ, & adhibeat debitam, & prudentem diligentiam, ne ſequatur homicidium; etiamſi ſequatur, nullum eſt peccatum: dummodo poſt factum diſpliceat, ſeu non ratum habeatur. Si verò aliqua negligentia parva intervenerit; erit veniale: ſi magna, mortale. Hinc Medici poſſunt interdum in ſuo munere peccare.

6. Si quis verò det operam rei illicitæ, unde ſequatur homicidium; non eſt una omnium ſententia. Mihi videtur ita dicendum. Operatio, de qua loquimur, poteſt eſſe illicita, ſeu prohibita dupliciter: primò ex hoc ipſo fine, & cauſa, ne ſequatur homicidium; ſicuti prohibetur duellum, bellum injuſtum, agitatio taurorum, exercenda per homines imperitos, & ſimilia. Secun-

cundò poteſt eſſe illicita ex alijs finibus: & hæc dici ſolet propriè aliàs illicita; nam illa prima non poteſt rectè dici aliàs illicita, ſed illicita ex hoc ipſo præcepto non occidendi. Si ergò detur opera rei illicitæ ſecundo modo; dico eſſe prorſus eandem rationem, ac de opere licito: dummodo conſideratâ naturâ actionis hìc & nunc, adhibeatur ſufficiens diligentia ad vitandam occaſionem. Si verò ſermo ſit de opere illicito primo modo; dico regulariter illud eſſe peccatum, etiamſi non ſequatur occiſio, & multò magìs ſi ſequatur, propter periculum, cui ſe homo exponit; & propter prohibitionem juſtitiæ. Quando autem cenſeri debeat facta ſufficiens diligentia, pendet ex Prudentis judicio.

7. Hinc infertur, quòd ſi ex omiſſione, & negligentia Principis, aut eorum, ad quos ſpectat, ſequantur in Civitate, aut Regno homicidia, &c. peccet mortaliter Princeps; quia tenebatur non omittere diligentiam ex juſtitia ad hunc ipſum finem, ne talia delicta fiant. Similiter, qui in bello injuſto occidit inimicum, etiam ob ſui defenſionem, peccat: quia tenebatur tale bellum non

comitari. Item si adulter sciat ex adulterio secuturam occisionem adulteræ, quam ipse impedire non possit; peccat etiam contra justitiam, si accedat ad adulteram: & si illa occidatur, est reus homicidij, quia dabat operam rei illicitæ primo modo: si autem id non potuit prævidere, & adhibuit sufficientem diligentiam, ne sequeretur homicidium; non imputabitur illi.

De Participantibus.

8. NOn solùm is, qui occidit, peccat modo supradicto, sed etiam illi, qui continentur his carminibus:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus:
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Idest; qui præcipit, qui dat consilium, qui consentit, ideft, ratum habet factum, sive ante, sive post occisionem: qui laudat factum, vel laudat, ut fiat: qui defendit injustum homicidam; & præbet recursum ad se, non ratione personæ, sed ratione homicidij: qui partem aliquam habet in homicidio: qui fuit socius criminis aliquo modo, & auxilium præbuit: qui non præmo-

net

net occidendum, cùm poteſt ſine ſuo periculo, aut damno; & multò magìs ſi teneretur ex juſtitia id facere: ultimò non manifeſtans veritatem ad defendendam vitam innocentis, ſimiliter cùm poteſt, & debet.

9. Ex his ſequitur, non peccare eum; qui non impedit injuſtum homicidium alterius, vel quia non poteſt; vel quia, licèt poſſit, tamen ſi ipſe vellet impedire, exponeret ſe periculo gravis alicujus damni, ad quod periculum non tenetur ſe exponere: ſi tamen quis hæc poſſit, & non faciat, peccat contra Charitatem.

10. Si quis jubeat alium occidi, & ante occiſionem revocet mandatum, ſciente mandatario; ſi mandatarius occidat, non peccat mandans, nec illi imputatur homicidium: ſi verò conſilium dans revocet conſilium; adhuc imputabitur ipſi, ſi alius ex ipſius conſilio occidat: quia reverà ejus conſilium influit in homicidium, quia non fuit reverà revocatum, quamvìs aliàs conatus ſit revocare. Si verò fuerit reverà revocatum, & alius occidat non ex illo conſilio; tunc non imputabitur peccatum danti conſilium.

De Homicidio sui ipsius.

11. HOc præcepto non solùm prohibetur occisio proximi, sed etiam sui ipsius. Itaque si quis occidit seipsum, vel graviter offendit in vita, aut membris, &c. regulariter peccat mortaliter: quia nullus est dominus vitæ suæ, aut membrorum, sed custos, & usufructuarius. Et quidem in nullo casu licet se occidere, aut aliquid facere, unde immediatè mors sequatur, nisì instinctu S. Spiritûs: ut aliqui Martyres, qui se in ignem projecerunt. At verò citra mortem in aliquibus casibus potest homo amputare sibi aliquod membrum, sive per se, sive per alium; effundere sangvinem, vulnerare, &c. cùm scilicet hæc sunt necessaria ad vitæ conservationem: cùm membrum esset putridum, aut veneno infectum, unde sequeretur mors, aut quid simile: & quamvìs etiam ob salutem spiritualem, & perfectionem, possit aliquis se verberare usque ad sangvinis effusionem, & abstinere à cibis cum aliquo corporali detrimento, citra periculum mortis; non tamen ex hoc licet membrum amputare, aut se occidere: quia salus spiritualis

lis poteſt eſſe cum integritate vitæ & membrorum, per alia remedia.

12. Non tenetur homo ad ſervandam vitam facere, aut vitare omnia in omni caſu, ex quibus ſequitur ejus mors: ſed poteſt interdum permittere ſui occiſionem. Unde poteſt aggredi in bello juſto inimicos, etiam cum periculo ſuæ vitæ: poteſt non occidere injuſtum aggreſſorem, etiamſi ex hoc ſequatur propria occiſio: nisì fortè ipſe eſſet perſona valde neceſſaria Reipublicæ, & ejus inimicus minimè. Poteſt non ſumere medicamenta terribilia, aut vehementia, etiamſi ſequatur ejus mors ex tali omiſſione: non enim tenetur cum tanta difficultate cuſtodire vitam: poteſt ſervare regulam ſuæ Religionis approbatæ, etiamſi hìc & nunc acceleretur mors, & ſimilia: & multò magìs poteſt, & tenetur permittere ſui occiſionem in defenſionem Fidei, & Charitatis, vitando omnia peccata, etiam venialia. At verò præter rationem permittere ſe occidi, aut aliquid facere, unde ſequatur mors; eſt peccatum mortale regulariter.

De homicidio justo.

13. HOmicidium potest esse justum in aliquibus casibus. Primò cùm fit auctoritate publicâ, juxta allegata, & probata, & servato ordine juris; & sic ministri justitiæ non peccant occidendo, &c. nisì id faciant ex odio; tunc enim peccant contra Charitatem: & ipse reus potest, & tenetur cooperari suæ morti, accedendo ad locum supplicij, præbendo collum, &c.

14. Secundò ob justam sui defensionem, vel suorum, aut amicorum, aut innocentium; & honoris contra injustum aggressorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ: aut etiam in defensione bonorum suorum, non tamen si sit res levis momenti. Dicitur autem moderamen inculpatæ tutelæ, quando quis non potest aliter se defendere, nisì occidat; vel si possit, non tamen tenetur. Ita vir nobilis & miles, non tenetur fugere, sicut tenetur Religiosus, aut alius vilis, si fugâ potest vitare periculum: nemo tamen potest ob defensionem suæ vitæ occidere innocentem. Unde mulier gravida ex adulterio non potest facere abortum ob defensionem suæ vitæ.

15. Quam-

15. Quamvìs leges civiles permittant homicidium adulteræ repertæ in flagranti crimine à viro vel à patre respectu filiæ; tamen hi peccant occidendo: quia occisio ob delictum est actus vindictæ, quæ non potest fieri, nisì auctoritate publicâ. Unde adulter potest se defendere; quia ille est injustus aggressor.

16. Similiter quamvìs non sit excommunicatus, qui subitâ iracundiâ occidit Clericum repertum in flagranti peccantem cum matre, filia, uxore, vel sorore; non tamen excusatur à peccato homicidij, propter causam prædictam. *Bonac. de Cens. disp. 2. q. 4. pu. 4. n. 5.* Similiter ministri justitiæ, quando occidunt Clericum damnatum, & traditum brachio sæculari, si admisceant in hoc privatum odium in ipsum, licèt non sint excommunicati, nec peccent contra justitiam; peccant tamen contra Charitatem. *Suar. de Cens. disp. 39. sect. 2. n. 7. &c.*

17. Possunt Christiani in triremibus Turcarum remigare, quando aliter subesset periculum vitæ propriæ, aut magni mali, dummodo id non faciant animo nocendi Christianis: quia illa

actio ex se est indifferens, & eventus belli sunt incerti. *Less. l. 2. de just. c. 9. dub.* 17. Similiter potest fœmina gravida sumere medicamenta necessaria ad tuendam vitam, ordinata ad salutem ipsius, licèt per accidens sequatur abortus; non tamen per se ordinata ad abortum. At si mors matris esset necessaria ad certam salutem spiritualem fœtus animati, alioqui damnandi; deberet pati mortem potiùs mater, non sumendo talia medicamenta propter salutem spiritualem prolis. Sed id raro continget; & difficilè certò prævideri potest.

De Odio.

18. HOc etiam præcepto prohibetur non solùm actus exterior occidendi, sed etiam actus purè interior. Quare si quis desideret injustum alterius homicidium, aut vulnerationem, &c. peccat juxta quantitatem mali desiderati: & similiter, si delectetur in apprehensione talis mali. Et est peccatum duplex, contra justitiam, & Charitatem proximi. Poterit tamen esse veniale, si sit ex imperfecta deliberatione, aut levi materia.

19. Si quis velit malum aliquod pro-

ximi,

ximi, etiamſi tale malum non ſit contra juſtitiam; ut ſi deſideret mortem temporalem naturalem ipſius, aut morbum, aut amiſſionem bonorum, filiorum, uxoris, &c. Si id faciat ex odio, quia ſcilicet diſplicet ipſi talis perſona: aut ex ira, quia vult vindictam ex illo ſumere: aut ex invidia, quia bona illius apprehenduntur, ut diminuentia bona propria; peccatum erit contra Charitatem, juxta quantitatem materiæ, & perfectæ deliberationis, ut paulò ante dictum eſt. Et idem dicendum eſt, cùm quis verbo imprecatur alteri malum. At verò deſiderare malum temporale alteri, propter majus ejus bonum, ſive temporale, ſive ſpirituale, licet. Similiter deſiderare mala temporalia, & mortem inimicis Fidei, aut injuſtis hoſtibus Reipublicæ, licet propter bonum publicum: quia ſunt injuſti aggreſſores, & perſecutores. Item complacere ſibi in aliquo bono, conſequente ad malum alterius, poteſt eſſe licitum: ut cùm quis complacet ſibi de hæreditate conſecuta ob mortem patris, vel fratris, non tamen de eorum morte. Item complacere ſibi de malo alterius, quia juſtè illi fuit illatum, aut quia hæc fuit

voluntas Dei; non eſt peccatum: ſicuti odio habere malitiam, & vitia, & peccata alterius, non autem perſonam, non eſt malum. De odio lege *Filliuc. to. 2. tr. 28. c. 8. Bonac. t. 2. diſp. 3. q. 4. punct. ult. Suar. de Fide tract. 3. diſp. 6. ſect. 2.*

De Scandalo.

20. AD hoc etiam præceptum reduci poteſt homicidium ſpirituale proximi: quando ſcilicet aliquis vel verbo, vel facto inducit alium ad peccandum; in quo conſiſtit peccatum ſcandali: eſt enim ſcandalum occaſio ruinæ ſpiritualis proximi. Hoc autem dividitur in ſcandalum activum, & paſſivum: activum iterum poteſt eſſe duplex; alterum per ſe intentum, alterum non per ſe intentum. Primum eſt, cùm quis facto, vel verbo inducit aliquem ad peccandum directè, & per ſe: alterum eſt, cùm quis aliquid facit, vel dicit ſibi alioqui prohibitum, advertens, quòd alius ex hoc occaſionem habebit peccandi; ſed non facit ad hunc finem ut ille peccet, ſed ad alium finem. Et utrumque ſcandalum activum, regulariter eſt peccatum mortale,

tale, si materia sit gravis, & perfecta advertentia, & deliberatio; & est contra Charitatem proximi. Scandalum passivum est, cùm quis, præter rationem, & ex sua malitia, sumit occasionem peccandi ex opere alterius, alioqui licito, & honesto: aut si opus est illicitum, tamen non habet sufficientem connexionem ex se cum scandalo alterius. v. g. si quis ægrotus comedat carnes die Veneris; etiamsi in hoc excederet aliquantulum regulas temperantiæ, & alius ex hoc sumeret occasionem comedendi carnes ex sua malitia. Item si mulier decenter ornata eat ad Sacrum, & alius ex hoc sumat occasionem peccandi, & desiderandi illam, &c.

21. Circa scandalum merè passivum hæc sunt observanda. Primum, si opus meum alioqui est mihi licitum, & honestum, & ego non possum illo privari sine meo incommodo, aut præjudicio, aut aliquâ difficultate alicujus momenti; non teneor ab illo abstinere, licèt sequatur scandalum alterius: sed hoc ejus peccatum imputetur malitiæ illius. Secundò, si ego sine ullo præjudicio, aut incommodo, & fa-

cilè possum à tali opere abstinere, teneor regulariter ex Charitate abstinere, ad impediendum proximi peccatum.

22. Quando aliquis ex alterius peccato potiùs excitatur ad odium illius peccati propter turpitudinem, quam videt in illo; non est peccatum scandali. Agunt de scandalo *Filliuc. tom.2. tr.28.c.10. Suar. de Fide tr. 3. d. 10. init. Vasquez. opusc. de scandalo. S. Thom. 2. 2. quæst.43.*

De Adulatione.

23. SCandalo adjungi potest Adulatio, quæ sæpe solet alios, & præsertim Principes excitare ad peccandum, vel confirmare in peccato. Est autem adulatio, cùm quis excedit modum in laudibus alterius, propter illius oblectationem: maximè si id faciat spe alicujus lucri proprij; in quo excessu regulariter est peccatum veniale. Potest autem esse mortale: 1. Si laus consistat in peccato mortali alterius ratione peccati. 2. Si adulatio ordinatur ad grave damnum corporale, vel spirituale laudati. 3. Si est causa peccati mortalis illius, & hoc prævideatur ab adulatore, ut dictum est de scandalo. *S. Th 2.2. q.115. art. 1. & 2. Less. l.2. de just. c. 47. dubit.1. n.52.*

24. Huic

24. Huic vitio aliud eſt oppoſitum, nempe moroſitas, aſperitas, ſeu litigium: cùm ſcilicet aliqui in converſatione non curant placere, ſed nimiùm ſunt difficiles, & contradictores, nec ſe accommodant, cùm oportet: & hoc etiam regulariter eſt veniale. Poſſet autem eſſe mortale, ſi ex aliquo gravi odio procederet in contemptum, & grave damnum proximi: vel ob impugnandam veritatem in re gravi, aut quid ſimile. *S. Thom. ibidem quæſt.* 116.

De Eleemoſyna, & fraterna correctione.

25. NOn ſolùm tenetur homo non odiſſe, nec inferre malum proximo; ſed etiam amare, & velle bonum, tam in rebus temporalibus, quod fit per eleemoſynam, quàm in ſpiritualibus per fraternam correctionem, & inſtructionem. Et quidem, quoad eleemoſynam ea facienda eſt ex ſuperfluis. Superflua autem ſunt duplicis rationis: alia dicuntur ſuperflua vitæ, vel naturæ, ut ſunt illa, quæ demptis ijs, quæ alicui ſunt neceſſaria ad vitam ſuſtentandam, ſive propriam, ſive ſuæ familiæ; adhuc tamen ſuperſunt. Alia dicuntur ſuperflua ſtatui: &

ſunt ea, quæ, demptis ijs, quæ ſunt neceſſaria, non ſolùm ad vitam ſuſtinendam, ſed etiam ad condecentem ſtatum, juxta conditionem perſonæ, Prudentis arbitrio adhuc tamen ſuperſunt.

26. Si ergò proximus ſit in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate ad vitam conſervandam, tenetur ſub mortali illi quivis ſubvenire; ſi habeat ſuperflua vitæ, ideſt ex ſuperfluis vitæ, & naturæ, & probabiliter putet neminem alium illi ſubventurum, etiamſi non habeat ſuperflua ſtatui: hoc enim exigit lex Charitatis ſecundum omnes.

27. Si proximus ſit in gravi neceſſitate tenetur ſub mortali illi ſubvenire, qui habet ſuperflua ſtatui, ſi non ſit alius, qui ſubveniat. Hoc enim etiam exigit lex Charitatis: præſertim quia ſi nemo ſubveniret, facilè gravis neceſſitas tranſiret in extremam.

28. Probabile etiam eſt in communibus proximorum neceſſitatibus, quales eſſe ſolent in ordinarijs pauperibus; divites, qui habent ſuperflua ſtatui, teneri ſub mortali, ad aliquam eleemoſynam elargiendam: indeterminatè tamen, cui, vel quibus voluerint,

& ijs temporibus, quibus magis illis placuerit; nam alioqui hæc etiam necessitas facilè transiret in gravem, & in extremam. Plura de hac re *S. Thom.* 2. 2. *q.* 32. *Cajet. & Vasquez. in opusc. de eleem. Filliuc. t.* 2. *tr.* 28. *c.* 3. *Suar. de Chari. d.* 7.

29. Subvenitur præterea indigentiæ spirituali proximi per fraternam, & secretam correctionem: quæ consistit in svavi, & discreta admonitione ipsius, vel ut non peccet, si est in periculo peccandi, vel ut à peccato resipiscat; & tota ordinatur in bonum ipsius proximi. Et quidem ex se hoc præceptum correctionis obligat sub mortali, si sit in materia gravi, nempe si agatur de peccato mortali proximi corrigendi, & non emendati. Requiruntur autem hæ conditiones. 1. Ut certam notitiam quis habeat de peccato proximi. 2. Ut ex correctione speretur probabiliter fructus, & emendatio, saltèm ad tempus. 3. Si probabiliter judicem proximum indigere meâ correctione ad emendationem. 4. Si debitus locus & tempus, & adsint aliæ circumstantiæ, quæ videntur necessariæ ad finem correctionis. Ex quarum conditionum defectu, facilè est passim excusari homines à pec-

cato

cato mortali ex defectu correctionis: maximè in casibus repentinis, & ad personas ignotas. Plura *S. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *Suar. de Charit. disp.* 8. *Diana p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 228. *Filliuc. t.* 2. *tr.* 28. *cap.* 5. Ubi etiam agitur de Superioribus, quomodo teneantur ad subditorum correctionem.

DE SEXTO
Præcepto Decalogi.
Non fornicandi.

1. HOc præcepto prohibetur omne peccatum contra castitatem, quæ est pars temperantiæ, & dicitur peccatum luxuriæ. Cujus septem species communiter numerari solent. 1. Simplex fornicatio. 2. Stuprum. 3. Adulterium. 4. Incestus. 5. Raptus. 6. Sacrilegium. 7. Peccatum contra naturam. De quibus aliqua dicemus necessaria ad confessionem.

Simplex Fornicatio.

2. SImplex fornicatio est illicitus concubitus soluti cum soluta non Virgine, in vase naturali. Dicitur solutus, & soluta, id est non conjuncti Matrimonio, sive rato, sive consummato: & est peccatum mortale, etiam solitarie

riè acceptum, dummodo liberè fiat: & poteſt ob circumſtantiam aliquam adjunctam, habere etiam malitiam alterius ſpeciei: ut ſi fiat ab habente votum caſtitatis, ut infrà. Hoc peccatum, ſi non ſit habituale, & continuum, retinet prædictum nomen; ſi verò ſit habituale & frequens, ſi cum una tantùm, quam fornicator, vel domi retineat, vel in aliquo alio loco determinato, dicitur concubinatus. Si cum pluribus indeterminatè; poteſt dici fornicatio, vel concubinatus vagus. Concubinarius accedens ad confeſſionem non eſt abſolvendus, nisì relinquat, & ejiciat concubinam; & oſtendat vera ſigna pœnitentiæ. Quòd ſi ſæpiùs id fecerit, & tamen rurſus redijſſet; eſt ulteriùs probandus ad tempus per ſuſpenſionem abſolutionis, & alias pœnitentias judicio prudentis Confeſſarij.

3. Quamvìs tactus impudici, aſpectus, oſcula, & verba obſcœna, quæ concurrere ſolent in actu fornicationis, vel paulò ante, vel poſt, ſint peccata mortalia; non ſunt tamen neceſſariò exprimenda in confeſſione, ſed ſatìs eſt confiteri actum principalem: hæc enim integrant unum peccatum cum illo, &

fa-

facilè ſubintelliguntur; nisì fortè aliquid ex his mutaret ſpeciem peccati: aut ſi multo tempore antè præceſſiſſent, vel ſubſequerentur, ita ut moraliter non cenſerentur facere unum cum actu fornicario. Idem dicendum eſt de voluntate fornicandi, ſi præceſſit ita fornicationem, ut non faciat unum cum illa. v. g. ſi fuit interrupta per contrariam voluntatem tacitam, vel expreſſam; aut per deſvetudinem, vel oblivionem, & quoties fuerit interrupta. Quòd ſi non fuerit interrupta; etiamſi longo tempore duraverit, non eſt, nisì unicum peccatum. Et idem dicendum eſt in alijs materijs.

4. Poteſt meretrix accipere, & retinere juſtum lucrum pro ſui corporis proſtitutione. Quòd ſi fuerit exceſſivum, attentâ qualitate perſonæ; non poteſt, neque tenetur fornicator dare: neque poteſt meretrix accipere pecuniam ab eo, quia non poteſt illam dare. Si meretrix accedat ad confeſſionem, eſt probanda, ut diximus de concubinario. Si fornicator provocavit mulierem, alioqui non paratam, & nolentem peccare; tenetur dicere in confeſſione hoc peccatum ſcandali: quod etiam communu-

mune eſt alijs peccatis. Agunt de ſimplici fornicatione *Filliuc. tom. 2. tr. 30. cap. 2. Toletus lib. 5. cap. 10.*

Stuprum.

5. STuprum eſt puellæ virginis defloratio per fractionem clauſtri virginalis. Aliqui putant, hoc peccatum non differre ſpecie à ſimplici fornicatione, ſi puella conſentiat non invita, & non ſit alia circumſtantia mutans ſpeciem. Aliqui putant differre propter fractionem ſignaculi virginalis, & grave nocumentum puellæ. Et utraque opinio eſt probabilis.

6. Si quis promittit, ſive cum juramento, ſive abſque illo, ſe ducturum in uxorem puellam, quam defloravit; tenetur illam ducere; niſi ſit magnus exceſſus, & diſparitas inter perſonas, unde grave aliquod damnum timeatur ex tali matrimonio. Nam in tali caſu tenetur honeſtè illam dotare, maximè ſi ipſa ita velit. Si verò defloravit volentem liberè, & conſentientem, & ſine ulla promiſſione; non tenetur dotare: niſi fortè ex Charitate aliquando. *Navar. in manu. cap. 16. n. 18. Toletus lib. 5. cap. 11. Leſſ. lib. 2. cap. 10. dub. 3.*

7. Amiſ-

7. Amiſſio virginitatis ex parte viri non eſt ſtuprum, ſed reducitur ad unam ex alijs ſpeciebus: ut ad mollitiem, vel fornicationem, vel adulterium, &c. Similiter puella, ſi peccet contra caſtitatem, extra fractionem ſignaculi virginalis, non eſt ſtuprum: ſed ſimiliter reducitur ad mollitiem. Et in utroque caſu non eſt circumſtantia neceſſariò conſitenda amiſſio virginitatis, quantum ad virtutem in anima exiſtentem. De *ſtupro Filliucius loco cit. cap.* 3. *Toletus cap.* 11.

Adulterium.

8. ADulterium eſt contra caſtitatem, & juſtitiam. Eſt autem conjugati cum conjugata, vel conjugati cum libera, vel liberi cum conjugata. Et in primo caſu eſt aperienda in confeſſione circumſtantia utriuſque conjugati; quia fit injuſtitia duplex, & æquivalet duplici peccato. Sufficit ad hoc peccatum Matrimonium ratum, ſive adulteri, ſive adulteræ, etiamſi non ſit conſummatum. Non tamen ſufficiunt ſponſalia: licèt aliqui non improbabiliter putent, habere rem cum ſponſa alterius, eſſe circumſtantiam aperiendam in confeſſione; quia aliqua injuria in-

fer-

fertur sponso, & valde deterioratur conditio sponsæ. Aliqui putant contrarium.

9. Adulter amittit jus petendi debitum ex justitia (ita ut alter non teneatur reddere) non tamen reddendi; & similiter adultera. Maritus adulteræ, si non consensit adulterio; potest divortium ab illa facere, quoad thorum & habitationem: & potest illam intra Monasterium includere per Judicis sententiam: potest etiam remittere culpam.

10. Mulier adultera non tenetur manifestare suum peccatum cum periculo vitæ, aut gravis infamiæ, ne noceat veris filijs, nisi declaret filium spurium: sed debet resarcire damnum aliorum filiorum, quantùm potest, alijs vijs. Et similiter etiam ipse adulter: maximè, quia nec maritus, nec filius tenentur illi credere, ordinariè loquendo. Quòd si posset sine tali periculo, & spem habeat, quòd credatur; tenetur. Agunt de *adulterio Filliuc. loco cit. c. 4. Toletus cap. 1.*

Incestus.

11. INcestus est ordinatus concubitus, & copula cum consangvinea, vel affine, usque ad quartum gradum

dum inclusivè: si verò affinitas sit ex copula illicita; usque ad secundum gradum: si tamen cognatio fit ex Sacramento; usque ad illum gradum, in quo prohibetur Matrimonium, ut dictum est suprà.

12. Probabile est incestum cum consangvineis esse diversæ speciei ab incestibus cum affinibus, & alijs: at verò ipsos incestus cum consangvineis probabile est, differre specie inter se in primo, & in secundo gradu, & similiter cum affinibus in primo & secundo gradu. Incestuosus cum consangvinea conjugis; non potest petere debitum propter contractam affinitatem cum sua uxore. Dispensatio ad petendum debitum habetur ab Episcopo, aut habente privilegium. Incestus non est propriè, si copula sit non in vase naturali; similiter si peccatum committatur cum consangvineis, vel affinibus maribus: Et licèt non sit propriè incestus, sed peccatum contra naturam; cùm tamen sit latè incestuosus concubitus, non solùm dicendum est in confessione, habui rem contra naturam cum consangvineis, vel affinibus maribus, vel fœminis: sed explicandus est primus, & secun-

ſecundus gradus, juxta probabiliorem ſententiam. Lege *Azor. t. 3. l. 3. c. 9. & 15. Agunt de inceſtu Filliuc. loco cit. cap. 5. Tolet. cap. 15.*

Raptus.

13. RAptus eſt, cùm quis abducit fœminam à domo parentum, vel eorum, in quorum cura eſt, aut à domo propria, ſi ſui juris ſi ; ipsâ invitâ, aut invitis ijs, ſub quorum cura eſt, ad fornicandum cum illa, aut ad Matrimonium contrahendum. Et, quantùm ad ſpeciem luxuriæ, coincidit cum alijs, juxta conditionem puellæ aut ipſius raptoris; ſed additur circumſtantia violentiæ contra juſtitiam. Quomodo autem raptus dirimat Matrimonium, dictum eſt ſuprà. Eſt etiam raptus, ſi quis rapiat ſponſam ſuam invitam, etiam poſt contractum Matrimonium, & non conſummatum; ſi ſponſa velit uti Privilegio Canonis, de quo ſuprà. Agunt de raptu *Filliucius loco cit. cap. 6. Toletus loco citato cap. 22.*

Sacrilegium.

14. SAcrilegium, eſt, cùm peccatum committitur cum fœmina voto caſtitatis adſtricta; vel in loco ſacro, aut

aut ab homine habente votum castitatis, aut à Religioso. Si quis cum sua uxore detineretur longo tempore in loco sacro; posset ibi exercere actum conjugalem, ad vitandam incontinentiam, absque peccato; neque pollueretur Ecclesia. *Filliuc. cap. 7. Tolet. c. 18.*

Peccatum contra naturam.

15. PEccatum contra naturam est, in re nostra, omnis actus libidinosus extra vas, aut modum à natura institutum. Et ejus species sunt quatuor: mollities, inordinatus concubitus, sodomia, bestialitas. Prima est voluntaria seminis effusio extra omne vas: & potest etiam habere speciem alterius libidinis, si quis in actu illo turpi cogitet, & delectetur de aliquo alio actu, cum animo illum perpetrandi, si posset, aut ac si defacto perpetraret, juxta speciem talis actûs. Inordinatus concubitus esse potest, vel in copula licita, vel in illicita: & consistit in modo non ordinario; & potest esse peccatum mortale, si fiat cum periculo impediendi prolem: sin minùs, erit veniale: & si adsit sufficiens necessitas absque periculo, nullum erit peccatum in copula licita. Sodomia propriè, & strictè, est actus libidinosus consum-

summatus inter masculos in vase non naturali : largè verò est etiam cum fœmina in vase item non naturali : vel etiam inordinatus concubitus, & coitus fœminæ cum fœmina. Bestialitas est coitus hominis cum bestia; & probabile est, differre specie si sit cum fœmina, aut mare : & ad hanc speciem reducitur coitus cum dæmone succubo, vel incubo : quia corpus assumptum à dæmone non est verè corpus humanum. Lege *Filliuc. t. 2. tr. 30. cap. 8. Bonac. de Matrim. q. 4. p. 10. & seq. Azor. loco cit. Tolet. cap. 13.* Potest etiam conjungi cum hoc aliud peccatum juxta internum affectum peccantis cum dæmone. *Filliuc. loco cit. n. 161.*

16. Pollutio nocturna, aut cùm homo non habet plenam libertatem, & deliberationem, non est peccatum ex se : nisi fuerit procurata, aut volita in causa, ad illum effectum ordinata: aut postea successerit voluntaria delectatio circa illam. Si verò accidat alicui interdiu danti operam rei licitæ, ut audiendis confessionibus, & similibus; aut omnino præter, aut contra voluntatem ipsius, & citra consensum in delectationem, non erit mortale; & inter-

dum etiam nullum peccatum. Probabile eſt aperiendam eſſe circumſtantiam, ſi quis hoc peccato contra naturam, ſeu mollitie peccet cum conſangvineis, vel affinibus in primo, & ſecundo gradu.

17. Non ſolùm hoc præcepto prohibentur actus prædicti, ſed etiam omnia alia, quæ ad tales actus illicitos ordinantur, ut tactus, oſcula, amplexus libidinoſi, aſpectus, nutus, verba, &c. neque in his datur parvitas materiæ, ſi ex animo libidinoſo procedant. Sunt tamen hi actus liciti inter conjuges, quatenus ordinantur ad copulam, & non ſit periculum effuſionis ſeminis. De moroſâ delectatione dicemus in nono Præcepto. Similiter tactus, oſcula, & amplexus non libidinoſi, & citra periculum, ſunt licita ſponſis de futuro. *Tolet. l. 8. cap. 14. Filliuc. c. 10.*

18. Verba turpia, & cantilenæ, & ſimilia; ſi fiant ex animo libidinoſo peccandi, ſunt mortalia: ſi verò non tali animo fiant, ſed joco, aut ſcurrilitate quadam, citra ſcandalum, & periculum alicujus gravis peccati; poterunt eſſe venialia, nisi ſint ex ſe valde obſcœna.

DE SEPTIMO Præcepto Decalogi.
Non furandi.

Quid, & quotuplex sit Justitia.

1. HOc præceptum, pertinet ad justitiam servandam circa bona temporalia, & externa. Est autem justitia, triplex: Legalis, Distributiva, & Commutativa. Definitur autem in communi Justitia esse, Constans voluntas jus suum unicuique tribuendi. Legalis respicit jus communitatis, & consistit in perfecta legum observantia, propter bonum commune. De qua *S. Tho. 1. 2. q. 68.* Distributiva, & Commutativa respiciunt jus particularium personarum; unde dicuntur justitiæ particulares. Distributiva consistit in distributione bonorum communium facienda à Principe, vel communitate, Civibus secundum proportionem meritorum, aut dignitatum, &c. Commutativa verò, quæ est perfectissima Justitia, respicit jura particularia Civium in sua bona, per quam unusquisque vult jus alterius servare illæsum, & si læsum fuerit, resarcire: & hæc primò versatur circa mutua hominum commercia in bonis pro-

proprijs uniuscuiusque. Et de his *S. Thomas ibid. q. 61.*

De Contractibus.

2. HÆc Justitia, & ejus opposita Injustitia solet ut plurimum versari circa humanos Contractus. Est autem contractus latissimè, aliqua actio, seu conventio inter duos, vel plures ad aliquid faciendum, sive ex ea sequatur obligatio, sive non. Si autem sequatur mutua obligatio, erit propriè, & strictè contractus: si verò unius tantùm obligatio sequatur; erit contractus minùs strictè, & ferè coincidit cum pacto. Sic ergò contractus propriè est Conventio, seu pactum inter plures, obligationem saltèm in alio pariens.

3. Ad perfectionem contractûs requiritur interior consensus aliquo signo externo significatus. Potest autem primò significari re ipsâ, seu traditione rei: ut depositum, commodatum, mutuum &c. & sic dicitur perfici consensu, & re. Potest etiam perfici scripturâ, præsertim per Notarium: vel verbis determinatis, per certam verborum formam, quæ dici solet Stipulatio; vel sine certa verborum forma, sed quacunque sufficienti ad exprimendum internum con-

consensum : & sic dicitur universaliter contractus perfici consensu, scripturâ, verbis, & re ipsâ, juxta contractuum diversitatem.

4. Contractus alij sunt nominati: ut Mutuum, Commodatum, Emptio, Venditio, & similes, qui proprium nomen habere solent. Alij dicuntur innominati, qui carent proprio nomine, & solent explicari illis verbis, *do, ut des : facio, ut facias : facio, ut des*. De quibus, & alijs divisionibus, plura *Filliucius to. 2. tr. 33. initio. Lessius de Iustitia lib. 2. cap. 27.*

5. Contractus, si habeat omnia requisita ad sui validitatem, & fit inter personas habiles ad contrahendum; parit obligationem in conscientia: unde ex ejus læsione potest oriri obligatio ad restituendum. Si autem obligatio solùm esset ex charitate, aut ex alia quavis honestate non pertinente ad justitiam commutativam; non obligaret ad restitutionem. *Filliuc. ibid. c 5. Less. dub. 5.*

De furto, & Rapina.

6. HOc ergò præcepto, non furandi prohibetur omne injustum damnum, quod potest inferri proximo in bonis fortunæ. Duobus autem modis

in universum tale damnum inferri potest. Primò per simplicem damnificationem proximi, absque ulla damnificantis utilitate, aut augmento in bonis fortunæ; ut si quis incenderet vineas, dirueret domos, &c. nihil ex hoc sibi percipiendo. Secundò auferendo aliquid ab alio, & sibi appropriando; in quo consistit furtum: & si fiat cum violentia, dicitur rapina.

7. Est ergò furtum ablatio alienæ rei, invito domino. Quod debet intelligi, si talis ablatio fiat sine rationabili, & justa causa: nam si aliquis auferat tempore extremæ necessitatis, aut ob tacitam compensationem in casibus, in quibus illa licet, & similibus; non erit furtum. Probabile est furtum differre specie à rapina propter violentiam. Hoc peccatum est mortale, nisi excusetur propter parvitatem materiæ: & est peccatum contra justitiam, quæ jubet reddi unicuique quod suum est: & consistit non solùm in injusta acceptione; sed etiam in injusta detentione rei alienæ.

8. Committitur etiam tale peccatum in humanis commercijs, præsertim in emptione, & venditione: si quis enim

ven-

vendit rem cariùs, quàm valet, vel emit viliùs, quàm valet; furatur aliquo modo illum excessum, aut defectum. Pro quo sciendum est, quòd pretium rerum venalium est duplex: aliud naturale, aliud legale, seu legitimum: primum est, quod judicio hominum versatorum in tali, vel tali materia imponitur: aliud est quod ponitur à lege, vel Principe, &c. Primum non est indivisibile, sed habet infimum, medium, & summum. Secundum consistit in indivisibili: & quando res habet pretium legitimum, si sit justum, tenentur cives vendere illo pretio, alioqui erunt rei furti, si illud excedant. Quandò verò non habent pretium legitimum, possunt vendere pretio naturali, etiam summo, citra injustitiam; non autem supra summum, & rigorosum.

9. Pretium naturale rei potest variari mutatis circumstantijs, ita ut quod uno tempore erat summum, postea fiat infimum, vel econtra. Maximè autem facit ad hanc variationem copia vel inopia emptorum, & rerum venalium: nam copia emptorum auget pretium, ut si sint multi emptores, & paucæ merces: & contra, si sint pauci empto-

res, & multæ merces, minuitur pretium naturale. Merces autem, quæ dicuntur ultroneæ, vilescunt; quando scilicet ex defectu emptorum cogitur vendens quærere emptores, & ultro illis offerre suas merces: tunc enim emi possunt etiam infra pretium naturale tertiâ parte. v. g. res valebat quindecim, potest emi decem. *Bonac. tom. 2. tr. de restit. disput. 3. p. 4. Filliuc. tom. 2. tract. 35. cap. 3.*

10. Qui vendit res ad minutum, pretio legitimo, si in singulis venditionibus aliquid plus accipiat, non habens animum id faciendi semper, aut ad multum tempus; peccat venialiter ex parvitate materiæ: si autem habeat animum id faciendi ad aliquam majorem quantitatem, quæ sufficiat ad mortale; peccat mortaliter toties, quoties: si autem non habuit talem animum, sed de facto pervenit ad quantitatem sufficientem ad mortale, quam habet apud se; peccabit mortaliter retinendo, vel prosequendo: & idem dicendum est, si quis habeat animum furandi parva, sed frequenter, ita ut perveniat ad quantitatem notabilem.

11. Non potest aliquis propter dilatam

tam solutionem ad tempus, vendere rem supra justum pretium rigorosum, per se loquendo. Potest mercator vendere rem suam summo pretio ad tempus, & statim eandem emere à suo emptore viliori pretio, intra latitudinem justi pretij: dummodo ille velit vendere, nec ullum pactum, aut violentia intercesserit in prima venditione. Similiter in alijs contractibus potest intercedere injustitia, & damnificatio, si non serventur justæ leges talium contractuum. De hoc contractu venditionis legite *Filliuc. tom. 2. tr. 2. & tract. 35. par. 1. c. 1. Azor. tom. 3. cap. 8.*

De Restitutione.

12. Ex damnificatione, vel furto, &c. Sequitur restitutio. Est autem redditio rei alienæ domino suo, aut ad quem spectat. Et ad hanc faciendam tenetur homo regulariter sub mortali, nisì sit parvitas materiæ, aut aliàs excusetur, ut infrà.

13. Radices restitutionis, seu in quibus fundatur obligatio restituendi, possunt esse tres: nempe, vel ex re accepta, vel ex injusta acceptione, vel ex contractu. De hac ultima nihil aliud est dicendum, nisì quòd in solvendo, aut

aliquid aliud faciendo, ſervari debet qualitas, & natura contractûs: ſi verò ſit elapſum tempus, in quo ex contractu quis tenetur reſtituere, aut dare, & culpâ ſuâ non dat; jam incipit eſſe injuſtus detentor: & ſic tenetur etiam ex injuſta actione, ſeu detentione.

14. Ex re accepta tenetur ille, qui licèt ſine peccato rem habeat, ſeu bonâ fide; tamen cùm cognovit, non eſſe ſuam, tenetur reſtituere: & ſic dicitur poſſeſſor bonæ fidei, quia ſine peccato poſſidebat rem alienam, putans eſſe ſuam, aut habere jus illam retinendi ad tempus. Ex injuſta acceptione, vel actione tenetur ille, qui cum peccato; & injuſtè alienam rem habet, aut detinet, aut damnificat, & dicitur poſſeſſor malæ fidei. Inter hos eſt hæc differentia.

15. Poſſeſſor bonæ fidei pro illo tempore, quo fuit in tali poſſeſſione; non tenetur reſtituere, niſi rem, quæ extat: & ſi extant aliqui illius fructus naturales, aut miſti, tenetur reſtituere, ſublatis expenſis, & laboribus, &c. Si non extant; tenetur reſtituere id, in quo factus eſt ditior. Si nihil extat; ad nihil tenetur. At poſſeſſor malæ fidei te-

netur reſtituere rem, & omnes fructus ejus, ſubtractis expenſis, ſive extent, ſive non extent: & præterea tenetur ad integrum damnum, quod ex illius injuſta actione alius paſſus eſt.

16. Fructus rei ſunt in triplici differentia. Alij ſunt merè naturales, ut partus pecorum: alij miſti, ut fructus vinearum: alij merè induſtriales, ut lucrum ex ludo, partum ex aliena pecunia, & ſimilia. Fructus merè induſtriales non ſunt obnoxij reſtitutioni: ſed naturales, & miſti, ſubtractis expenſis, &c.

17. Ex his intelligi poteſt ſolutio multorum caſuum in particulari, circa reſtitutionem. v. g. aliquis habuit equum bonâ fide à latrone, putans ipſum eſſe dominum, & illum detinuit per annum, & per illum lucratus eſt centum: poſtea reſcivit equum fuiſſe furto ablatum, & etiam ſcit dominum illius, non tenetur nisì equum domino reſtituere: & ſi conſumpſit omnes fructus, & in nullo factus eſt ditior; ad nihil aliud tenetur: ſi verò extat aliqua pars fructuum, vel aliquid, in quo ex illis factus eſt ditior; tenetur ad illam partem, ſublatis expenſis, &c. Si verò

emisset equum à fure, maximè si id esset ignoranter; non teneretur reddere domino, sed posset reddere furi ad recuperandum pretium: quia satìs est reponere rem in loco, in quo erat, nec tenetur reddere meliorem. Si autem fur non compareat, aut nolit pretium restituere; tunc tenetur reddere domino, etiam cum amissione sui pretij: quia tenetur ex re accepta; quæ extat. Idem dicendum est in similibus.

18. Econtra, si aliquis furetur equum alterius, cùm teneatur etiam ex injusta acceptione; tenetur reddere equum, vel ejus pretium, si equus mortuus fuerit, (nisì fortè eodem modo mortuus fuisset apud dominum) & præterea resarcire damnum, quod passus est dominus ejus, & reddere fructus perceptos, sublatis expensis, sive extent, sive non extent, & sic de similibus. Itaque semper in his casibus adverti debet, ex qua radice oriatur restitutio, ut juxta illius regulas fiat. Ubi advertendum est, quòd contingere potest, ut aliquis teneatur ex re accepta usque ad aliquod tempus: postea verò quia culpabiliter non restituit; teneatur ex injusta detentione. Quare pro tempore sequen-

quenti obſervandæ erunt leges reſtitutionis ex injuſta actione.

De turpi lucro.

19. Turpe lucrum non eſt neceſſariò reſtituendum, niſi injuſtè accipiatur. Dicitur autem turpe lucrum, quod habetur ex aliqua actione mala, aut peccaminoſa: ut lucrum meretricum, dummodo ſit proportionatum operi, quaſi juſtum pretium. Itaque ſi quis accipiat pecuniam ad occidendum hominem, & occidat; poteſt illam retinere, quia vendidit operam ſuam, licèt malam: tenetur tamen ad damnum, quod intulit occiſo. Tenetur etiam ante adimpletam occiſionem reſcindere contractum, pretio reſtituto, aut cum obligatione reſtituendi.

20. Judex poteſt retinere pretium, quod recipit pro ferenda ſententia injuſta: quia vendidit operam ſuam licèt malam. Tenetur verò ad reſtitutionem damni illati per ſententiam injuſtam. Non poteſt tamen retinere pretium pro ferenda ſententia juſta, quia ex juſtitia debebat talem ſententiam ferre, & eſſe contentus ſuis rationibus, quæ illi obveniunt. Undè ſi quis vendat id, quod ex juſtitia aliàs tenetur facere, & gra-

gratìs; malè vendit, & injuſtè: & ſic non poteſt facere pretium ſuum, & tenetur ex injuſta actione, nisì alius gratìs remittat reſtitutionem. Agunt de Reſtitutione paſſim Doctores in materia de juſtitia, & jure. *Leſſ. lib. 2. cap. 7. d. 4. &c. Azor. to. 3. l. 5. Filliuc. to. 2. tr. 32. Tolet. l. 5. c. 17. &c.*

De Mutuo, Commodato, Locato, Depoſito, & Pignore.

21. ORitur obligatio etiam ex Mutuo, Commodato, Locato, & Depoſito, quæ differunt inter ſe: nam Mutuum eſt pecuniæ, vel alterius rei cum translatione dominij, ad tempus reſtituendæ in æquivalenti. Commodatum eſt, cùm conceditur alicui gratìs ad tempus uſus alicujus rei ſine translatione dominij. Locatum eſt, cùm conceditur uſus alicujus rei ſine translatione dominij ad tempus, ſed adhibito aliquo pretio. Depoſitum eſt, cùm traditur aliquid alteri cuſtodiendum abſque uſu, ſive cum pretio, ſive ſine pretio. In mutuo, ſi res perit, perit mutuatario tanquam domino: & in omni eventu tenetur ad reſtitutionem. In alijs ſemper res perit domino, & non eſt

eſt obligatio reſtituendi; niſì pereat culpâ ejus, cui data eſt res in depoſitum, (niſì ſit depoſitarius ex publico officio, qui tenetur in omni eventu) vel commodatum, vel locatum. Et quidem, ſi culpa ſit gravis, tenetur ad integrum damnum: ſi levis, ad aliquid arbitrio prudentis viri: ſi nulla ſit culpa, ad nihil. Culpa autem, alia eſt Theologica, alia Civilis, ſeu Legalis. Prima eſt cum peccato; ſecunda etiam ſine peccato: cùm ſcilicet in opere externo aliquid defuit ad debitam cuſtodiam, etiamſi ſine peccato id contigerit. Et quidem in foro conſcientiæ ad reſtitutionem requiritur culpa theologica: at in foro externo culpa legalis.

22. Ex hoc ſequitur, quòd ſi alicui eodem die fuerit data pecunia mutua, & commodatus liber, & ſtatim per latrones hic fuerit ſpoliatus utroque; tenetur ad reſtitutionem pecuniæ, non autem libri: quia pecuniæ erat dominus, non autem libri: res autem perit domino: & ſic de ſimilibus.

23. Si quis pecuniâ depoſitâ ludat, & lucretur; non tenetur reſtituere lucrum: quia fuit fructus merè induſtriałis. Si quis utatur depoſito, aut locato

ad

ad alios fines, quàm fuerit datum à domino, & res eâ de causa pereat, tenetur ad restitutionem: quia excessit modum depositi & locati: & similiter, si fuerit deteriorata. Agunt de his contractibus. *Azor. tom. 3. l. 7. Filliuc. t. 2. tr. 34. par. 1. cap. 1. 8. & 10. & tr. 36. c. 1. &c. Tolet. l. 5. c. 30. &c. Bonac. to. 2. tr. de contr. disp. 2. q. 3. pun. 9. & disp. 3. q. 3. initio. & q. 13. & 15. & q. 7. initio.*

24. Ad commodatum reduci potest precarium; est enim precarium illud, quod precibus petenti conceditur ad usum tamdiu, quamdiu is, qui concessit, revocaverit. Et quoad restitutionem sequitur leges commodati: de quo *Filliuc. to. 2. tr. 34. c. 9. Azor to. 3. lib. 7. cap. 3.*

25. Huc etiam revocatur Pignus, quod alicui datur ob securitatem alicujus solutionis debitae: habet enim quandam rationem depositi in gratiam depositarij. Quòd si pereat culpâ habentis pignus; est obligatio restituendi: si verò injustè pignus retineatur, & pereat quocunque modo; erit obligatio restituendi propter injustam detentionem: nisì fortè etiam perijsset, si fuisset restitutum domino. Huc etiam

acce-

accedit hypotheca: quæ est quoddam pignus immobile, ut ager, vinea, domus, &c. Agunt de pignore *Bonac. loco cit. q. 10. Less. l. 2. c. 8. dub. 5. Azor. loco cit. tit. de pignor. Filiuc. tom. 2. tr. 38. cap. 9.*

De Usura.

26. Sequitur etiam restitutio ex usura. Est autem usura lucrum pretio æstimabile, per se, seu principaliter proveniens ex mutuo. Nam natura mutui hæc est, ut nihil ex mutuo accipiat mutuans, sed gratìs det mutuum: dicitur per se, seu principaliter; quia ex alijs capitibus posset qui dat mutuum, aliquid ex illo habere ultra sortem: nempe propter damnum emergens, & lucrum cessans: non autem per se præcisè ex mutuo. Differunt autem damnum emergens, & lucrum cessans. Primum est, cùm ex mutuo, seu quavis donatione pecuniæ, cogor subire aliquod damnum subsequens necessariò ad talem donationem: v. g. ego ex hac pecunia, quam do mutuam, volebam redimere bullam, propter quam solvo decem quovis anno; non redimo, & ita subeo hoc damnum solvendi decem: quæ decem possum recipere à mutua-

tuatario propter hoc damnum emergens. Lucrum verò cessans est, quando eâ pecuniâ ego eram negotiaturus, & lucraturus alia decem; eadem etiam potero recipere à mutuatario, si verè illud est lucrum cessans, & non fictè: computatis etiam periculis, quæ solent esse in negotijs. Contractus usurarius expressus est; cùm expresse ponitur lucrum ultra sortem, sine alio titulo, nisì mutui. Palliatus est; cùm ponitur alius titulus, sed revera nullus talis titulus est, sed solius mutui.

27. Usurarius, si sit occultus, non est absolvendus, nisì re ipsâ restituat; si habet, & ostendat vera signa cessationis ab usuris. Si verò sit publicus, debet etiam satisfacere Ecclesiæ, & populo aliquo modo, præter restitutionem. Agunt *de usura Azor. to. 3. cap. 5. tit. de usura. Filliuc. tom. 2. tr. 34. par. 2. Toletus l. 5. c. 29. Less. lib. 2. cap. 2.*

De Gabellis, & quibusdam alijs Contractibus.

28. Ex defraudatione gabellarum oritur obligatio restituendi, etiam in conscientia, si gabellæ sint justæ, & fraudulenter non solvantur. Debent autem

autem censeri justæ à subditis, nisi evidenter constet de earum injustitia. Qui verò fraudat gabellas; non tenetur ad solutionem pœnæ, nisi post sententiam Judicis. Similiter ministri, qui assistunt ad portas urbis, si permittant injustè fraudari gabellas; tenentur ad restitutionem damni domino, nisi fraudator restituat; non autem ad restitutionem pœnæ. De gabellis agunt *Tolet. l. 5. à c. 17. Filliuc. to. 2. tr. 28. c. 7. Azor. t. 3. lib. 5. à cap. 18.*

29. Quando fit contractus societatis, debet adverti, ut sors sociorum sit æqualis judicio Prudentûm, & æqualia pericula, si lucrum, debet æqualiter dividi: si verò sors unius non est æqualis cum alio; debet in lucro dividendo servari proportio geometrica: ita ut sicuti se habet sors ad sortem, ita lucrum ad lucrum.

30. In Cambijs servari debet, ut revera mercator habeat correspondentem idoneum ad correspondendum in alio loco; & litteræ re ipsâ mittantur, & remittantur; & rationes, quæ debentur, sint ordinariæ; alioqui erit cambium siccum, & injustum. Agunt *de cambijs Azor. t. 3. l. 10. tit. de cambijs. Filliuc. t. 2. tr. 35. c. 4. & seq. Less. l. 2. c. 23. &c. Tolet. l. 5. c. 5.* 31. In

31. In contractu, qui dicitur ad messem futuram (vulgò auffs New) adverti debet, ut si suo tempore non detur triticum, mercator non accipiat pro interesse summum pretium quod eo anno fuit; sed vel pretium taxatum à lege, vel verum interesse quod passus est. Quòd si hoc sciri non possit; rationabile est, ut accipiat pretium medium inter infimum, & summum: & sic in alijs similibus contractibus.

32. Sunt etiam restituenda bona inventa, quæ quidem habent dominum, etsi ignoretur: & quidem domino suo restitui debent. Quòd si præmissâ sufficienti diligentiâ ad dominum inveniendum, ille non sit inventus; dari debent pauperibus; & si inventor ipse erit pauper, poterit sibi retinere, præsertim ex consilio Confessarij: si verò dominus inventus fuerit, potest inventor non solùm aliquid petere pro suo labore, & expensis, si fortè aliquæ fuerint in re inventa conservanda, & quærendo domino; sed etiam potest aliquid accipere, & petere in præmium, absque metu tamen, violentia, aut fraude. *Azor. t. 3. lib. 4. cap. 27.*

De Circumstantijs Restitutionis.

33. IN Restitutione servandum est Tempus, Locus, Ordo, & Expensæ. Tempus est, cùm urget præceptum restituendi, juxta varias radices restitutionis, & circumstantias. Quòd si differatur sine præjudicio gravi, aut damno Domini; non erit mortale, ex parvitate materiæ.

34. De loco nihil potest in genere dici, nisi quòd, quando homo tenetur solùm ex re accepta, & bonâ fide possessa; semper res determinanda est in favorem ipsius, quantum fieri potest: econtra verò, si tenetur ex injusta acceptione, res determinanda est in favorem domini: v. g. fuit mihi datus equus hìc Romæ, quem bonâ fide possedi, & cum illo me transtuli Neapolim, & ibi maneo: si sciam equum esse alicujus commorantis Romæ; satìs est si restituam illum Neapoli scribens domino, ut mittat ad illum recipiendum suis expensis: si verò malâ fide habui equum; debeo illum remittere meis expensis Romam, ubi furatus sum: & si in via perit; adhuc teneor ad restitutionem pretij. Similiter quis furatus etiam pecuniam, debet illam restitue-

ſtituere domino: ita ut ille in hac reſtitutione nullum patiatur novum damnum, & novas expenſas, quas alioqui non fuiſſet facturus. Ex quibus varij caſus particulares ſolvi poſſunt.

35. De ordine id ſervandum eſt: ſi debitor habeat, unde omnibus creditoribus ſatisfacere poſſit; nullus eſt neceſſarius ordo in reſtituendo: quia nulli fit injuria. Si autem non habeat; tunc priùs reſtituenda ſunt certa, quàm incerta. Et in primis, ſi debita ſint diverſæ rationis, ita ut in creditoribus ſit anterioritas, & poſterioritas; debet priùs ſatisfieri anteriori, quàm poſteriori: ſi verò debita ſint ejuſdem rationis, & non habeant anterioritatem; debet fieri ſolutio pro rata, juxta geometricam proportionem, regulariter loquendo. Quem ordinem non tenetur ſcire ipſe creditor: ſed ſi bonâ fide ſolutum eſt illi debitum; poteſt retinere, etiamſi alius non bene diſpenſaverit: qui poteſt ſæpè excuſari ex majori diligentia alicujus creditoris, quia magis urgeat, & majus damnum comminetur.

Cauſa

Causæ excusantes à restitutione.

36. POtest interdum aliquis excusari à restitutione propter impotentiam: quia non habet unde restituat, subtractis ijs, quæ ad necessariam sui, & familiæ suæ sustentationem requiruntur. Semper tamen habet obligationem restituendi, cùm poterit: neque tenetur cadere de suo statu, nisi talem statum ex furtis, & injustis acceptionibus acquisierit. Tenetur tamen intra suum statum tollere omnia superflua, & non necessaria: alioqui non est tutus in conscientia.

37. Secundò potest aliquis excusari à restitutione propter remissionem liberam creditoris. Tertiò propter compensationem: quia scilicet aliunde ipse est creditor. Debet autem creditum ipsius esse certum, sicuti est certum debitum suum: nam si esset dubium, non posset, nisi pro qualitate dubij. Debet autem tacita compensatio semper fieri cum cautela necessaria, ne alius bis patiatur detrimentum, putans se esse debitorem post compensationem: & regulariter debet fieri, quando alio modo non potest homo facile suum recuperare; & ad vitandas longas lites, & inimicitias, & molestias. 38. Si

38. Si quis injuſtè, & per calumnias, & falſitates impediat aliquem, ne conſequatur aliquod bonum ab alio; tenetur ad reſtitutionem damni, & peccat contra juſtitiam: quia quilibet habet jus, ut non impediatur injuſtè ad aliquid obtinendum, etiamſi gratìs illud obtinendum eſſet: Si verò ſolùm per preces, & conſilia non injuſta impeditur à gratuita boni alicujus conſecutione; non eſt peccatum contra juſtitiam, nec obligat ad reſtitutionem: etiamſi eſſet peccatum contra Charitatem, ſi fiat ex odio alterius, aut cum gravi damno ſine cauſa.

39. Quando plures tenentur in ſolidum reſtituere; ſufficit, ſi quis reſtituat pro rata: quilibet tamen tenetur ad totum, ſi alij non reſtituant: licèt habeat jus in alios, qui non reſtituerunt, ut quilibet ſolvat ſibi pro rata.

40. Poteſt quis non teneri ad reſtitutionem ratione uſucapionis. ſeu præſcriptionis. Eſt autem uſucapio, ſeu præſcriptio, acquiſitio dominij per continuationem poſſeſſionis tempore à lege definito, & valet etiam in conſcientia.

41. Requiritur regulariter ad legitimam

mam præscriptionem. 1. Continuata possessio rei præscribendæ nomine proprio possidentis. 2. Bona fides possidentis. 3. Ut sit capax civilis possessionis, qui præscribit. 4. ut res sit apta præscribi: nam res sacræ, & sanctæ, & jura spiritualia præscribi non possunt: & alia, de quibus legi potest *Azor. tom. 3. l. 1. c. 20.* Demum requiritur lapsus temporis determinati secundum leges, aut Canones: de quo etiam idem Auctor *loco cit. cap. 22. & 23.*

DE OCTAVO
Præcepto Decalogi.
Non dicendi falsum testimonium.

1. PRohibetur hoc præcepto omnis testificatio falsi, in præjudicium proximi. Quamvis enim esset etiam falsum testimonium, si quis testificaretur falsum in utilitatem, commodum, & honorem proximi; tamen hic accipitur in malum, & pertinet ad injustitiam contra proximum, & oritur suo modo obligatio restituendi.

2. Mendacium in genere, est quædam testificatio, seu assertio falsi scienter, ad decipiendum proximum. Dixi, scienter, quia si quis dicat falsum, pu-

tans esse verum; non est mendacium: sicuti econtra, si quis dicat verum, putans esse falsum; est mendax ex prava voluntate. Solet autem dividi in Perniciosum, Jocosum, & Officiosum. Primum est in nocumentum alterius. Secundum ob delectationem. Tertium ob utilitatem. Semper autem est peccatum, saltèm veniale, licèt possit esse mortale, præsertim perniciosum, si adnexam habeat gravem aliquam malitiam. *S. Thom. 2. 2. quæst. 110.*

3. Si quis in judicio testificetur falsum crimen proximi: peccat mortaliter: primò, peccato sacrilegij, si adhibuit juramentum: secundò, peccato injustitiæ; nisi excusetur parvitate materiæ, & tenetur ad restitutionem: non tamen cum majori damno, quàm sit illud, quod patitur proximus ex falso testimonio: tenetur tamen cum æquali, aut minori: v. g. ex falso testimonio Pauli aliquis mittendus est ad triremes; tenetur Paulus cum periculo ejusdem pœnæ se retractare, non tamen cum periculo vitæ: Quòd si non retractat, peccat, & tenetur ad damna, quæ patitur ille in triremibus, & familia sua. Quòd si absque Pauli testimo-

monio, ille ad triremes missus fuisset; Paulus peccavit, sed non tenetur ad restitutionem: v. g. si fuit ultimus testis non necessarius. Quando verò multi testes concurrunt per modum unius, & non datur ordo inter illos; tunc omnes tenentur ad restitutionem, etiamsi dimidia illorum pars satìs fuisset ad condemnationem: non enim est major ratio unius, quàm alterius. Idem dicendum est de falso testimonio extra judicium: tenetur enim talis ad restitutionem famæ, & aliorum damnorum, quæ sunt consecuta.

De Detractione, & Murmuratione.

4. HUc etiam pertinet peccatum detractionis. Est enim detractio, veluti quoddam privatum testimonium criminis, & infamiæ alterius: & committitur, cùm aliquis verbo dicit aliquid nocivum famæ alterius, sive falsum, sive occultum: nam, si sit publicum, non est detractio, nec contra justitiam: licèt possit esse contra Charitatem, si dicatur ex contemptu, & vilipendio proximi, & in materia gravi, & ex aliquo interno odio personæ: & in utroque

casu criminis falsi, vel occulti, tenetur ad restitutionem famæ, & damnorum.

5. Revelare aliquod crimen occultum alicui prudenti viro, aut valde conjuncto, qui servaturus sit secretum, ob aliquem bonum finem; aliqui putant non esse peccatum, saltèm mortale: quod est probabile.

6. Murmuratio absque antecedenti detractione, tunc est; cùm aliquod factum publicum, quod alioqui in bonam partem esset accipiendum, aut posset accipi, aliquis in malam partem accipit calumniando personam cum aliquo dispendio illius, & querelis, vel certè exaggerando ultra meritum aliquod factum malum publicum: Et potest esse mortale, tum ratione sui, si materia, & res esset gravis, & persona publica, & calumnia gravis; tum ratione effectûs, si gravis aliqua perturbatio sequeretur in proximis, & grave aliquod malum. Si autem delictum esset falsum, aut occultum; tunc simul esset detractio, si fingeretur, aut publicaretur, & murmuratio. Et circa hæc peccata advertendum est non solùm peccare, qui loquuntur, sed etiam qui audiunt: si illi consentiant, & sibi com-

complaceant, in tali detractione, & præbeant ansam detrahendi, aut si sint causa detractionis. Agunt de Detractione, & Murmuratione *Tolet. lib. 5. c. 63. Less. l. 2. c. 15. dub. 2. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 6. Filliuc. tom. 2. tr. 40. c. 3. & 4. Bonac. tom. 2. disp. 2. q. 4.*

De Judicio Temerario.

7. HUc etiam spectat peccatum Judicij temerarij: non enim solùm prohibemur falsum crimen imponere proximo, sed neque temerè interiùs judicare de illo. Hìc autem hæc omnia possunt distingvi; Judicium, Opinio, Suspicio, & Dubium. Judicium in re nostra tunc est, cùm aliquis certò affirmat, saltèm moraliter, aliquod malum de proximo sine sufficientibus indicijs ad taliter judicandum: & hic est perfectus actus in hac materia, & est peccatum mortale; nisì sit parvitas materiæ, aut imperfecta deliberatio, & inadvertentia.

8. Opinio temeraria est, cùm quis non judicat certò malum de proximo, sed probabiliter adhærendo uni parti, sine sufficientibus indicijs ad talem adhæsionem. Suspicio est levis opinio,

etiam ſine ſufficientibus indicijs, ad ita leviter ſuſpicandum. Dubium eſt duplex, aliud Poſitivum, cùm ſcilicet aliquis dicit hanc, vel illam rem eſſe dubiam, & non adhæret alteri parti, & hoc etiam facit ſine ſufficientibus indicijs. Dubium Negativum eſt, cùm quis ſuſpendit judicium, nihil poſitivè affirmando, vel negando.

9. Univerſaliter ergò ad temerarietatem requiritur, ut indicia non ſint ſufficientia reſpectivè ad eum actum intellectûs, quem elicimus. Unde, poteſt eſſe, ut indicia, quæ non ſunt ſufficientia ad judicium, ſint ſufficientia ad opinionem, aut ſuſpicionem. Et præter judicium, probabile eſt alios actus numeratos temerarios non eſſe peccata mortalia, propter imperfectionem actûs: maximè ſi indicia non ſint valde inſufficientia. At in rebus Fidei dubitare poſitivè, & deliberatè, & ſcienter; eſt hæreſis. Agunt de Judicio temerario *Bonac. loco cit. q. 7. Azor. to. 3. l. 13. cap. 11. Leſſ. l. 2. cap. 29. dub. 2. &c. Filliuc. tom. 2. tr. 40. cap. 1.*

De

De Injurijs, & Contumelijs.

10. Simplici detractioni sæpe adjungitur convitium, & contumelia in proximum: cùm scilicet falsum crimen, aut malum imponitur proximo per verba injuriosa, procedentia ex interno aliquo odio, aut ira, aut invidia in illum. Et tunc non solùm peccatur contra justitiam, sed etiam peculiari modo contra Charitatem. Unde si crimen sit publicum, erit peccatum solùm contra Charitatem, juxta qualitatem materiæ, & personæ. Ubi advertendum, quòd licèt interdum injuriæ contineant falsa mala, aut crimina proximi; tamen non peccatur contra justitiam, consideratis personis, & locis, & consvetudinibus pravis: quia solent talia dici, non quia vera sint, aut judicentur ab aliijs, ut vera, sed ex usu: neque ex his sequitur infamia proximi, quia non datur illis fides, sed creduntur progredi ex aliquo malo animo, aut usu, aut ex impetu quodam levis etiam excandescentiæ. Et sic sæpe excusantur à mortali, saltèm contra justitiam, rustici, & pueri, & milites, & similes, nec tenentur ad re-

ſtitutionem; ſæpe tamen peccatur contra Charitatem, juxta diſpoſitionem animi injuriantis. Qui ſic graviter alium offendit; tenetur illi reconciliari petendo veniam, aut oſtendendo ſigna amicitiæ, aut quid ſimile, judicio Prudentûm. Agunt de contumelia, & alijs annexis *Filliuc. loco cit. cap. 3. Azor. to. 3. l. 13. c. 5. Tolet. l. 5. c. 9.*

11. Superiores, ſi in aliqua injuria exceſſerint, reprehendendo ſubditos; non tenentur petere veniam: ſed alio modo reconciliari, oſtendendo alia ſigna benevolentiæ, &c.

DE ULTIMIS duobus Præceptis Decalogi.

De Delectatione moroſa.

1. HIs ultimis præceptis continetur prohibitio mali deſiderij, ſive circa bona alterius, ſive circa alienam mulierem, aut non ſuam. Et quidem quoad primum, deſiderare rem alienam injuſtè poſſidendam, eſt mortale, ſi adſit quantitas materiæ, & perfecta deliberatio. Et univerſaliter illud ipſum, quod prohibetur præcepto de non furando, prohibetur etiam quoad interius deſiderium injuſtæ acceptionis, aut

aut damnificationis. Unde, si quis desideraret, ut bona aliena essent, aut fierent sua, modo tamen licito, & sine injusto damno proximi, seclusis alijs extrinsecis quæ possent tale desiderium vitiare: ut si fieret ex odio personæ, aut invidia, &c. non est peccatum, saltèm grave, sed vel otiosum desiderium, vel veniale.

2. Similiter dicendum est circa Desiderium deliberatum alienæ mulieris, aut non suæ ad finem libidinis: quod potest contingere dupliciter. Primò in ordine ad opus: cùm quis desiderat mulierem ad peccandum reverâ cum ipsa: & tunc peccatum reducitur ad eam speciem, ad quam pertinet ipse actus, si fieret. Et idem dicendum est de alijs speciebus luxuriæ: & consequenter similia desideria, & delectationes differunt specie, sicuti & actus. Aliquando consummatur desiderium in simplici complacentia illius objecti mali, sine ordine ad opus: & hæc dicitur propriè simplex delectatio morosa: quæ quamvìs possit esse in omni alia materia; maximè tamen pertinet ad materiam castitatis: quia hìc solet esse communior. Cùm ergò aliquis

mente, & imaginatione apprehendit aliquam turpem, & inhoneſtam cogitationem, ſine ordine ad opus externum, & deliberatè delectatur in illa; eſt mortale. Et quidem probabile eſt eſſe unius ſpeciei circa omnes fœminas: quia hìc fit præciſio à conditione fœminæ, quòd ſit virgo, aut uxorata, &c. Differt tamen ſpecie, ſi ſit circa viros, ſeu beſtias, &c. Dicitur autem moroſa, quia eſt deliberata, & cum plena advertentia, & talis ſolet diu durare: quamvìs, etiamſi eſſet in inſtanti, eſſet mortale, ſi eſſet plenè deliberata.

3. Hìc etiam advertendum eſt, quòd interdum poteſt contingere, ut objectum turpe habeat aliquas circumſtantias, quæ, per ſe conſideratæ, non ſint turpes, aut etiam aliquo modo acceptæ non ſint turpes; ut modus aliquis, induſtria, inventio, & ſimilia: & tunc ſi quis præcisè delectaretur de illo objecto, ratione tantùm harum rerum; non eſt mortale: & interdum nec veniale: quod maximè ſolet contingere in alijs materijs non contra caſtitatem.

4. Secundò etiam advertendum eſt in genere de delectatione moroſa, quòd obje-

objectum turpe poteſt ſe habere dupliciter. Primò eſſe turpe, ſeu malum, solùm, quia prohibitum aliquâ lege poſitivâ: ut venatio Clerici, ferre arma, ludere aliquo honeſto luſu, & ſimilia. Secundò poteſt eſſe prohibitum, quia malum ex ſe: ut furtum, & adulterium, & homicidium, &c. Et quidem delectari in his ſecundis objectis eſt peccatum delectationis moroſæ, modo dicto: & juxta qualitatem, & quantitatem materiæ, eſt qualitas, & quantitas peccati: at verò delectari in primis objectis, per ſe conſideratis; non eſt mortale: nisì delectatio ſit de ipſa re, in quantum prohibita: quod non ſolet facilè contingere. Unde Clericus ſi delectetur de apprehenſione, aut lectione alicujus venationis ſibi prohibitæ, abſtrahendo tamen à prohibitione; non peccat ex hoc capite delectationis moroſæ. Et ratio hujus eſt, quia in his caſibus poteſt præſcindere objectum à turpitudine, non autem in primis. Unde ſi quis die Veneris cogitaret de eſu carnium præcisè, & delectaretur de tali cogitatione, non quidem in ordine ad dies prohibitos, comedendi; non peccaret. Et ſic de ſimilibus.

Agunt de moroſa delectatione *Tolet. l. 9. c. 14. Azor. tom. 3. lib. 2. c. 25. Leſſ. lib. 4. cap. 3. dub. 15. Filliuc. t. 2. tr. 30. c. 10.*

5. Hinc deducitur eſſe peccatum mortale legere libros inhoneſtos, & continentes res turpes, & malas. Primò, ſi quis legendo expertus ſit, ſe delectari de rebus turpibus tali delectatione moroſà, quæ ſit peccatum mortale. Secundò, ſi ſe exponat probabili periculo talis delectationis. Tertiò, ſi ex tali lectione aliquod aliud malum grave ſequatur. Si verò legantur ij libri ſolùm propter lingvam, aut artificium poëticum, aut inventiones, & induſtrias, & fabulas ingenioſas, præſcindendo ab omni periculo, aut turpitudine; non erit peccatum, ſaltèm mortale. Idem proportionaliter dicendum eſt de Comœdijs, & alijs actionibus turpibus, & picturis. Agunt de Comœdijs *Filliuc. t 2. tract. 80. cap. 10. q. 4. & 6. Bonac. de Matrim. q. 4. p. 9. n. 11. Sanc. de Matrim. l. 9. diſp. 46. n. 41.*

Aliqua notanda circa prædicta Præcepta.

6. Contra ſupradicta præcepta non ſolùm peccant ij, qui contra

tra illa aliquid committunt, ut principales agentes; ſed etiam multi alij. Et primò cooperatores. Ubi advertendum eſt, quòd cooperatio ad actum malum, ſive ſit proxima ſive remota, poteſt eſſe duplex. Alia eſt, vel abſolutè, vel ſaltèm hìc & nunc per ſe ordinata ad malum: & hæc regulariter eſt peccatum. Secunda eſt per ſe indifferens, ſed vitio alterius fit, ut ad illam ſequatur malum: & hæc regulariter excuſat à peccato.

7. Ex his ſequitur, quòd qui fert literas amatorias adulteri ad aliam, ſciens illas continere res turpes; peccat ferendo: ſi verò neſciret, aut literæ eſſent indifferentes; non peccat. Item Caupones qui indiſcriminatim diebus prohibitis offerunt carnes ſuis hoſpitibus. Item qui dat enſem furioſo, ſciens illum abuſurum enſe, & ſimiles, peccant.

8. Econtra verò Nautæ, qui cymbâ ferunt hominem ex una in aliam civitatem more ſibi ſolito: etiamſi ille in ea civitate ſit aliquid mali operaturus. Item qui fœminam portant in ſella ex una in aliam domum, exercentes officium ſuum: etiamſi dubitent, aut ſciant illam, in malum finem illuc ire, & ſimiles,

miles, excuſantur à peccato: quia eorum operationes ex ſe ſunt indifferentes, licèt malitiâ aliorum ſequatur malum. Et hoc pacto multi famuli, & famulæ excuſantur à peccatis in ſervitijs exhibitis ſuis dominis, licèt illi abutantur talibus ſervitijs: in ijs ſcilicet operibus, quæ ex ſe ſunt indifferentia, & exhiberi ſolent à famulis.

9. Excuſatur etiam à peccato quicunque cooperatur alieno peccato ex tacito, vel expreſſo alicujus conſenſu, qui ſufficiat ad excuſandum talem cooperatorem à peccato: quòd ſi talis conſenſus non ſufficeret; non excuſabitur: v. g. ſi quis vellet furari pecuniam alteri, ſed non poteſt, nisì priùs illum occidat, & omnino illum occideret, nisì aliquis adjuvet illum ad furandum; poteſt alius ſciens hanc ejus voluntatem adjuvare ad furandum, ne occidat: quia, reſpectu hujus adjutoris, talis ablatio pecuniæ, non eſt invito domino, ſed maximè gratias illi aget, poſtquam reſciverit. Hoc autem intelligendum eſt, ſecluſo ſcandalo, & periculo ejus, qui adjuvat. Si autem aliquis juvaret aliquem ad occidendum, etiamſi fingeremus, quòd ille, qui occidi-

ciditur, velit, ut iste adjuvet, ut citiùs occidatur; non propterea hic adjutor excusabitur à peccato: quia cùm homo non sit dominus suæ vitæ; hic consensus occisi non sufficit ad faciendum, ut occisio etiam ex parte adjutoris, non sit peccatum. Et sic de similibus.

10. Similiter peccat contra eadem præcepta, qui dat consilium ad peccandum. Ubi advertendum est, quòd consilium potest esse absolutum, vel conditionatum; sive explicitè, sive implicitè. Et quidem primum nunquam licet: secundum aliquando licet, scilicet ad impediendum majus malum, quod quis paratus est facere: v. g. aliquis vult adulterari, licet consilium dare, ut fornicetur: posito enim, quòd omnino velit peccare; melius est, seu minus malum, simplex fornicatio. Similiter, si quis velit alium occidere; licet illi consilium dare, ut eum non occidat: sed aliquâ minori injuriâ afficiat, posito quòd velit omnino aliquid mali illi facere. Et quamvìs interdum in consilio non exprimatur conditio quæ securiùs exprimi debet, nempe posito, quòd quis velit malè agere; tamen semper subintelligitur tacitè: & ita, qui dat con-

consilium, non dat absolutè consilium ad malum.

11. Ex hoc ferè capite excusantur à peccato Principes, & Magistratus, & suo etiam modo Patresfamilias, qui permittunt suis subditis aliqua peccata ad vitanda majora: cùm non possint facilè omnia prohibere, aut impedire efficaciter. Agunt de cooperatoribus prædictis, ex varijs occasionibus *Azor. tom. 3. l. 2. cap. 10. &c. & lib. 4. c. 9. Less. tom. 2. tr. 32. cap. 3.*

DE DUELLO.

1. DUellum, de quo loquimur, est pugna duorum cum periculo mortis, aut vulnerationis gravis, ex aliquo illicito fine, & ex condicto assumpta: sive id publicè, sive privatim fiat. Differt à simplici rixa, quia hæc non fit ex condicto, sed ex subito aliquo casu. Dicitur, duorum, quia ira communiter fit inter duos: quamvìs eadem esset ratio, si plures ex una parte, & plures ex alia pugnarent ex condicto, propter privatas inimicitias aut dissensiones, designando locum, & tempus. Est autem duellum regulariter prohibitum, non solùm jure naturæ; sed

ſed etiam Humano, & Eccleſiaſtico: & maximè ex *Tridentino*, *&* ex *Bullis Pij IV. Gregorij XIII. & Clement. VIII.* Imò additur pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & aliæ pœnæ.

2. Excommunicantur autem in Tridentino omnes Superiores temporales, concedentes locum ad duellum in ſuis terris. Secundò duellum committentes. Tertiò patrini, conſulentes, ſvadentes, & ſpectatores: ideſt, qui non caſu ſunt ſpectatores, ſed ex conſilio tanquam ſocij, & comites, aut ex profeſſo ad tale ſpectaculum accedentes. Hæc autem excommunicatio ex vi Concilij non eſt reſervata.

3. At verò ex decretis aliorum Pontificum, primò extenditur excommunicatio etiam ad duellum privatum ſine patrinis, & ad permittentes, & non prohibentes Principes, faventes, & non punientes. Item ad fautores, adhærentes, portantes chartas duelli, ſubſcribentes, affigentes, & publicantes, dictantes, componentes, mittentes, deferentes, divulgantes, imprimentes, vel etiam ſolo verbo denunciantes, conſilium, & favorem præbentes. Et quidem hæc excommunicatio, quoad omnes

mnes has personas, est reservata Papæ: potest tamen tolli ab habentibus casus Papales in genere. At verò in terminis bullæ Gregorij XIII. ita reservatur Papæ; ut non possit tolli per Italiam, extra Urbem: nisi ex speciali facultate; sicuti in Regno Siciliæ per Bullam. De quibus plura *Filliuc. tom. 1. tr. 15. c. 1. n. 103 & tom. 2. tr. 29. c. 8. & Sanch. lib. 2. de præcept. c. 39. Præterea agunt de duello Azor. tom. 3. lib. 1. cap. 5. Suar. de Charit. disp. 13. sect. ult.* Bulla autem est tenoris sequentis.

GREGORIUS
Episcopus Servus servorum DEI ad futuram rei memoriam.

AD tollendum detestabilem duellorum usum, Concilium Tridentinum excommunicationem, & alias gravissimas pœnas in concedentes locum ad monomachiam; ac pariter in pugnantes, nec non patrinos, consulentes, svadentes, & spectatores, salubriter quidem decrevit. Sed crescente hominum malitiâ, facinorosi non desunt, qui, quod publicè prohibitum est, privatim exequi non dubitent, dum se pœnas prædictas hoc modo eludere posse arbitrantur.

Nos ad hæc coërcenda pleniùs, evidentiúsque providendum esse rati; considerantésque duellum privatum non minùs cruentum, & animæ, & corpori noxium esse, quàm quod publicè perpetratur; auctoritate Apostolicâ statuimus, omnes illos, qui ex condicto, statuto tempore, & in loco convento monomachiam commiserint: etiamsi nulli patrini, sociíque ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præcesserint: censuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propositis teneri; perinde, ac si publico, & consveto abusu singulare certamen inivissent. Volentes etiam locorum Dominos, si certamen ex condicto hujusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint; omnésque illud fieri mandantes, instigantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes; equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut ex composito spectatores, vel socios quovis modo se se præbentes; eisdem censuris, & pœnis subjacere: etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti, pugnam non commiserint: si per seipsos non steterit, quò minùs illa committatur. Hæc Gregorius.

4. Non

4. Non censetur duellum, si duo existentes in Ecclesia aliquid controversiæ habeant, & ob reverentiam loci sacri dicant, egrediamur foras; & ibi pugnent. Similiter, si unus videns inimicum suum armatum venire contra se, divertat ad armandum se, & iterum revertatur ad pugnam: & similia. Quia propriè hìc non intercedit condictum, & conventio in aliquem locum, vel tempus, &c. Alia legite apud Auctores citatos, & alios.

DE LUDO.

1. Ludus importat quendam contractum, quo vincenti tribuitur id, quod depositum est ad hunc finem. Est autem triplex. Alius, in quo maximè dominatur casus, & fortuna; & dicitur lusus aleæ. Alius, in quo maximè dominatur ars, vel industria, aut ingenium, & robur. Alius mixtus. Et quidem ex se præcisè ludus est indifferens: & quamvìs fieret præcipuè ex intentione lucrandi; non esset mortale per se. Et quamvìs primi generis ludi sint jure civili prohibiti, propter pericula, & mala, quæ ex illis sequi solent; tamen hæc prohibitio non obli-

gat

gat ex ſe præcisè ſub mortali. Similiter
jure Canonico tales ludi ſunt Clericis
prohibiti. Sed quia tales leges non ſunt
in tanto rigore uſu receptæ; ideo ali-
qui excuſant Clericos à mortali, ex vi
præciſa legum: nisi aliquis eſſet publi-
cus, & cum ſcandalo, & continuus a-
leator: Quâ in re conſulendus eſt uſus
regionum. Quare ludus poteſt eſſe lici-
tus, ſi fiat ex honeſta aliqua cauſa, &
cum debitis requiſitis.

2. Ea, quæ per ludum acquiruntur,
non ſunt obnoxia reſtitutioni, per ſe
loquendo; nisi in ſequentibus caſibus.
1. Si quis per fraudem viciſſet, deci-
piendo colludentem contra leges ludi.
2. Si lucretur pecuniam, vel alia bona,
quæ non ſint ſub poteſtate perditoris;
ut ſi eſſet Religioſus, vel filiusfamilias,
vel ſervus, & luderet de bonis non
ſuis: in quo caſu, neque Religioſus, aut
filiusfamilias &c. poſſet lucrari vincen-
do, & teneretur etiam ad reſtitutio-
nem: eſt enim eadem conditio utriuſ-
que in tali caſu. 3. Si per vim, & me-
tum cogeret alium ludere. 4. Si finge-
ret ſe habere pecuniam ad ludendum,
quam non habet: & in ſimilibus caſi-
bus, in quibus intercedit aliqua inju-
ſtitia.

3. In

3. In multis verò alijs casibus potest esse peccatum ludere, etiamsi non sit obligatio restituendi: & quidem ubi erit gravis materia, erit mortale: v. g. si quis ex ludo soleat in blasphemias prorumpere, vel in rixas, si fiat cum notabili detrimento familiæ, si impediat alia opera necessaria ex præcepto, si fiat cum scandalo aliorum, vel cum detrimento notabili ejus cum quo ludit, quia est pauper, & habet familiam, quæ facilè redigetur in magnam, vel extremam necessitatem, vel si alia similia mala sequantur ex ludo. Et quia cùm tales ludi, alearum præsertim, sunt frequentes, solent aliqua, vel multa ex his malis sequi; ideo, per se loquendo, est grave peccatum exhibere domos, & mensas paratas omnibus ad ludendum, quod vulgò dici solet (Spiltisch) quas difficillimum est posse justificari, si publicæ, & communes sint.

4. Quando ludus est prohibitus: non tenetur victor restituere id, quod lucratus est ante sententiam Judicis, si victus reclamet. Quòd si victor per vim, & fraudem impediat Judicis sententiam; tenetur restituere. Item victus tenetur

netur in foro conscientiæ solvere; nisì velit uti beneficio legis, & post sententiam Judicis non solvere, nisì intercesserit juramentum de solvendo: tunc enim debet priùs absolvi à juramento. Quâ etiam in re videndum est, an sint aliquæ leges particulares in hoc, vel illo regno.

5. Ludere cum imperitiori notabiliter, ita ut moraliter certus sit peritior de victoria, non licet, & est obligatio ad restituendum: nisì imperitia aliunde suppleretur. Agunt de Ludo *Azor. t. 3. c. 24. &c. Filliuc. tom. 2. tr. 37. cap. 5. Bonac. tom. 2. de contract. quæst. 3. par. 1.*

DE SIMONIA.

1. Simonia est voluntaria emptio, vel venditio, aut quovis modo commutatio rei sacræ, vel rei annexæ rei sacræ, pro pretio temporali. Est autem vitium contra Religionem: quia res sacræ, & supernaturales indignè tractantur, si pretio temporali commutentur. Est autem contra justitiam, saltèm in multis: ut cùm venditur id, quod alioqui ex justitia debebatur gratìs: ut si Parochus vendat confessionem, &c. Secundò, cùm res venditur

plu-

pluris propter consecrationem, ut calix: illud enim plus est contra justitiam. Tertiò, cùm præcisè accipitur pretium propter spiritualitatem.

2. Sub nomine rei sacræ, præsertim comprehenduntur res supernaturales, spirituales: ut gratia sacramentorum, & eorum actus. Sub nomine rei annexæ spirituali intelliguntur vasa sacra, ut vestes, & alia temporalia bona, quæ per accidens habent annexam consecrationem: & hæc non possunt vendi ratione consecrationis annexæ, licèt possint vendi ratione materiæ ex se vendibilis. Item quando non potest vendi res temporalis, nisi simul vendatur res spiritualis, tunc non potest & ipsa vendi.

3. Simonia triplex est. Realis, Mentalis, & Conventionalis: ad quas reducitur Simonia Confidentialis, & Ficta. Realis est, cùm re ipsâ exhibetur pecunia pro re spirituali, quasi actu vendita, & tradita. Conventionalis est, cùm convenitur de pecunia, & venditione, sed adhuc non est secutus effectus. Mentalis est, non quidem nudum propositum committendi Simoniam, sed vera traditio alicujus rei temporalis

in

in pretium pro re ſpirituali; ſed ſine pacto, aut conventione explicita, ſed solùm mente conceptâ. Confidentialis eſt Simonia, quæ ſpeciatim committitur in collationibus, aut reſignationibus beneficiorum: cùm ſcilicet confertur beneficium cum confidentia, vel quòd reſignandum ſit alteri, vel collatori; vel ejus fructus, aut aliqua pars. Et hæc Simonia poteſt eſſe Realis, Conventionalis, & Mentalis. Ficta Simonia eſt, cùm fictè, ſit conventio, & non animo exequendi.

4. Pretium ſimoniacum, & illicitum, rectè dicitur contineri illis tribus vocabulis; nempe, Munus à manu, Munus à lingva, & Munus ab obſequio. Per munus à manu intelligitur pecunia, aut quodvis donum temporale pertinens ad bona fortunæ. Per munus à lingva intelliguntur preces, laudes, adulationes, &c. Quæ ſi accipiantur in pretium, & maximè ſi cum aliquo pacto præcedant; erit ſimonia conferre ſpirituale pro illis: ſin minùs, non erit. Per munus ab obſequio, intelligitur omne ſervitium temporale, quod exhiberi poteſt in gratiam alterius, & ſigna etiam honoris, &c. Quæ ſint loco pre-

tij; & maximè si fiant ex pacto, erit simonia; sin minùs, non erit.

5. Simonia alia est, & ut plurimùm contra jus Divinum naturale, alia contra jus canonicum, quando Ecclesia prohibet sumi pretium pro aliqua functione, propter connexionem cum aliqua re sacra, cùm tamen illa functio ex se esset vendibilis. Ut in *Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. de Reform.* prohibetur sub peccato simoniæ, si examinatores ad beneficia, aliquid accipiant pro examine; & similia, præsertim in materia de beneficijs. Legi potest *Suar. de Simonia tom. 1. de Relig l. 4. c. 7. & c. 24.*

6. Non est simonia accipere eleemosynam ad sustentationem pro ministrandis Sacramentis, ratione laboris, & necessitatis.

7. Pœnæ illatæ in jure contra simoniacos non incurruntur regulariter, nisi propter simoniam realem. Et quidem per simoniam commissam in Ordinis receptione, in beneficio, & in ingressu Religionis; incurritur excommunicatio major, Papæ reservata: & similiter suspensio ab Ordine, si simoniacè sit ordinatus. Agunt præterea de simonia *Filliuc. tom. 3. tr. 45. Tolet. lib. 5. c. 84.*

DE

DE CENSURIS & primò de Excommunicatione.

1. CEnsura est pœna Ecclesiastica spiritualis, privans hominem his, vel illis bonis spiritualibus Ecclesiæ. Est autem triplex: Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum.

2. Excommunicatio est censura Ecclesiastica, privans hominem baptizatum bonis communibus Ecclesiæ: omnibus, si sit excommunicatio major: vel aliquibus, si sit excommunicatio minor.

3. Minor excommunicatio privat solùm participatione passivâ Sacramentorum, & electione passivâ ad beneficium: & incurritur solùm per participationem, seu communicationem prohibitam, & deliberatam cum excommunicato excommunicatione majori: non quidem quocunque, sed qui fuerit publicè denunciatus, ut talis: vel fuerit publicus percussor Clerici, ita ut nullâ tergiversatione celari possit: etiamsi talis communicatio fuerit solùm peccatum veniale.

4. Ex hoc sequitur, nunc excommunicatos excommunicatione majori, esse

duplicis generis: alij enim dicuntur non tolerati ab Ecclesia, & consequenter vitandi, & sunt duplicis classis prædictæ: alij dicuntur tolerati; & sunt omnes alij, quomodocunque excommunicati, sive publici, sive privati: cum quibus licet communicare ex parte nostri, licèt ipsi se gerere debeant tanquam excommunicatos.

5. Excommunicatio major privat omnibus bonis communibus Ecclesiæ: ut participatione activâ, & passivâ Sacramentorum, participatione communium suffragiorum, communicatione in Divinis Officijs, & sepulturâ Ecclesiasticâ, electione ad beneficia, jurisdictione Ecclesiasticâ in foro exteriori, communicatione forensi, & simili convictu, ut continetur eo carmine.

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur.

6. Quæ Verba bene explicat *Filliuc.t.2. tract.* 13. *c.* 5. Excommunicatio major non contrahitur, nisi per peccatum mortale cum contumacia in Ecclesiam. Est autem hæc contumacia, cùm quis sciens aliquam rem esse prohibitam ab Ecclesia sub excommunicatione, nihilominus illam committit. Unde ignorantia ex-

excommunicationis excusat in foro conscientiæ à contractione illius.

7. Excommunicatio est etiam duplex: alia à jure, alia ab homine: illa continetur in jure; hæc fit per sententiam Judicis, aut præceptum Superioris: ad illam non requiritur monitio, nam jus est loco monitionis; ad hanc requiritur. Item alia est latæ sententiæ, alia ferendæ, quæ dicitur comminatoria: illa incurritur ipso facto; hæc non item, sed supposito delicto, debet per superiorem infligi. Non potest autem infligi propter peccatum merè præteritum, nisi fuerit prohibitum sub pœna excommunicationis ferendæ.

8. In aliquo casu necessitatis, sive temporalis, sive spiritualis, & ad correctionem excommunicati, licet cum illo conversari, etiamsi non sit toleratus; quod continetur hoc versu.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Quæ etiam verba explicat idem *Filliuc. loc. cit. cap. 6.* Qui communicat cum aliquo excommunicato vitando, participans cum illo in crimine propter quod est excommunicatus, confirmando illum in sua contumacia, quod est parti-

ticipare in crimine criminoſo; eſt ſimiliter excommunicatus eâdem excommunicatione majori.

9. Communicare in Divinis Officijs publicis cum excommunicato vitando; regulariter eſt mortale: in humanis verò poteſt eſſe veniale, nisì adſit contemptus, & ſcandalum. In quibus verò caſibus incurratur major excommunicatio; pertinet ad omnes materias particulares, nec poſſunt ad pauca aliqua capita reduci: & ſimiliter, quænam excommunicationes ſint, aut non ſint reſervatæ; legite *Suarium de excommunicatione.* Et fuſiſſimè habentur in libello edito juſſu Archiepiſcopi Bononienſis, qui poſtea fuit Gregorius XV. cui titulus eſt, Memoriale Clericorum: ubi etiam habetur Catalogus ſuſpenſionum: Nos brevitati conſulimus.

10. Excommunicatio ſi non eſt reſervata, poteſt à quolibet Confeſſario abſolvi; ſi verò eſt reſervata, abſolvitur ab habente auctoritatem, ſive ordinariam, ſive delegatam reſpectivè, aut beneficio Bullæ, aut Jubilæi, aut per privilegium.

11. Sacerdos excommunicatus; ſi celebrat, fit irregularis, ſi ſit in majori ex-

com-

communicatione: non autem si sit in minori; tunc enim solùm peccat communicando se. Agunt de excommunicatione *Suar. de cens. disp. 8. cum seq. Filliuc. loco cit, Bonac. tom. 1. tract. de cens. disp. 2. Tolet. l. 1. à cap. 4.*

DE SUSPENSIONE.

1. Suspensio est Ecclesiastica censura, per quam impeditur Clericis usus Officij, aut beneficij Ecclesiastici. Quare duplex est: alia ab Officio, alia à beneficio, vel certè ab utroque. Differt autem suspensio à depositione, aut degradatione: quia hæ sunt ex se perpetuæ, & irrevocabiles; illa, vel est ad tempus, vel certè remissibilis.

2. Suspensio ab officio, est suspensio ab usu potestatis spiritualis ad exercendum aliquem actum: sive Ordinis, & dicitur suspensio ab Ordine: sive Jurisdictionis, & dicitur suspensio à Jurisdictione: & possunt hæ suspensiones separari, & conjungi. Itaque suspensus ab Ordine non potest ministrare in illo Ordine, in quo est suspensus; & si ministrat, fit irregularis: suspensus verò à Jurisdictione, non potest exercere illam Jurisdictionem: non tamen fit irregu-

gularis, si exercet; nisì in aliquo casu imponeretur etiam irregularitas.

3. Item suspensio à beneficio est duplex, aut ab omni, aut ab aliquo tantùm: & privat usu Juris ad percipiendum temporale emolumentum beneficij, vel in totum, vel in partem, juxta qualitatem suspensionis. Et quidem, durante contumaciâ, non potest suspensus ali fructibus beneficij: potest autem, si non adsit contumacia. Ex quibus verò peccatis oriatur suspensio, pertinet ad varias materias. Agunt de suspensione *Suar. de cens. disp. 25. Filliuc. t. 1. tr. 17. Bonac. tom. 1. de cens. disp. 3. Toletus lib. 1. cap. 42.*

DE INTERDICTO.

1. Interdictum est Ecclesiastica censura, privans homines usu quarundam rerum Divinarum, quatenus usus quidam est; quæ ultimæ particulæ adduntur, ut distingvatur ab excommunicatione, & suspensione: nam excommunicatio privat usu rerum Divinarum, ut in illo est quædam communicatio cum alijs: in suspensione verò privatur homo aliquo usu; ut illi competit ex officio, & beneficio: at in interdicto privatur illo usu, ut sic.

2. Per

2. Per interdictum, quod poteſt eſſe locale, & perſonale (locale, cùm interdicitur locus; perſonale, cùm perſona) prohibetur uſus aliquorum Sacramentorum, ut Euchariſtiæ, extra caſum neceſſitatis, extremæ Unctionis, & Ordinis; aliorum verò, reſpectu eorum, qui cauſam dedêre interdicto.

3. Alius effectus eſt privatio Divinorum officiorum; ſcilicet publicè, & ſolemniter, non autem privatim, & januis clauſis: item privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ.

4. Interdictum poteſt eſſe, magìs, & minùs univerſale: nempe unius Eccleſiæ, unius Parochiæ, unius Urbis, & unius etiam Regni. Agunt de Interdicto *Tolet. lib. 1. c. 51. Bonac. loco cit. diſp. 5. Filliuc. loco cit. tr. 18. Suar. de cenſ. diſp. 32.*

5. His additur ceſſatio à Divinis, quæ non eſt propriè cenſura; quia non infligitur præcipuè in pœnam, ſed eſt pura prohibitio Divinorum, ſive particularis, ſive univerſalis, impoſita in ſignum afflictionis Eccleſiæ; cùm adhibitis omnibus alijs remedijs, nihil profecit: quare eſt veluti quædam viduitas, & luctus Eccleſiæ. De qua *Filliuc. loco cit. c. 7. Tolet. l. 1. c. 56. Bonac. loc. cit. diſp. 6.*

DE IRREGULARITATE.

6. AGunt de Irregularitate. *Suarius de Censuris disp. 40. Tolet. lib. 1. c. 57. Filliuc. tom. 1. tr. 19. Bonac. to. 1. de cens. disp. 6. & alij.* Ex quibus ferè secundum communiorem doctrinam, hæc, quæ sequuntur sumpta sunt.

7. Irregularitas in re nostra solùm dicitur in ordine ad primam Tonsuram, & Ordines suscipiendos, vel in susceptis ministrandum; est enim irregularis ille, qui, præter communem aliorum regulam, est impeditus ad Ordines licitè, & dignè suscipiendos, vel in susceptis ministrandum; non autem in ordine ad reliqua Sacramenta. Potest accipi Irregularitas. Primò latè pro impedimento, & inhabilitate undecunque proveniente in ordine ad prædicta: & sic fœmina, & non baptizatus, vel perpetuò amens, dicuntur minùs propriè irregulares. Secundò potest sumi magìs propriè, & de qua hìc agendum: & sic describi potest: Est impedimentum solo jure canonico inductum, reddens hominem secundum regulas canonicas inhabilem, seu indignum, & non idoneum, primò ad Ordinum susceptionem,

nem, secundò ad eorum usum, juxta varietatem Irregularitatum.

8. Dicitur impedimentum, vel inhabilitas: quia irregularitas, etiam illa, quæ est ex delicto, & quæ aliquam habet materialiter rationem pœnæ; non est censura, ut sunt prædictæ: quia non infligitur ut pœna medicinalis ad resipiscendum, & ad emendationem, & correctionem, ad quæ ordinatur censura; sed ad ostendendam inhabilitatem, seu indecentiam, & indignitatem subjecti ad fines prædictos. Unde sæpe est sine ulla culpa. Dicitur Canonicum: quia nulla irregularitas est ab homine, sed solùm à jure. Unde non incurritur nisì sit in jure expressa. Hinc fit, ut quando in Jubilæis, & Bullis conceditur facultas absolvendi à censuris, non intelligatur Irregularitas, nisì peculiariter exprimeretur.

9. Si quis dubitet se esse Irregularem, sive sit dubium juris, quia dubitatur an in jure sit talis Irregularitas: sive dubium facti, quia dubitatur an in seipso sit illud, cui annexa est Irregularitas: si facto diligenti examine, & adhibitâ sufficienti inquisitione, quam omnino tenetur ille facere si velit ad Ordi-

nes promoveri, &c. adhuc maneat dubius tam in foro externo, quàm in foro conſcientiæ; poteſt ille ſe gerere tanquam non irregularem, veluti poſſeſſor bonæ fidei: excepto caſu homicidij injuſti voluntarij; tunc enim etiam in dubio debet ſe gerere ut Irregularem, juxta Canones. Lege *Bonac. t. 1. diſp. 7. q. 1. pu. 5. Sanch. tom. 1. conſil. l. 1. cap. 10. à n. 47.*

10. Irregularitas in univerſum eſt duplex. Alia ex defectu, alia ex delicto. Hæc ſecunda non contrahitur, niſi propter peccatum mortale, cui eſt annexa, conſummatum, & externum: v. g. Irregularitas ex homicidio non contrahitur per ſolam voluntatem occidendi; neque per quamcunque diligentiam, & operationem, ut ſequatur, ſi actu non eſt ſecutum. Hinc ſequitur ignorantiam vel inadvertentiam, quæ excuſat à tali delicto; excuſare etiam ab Irregularitate. Utrùm autem ignorantia ſolius pœnæ Irregularitatis, excuſet ab ipſa incurrenda; longè probabilius eſt non excuſare: quia, ut dixi, non infligitur ut pœna propter aliquam contumaciam, ſed propter indecentiam, & indignitatem ſubjecti: quæ indigni-

tas consequitur, posito delicto, etiam cum ignorantia pœnæ. Licèt aliqui putent, minùs probabiliter, excusare in foro interno. *Bonacina ibid. pun* 3. Irregularitas verò, quæ est ex defectu, non exigit peccatum, sed defectum.

11. Irregularitas alia est totalis: & tunc privat licitâ receptione, & usu omnium Ordinum. Alia est partialis: & tunc privat receptione, aut usu alicujus. Irregularis, si ordinetur absque dispensatione: peccat quidem mortaliter, non tamen ex hoc incurrit novam Irregularitatem. Item, absque dispensatione, est incapax novi beneficij: hoc enim datur propter officium, & usum Ordinum, ad quæ inhabilis est Irregularis. Atque hic est effectus secundarius Irregularitatis. Item est incapax novæ jurisdictionis ordinariæ, quæ requirit usum Ordinum, & impeditur ab usu antiquæ. De quibus plura *Suar disp*. 40. *Fillliuc. tract*. 19. c. 3.

12. Irregularitates, sive ex defectu, sive ex delicto, multæ sunt, & ex multis capitibus. Ego breviter summa nomina tangam, juxta meum institutum, ut Confessarius saltèm sciat dubitare, & ubi opus erit inquirere. Irregulari-

tas ergò ex defectu, aliqua est ex defectu corporis ; si enim aliquis tali corporis defectu laboret, qui Ordinis executionem impediat, vel notabilem deformitatem, aut horrorem judicio Episcopi contineat; est Irregularis. Hi autem defectus esse possunt, vel in sensibus, vel in membris ; vel ex morbis, præsertim incurabilibus ; vel in ipsa membrorum improportione, & monstruositate, & similibus. De quibus plura *Bonac. disp. 7. q. 1. pun. 2. Suar. & alij citati.*

13. Alia Irregularitas est ex defectu animi. Et primò scientiæ: nam illiterati, qui scilicet carent scientiâ ad Ordines requisitâ, de qua suprà in Sacramento Ordinis ; sunt Irregulares. Item carentes omnino usu rationis, ut furiosi, & insani. Item Neophyti, idest qui ex Judæis, Mahometanis, vel Ethnicis, de recenti ad Fidem conversi sunt. De quibus plura *Filiuc. loco cit. cap. 7.* Huc reduci possunt Dæmoniaci, seu Arreptitij.

14. Alia Irregularitas est ex defectu Sacramenti Matrimonij. Sic Bigamus est Irregularis. Alia ex defectu natalium, ut omnes illegitimi. Alia ex defectu

origi-

originis: sic mancipia, & servi sunt Ir-
regulares. Alia ex defectu ætatis, de
qua dictum est in Sacramento Ordinis.
Alia ex defectu bonæ famæ: sic infa-
mes sunt Irregulares. Infamia verò alia
est juris, idest per leges, aut Canones
posita: alia facti, quæ incurritur ex ali-
quo gravi, & publico delicto, propter
quod delinquens à Juris Prudentibus
judicetur infamis. Alia ex defectu leni-
tatis: sic ministri Justitiæ sangvinis sunt
Irregulares: & alij, qui ad mortem, et-
iam justam, alterius cooperantur. De
qua re *Suar. disp. 47. Filhuc. loco cit. c.10.*
His Irregularitatibus ex defectu illud
commune est, ut cessante causâ, & de-
fectu; ut plurimùm cesset Irregularitas.

15. Aliæ Irregularitates sunt ex deli-
cto: nempe ex delicto Hæresis, aut A-
postasiæ, Homicidij, aut mutilationis
voluntariæ. Interdum etiam ex Homi-
cidio casuali, secuto ex opere illicito.
Item ex delicto iteratæ receptionis,
aut collationis Baptismi. Item inter-
dum ex illicita Ordinum susceptione,
aut ministratione, præsertim ab impe-
ditis per censuras. De quibus etiam
Auctores citati.

16. Quan-

16. Quantùm ad diſpenſationem ab Irregularitate, univerſaliter loquendo, id pertinet ad Summum Pontificem. At verò in *Tridentino ſeſſ. 24. c. 6. de Reform.* habentur ſequentia verba: Liceat Epiſcopis in Irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſum, diſpenſare. Poſſunt etiam in quibuſdam alijs levioribus Irregularitatibus Epiſcopi diſpenſare: ut videre eſt apud Auctores citatos.

DE SEPTEM Capitalibus Vitijs, & paſſionibus Animæ.

1. SEptem Capitalia vitia ſunt: Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, Acedia: quæ dicuntur capitalia, quia ſolent eſſe capita multorum peccatorum: & interdum ſunt mortalia, interdum venialia, juxta qualitatem materiæ, & circumſtantiarum. Et quidem Superbia eſt inordinatus appetitus excellentiæ, & gloriæ propriæ. Avaritia eſt inordinatus appetitus divitiarum. Luxuria eſt inordinatus appetitus

titus carnalium voluptatum. Ira eſt inordinatus appetitus vindictæ. Gula eſt inordinatus appetitus cibi, & potûs. Invidia eſt triſtitia de alienis, ut apprehenduntur minuere propria. Acedia eſt triſtitia quædam, & langvor animi circa res ſpirituales. Plura *Azor. tom. 1. lib. 4. à c. 13. & fuſiùs Tolet. tr. de 7. peccat. mort. & S. Thom. 1. 2. qu. 84. art. 4.*

2. Similiter paſſiones animi ſunt undecim. Sex in parte concupiſcibili, quæ reſpicit bonum, vel malum abſolutè: & ſunt Amor, Odium, Deſiderium ſeu Concupiſcentia, Fuga ſeu Abominatio, Gaudium ſeu Delectatio, Dolor ſeu Triſtitia. Quinque verò in parte iraſcibili, quæ reſpicit bonum, vel malum ſub ratione ardui, & difficilis: ut Spes, Deſperatio, Audacia, Timor, Ira. *S. Th. 1. 2. qu. 23. ibíque Valentia.*

3. Motus harum paſſionum poſſunt eſſe boni, vel mali moraliter, quatenus ſubjacent imperio rationis, & voluntatis: & ſi ſint ſecundum rationem moderati; boni erunt: mali verò, ſi ſint præter moderationem rationis. Debet ergò quilibet coërcere irrationabiles motus, & regulare, quantùm poteſt, ſecundum rectam rationem. Ubi prudens

Con-

Confeſſarius admoneat pœnitentem, quòd ſi interdum experiatur vehementes, imò vehementiſſimos motus paſſionis; non deſperet, nec ſtatim putet ſe ſuccubuiſſe: ſed voluntate ſemper diſſentiat, occaſiones, & otium fugiat, Deum oret, pœnitentias aliquas adhibeat, &c. Nam, niſi voluntatis aſſenſus accedat, non erunt peccata, ſed materia meritorum.

DE CONSCIENTIA.

1. CONſcientia, ut nunc accipitur, eſt judicium practicum particulare, ordinatum ad operandum, quo quis judicat, hanc, vel illam rem eſſe bonam, vel malam.

2. Dicitur conſcientia recta, cùm quis prudenter judicat, operationem, quæ eſt bona, eſſe bonam, & quæ eſt mala, eſſe malam.

3. Erronea eſt, cùm judicatur imprudenter id, quod bonum eſt, eſſe malum; & quod malum eſt, & peccatum, eſſe bonum; idque determinatè judicatur.

4. Dubia eſt, cùm quis determinatè neſcit, an aliquid ſit bonum, an malum; ſive ſuſpendendo judicium ad utrumque, ſive poſitivè dubitando.

5. Pro-

5. Probabilis eſt, cùm ex aliquibus rationibus non levibus, ſive ex Doctorum auctoritatibus, quis aſſentitur uni parti, non ſine formidine oppoſiti.

6. Scrupuloſa eſt, cùm quis, ex inſufficientibus & levibus indicijs ſuſpicatur aliquam rem bonam eſſe malam. Dicitur autem ſcrupuloſus, qui frequenter patitur hujuſmodi moleſtias, & perplexitates.

7. Operari aliquid, quod conſcientia, ſive recta, ſive erronea dictat eſſe peccatum, eſt peccatum; & quidem mortale, ſi conſcientia dictat eſſe mortale, &c. quia qui ita agit, quantùm eſt ex ſe, contemnit bene operari, eligendo quod putat eſſe malum.

8. Si quis faciat rem malam, putans ex errore eſſe bonam, ſi ignorantia eſt invincibilis, non peccat: ſi autem vincibilis, & culpabilis; peccat, juxta quantitatem rei: quia Ignorantia culpabilis æquiparatur ſcientiæ in ordine ad culpam.

9. Quando duæ opiniones contrariæ ſunt ambæ probabiles; poteſt homo ſequi magìs tutam, etiamſi ſit minùs probabilis: poteſt etiam ſequi minùs tutam, & mi-

& minùs probabilem: non tamen quando ex hoc ſequeretur grave periculum ſalutis propriæ, aut alienæ: tunc enim debet ſequi magis tutam. Sicuti etiam probabilius eſt, Judicem in exercenda juſtitia debere ſequi ſententiam probabiliorem.

10. Si quis dubitet, an facere aliquid ſit peccatum, certò tamen ſciens, quòd omiſſio illius non eſt peccatum: v. g. dubitet, an dicere talia verba ſit peccatum, cùm omittere illa non ſit peccatum; tenetur omittere; niſì adhibito conſilio, & ratione, prudenter judicet, quòd illa facere, vel dicere non ſit peccatum.

11. Si quis æquè dubitet, an ſit peccatum facere, ac omittere; adhibeat diligentiam, ut ſe determinet prudenter ad alteram partem: quòd ſi res adhuc maneat dubia; eligat partem, quam judicat meliorem: quòd ſi neque hoc poſſit, eligat quam voluerit, ſibi certò perſvadens, quòd ita faciens non peccat: tunc enim perinde eſt, ac ſi utraque pars eſſet probabilis.

12. Si quis dubitet aliquid eſſe mortale, & cum tali dubio operetur, non deponendo conſcientiam modis prædi-

ctis;

ctis; peccat mortaliter: & si dubitet esse veniale, venialiter: si verò in genere dubitet esse peccatum, & non descendendo ad mortale, & veniale; probabiliùs est peccare venialiter: nisi fortè virtualiter, & implicitè ille esset paratus ad peccandum, etiamsi esset mortale.

13. Scrupulosus, juxta consilium Prudentis viri, quem debet habere rectorem suæ conscientiæ; non solùm potest, sed debet operari contra conscientiam suam scrupulosam: cùm enim hæc procedat ex levibus, & insufficientibus fundamentis, non est ejus habenda ratio. Plura de his *Vasquez.* 1. 2, *à qu.* 58. *Azor*, *tom.* 1. *lib.* 2. *à cap.* 8. *Filliuc. tom.* 2. *tr.* 21. *cap.* 4.

DE CONFESSARIIS sollicitantibus.

1. OMnes Confessarij sollicitantes in confessione suos pœnitentes, sive masculos, sive fœminas ad actus turpes, & inhonestos, sacrilegè peccant, & sunt ab ipsis pœnitentibus revelandi Sancto Officio, vel Ordinario loci: alioqui tales pœnitentes non possunt absolvi, nisi vel per se, vel per alios revelent: imò etiam incidunt in excommunicationem, propter edicta Inquisitorum.

2. No-

2. Nomine ſollicitationis poſt Bullam Gregorij XV. intelligitur, non ſolùm ſi Confeſſarius in actu Confeſſionis Sacramentalis provocet, alliciat, & excitet pœnitentem ad actus inhoneſtos, & ab ipſo tale aliquid petat, aut tentet, aut procuret; ſive tunc exequendum, ſive abſolutâ confeſſione, ſive cum ipſo Confeſſario, ſive cum alijs: ſed etiamſi Confeſſarius ante, vel poſt confeſſionem immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu confeſſionis, etiam ipsâ confeſſione non ſecutâ; ſive extra occaſionem confeſſionis in confeſſionario, aut in loco quocunque, ubi confeſſiones ſacramentales audiuntur, ſeu ad confeſſionem audiendam electo, ſimulans ibidem confeſſionem audire, ſollicitare, vel provocare tentaverit pœnitentes, aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerit. In his ergò omnibus caſibus ſunt revelandi Confeſſarij, nec excuſantur parvitate materiæ.

3. Confeſſarij ſollicitantes poſſunt abſolvi per Sacramentum Pœnitentiæ ab hoc delicto à quolibet Ordinario Confeſſario: non enim eſt caſus reſervatus in jure.

4. Tenentur Pœnitentes revelare Confeſſa-

fessarios sollicitantes, etiamsi pœnitentes fuerint primi in miscendis sermonibus inhonestis, aut Confessarios sollicitaverint: dummodo Confessarij consenserint, & habuerint inhonestos sermones. Nam in Bulla prædicta constat sufficere ad hanc denunciationem, si Confessarius habuerit cum pænitente illicitos, & inhonestos sermones, aut tractatus, nec excipitur casus, in quo ipsi non fuerint primi: sed satìs est, si inhonestos sermones habuerint.

5. Item, etiamsi ipsi pœnitentes sollicitati consenserint turpi petitioni: in quo casu pœnitentes revelantes non tenentur, nec debent, dicere suum consensum, aut peccatum: nec si dicant, illud erit recipiendum ab Inquisitoribus, sed satìs erit, si absolutè dicant, se fuisse sollicitatos, aut Confessarium habuisse cum ipsis turpes, & inhonestos sermones: in quo etiam casu, nec ipsi Confessarij admittuntur, si alienum consensum revelare velint.

6. Nec dici potest, quòd mulier consentiens non teneatur denunciare, cùm sit socia criminis: quamvìs enim ipsa consentiens peccet simul cum Confessario, atque adeò dici possit socia criminis,

minis, veluti materialiter; non eft tamen focia criminis, prout hoc crimen per decreta Pontificum pertinet ad Sanctum Officium: nam folùm pertinet ex parte Confeffarij tantùm, ut habet rationem follicitationis ex parte ipfius; quo pacto mulier nullo modo eft focia: & propterea fi Confeffarius velit revelare confenfum pœnitentis; non admittitur, ut dixi.

7. Eft etiam revelandus Confeffarius, qui in confeffione, vel ante, aut poft immediatè, præbet pœnitenti fcriptum, in quo continetur follicitatio: etiamfi tale fcriptum non legatur tunc à pœnitente, fed poftea domi fuæ, aut alibi.

8. Eft etiam revelandus Sacerdos, qui, licèt non fit Confeffarius, fingit tamen fe effe Confeffarium, & follicitat modo prædicto: nam omnis Sacerdos eft Confeffarius pro venialibus.

9. Non folùm ipfi pœnitentes, fed etiam quilibet, qui, faltèm à perfonis fide dignis audierit, talem Confeffarium hanc vel illam perfonam follicitâffe, tenetur hoc revelare; etiamfi talem notitiam habuerit in fecreto: & hoc propter bonum publicum, & in favorem Fidei.

10. Omnes

10. Omnes Confeſſarij tenentur ſcire obligationem, quam habent ſub mortali, monendi ſuos pœnitentes, ut ſi ab aliquo Confeſſario ſollicitati fuerint, denuncient ſollicitatorem.

11. Poteſt excuſari pœnitens ab hac denunciatione facienda propter impotentiam, vel phyſicam, vel moralem, ſaltèm ad tempus: quâ in re ſtandum erit judicio prudentis & docti Confeſſarij, juxta ea, quæ de hac re viri docti docuêre; inter quos ultimo loco copiosè ſcripſit *Hieronymus Trimarchius opuſc. de hac ipſa re: & multa etiam habet Diana 1. part. tract* 4.

DE HORIS CANONICIS.

1. HOræ Canonicæ ſunt ſeptem, ſcilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium: prout continentur in Breviario Romano. Agunt de hac materia *Suar. tom. 2. de Relig. tr. 4. lib. 4. Filliuc, tom. 2. tr. 33. à cap. 3. Azor tom. 1. lib. 10. Sanch. tom. 2. Conſil lib. 7. cap. 2. Bonac. tom. 1. tract. de hac re.*

2. Tenentur has horas recitare omnes conſtituti in ſacris Ordinibus; Regulares Profeſſi juxta inſtituta, vel conſvetudines ſuarum Religionum; & demum

mum omnes habentes Beneficium Ecclesiasticum: quæ recitatio potest fieri cum socio alternatim.

3. Recitatio Officij Divini debet esse vocalis; ita, ut voce exprimantur syllabæ, & verba, etiamsi non audiantur ab alijs, quando privatim recitatur. Debet præterea fieri cum intentione, saltèm implicita orandi; & cum attentione aliqua, vel ad sensum verborum, vel ad Deum, & res sacras, vel saltèm ad verba proferenda.

4. Debet integre recitari singulis diebus, ita ut omissio unius horæ sit peccatum mortale; vel etiam omissio partis notabilis, vel majoris unius horæ: non autem minimæ, ut omissio unius Psalmi, aut quid simile. Omissio omnium horarum, aut multarum; an sint tot peccata, quot sunt horæ omissæ, aut unum æquivalens multis; parum refert: expeditius erit confiteri numerum horarum omissarum, ut juxta quantitatem delicti, imponatur pœnitentia.

5. Debet recitari Officium juxta formam Breviarij Romani, secluso privilegio: nec potest ad libitum, & semper, recitari unum Officium pro alio, sine mor-

mortali. Quòd si ex ignorantia, vel inadvertentia, vel ex aliqua occasione rarò id fieret, non esset mortale ex parvitate materiæ; nec esset obligatio replicandi Officium illius diei.

6. Matutinum, & Laudes, subsequentis diei possunt dici post Completorium antecedentis diei; & inchoari possunt in Sicilia, datâ horâ 21. horologij ordinarij, etiam in hyeme, juxta consvetudinem receptam ferè in tota Italia. Nam in tabella impressa Romæ, & approbata; dicitur, mense Decembri & Januario, in quibus mensibus esse poterat aliqua difficultas, posse inchoari Matutinum horâ 21. cum uno quadrante. At verò tanta distantia est Romæ à meridie usque ad horam 21. cum uno quadrante, quanta est in Sicilia à meridie ad horam 21. Mense verò Junio & Julio in eadem tabella dicitur, posse inchoari uno quadrante ante 20. horam; in alijs verò mensibus intermedijs plus minúsque inter hæc duo veluti extrema. In alijs autèm Regionibus propter diversam longitudinem dierum & noctium, servetur usus in illis approbatus. De qua re legi potest *Sanchez loc. cit. dub. 37. & Diana par. 4. tr. 4.*

miscell. resol. 9. Reliquæ horæ non possunt dici, nisi post mediam noctem. Prima circa auroram; Tertia, Sexta, & Nona ante meridiem; Vesperæ, & Completorium post meridiem, juxta Rubricas. Non servare autem præcisè, & exactè hunc ordinem, si sine causa ulla fiat, & immoderatè; ad summum erit veniale: dummodo non fiat ex contemptu. Similiter inversio ordinis horarum, ut si dicatur Tertia ante Primam, &c. non est per se mortale: nec tamen fieri debet sine causa, sicuti nec Missa celebrari ante Matutinum.

7. Inter Matutinum, & Laudes, & alias horas, potest fieri quævis interruptio: at inter partes unius horæ inter se, si sit notabilis interruptio, & sine causa; erit veniale. Inter nocturnos Matutini potest fieri interruptio per duas, vel tres horas.

8. Excusantur à recitatione Divini Officij, qui saltèm moraliter essent impotentes ad illud recitandum judicio prudentis viri: ut si non haberent Breviarium sine culpa, nec scirent memoriter: si aliquo opere necessario Charitatis, aut justitiæ essent aliquo die omnino impediti: item ægroti judicio Medico-

dicorum, aut Superioris, aut prudentis, & experti viri, etiam ipsius ægroti.

9. Si quis ex rationabili causa non potest recitare majorem partem horæ Canonicæ; non tenetur ad alias: si autem majorem partem potest; tenetur ad illam horam, etiamsi non possit totam.

10. Præceptum recitandi Officium pro Subdiaconis, incipit ab hora respondente tempori, quo recipit Subdiaconatum: pro beneficiarijs verò à die possessionis beneficij, sive actu percipiant fructus, sive habeant spem percipiendi. Quòd si fructus sint valde tenues; sufficiet recitare Officium festis diebus, judicio docti viri.

11. Beneficiarius, licèt primis sex mensibus, non recitando Officium, peccet mortaliter; tamen non tenetur ad restitutionem fructuum: tenetur autem, si post sex menses non recitet: & quidem pro rata omissionis, & fructuum beneficij, consideratâ qualitate beneficij, judicio docti viri. Plura de beneficiarijs, & de recitantibus horas canonicas in Choro, legi possunt apud *Suarium tom. 2. de Relig. lib. 6. & alios.*

12. Præterea Clericis in Sacris, & Religiosis; ut commodiùs rebus Divinis

vacent; prohibita est Negotiatio per se ipsos. Est autem negotiatio, cùm quis rem aliquam comparat, ut eam integram, & immutatam vendendo lucretur. Item non possunt conducere aliena prædia, vel vineas, &c. ut vendendo fructus lucrifaciant. Est autem mortale, nisi excuset parvitas materiæ, aut rarò fiat. Vide *Lessium l. 2. cap. 2.*

CASUS RESERVATI in Bulla Cœnæ Domini.

1. HÆretici cujuscunque sectæ, eorundem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & Schismatici.

2. Appellantes à Pontifice ad futurum Concilium, eorúmque fautores.

3. Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores.

4. Naufragorum Christianorum cujuscunque generis bona, etiam in littoribus inventa, surripientes.

5. Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes.

6. Falsificantes litteras Apostolicas; aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, & alia usui bellico idonea ad Turcas, vel alios Chri-

stiani

ſtiani nominis inimicos: & ad Reipublicæ Chriſtianæ ſtatum pertinentia ijsdem in damnum Chriſtianorum nunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia neceſſaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apoſtolicam venientes, vel ab ea recędentes, ſuâ, aut aliorum operâ lædentes: & ſine juriſdictione vexantes in Curia commorantes.

10. Romipetas, ac peregrinos etiam in Urbe morantes, vel abeuntes lædentes.

11. Offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

12. Ad Romanam Curiam pro negotijs ſuis recurrentes, per ſe, vel per alios, lædentes.

13. Appellantes à gravamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum ad laicam poteſtatem.

14. Executionem litterarum Apoſtolicarum, aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Judices ſæculares, qui Eccleſiaſticas perſonas trahunt ad ſua Tribu-

nalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

16. Impedientes Prælatos, ne suâ jurisdictione utantur: quique illorum, & delegatorum judicia eludentes, ad curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantésque auxilium.

17. Usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

18. Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.

19. Judices sæculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

20. Occupantes bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

ALII CASUS Summo Pontifici intra Italiam reservati.

1. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem.

2. Injicientium violentas manus in Clericos.

3. Simonia realis scienter contracta.

4. Con-

4. Confidentia Beneficialis.

5. Provocantium, & pugnantium in duello, juxta Concilium Tridentinum, & Constitutionem Gregorij XIII. cujus tenor habetur suprà, *pag.* 282.

6. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias, ut jam dicetur.

DE IMMUNITATE circa confugientes ad Ecclesias.

1. GRegorius XIV. in quadam constitutione, quæ incipit: *Cùm aliàs nonnulli*, &c. statuit, ut omnes delinquentes, qui confugiunt ad Ecclesias, gaudeant immunitate, exceptis casibus expressis paragrapho 3. cuius tenor est hujusmodi.

2. Ut Laicis ad Ecclesias, locáque sacra, & religiosa prædicta confugientibus; si fuerint publici latrones, viarúmque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur.

3. Aut depopulatores agrorum.

4. Quíve homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earúmque Cæmeterijs committere non verentur.

5. Aut qui proditoriè proximum suum occiderit.

6. Aut Assassini.

7. Vel hæresis rei.

8. Aut læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis rei ; immunitas Ecclesiastica non suffragetur.

9. In alijs casibus, delinquentes confugientes ad Ecclesias gaudent immunitate: si quis verò contra hanc constitutionem læserit immunitatem Ecclesiasticam, erit casus reservatus Papæ.

FORMA ABSOLUTIONIS.

Misereatur tui Omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi Omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat; & ego auctoritate ipsius te absolvo, ab omni vinculo Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti in quantum possum, & tu indiges.

Deinde, ego te absolvo à peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Passio

Paſſio Domini Noſtri Jeſu Chriſti, Merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum; & quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Nota, quòd ſi pœnitens non fuerit Clericus, omittitur illud verbum, Suſpenſionis.

URGENTE PERICULO Mortis.

EGo te abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti. Amen.

CENSURARUM Appendix.

Excommunicationes contra Prælatos.

1. CArdinales ſimoniacos ſede vacante, & in Electione Papæ.

2. Cardinales revelantes ſecreta Conſiſtorij Papalis.

3. Cardinales, & alios ambientes Papatum.

4. Cardinales, & alios omnes ſimoniacos.

5. Suſpenſos à collatione, & præſentatione Beneficiorum, & officiorum, ſi conferant, vel præſentent.

6. Trahentes alias perſonas Eccleſiaſticas ad forum laicale.

7. Inferiores Epiſcopis, publicantes Indulgentias cum ſuſpicione ſimoniæ.

8. Prælatos, donantes aliquid nunciantibus proviſiones Beneficiorum.

9. Conſentientes electioni ſuæ indebitæ in Papatum.

10. Epiſcopos, in Civitates diverſarum lingvarum ſe intrudentes.

11. Nuncios, impetrantes à Principibus favores ad dignitates.

12. Prælatos permittentes Fraticellorum ritum.

13. Prælatos à Curia Romana abſque licentia Papæ diſcedentes.

14. Clericos in Sacris, poſt monitionem retinentes præfecti ſæcularis officium.

Excommunicationes contra Clericos.

1. PArticipantes in Divinis cum excommunicatis à Papa.

2. Inducentes aliquem ad promittendum de ſepultura.

3. Non inſervientes beneficio curato contra juramentum.

4. Simoniam realem in Beneficio, vel Ordine committentes.

5. Simoniam confidentialem committentes.

6. Con-

6. Consentientes occupantibus bona Ecclesiæ.

7. Trahentes aliam personam Ecclesiasticam ad forum laicale.

8. Donantes nunciantibus provisiones.

9. Locantes domos publicis Usurarijs alienigenis.

10. Studentes Medicinæ, vel Legibus.

11. Habentes officium Præfecti sæcularis.

12. Matrimonium de facto contrahentes.

13. Locantes res Ecclesiæ ultra triennium.

Excommunicationes contra Religiosos.

1. Inducentes aliquem ad promittendum de sepultura.

2. Ministrantes Unctionem Extremam, Eucharistiam, Matrimonium sine licentia Parochi.

3. Euntes ultra mare sine licentia Superioris.

4. Simoniacè accipientes aliquid, vel dantes ob ingressum Religionis.

5. Mendicantes, transeuntes ad non Mendicantes.

6. Detinentes Apostatas Fratrum Prædicatorum, & Minorum.

7. Minores, & Eremitas, recipientes in suam Religionem Prædicatores.

8. Recipientes in suam Religionem Jesuitas.

9. Humiliatos dantes alicui Habitum.

10. Minores, tempore interdicti admittentes ad Divina Tertiarios.

11. Superiores non denunciantes suos subditos suspectos de hæresi.

12. Superiores permittentes ingressum prohibitum in Monasteria.

13. Dimittentes habitum.

14. Accedentes ad Studia sine licentia.

15. Exeuntes è Monasterijs pro studio Medicinæ, vel Legum.

16. Non servantes interdictum servatum ab Ecclesia Matrice.

17. Sibi appropriantes decimas.

18. Adeuntes Aulas Principum animo nocendi suis Prælatis, vel Monasterijs.

19. Avertentes à solutione decimarum.

20. Contrahentes de facto Matrimonium.

21. Sequentes ritum Fraticellorum.

22. Mendicantes, loca accipientes, vel detinentes sine licentia.

23. Men-

23. Mendicantes quosdam, qui recipiunt aliquem ad suum Monasterium sine licentia.

24. Monachos habentes arma intra Monasterium.

25. Sacerdotes habentes officia Præpositorum sæcularium.

Excommunicationes contra Fœminas.

1. MOniales inducentes aliquem ad promittendum de sepultura.

2. Moniales exeuntes de Monasterio.

3. Moniales intromittentes viros intra Monasteria.

4. Moniales contrahentes de facto Matrimonium.

5. Fœminas sequentes ritum Begvinarum.

6. Fœminas ingredientes Monasteria Religiosorum.

7. Fœminas ingredientes Monasteria Monialium.

Excommunicationes contra Confessarios, & Concionatores.

1. COnfessarios absolventes à casibus reservatis.

2. Confessarios absolventes à quinque votis.

3. Con-

3. Concionatores, qui prædicant miracula falſa.

4. Concionatores, & alios taxantes opiniones de Conceptione Beatæ Virginis.

5. Concionatores taxantes Religionem Minorum, vel Prædicatorum.

6. Concionatores, & alios impugnantes Montes Pietatis.

7. Confeſſarios Religioſos non facientes ſcrupulum de decimis.

Excommunicationes contra Officiales Inquiſitionis, & Commiſſionis.

1. INquiſitores, & alios Sancti Officij omittentes procedere, &c.

2. Inquiſitores, & eorum Commiſſarios extorquentes pecuniam.

3. Commiſſarios conſentientes alienationi bonorum Eccleſiæ.

Excommunicationes contra Dominos temporales.

1. COgentes Sacerdotem in loco interdicto celebrare.

2. Concedentes Duellum.

3. Prohibentes ſuis ſubditis vendere Eccleſiaſticis.

4. Non procedentes contra Cardinalium inſecutores.

5. Non

5. Non ſervantes ſervanda in electione Papæ.

6. Non obedientes Epiſcopis, in hæreticis requirendis.

7. Faventes Uſuræ.

8. Facientes ſervari ſtatuta, vel conſvetudines contra libertatem Eccleſiaſticam.

9. Concedentes repreſſalia contra Eccleſiaſticos.

10. Non juvantes Epiſcopos in clauſura Monialium.

11. Non obedientes Cardinalibus Inquiſitionis Generalis.

12. Permittentes fieri taurorum, vel ferarum agitationes.

13. Non facientes inquiri in domibus Judæorum Talmut.

14. Facientes fieri Matrimonia ab invitis.

15. Non facientes juſtitiam poſt trinam monitionem.

Excommunicationes contra Status particulares.

1. OFficiales pœnitentiariæ accipientes aliquid à ſponte dantibus.

2. Judices intromittentes in officio Auditoris Cameræ.

3. Offi-

3. Officiales Montis pietatis distrahentes pecuniam montis.

4. Ecclesiasticos recipientes Bannitos in Regno Neapolitano.

5. Assistentes in Tribunali Cameræ, non servantes servanda.

6. Doctóres docentes Religiosos Medicinam, vel Leges.

7. Doctores promoventes ad gradus contra Bullam Pij IV.

8. Officiales Sedis Apostolicæ, concedentes Archibusetos.

9. Officiales terrarum Papæ, pœnas pecuniarias non applicantes Apostolicæ Sedi.

10. Impedientes Notarios, qui officium emerunt.

11. Officiales Pœnitentiariæ intromittentes se in prohibitis sibi à Pio Quarto.

12. Officiales, & omnes, qui molestant Religiosos Mendicantes, & eorum colonos, bona, per Gabellas, &c.

13. Parochos, & Mendicantes in Germania pacem violantes.

14. Laicos oblationes Sacerdotibus factas accipientes.

15. Doctores, & Scholasticos Bononienses, conducentes domos alterius Doctoris vel Scholastici.

Excommunicationes contra omnes.

1. PErcussores Clericorum.

2. Perseverantes per annum in Excommunicatione inflicta à Delegato Papæ. Et habentes literas Apostolicas falsas.

3. Incendiarios

4. Raptores, & fractores Ecclesiarum.

5. Aggravantes eos, qui excommunicant.

6. Nominantes in Senatores Romanos, personas prohibitas.

7. Interdictos, ab Ecclesia exire nolentes.

8. Exenterantes corpora fidelium.

9. Simoniacos pro ingressu Religionis.

10. Simoniacos pro Ordine, vel Beneficio.

11. Taxantes opinionem de Conceptione Beatæ Virginis Immaculatæ.

12. Violantes Clausuram Monialium.

13. Fingentes, se privilegium habere pro expediendis Bullis gratiarum.

14. Ornamenta de Ecclesijs surripientes.

15. Scripturas Cameræ Apostolicæ surripientes.

16. Ambientes Papatum.

17. Se pro alio ſupponentes in examine ad beneficia.

18. Deferentes alumina ex partibus Infidelium ad Fideles.

19. Ad Conclave, vel de Conclavi ſcribentes.

20. Non revelantes, conſpirantes contra Cardinales.

21. Capientes Chriſtianos, qui habitant inter Turcas.

22. Recipientes Papam indebitè electum.

23. Capientes fructus beneficij vacantis.

24. Svadentes Papæ, ut alienet loca Eccleſiæ.

25. Promittentes pro juſtitia, vel gratia obtinenda à Sede Apoſtolica.

26. Jurantes, vel jurare facientes illicita.

27. Crim. notorios furantes in Italia.

28. Facientes ſponſiones ſuper Pontificis vita, &c.

29. Extrahentes delinquentes è locis ſacris.

30. Taxantes Inſtitutum Jeſuitarum.

31. Duellantes.

32. Extrahentes ex ſtatu Eccleſiaſtico frumenta, &c.

33. Invadentes bona existentium in Conclavi.

34. Convertentes bona Ecclesiastica in proprium usum per vim, vel suppositas personas.

35. Occupantes bona Ecclesiastica per vim, &c.

36. Non dimittentes captivos liberos.

37. Impedientes eos, qui volunt Religionem ingredi, & alias injurias facientes statui Religionum.

38. Accedentes ad Sepulchrum Domini sine licentia.

39. Communicantes in crimine cum excommunicatis.

40. Absolutos ab excommunicatione reservata in periculo mortis, non adeuntes quem adire debent.

41. Vexantes personam Ecclesiasticam, quia non eligit eum, pro quo rogatur.

42. Occupantes loca Ecclesiæ titulo defensionis.

43. Alloquentes Cardinales, dum sunt in Conclavi.

44 Vocatos, ut intersint electioni Monialium, foventes discordias.

45. Incitantes Conservatores ad procedendum, &c.

46. Vi

46. Vi extorquentes abſolutionem, vel revocationem cenſuræ.

47. Fraude inducentes Judicem ad exigendum teſtimonium fœminæ.

48. Compellentes Eccleſiaſticos, ut jura Eccleſiæ ſibi ſubmittant.

49. Sepelientes hæreticos, vel eorum fautores in loco ſacro.

50. Legentes libros hæreticos.

51. Sepelientes aliquem in loco interdicto, vel interdictos, aut excommunicatos, aut Uſurarios manifeſtos.

52. Impedientes Viſitationes Monialium.

53. Contrahentes de facto Matrimonium in gradibus prohibitis.

54. Commentatores Clementinæ: Exivi de Paradiſo.

55. Impugnantes literas electi Papæ antequam coronetur.

56. Imprimentes, &c. libros, ſine nomine Auctoris, &c.

57. Aſſerentes non eſſe neceſſarium confiteri ante Communionem.

58. Raptores mulierum, & fautores.

59. Impedientes ſententiam Sedis Apoſtolicæ ſuper ſequeſtratione.

60. Cogentes mulierem fieri Monialem, & fautores.

61. Impedientes mulierem, ne velum accipiat, vel voveat.

62. Pingentes, vel pingi facientes Agnos Dei.

63. Ex vindicta offendentes aliquem in urbe.

64. Asserentes licitum esse absolvere absentem.

65. Impedientes Judicia Ecclesiastica.

66. Vexantes Sanctum Officium.

Excommunicationes reservatæ Episcopo.

1. Contra communicantes in termino cum excommunicatis ab Episcopo.

2. Contra absolutum ob periculum mortis ab excommunicatione Episcopali, non se præsentantem Episcopo.

3. Contra leviter percutientem Clericum.

4. Contra excommunicatos à Papa, non potentes adire Papam.

5. Contra facientes prohibita sub pœna excommunicationis Episcopalis.

6. Contra Fratres Minores, tempore interdicti admittentes ad Divina Tertiarios, post præstitam satisfactionem.

7. Contra causantes abortum fœtûs animati. *Vide Toletum l. 1. Instr. Sacerd.*

24. *Suspensiones contra Episcopos.*

1. CONsecratos à vitandis.

2. Fratres Prædicatores, consecratos antequam resignaverint libros, &c.

3. Exercentes Pontificalia in aliena Diœcesi.

4. Titulares promoventes etiam in locó exempto sine licentia.

5. Ordinantes non subditum.

6. Conferentes primam tonsuram infanti, &c.

7. Conferentes Confirmationem, & consecrantes Episcopum post appellationem, &c.

8. Conferentes duos Ordines sacros eodem die.

9. Ordinantes simoniacè.

10. Non examinantes electum ad curam Animarum.

11. Subjicientes bona Ecclesiæ laicis.

12. Sibi usurpantes bona Ecclesiæ.

13. Abutentes potestate in causa alienationis rerum Ecclesiæ.

14. Admittentes resignationes contra Bullam Pij V.

15. Locantes domos usurarijs, &c.

16. Non procedentes contra Hæreticos, &c.

17. Procurantes capi Clericos à Laicis, &c.

18. Recedentes à Sede Apoſtolica ſine literis authenticis.

19. Relaxantes pœnas incendiarijs.

20. Concubinarios à Synodo admonitos.

21. Percipientes fructus primi, & ſecundi anni.

22. Ordinantes quoſdam ſine titulo.

23. Publicantes indicem gratiarum ex pretio.

24. Non viſitantes limina Apoſtolorum.

15. *Suſpenſiones contra Capitula, &c.*

1. CApitula recipientia Superiorem carentem litteris authenticis.

2. Occupantes Eccleſiæ vacantis bona.

3. Exigentes pretium pro ingreſſu in Monaſterium.

4. Admittentes reſignationes contra Bullam Pij V.

5. Judices ferentes cenſuram ſine ſcriptis, &c.

6. Aggravantes partem contra juſtitiam, & conſcientiam.

7. Conſervatores ſe intromittentes in non notorijs.

8. Eligentes indignum ad Episcopatum, vel curam Animarum.

9. Electores Episcopo manifestantes electionem electorum.

10. Compromissarios eligentes indignum.

11. Opponentes contra personam electam, & deficientes in probatione.

12. Eligentes ad præbendam per abusum sæcularis potestatis.

13. Visitatores accipientes munera.

14. Visitatores accipientes procurationes è locis non visitatis.

15. Conferentes, vel recipientes, beneficia accedentium ad curiam.

19. *Suspensiones contra Clericos.*

1. Recipientes Ordinem Sacrum ab Episcopo, qui renunciavit.

2. Recipientes Ordinem à vitando.

3. Recipientes Ordinem sacrum sine licentia.

4. Recipientes Ordinem sacrum ante legitimam ætatem.

5. Recipientes Ordinem sacrum extra tempora.

6. Recipientes plures Ordines sacros eodem die.

7. Recipientes Ordinem sine testimonio suæ probitatis.

8. Re-

8. Recipientes Ordinem ſacrum fi-ƈto titulo.

9. Recipientes Ordinem per ſaltum.

10. Recipientes Ordinem ſacrum poſt contractum Matrimonium.

11. Recipientes Ordinem ſimoniacè.

12. Recipientes Ordinem in excom-municatione.

13. Recipientes Oblationem Uſurarij.

14. Sepulturam Eccleſiaſticam dan-tes Uſurario.

15. Jurantes ſe retenturos ſchiſma.

16. Utentes veſte partitâ, vel virgatâ.

17. Gravantes Eccleſiam alienis de-bitis.

18. Concubinarios, vel fornicarios notorios.

19. Matrimonium celebrantes ſine licentia Parochi.

12. *Suſpenſiones contra Religioſos.*

1. MAtrimonium celebrantes ſine Parochi licentia.

2. Apoſtatas recipientes Ordinem ſa-crum.

3. Mendicantes dantes profeſſionem ante completum annum probationis.

4. Concedentes alicui ad vitam, vel ad certum tempus, Jura Religionis.

5. Uſurpantes decimas.

6. Monachos nigros non utentes debito habitu.

7. Eosdem venantes, &c.

8. Prælatos non satisfacientes damno dato excessibus quibusdam suorum.

9. Confessarios non facientes scrupulum de decimis non solutis.

10. Abbates facientes dimissorias non suis subditis Regularibus.

11. Fratres Prædicatores perturbantes, Fratres Minores Inquisitores, vel contrà.

12. Introducentes mulieres intra Monasteria.

CONFESSARII EXAMEN.

Summa brevis per Interrogationes, & Responsiones.

1. QUot requiruntur in Confessario? *Respon.* Hæc decem: Ordo, Jurisdictio, Usus jurisdictionis non impeditus, Scientia, Usus scientiæ, Prudentia, Bonitas, Sigillum, Approbatio, Attentio ad confitentem, & Prolatio formæ.

2. Quot requiruntur in Pœnitente? *Resp.* Quinque. 1. Subjectio. 2. Usus rationis. 3. Intentio. 4. Examen Conscientiæ. 5. Tres actus.

3. Quæ ſcientia eſt neceſſaria Confeſſario? *Reſp.* Quæ requiritur ad officium ſuum peragendum, quod eſt miniſtrare Sacramentum Pœnitentiæ cum debita Forma, & Materia, & annexis.

4. Quæ eſt Forma Sacramenti Pœnitentiæ? *Reſp.* Abſolutio Sacramentalis.

5. Quæ verba ſunt de eſſentia formæ? *Reſp.* Te abſolvo; vel alia his æquivalentia, à Confeſſario prolata cum intentione debita.

6. Quæ verba ſunt de neceſſitate Præcepti? *Reſp.* Ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, &c.

7. Quæ alia ſunt de neceſſitate Præcepti? *Reſp.* 1. Ut præmittatur abſolutio ab excommunicatione, ſi pœnitens ſit excommunicatus. 2. Ut ſerventur præcepta proprij Epiſcopi, ſi quæ ſunt in hac re.

8. Quæ verba ſunt de congruitate? *Reſp.* Preces ſolitæ præmitti, & poſtponi.

9. Quæ alia ſunt de congruitate? *Reſp.* 1. Attollere manum verſus abſolvendum. 2. Signare ſigno Crucis. 3. Sedere. 4. Eſſe in loco ſacro, & aperto. 5. Non de nocte ſi audiuntur mulieres.

10. An possit absolvi indignus absolutione, qui dicit se bene dispositum, sed Confessario constat oppositum? *Respon.* Negativè.

11. An sufficiat id constare Confessario per alterius confessionem? *Respon.* Negativè.

12. An absolutio possit dari sub conditione? *Resp.* Negativè, de conditione propriè dicta, quæ est de futuro. Affirmativè, de conditione impropriè dicta, quæ est de præterito, vel de præsenti; cum hac enim licet absolvere in tribus casibus.

13. An absolutio dari possit sub Ratihabitione? *Resp.* Negativè, de Ratihabitione propriè dicta, quæ videlicet est de futuro. Affirmativè, de Ratihabitione impropriè dicta, quæ videlicet est de præterito, vel de præsenti.

14. An liceat absolvere absentem? *Resp.* Negativè.

15. An liceat absolvere moribundum, qui tantùm ostendit desiderium confitendi? *Resp.* Affirmativè.

16. An, qui solitus erat frequentare Confessionem, possit absolvi, etiamsi nullum signum dederit? *Resp.* Affirmativè.

17. An

17. An in dictis duobus casibus Sacerdos quilibet non solùm possit, sed etiam debeat absolvere? *Resp.* Affirmativè.

18. An liceat absolvere confitentem per interpretem, vel scripturam Confessario præsenti? *Resp.* Affirmativè, si aliter confiteri commodè non possit.

19. An quis teneatur sic confiteri? *Resp.* Negativè, quando putat se contritum.

20. An liceat absolvere confitentem per nutus, vel alia signa, ut comprimendo manum Sacerdotis? *Resp.* Affirmativè, si aliter non possit confiteri.

21. An quis teneatur sic confiteri? *Resp.* Affirmativè.

22. An possit, & debeat interdum Confessarius absolvere confitentem aliqua, & non omnia peccata? *Resp.* Affirmativè.

23. An possit absolvere eum, qui proponit abstinere à peccato, sed credit se non servaturum propositum? *Resp.* Affirmativè, excepto uno casu; nam quando hic haberet occasionem proximam peccati, etiamsi non possit dimittere talem occasionem, non potest absolvi.

24. An interdum liceat absolvere habentem occasionem proximam peccati? *Resp.* Affirmativè, quando videlicet occasio dimitti non potest; & est credulitas in pœnitente, quod non cadet in ea.

25. An interdum sit differenda absolutio? *Resp.* Affirmativè.

26. An possit, & debeat relictâ propriâ opinione sequi probabilem opinionem pœnitentis contra propriam probabiliorem? *Resp.* Affirmativè, si sit ejus Parochus, vel si audivit ejus peccata.

27. An Confessarius simplex possit absolvere à censuris extra mortis articulum? *Resp.* Negativè, exceptâ excommunicatione nulli reservatâ.

28. An possit dispensari ab Irregularitate, saltèm in articulo mortis? *Respon.* Negativè.

29. Quæ sit materia Sacramenti Pœnitentiæ? *Resp.* Esse tres actus pœnitentis; Contritionem, Confessionem, Satisfactionem.

30. Quæ dicatur hujus Sacramenti materia, remota & remotissima? *Respon.* Proximam dici dictos tres actus; remotam peccata; remotissimam personam subditam.

31. Quæ ſit materia neceſſaria, quæ ſufficiens? *Reſp.* Illa eſt peccatum mortale; hæc peccatum veniale.

32. Quid ſcire debeat Confeſſarius de materia remota, & remotiſſima? *Reſpon.* Illam eſſe peccatum poſt Baptiſmum commiſſum; Hanc eſſe perſonam ſubditam.

33. Quid ſit contritio? *Reſp.* Eſt dolor de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.

34. Quotuplex ſit? *Reſp.* Eſt triplex: una perfecta charitate: altera imperfecta; ſed ſufficiens ad Sacramentum validum & formatum, quæ dicitur Attritio: tertia ſufficiens ſolùm ad Sacramentum validum, & informe; ut cùm pœnitens bonâ fide putat, ſe bene diſpoſitum, & non eſt.

35. An Confeſſarius debeat abſolvere pœnitentem, quem novit habere ſolùm dictam tertiam contritionem? *Reſp.* Negativè.

36. Quid ſi dubitet? *Reſp.* Debet credere pœnitenti, aſſerenti ſe bene contritum, vel attritum; atque eum abſolvere.

37. An Confeſſarius debeat ſcire, quæ peccata ſint mortalia, & quæ venialia.

Item

Item quæ obligant ad restitutionem; & quæ sunt reservata; & quæ sunt propria statûs personarum, quas frequenter audit? *Resp.* Affirmativè, ita ut sciat dubitare.

38. Quæ sint scienda ab omnibus fidelibus? *Resp.* De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis; & Sacramentis, & præceptis Ecclesiæ.

39. An Confessarius Clericorum debeat scire casus irregularitatis, & suspensionis? *Resp.* Affirmativè; & similiter qui frequenter audit confessiones hominum aliorum statuum, debet eorum statuum peccata scire.

40. An à scrupulosis, qui aliorum judicio nolunt acquiescere, debeat Confessarius exigere, ut jurent se putare esse peccata mortalia quæ volunt confiteri? *Resp.* Affirmativè.

41. An, qui habet propositum non peccandi de cætero, sit satis contritus, cùm dolet se non dolere? *Resp.* Affirmativè.

42. Quid sit confessio sacramentalis? *Resp.* Est peccatorum manifestatio, facta Confessario, ad obtinendam veniam.

43. Quæ conditiones sunt ei necessariæ? *Resp.* Ut sit integra, diligens, fidelis, & obediens.

44. Quæ

44. Quæ conditio ſit ſemper neceſſaria? *Reſp.* Integritas.

45. In quibus caſibus poſſit deeſſe integritas materialis? *Reſp.* In quinque. 1. Cùm peccata ſunt oblita. 2. Cùm quis impotens eſt confiteri. 3. Cùm quis confitetur caſus reſervatos Superiori. 4. Cùm timet quis damnum grave ex confeſſione. 5. Cùm peccata fuerunt aliàs rite confeſſa, vel ſunt tantùm venialia.

46. An mentiri in confeſſione, circa peccatum veniale, ſit mortale? *Reſp.* Negativè.

47. In quibus caſibus confeſſio eſt nulla? *Reſp.* In duobus. 1. Cùm Confeſſarius non habet requiſita; ideſt, non erat Sacerdos, vel carebat juriſdictione, aut uſu juriſdictionis, aut attentione; vel fictè abſolvit. 2. Cùm pœnitens non habebat requiſita; ideſt, uſum rationis, intentionem confitendi, ullam ex tribus contritionibus ſupradictis; vel non integrè confeſſus eſt.

48. Quid ſit ſatisfactio? *Reſp.* Sunt opera impoſita à Confeſſario in compenſationem pœnæ temporalis.

49. An ſit pars pœnitentiæ eſſentialis? *Reſp.* Negativè.

50. An ſit pars integralis? *Reſp.* Affirmativè.

51. An Confeſſarius teneatur illam imponere? *Reſp.* Affirmativè, exceptis quibuſdam caſibus.

52. An teneatur imponere juſtam? *Reſp.* Affirmativè, exceptis quibuſdam caſibus.

53. An pœnitens teneatur eam acceptare? Reſp. Affirmativè.

54. An ſit imponenda tum in remedium, tum in vindictam peccatorum? *Reſp.* Affirmativè.

55. An poſſit imponi etiam de operibus aliàs debitis? *Reſp.* Affirmativè.

56. An poſſit imponi etiam de operibus per alium faciendis? *Reſp.* Affirmativè.

57. An, ſi nihil exprimat Confeſſarius, ſit intelligenda de operibus aliàs indebitis, & per ipſum pœnitentem perficiendis? *Reſp.* Affirmativè.

58. An poſſit unus Confeſſarius mutare pœnitentiam ab alio impoſitam? *Reſp.* Affirmativè, quando ſubeſt cauſa, & non fuit impoſita pro peccatis reſervatis.

59. An quando pœnitens oblitus eſt pœni-

pœnitentiam, ſit ſemper cogendus repetere confeſſionem? *Reſp.* Negativè.

60. An, & quot ſunt præcepta obligantia ad confeſſionem? *Reſp.* Eſſe octo præcepta.

61. An teneatur quis confiteri ſtatim, atque incidit in peccatum mortale? *Reſp.* Negativê.

62. An teneatur confiteri qui timet ſe obliturum peccatum? *Reſp.* Negativè.

63. Quænam ornent pœnitentem? *Reſp.* Confiteri aperto capite, genuflexus, ſine armis, ſine vanitate, cum ſimplicitate, humilitate, &c.

F I N I S.

INDEX SECUNDUS
Rerum, & Verborum.

A.

B.

C.

Con-

D.

E.

Jubi-

Pec-

O. A. M. D. G.

Con
fessiones